IURI TRIFONOV

Casa de pe chei

Altă viaţă

EDITURA EMINESCU

IURI TRIFONOV

Casa de pe chei
•
Altă viaţă

228

În româneşte de Alexandra Nicolescu

EDITURA EMINESCU
1989

Cuprins

CASA DE PE CHEI_____4
ALTĂ VIAŢĂ_____165

CASA DE PE CHEI

NICIUNUL DIN ACEŞTI BĂIEŢI NU mai e azi pe lume. Unii au murit în război, alţii de boală, alţii au dispărut fără urmă. Iar unii, deşi trăiesc, au devenit alţi oameni. Şi dacă aceşti alţii, ca prin farmec, i-ar fi întâlnit azi pe cei dispăruţi, îmbrăcaţi în cămăşuţe de finet, încălţaţi cu pantofi de pânză cu talpă de cauciuc, n-ar fi ştiut ce să vorbească cu ei. Tare mi-e teamă că nici măcar nu şi-ar fi dat seama că s-au întâlnit cu ei înşişi. Dar să-i lăsăm în plata domnului pe aceşti oameni atât de puţin perspicace. Nu au timp, aleargă întruna, sunt purtaţi de torentul vieţii, dau din coate să ajungă tot mai departe, mai departe, tot mai repede, mai repede, zi după zi, – an după an; malurile îşi schimbă înfăţişarea, munţii se retrag, pădurile se răresc, îşi pierd frunzele, cerul se întunecă, vine frigul, trebuie să se grăbească, să se grăbească şi nu mai au putere să se uite înapoi să vadă roata ce s-a oprit, a împietrit, ca un nor la marginea bolţii cereşti.

În una din acele zile de arşiţă dogoritoare ale lui august 1972 – vară în care Moscova se sufoca de căldură în pâcla de fum, iar Glebov, parcă într-adins, era nevoit să petreacă multe zile în oraş pentru că aştepta să se mute în noua lor locuinţă proprietate personală – Glebov, deci, s-a dus pe la un magazin de mobilă, într-un cartier nou, la dracu-n praznic, lângă piaţa Koptevski. Şi acolo a avut loc o întâmplare stranie. A întâlnit un prieten din timpuri

străvechi. La început nu şi-a putut aduce aminte cum îl cheamă. Venise de fapt în căutarea unei mese. I se spusese că se poate cumpăra o masă, deocamdată nu se ştia exact unde, era o taină, dar i se prezentaseră datele generale: mobilă veche, cu medalioane, tocmai potrivită la scaunele din lemn roşu cumpărate de Marina cu un an în urmă pentru apartamentul cel nou. I se spusese că la magazinul de mobilă de lângă piaţa Koptevski lucrează un oarecare Efim care ştie unde se află masa. Glebov venise după prânz, pe o căldură de nesuportat, şi parcase maşina la umbră. Apoi s-a îndreptat spre magazin. Pe trotuar, la intrarea în magazin, stăteau printre grămezi de gunoi şi de hârtie de ambalaj, abia descărcate sau aşteptând să fie încărcate, dulapuri, canapele, tot felul de alte prostii lustruite. Tot acolo se foiau fără rost, cu un aer plictisit, cumpărători, şoferi de taxi şi bărbaţi îmbrăcaţi neglijent, dispuşi pentru trei ruble să facă orice treabă. Glebov a întrebat unde-l poate găsi pe Efim. I s-a răspuns: în curtea din spate. Glebov traversă magazinul, unde te sufocai de zăpuşeală şi miros de şerlac, şi ieşi printr-o uşă îngustă în curtea complet pustie. Un muncitor moţăia la umbră lângă zid, stând pe vine. Glebov s-a dus la el: „Dumneavoastră sunteţi cumva Efim?”

Lucrătorul a ridicat o privire înceţoşată, s-a uitat ursuz şi abia a schiţat o gropiţă dispreţuitoare în bărbie, lucru care ar fi trebuit să însemne: „nu”. Această gropiţă abia schiţată şi încă ceva nedesluşit l-au făcut pe Glebov să intuiască pe neaşteptate că acel hamal nenorocit, leşinat de căldură, ahtiat să tragă o duşcă, este un prieten de-al lui de pe vremuri. N-a înţeles-o cu ochii, ci altfel, cu un fel de instinct, de impuls interior. Dar, lucru groaznic: deşi ştia foarte bine cine e, uitase complet cum îl cheamă! De aceea rămăsese neclintit, mut, bălăbănindu-se de pe un picior pe altul, în sandalele scârţiitoare, privindu-l pe hamal şi scormonindu-şi din răsputeri amintirile. Întreaga viaţă îi năvălise în minte pe neaşteptate. Dar numele? Un nume şiret, amuzant. Şi în acelaşi timp copilăresc. Unic în

felul său. Între timp prietenul fără nume se apucase din nou de moţăit: îşi trăsese şapca pe nas, capul şi-l dăduse pe spate, buza îi căzuse în jos.

Glebov, tulburat, se retrase un pic, îşi băgă nasul pe ici pe colo în căutarea lui Efim. Apoi trecu prin uşa din dos în clădirea magazinului, întrebă de el acolo. Dar Efim dispăruse fără urmă. Fu sfătuit să aştepte, dar el nu putea să aştepte. Blestemându-i în gând pe oamenii pe al căror cuvânt nu poţi conta, Glebov ieşi din nou în curtea unde dogorea soarele, acolo unde atât de mult îl uimise şi-l pusese pe gânduri Şulepa. Asta e! Sigur: Şulepa! Levka Şulepnikov! Auzise el mai demult că Şulepa dispăruse, că ajunsese rău de tot. Dar chiar intr-atât? Hamal la un magazin de mobilă? Avea chef să vorbească cu el prieteneşte, ca nişte vechi tovarăşi, să-l întrebe ce şi cum, şi, totodată, despre Efim.

— Lev… spuse Glebov şovăitor, apropiindu-se de bărbatul care stătea tot acolo la umbră în aceeaşi poziţie, tot pe vine, numai că acum nu mai moţăia, ci urmărea o forfotă în fundul curţii, morfolind cu buzele ţigară. Mai tare şi mai curajos adăugă: Şulepa!

Omul aruncă iarăşi lui Glebov aceeaşi privire înceţoşată, apoi întoarse capul. Sigur, era Levka Şulepnikov, dar mult îmbătrânit – se vede că viaţa îl călărise rău de tot un beţiv cu mustăţi încărunţite, care nu mai semăna cu cel de altădată, deşi într-o anumită privinţă rămăsese neschimbat: părea la fel de impertinent şi înfumurat ca pe vremuri. Să-i dea bani, ca să se dreagă după beţie? Glebov pipăi banii în buzunarul de la pantaloni. Vreo patru ruble putea să-i dea fără nicio problemă. Dacă i-ai fi cerut. Dar hamalul nu-i acorda nicio atenţie. Glebov îşi zise dezorientat că poate a greşit, şi individul nu e Şulepnikov. Dar în aceeaşi clipă, supărându-se, i se adresă destul de grosolan şi de familiar, cum obişnuia să vorbească cu personalul de deservire:,

— Ce dracu, nu mă recunoşti, ei? Levk!

Şulepnikov scuipă chiştocul şi, fără să se uite la Glebov, se ridică şi porni legănându-se spre fundul curţii unde începea să se descarce un camion. Glebov, neplăcut mirat, o luă spre ieşire. Îl uimiseră nu atât înfăţişarea lui Levka Şulepa sau starea lui jalnică, ci faptul că Levka nu *voise să-l recunoască.* Indiferent ce se întâmplase, Levka nu avea de ce să se supere pe Glebov. Nu Glebov era vinovat, şi nici oamenii, ci timpurile. Şi atunci n-are decât *să nu dea bună ziua* timpurilor. Şi iarăşi, pe neaşteptate, răsăriră: casa de pe chei, curţile înzăpezite, felinarele electrice pe cabluri, bătăile în nămeţii de lângă zidul de cărămidă, amintiri de demult, prosteşti, sărăcăcioase. Şulepa se desfăcea în straturi, se descompunea şi fiecare strat era altfel, nu semăna cu celelalte, dar atunci – când se bătuseră până la sânge, până la acel răguşit „mă predau”, în zăpadă, în nămeţii de lângă zidul de cărămidă, şi când, apoi, în odaia mare şi caldă băuseră ceai din ceşti fine – atunci, probabil, totul fusese adevărat. Deşi cine ştie! În vremuri diferite adevărul arată diferit.

Dar dacă e să vorbim cinstit. Glebov ura vremurile acelea pentru că ele erau copilăria lui.

Seara, îi povesti tot Marinei, tulburat şi enervat nu pentru că se întâlnise cu un prieten care nu voise să-l recunoască, ci pentru că era nevoit să aibă de-a face cu oameni lipsiţi de simţ de răspundere ca acest Efim, care-ţi înşiră verzi şi uscate, iar pe urmă uită sau puţin le pasă. Uite-aşa masa stil cu medalioane va ajunge în mâinile altora. Au plecat să doarmă în afara oraşului, la „dacia”. Acolo toţi erau în stare de alarmă, socrul şi soacra nu dormeau, deşi era târziu: Margot plecase de dimineaţă pe motocicletă cu Tolmacev, nu telefonase toată ziua şi de-abia pe la nouă anunţase că se găseşte pe Vernadski Prospekt în atelierul unui pictor. Îi rugase să nu-şi facă griji, Tolmacev o va aduce înapoi, nu mai târziu de miezul nopţii. Glebov fu cuprins de furie: „Pe motocicletă? Noaptea? De ce nu i-aţi spus idioatei să nu o mai ia razna,

să vină imediat, imediat...” Socrul şi soacra, ca doi bătrânei dintr-o comedie, îndrugau cuvinte fără rost:

— Tocmai mă apucasem de stropit, Vadim Leksanici, dar au închis apa... Aşa că puneţi problema la conducere...

Glebov strânse din umeri şi urcă în odaia sa de lucru, la etaj. Zăpuşeala nu se potolea nici cu venirea serii. O adiere cu miros de frunze uscate şi calde venea dinspre grădina întunecată. Glebov îşi luă medicamentul şi se trânti îmbrăcat pe divan, gândindu-se că azi ar trebui în sfârşit, dacă totul se va termina cu bine şi fiica i se va întoarce vie şi nevătămată, să vorbească cu ea despre Tolmacev. Să-i deschidă ochii ce om de nimic este. La douăsprezece şi jumătate se auzi păcănitul motocicletei, apoi răsunară glasuri jos. Glebov auzi cu uşurare turuind glăsciorul subţirel al fiicei sale. În aceeaşi clipă, ca printr-o minune, se linişti, dorinţa de a vorbi cu fiica dispăru; se apucă să-şi facă patul pe divan ştiind că acum nevastă-sa va sta la palavre până noaptea târziu cu Margot.

Dar amândouă au năvălit ca o vijelie, fără să ceară voie, în biroul lui; lumina nu era încă stinsă şi Glebov stătea în chiloţi albi de bumbac, cu un picior pe covoraşul din faţa divanului şi cu celălalt pe divan, tăindu-şi unghiile de la picioare cu forfecuţa.

Nevasta nu mai avea pic de sânge în obraz; rosti cu glas jalnic:

— Ştii, se mărită cu Tolmacev.

— Ce spui! Glebov dădea impresia că s-a speriat, deşi de fapt nu se speriase, dar prea părea nefericită Marina. Când?

— Peste douăsprezece zile, când se va întoarce din delegaţie, rosti Margot dintr-o suflare, subliniind prin cascada vorbelor că ceea ce trebuie să se întâmple se va întâmpla în mod categoric şi neîndoielnic. Vorbea zâmbind, iar feţişoara ei, ca de copil cu obrajii uşor umflaţi, năsucul, ochişorii negri ca nişte năsturei – la fel cu ai mamei –, toate străluceau, sclipeau; părea oarbă şi

fericită. Margot se repezi la tatăl ei şi-l sărută. Glebov simţi mirosul de vin. Grăbit se strecură sub cearşaf. Se simţea jenat ca fiica lui, care nu mai era un copil, să-l vadă în chiloţi; dar mai neplăcut era faptul că ei nu-i păsa, ba chiar părea să nu observe înfăţişarea necuviincioasă a tatălui său. De altfel, acum *nu vedea nimic.* Câtă copilărie în toate! Şi această prostuţă voia să înceapă o viaţă independentă cu un bărbat. Mai exact vorbind, cu un şnapan. Glebov întrebă:

— Din ce delegaţie să se întoarcă! Păi ce, Tolmacev lucrează undeva?

— Bineînţeles că lucrează. Vânzător la o librărie.

— Într-o librărie? Vânzător? De uimire Glebov îşi aruncă ambele mâini peste cearşaf. Era ceva nou, o lucrătură. Dar cum se face că aud de acest lucru pentru prima oară? Tu susţineai că e artist, ne-ai arătat nişte tablouri, nişte sfeşnice, fiare de călcat…

— Nu, nu, ne-a spus unde lucrează. Ne-a spus, ne-a spus, confirmă Marina, care ţinea totdeauna cu dreptatea. Dar nu despre asta e vorba…

— Mămică, cât de mult vă iubesc pe toţi! exclamă Margot, sărutându-şi mama şi izbucni în râs. Tată, eşti palid astăzi! Cum te simţi?

— Şi unde e logodnicul în clipa de faţă?

— Tăticule, te rog, nu-ţi face probleme!

— Margot, răspunde-mi: unde aveţi intenţia să locuiţi?

Vânzător la magazin. Ceva mai absurd nici că se putea. De mult nu mai văzuse nişte ochi atât de senini, de fericiţi, nu auzise un râset atât de lipsit de sens. Margot, râzând spunea:

— Dar oare asta e atât de important?

— Totuşi tata şi cu mine vrem să ştim…

— A, vreţi să ştiţi? Vă chinuie curiozitatea? Din nou un râset. Ei, dacă am spune, aici… E rău? Nu sunteţi de acord?

— O să mergi cu autobuzul? Ai să te scoli la cinci dimineaţa? „

— Mamă, astea sunt fleacuri şi prostii…

Apoi brusc dispărură amândouă. Glebov auzi glasurile celor două femei care parcă zburau, la care se adăugară vocile surde ale socrului şi ale soacrei. Presimţind schimbările, inima lui Glebov începu să palpite; el se hotărî să ia un somnifer ca să adoarmă mai repede. Deodată îi trecu prin minte un gând liniştitor: „Dar poate n-o să se întâmple nimic îngrozitor? Să lăsăm să meargă toate de la sine. Ca întotdeauna. O să se despartă peste un an, şi Dumnezeu cu ei.” Şi gândul îi zbură în altă parte.

Pe la unu noaptea sună telefonul. Glebov, pe jumătate adormit, se înfurie, palpitaţiile crescură. Sprinten, ca un tinerel, sări de pe canapea şi, în mare pripă, se repezi la telefonul care se afla pe masă: voia să răspundă înaintea lui Margot, să ridice receptorul de la telefonul de jos şi să-i tragă nesimţitului o săpunealã zdravănă! Era convins că la telefon e Tolmacev.

Era însă o voce necunoscută, obraznică, voce de derbedeu.

— Salut, Dunia, anul nou… Nu mă recunoşti? Ei? mormăi răguşit huliganul. Ba mă recunoşti, ba nu mă recunoşti. A dracului otreapă. Ce oră e? Ei, unu trecute, mare lucru, nu e târziu. Intelectualii la ora asta încă nu se culcă… Stau şi rezolvă probleme… Iar eu stau aici cu un tip… Îţi aminteşti ce cuţitaşe finlandeze aveam?

— Îmi amintesc, zise Glebov, şi într-adevăr îşi aminti: erau cinci cuţitaşe de diferite mărimi. Cel mai mic era cât o ţigară. Levka le aducea la şcoală şi se făIea cu ele. Şi mai avea un revolver de oţel strălucitor cu mâner de fildeş, de ziceai că e adevărat.

În birou intră Marina şi întrebă cu privirea speriată: „Cine e?” Glebov îi făcu cu ochiul, apoi un gest cu mâna de parcă ar fi zis: nimic, fleacuri, Nu ştia de ce, dar se bucura de telefonul lui Şulepnikov.

— Bine, hâc, dormi liniştit, dragă tovarăşe… Iartă-mă că te-am deranjat… Trei ore ţi-am căutat telefonul pe la informaţii. M-auzi? Când ai venit azi la mine n-am vrut să

te recunosc. La dracu, mă gândeam, ce nevoie am eu de el? Mi-era îngrozitor de scârbă de tine. Las' c-ai înţeles tu, Vadka, ce naiba! Îţi spun: îngrozitor de scârbă.

— Dar de ce? întrebă Glebov, căscând.

— Da' naiba să mă ia. Parcă nu mi-ai făcut nimic rău. Ei, tu eşti doctor, director, una-alta, rahat, toate astea nu mă interesează. Nu mă privesc în niciun fel. Eu lucrez pe altă linie. Pe urmă am venit de la lucru, m-am apucat de treburile mele şi am început să mă gândesc: da' de ce l-am necăjit pe Vadka Glebîci? Poate că a venit să cumpere nişte boarfe de care avea nevoie? Mai vine altă dată, iar eu n-am să fiu... E vorba să plec în străinezia pe vreo trei ani...

„Doamne, Doamne! se gândi Glebov. Ăsta până la moarte nu se schimbă..."

— Lev, dă-mi telefon mâine, te rog

— Nu. Mâine n-am să dau. Numai azi. Ce eşti ministru? Telefonează mâine! Ia te uită, acum face pe grozavul! Niciun mâine. Ce-ai înnebunit, Glebov, cum vorbeşti cu mine? Cum îţi permiţi? Timp de trei ore m-am muncit să-ţi aflu telefonul, uite împreună cu tipul ăsta... El e din corpul diplomatic, un tip grozav... Prin serviciul de informaţii de la externe... Vadka, dar tu de mama mea îţi mai aduci aminte?

Glebov spuse că-şi aminteşte şi vru să adauge că-şi aminteşte şi de tatăl lui Levka, mai precis de tatăl lui vitreg. Mai precis de cei doi taţi vitregi. Dar în receptor se auzi o păcănitură şi apoi nişte sunete scurte.

Marina continua să-l privească speriată.

— O prostie! E ăla de l-am întâlnit azi la magazinul de mobilă... Glebov stătea desculţ lângă birou şi privea dus pe gânduri telefonul. Totuşi e un neghiob... Chiar aşa, de ce mi-o fi dat telefon?

Aproape cu un sfert de veac în urmă, când Vadim Aleksandrovici Glebov nu era încă chel, gras, cu un piept ca de femeie, cu coapse groase, cu burtă mare, cu umerii

căzuţi, ce-a ce îl obliga să-şi coasă costumele la croitor şi nu să le cumpere de gata, pentru că la haină îi venea bine numărul cincizeci şi doi, iar la pantaloni abia încăpea în cincizeci şi şase, iar uneori lua chiar cincizeci şi opt; când încă nu avea în gură punţi şi jos şi sus, când doctorii nu-i găseau schimbări în electrocardiogramă, dovedind insuficientă cardiacă şi un început de stenocardie, când nu-l chinuiau încă arsurile de dimineaţă, ameţelile şi acel sentiment de neputinţă în tot organismul, când ficatul lui funcţiona normal şi putea mânca lucruri grase, carne nu prea proaspătă, să bea cât vroia vin şi votcă fără să se teamă de urmări, când nu ştia ce-s durerile de şale ce apar după un efort, la o răceală sau după Dumnezeu ştie ce altceva; când nu se temea să treacă înot râul Moscova pe unde era mai lat, când putea să joace patru ore în şir volei fără să se odihnească, când era iute de picior, costeliv, cu plete, cu ochelari rotunzi, când chipul său amintea un raznocineţ[1] din anii şaptezeci; când rămânea de multe ori fără bani şi câştiga câte ceva ca hamal în gară sau spărgând lemne prin curţile din Zamoskvorecie, când făcea foame, şi era ameninţat de tuberculoză, drept care a fost trimis în Crimeea şi totul s-a rezolvat; când mai trăiau şi tata şi mătuşa Polia şi bunica şi locuiau toţi împreună în micuţa casă de pe chei, la etajul întâi, unde, în afară de ei, mai trăiau încă şase familii, iar la bucătărie se aflau opt mese; când îi plăcea să cânte cu fetele, când i se spunea nu Vadim Aleksandrovici, ci Glebîci sau Baton[2]; când visa, chinuindu-se cu insomnii şi cu o neputinţă jalnică de adolescent, la toate cele ce pe urmă i-au venit plocon fără să-i aducă bucurie, pentru că-l costaseră prea multe eforturi şi acel lucru de neînlocuit ce se numeşte viaţă; în acele timpuri, cu aproape un sfert de veac în urmă, fusese un profesor Ganciuk, fusese Sonia, fuseseră Anton şi Levka Şulepnikov, poreclit Şulepa, cu

[1] Intelectual din altă clasă decât cea a nobilimii, în secolul XIX, în Rusia (n.tr.).

[2] Baton; pâine mare albă (n.tr).

care Vadim Aleksandrovici era vecin, fuseseră mulţi alţi oameni, din care unii au dispărut apoi, şi mai fusese el însuşi, care nu aducea cu cel de acum, care era şters ca o omidă. Iar de Marina nici nu se pomenea.

Marina e, acum, undeva acolo pe verandă, la umbra mestecenilor, scriind cu grijă, cu scrisul ei de copil, pe celofanul prins cu sfoară la gura borcanelor de dulceaţă „Coacăze 72”, „Căpşuni 72”. Anton nu mai e demult pe lume, nici Sonia nu mai e. Şi despre profesorul Ganciuk nu se ştie nimic, probabil nici el nu mai este, iar dacă este e ca şi cum n-ar fi. Levka Şulepnikov stă la umbră în curtea magazinului de mobilă, sprijinindu-se cu spatele de zid, cu ţigara în gură şi moţăia: tot aceleaşi visuri, camere spaţioase cu tavane înalte, uriaşe abajururi portocalii din anii treizeci...

Seamănă a piesă de teatru: scena întâi, scena a doua, a treia, a optsprezecea. De fiecare dată omul apare puţin schimbat. Dar între scene trec ani, decenii. Şulepnikov a apărut la institut – era scena a doua – a ieşit la iveală din uitare atât de natural şi de uşor cum se întâmplă numai în prima jumătate a vieţii, când ai impresia că totul se întâmplă aşa cum a fost gândit – nu se ştie de ce a apărut dintr-o dată direct în anul trei. Iar povestea cu Ganciuk şi cu toţi ceilalţi s-a petrecut în anul patru şi la începutul anului cinci. Şulepnikov a devenit, inexplicabil de repede, activist. Sau nu, explicabil: în culise se afla tatăl lui vitreg, care dispunea de uriaşe posibilităţi. Despre asta puţini ştiau, dar ştiau, bineînţeles, Glebov şi Sonia pentru care Levka Şulepnikov rămăsese dragul Şulepa cel de altădată. Era considerat un om deosebit de abil, foarte inventiv, care făcea carieră cu sârguinţă şi succes: iată-l în birou, apoi în comitet, şi aici, şi acolo, iar pe cele mai bune fete le şi agăţase. De fapt, era un prostovan, un prostovan de duzină. Dar acest lucru nu a fost înţeles de îndată, de aceea la început îi scotea din sărite pe mulţi. Odată, un tânăr, un tip vânjos din Harkov, pe nume Smîga, s-a apropiat pe coridor şi a spus: „Glebov, se zice

că tu ai fost coleg de şcoală cu acest Juliatnikov?” Glebov i-a răspuns: am fost, numai nu pociţi numele, nu e frumos. „Bine, nu numele, o să-i pocim mutra, a promis Smîga. Spune-i lui Juliabiev, să nu mai umble după fetele din grupa noastră. Că-l facem harcea-parcea.”

Peste câteva zile, Smîga a apărut la curs cu faţa umflată de parcă ar fi avut un abces la măsea. Levka povestea puţin mirat Elefantul ăsta s-a năpustit asupra mea la toaletă şi a început să strige: «Te-am prevenit, vită ce eşti, de ce nu ne-ai ascultat O aiureală, ce mai. I-am tăiat-o cu o figură de sambo. A spart closetul cu dovleacul.” Glebov nu l-a crezut, ştiindu-l pe Levka de mincinos, dar pe urmă a descoperit că într-adevăr closetul era spart şi a dat crezare nu numai versiunii cu umilirea lui Smîga, dar şi tuturor fantasmagoriilor pe care Şulepnikov le povestea despre propria lui viaţă. De exemplu, faptul că, în timpul războiului, terminase o şcoală specială secretă, unde erau învăţaţi să tragă, să arunce cu cuţite, să omoare cu mâinile goale, dar să şi vorbească limbi străine, că el, Şulepa, se ocupa cu tot felul de lucruri secrete, departe, în spatele frontului nemţesc, că pe urmă a fost însă demobilizat, căci i se deschisese un ulcer la stomac. Autenticitatea acestei povestiri putea fi pusă la îndoială, pentru că Şulepnikov ştia prost nemţeşte, la aruncatul cuţitelor era mediocru şi, în general, era flecar, obraznic, minţea în lucruri mărunte, ceea ce nu se potrivea cu imaginea omului drept care se dădea. Glebov a rezolvat problema zicându-şi, că probabil Levka a urmat într-adevăr şcoala aceea specială (l-a aranjat acolo tatăl vitreg) şi a avut intenţia să devină un nou colonel Lawrence, dar nu se ştie de ce afacerea a căzut baltă. Iar Smîga, care făcea la început pe grozavul, şi nu putea să-l înghită deloc pe Levka, deveni apoi cel mai credincios acolit şi linguşitor al său – asta cam peste vreun an, atunci când tatăl vitreg i-a dăruit lui Levka un BMW trofeu german şi Levka a început să vină la institut cu o rablă vişinie în formă de ploşniţă, trezind nu numai

invidia bieţilor studenţi, dar chiar făcându-i să-şi piardă şi darul vorbirii. Smîga se căra peste tot ca o coadă după Levka, alerga să-i facă cumpărăturile şi-i prezenta fetele pe care le cunoştea.

Relaţiile lui Levka Şulepnikov în anii aceia – anii de culme ai destinului său, atât de întortocheat şi de capricios – puteau aveau numai două forme: sau sclavie, sau invidie de moarte. Glebov, cel mai vechi prieten al lui Levka, niciodată nu-i fusese sclav, nici măcar în clasele elementare, unde este atât de dezvoltată slugărnicia unor băieţi faţă de ceilalţi, puternici şi bogaţi, şi nu a vrut să-i ţină trena nici la facultate, deşi tentaţiile nu lipsiseră. În jurul lui Şulepnikov se grupau tovărăşii efemere, clocotea o viaţă aparte: vile la ţară, maşini, teatre, sportivi. În acei ani apăruse hocheiul pe gheaţă sau, cum era numit pe atunci, „hocheiul canadian” sau, mai simplu, „canada”. Era o pasiune modernă şi, să zicem, rafinată. La stadion veneau să asiste doamne în haine de blană şi bărbaţi în paltoane cu guler de castor. Şulepnikov se tot învârtea cu nişte celebrităţi din echipa aviatorilor. Deşi ar fi ţinut să ia parte la această existenţă despre care avea o idee oarecum fantastică şi grosolană, în acelaşi timp şi oricât îl îndemna şi-l chema Levka în numele vechii lor prietenii, totuşi Glebov se ţinu până la urmă departe de toate astea: nu numai din mândria trufaşă de a nu fi, a cincea roată la căruţă, dar şi dintr-un fel de prudentă care se manifesta uneori fără niciun fel de motiv, din instinct pur. Şulepnikov îi oferea generos din bogăţiile sale: „Glebîci, există o solicitare la adresa ta!” Însemna că una din fetele lui Levka pusese ochii pe Glebov sau auzise câte ceva despre el, nu era nimic ciudat în asta. Fetele, după expresia curentă a acelor timpuri, „puneau ochii pe el” şi voiau să-l cunoască. Sau, poate – Levka mai şi minţea, –, nu era niciun fel de solicitare, pur şi simplu voia să-l iniţieze pe prietenul său în plăcerile pământeşti. Levka era un om căruia îi plăcea să fie înconjurat de lume. Glebov refuza. Inventa motive. Dădea vina pe Sonia: mă

aşteaptă Sonia, m-am înţeles cu Sonia, Sonia e bolnavă. De fapt funcţiona un mecanism tainic de autoconservare; lucru uimitor, căci la data aceea cine ar fi putut bănui catastrofele ce au urmat curând! Totuşi, de-a lungul anilor, începând, cu cei mai timpurii, Glebov nu se putuse elibera de un sentiment chinuitor. De conştiinţa unei jigniri ce-i măcina în adânc sufletul…

Şi nu reuşea nici s-o învingă, nici să se înalţe deasupra ei, ca o boală de nelecuit: ba te simţi prost, ba e bine, ba ţi-e atât de rău că nu mai poţi suporta. Dar de ce, de exemplu, Şulepa avea şi una şi alta. Toate le primea de-a gata, le căpăta fără efort, de parcă i s-ar fi cuvenit în baza unei sentinţe supreme? Pe când Glebov ajungea anevoie, obţinea totul cu efort, trudind, punându-şi pielea la saramură. Până obţinea ceva, îi ieşea sufletul.

Chinul – l-ar putea numai *suferinţă în baza neconcordanţei* – începuse demult, prin clasa a cincea sau, poate, a şasea, când Şulepnikov se mută în casa de pe chei. Glebov locuia în căscioara cu etaj de când se născuse. Căsuţa lor se cuibărise în curtea din spatele casei – o casă cenuşie, imensă, cu o mie de ferestre, de părea un oraş întreg sau chiar o ţară întreagă – în spatele bisericii, după nişte dărăpănături de piatră, lipite unele peste altele ca nişte ciuperci pe un trunchi de copac. Casa era cam strâmbă, cu un acoperiş ciuruit pe ici pe colo, cu patru pilaştri pe faţadă, era cunoscută de locuitorii cartierului drept „hanul lui Deriughin”. Şi ulicioara pe care se afla această frumuseţe cam strâmbă purta şi ea numele lui Deriughin. Grămada uriaşă cenuşie domina străduţa, dimineaţa îi fura soarele, iar seara, dintr-acolo, se auzeau radiouri, muzică de patefoane. Acolo, la etajele de lângă cer, părea să se desfăşoare o cu totul altă viaţă decât aici jos, în micuţa căsuţă vopsită conform tradiţiei seculare, în galben. Aceasta era *neconcordanţa!* Unii se făceau că nu văd, altora puţin le păsa, alţii socoteau lucrul normal, pe când Glebov, din fragedă copilărie, îşi simţea sufletul mistuit de foc: era

invidia, era altceva? Tatăl lui lucra la o veche fabrică de bomboane, era maistru-chimist, mama făcea ba una, ba alta, în general, nimic. Nu avea şcoală. Ba cosea ceva, ba lucra în vreo întreprindere, ba era controloare de bilete la cinema. Acest serviciu al ei la cinema – unul nenorocit, intr-o străduţă de dincolo de râul Moscova – devenise pentru Glebov obiectul unei adevărate mândrii, căci îl deosebea de ceilalţi prin privilegiul important de a putea intra la orice film fără bilet. Iar la spectacolele de după masă, când erau puţin spectatori, putea să intre şi cu un coleg, ba chiar cu doi. Desigur, dacă mama era bine dispusă.

Acest privilegiu explica atotputernicia de care se bucura Glebov în ochii clasei. Se folosea de el în mod calculat şi inteligent: invita băieţii de prietenia cărora era interesat, de la care aştepta ceva în schimb; pe alţii îi purta mult timp cu promisiunile până să catadicsească a le face plăcerea, iar pe cei ticăloşi îi lipsea pentru totdeauna de dărnicia sa. Aşa au mers lucrurile, şi puterea lui Glebov – hai să nu-i zicem puterea, ci autoritatea lui Glebov – a rămas de nezdruncinat până a apărut Levka Şulepa. Levka s-a mutat în casa cea mare de undeva de la periferie, se pare, chiar dintr-un alt oraş. Din prima clipă a produs o impresie puternică – avea pantaloni de piele! În primele zile se arătă plin de îngâmfare, îi privea pe toţi dispreţuitor, cu ochii săi micuţi de un albastru palid, nu intra în vorbă cu nimeni, ba chiar se aşezase în bancă cu o fetiţă. În timpul lecţiilor, pantalonii îi scârţâiau cumplit. Clasa a luat hotărârea să-l înveţe minte, mai precis să-l umilească. Sau, şi mai precis, să-l facă de râs. Exista o răfuială care se numea „ohoho”: cel condamnat era ademenit în curtea din dos, toţi se năpusteau peste el grămadă şi cu strigătul „ohoho” îi smulgeau pantalonii. O asemenea „operaţie” s-au gândit să facă şi cu bobocul. Când te gândeşti ce plăcere: minunaţii pantaloni ce scârţâiau erau smulşi, el trebuia să ţopăie, să-i implore, iar fetele ar fi privit de la

fereastră (erau anunţate). Glebov îi tot îndemnase pe ceilalţi să-i vină de hac lui Şulepa pe care nu-l înghiţea – în general nu-i înghiţea pe cei care locuiau în casa cea mare; dar în ultima clipă s-a hotărât să nu ia parte. Poate i se făcuse puţin ruşine. Privea prin uşa care dădea pe scara din spate.

L-au chemat pe Levka după ore în curtea din spate – erau vreo cinci: Medved, Siava, Maniunea, şi alţii – l-au înconjurat, au pornit să se certe, şi, pe neaşteptate, Medved, cel mai puternic din clasă, l-a apucat pe Levka după ceafă, cu o mişcare l-a trântit pe spate, ceilalţi s-au năpustit strigând „ohoho!”, Levka se împotrivea, dădea din picioare, dar, bineînţeles, a fost imobilizat, unul i s-a aşezat pe piept, când deodată s-a auzit o pocnitură puternică, de parcă ar fi explodat un cauciuc de maşină. În aceeaşi clipă toţi cinci s-au aruncat în lături, iar Levka s-a ridicat în picioare. Pantalonii de piele erau la locul lor, în mână ţinea un pistol. A mai tras o salvă în aer. S-a răspândit un miros de fum. A fost o clipă de groază. Glebov a simţit cum i se înmoaie genunchii. Medved venea în goană cu ochii ieşiţi din orbite, l-a împins într-o parte şi a fugit pe scară în sus, sărind peste trepte.

S-a aflat mai târziu că Şulepnikov avea un pistol cu dopuri, un pistol cu dopuri foarte frumos, adus din străinătate, care trăgea cu nişte pistoane speciale, ce făceau un zgomot ca de pistol adevărat. Şulepnikov a ieşit din această poveste erou, iar cei ce-l atacaseră au fost făcuţi de ruşine. Au încercat apoi în fel şi chip să se împace şi să se împrietenească cu proprietarul minunatului pistol cu dopuri. Cu ajutorul unei asemenea arme puteai deveni stăpânul tuturor curţilor de pe chei. Lui Glebov îi era mai uşor să se împrietenească cu Şulepa decât celorlalţi, căci el nu participase la atac. Şulepnikov nu părea a fi răzbunător din fire, şi apoi se vedea că era mulţumit că acum toţi se arătau slugarnici şi erau gata să dea o avere numai pentru a trage o dată cu pistolul. Dar lucrurile nu s-au terminat atât de simplu. Intr-o bună zi a

apărut directorul şi împreună cu el directorul de studii şi un miliţian. Directorul a început să strige că bandiţii trebuie pedepsiţi. Pe director nu-l mai recunoşteai; ţipa – ceea ce nu se mai întâmplase niciodată – era palid, obrajii îi tremurau. Se vedea că va fi necruţător. Directorul de studii spuse că e vorba de o uneltire, duşmănoasă. Miliţianul stătea tăcut, dar prezenţa lui nu pica bine nimănui.

Directorul ceru numele bandiţilor. Şulepnikov refuză să spună, sub motiv că nu i-a văzut: a fost o „oarbă” şi apoi au luat-o la fugă. Directorul a mai venit de două ori, de astă dată fără miliţian. Numele de familie al directorului era Meşkover şi, nu se ştie de ce, se părea că acest nume straniu provine de la *pungile*[3] pe care le avea sub ochi. Avea o faţă prelungă, albă, nişte semicercuri albe umflate sub ochi. Era nervos, nu şedea liniştit, pe scaun, cum stau profesorii, alerga tot timpul prin faţa tablei de parcă ar fi fost un mecanism întors. Diriginta clasei, poreclită „Trompeta”, nu era iubită de nimeni, dar de director copiilor le era milă, părea abătut de tot.”

— Prieteni, vă rog să fiţi bărbaţi… Bărbăţia nu constă în a acoperi, ci în a da în vileag… Chipul lui alb şi glasul ce se întrerupea nu aduceau însă deloc a bărbăţie.

Cu toată compasiunea pentru un om bătrân şi bolnav, clasa tăcea totuşi. Şulepa tăcea şi el. A povestit mai târziu că tatăl său l-a pedepsit – l-a închis în baie toată seara, iar în baie era întuneric şi umblau gândacii. Cerea să-i spună numele băieţilor. Dar Şulepa n-a spus niciun nume.

Astfel, Levka Şulepnikov, care urma să fie făcut de râs faţă de toată lumea, deveni un erou. Şi de aici, probabil, din vremea aceea, de la pantalonii de piele, de la pistolul cu dopuri şi de la purtarea lui eroică – o fetişcană a compus chiar şi nişte versuri în onoarea lui Şulepa – de atunci, deci, s-a cuibărit în fundul sufletului lui Glebov acea greutate de plumb… Pentru că unui singur om nu

[3] Pungi în lb. rusă meşki (n.tr.).

trebuie să i se cuvină totul. În asemenea cazuri, dacă vreţi, şi natura va protesta şi va protesta şi ceea ce se numeşte fatalitate. Mai târziu Levka Şulepa a simţit acest *protest al fatalităţii,* aceşti dinţi ai dragonului pe propria-i piele nenorocită, dar atunci, când totul e pe jumătate vis, nimănui nu-i putea trece prin gând că într-o zi totul se va răsturna. Numai Glebov presimţea ceva – acum nu prea ai cum să stabileşti exact ce anume – ceva alarmant, de parcă nişte voci surde ale lealităţii ar fi pătruns în vis. Nu, invidia nu este câtuşi de puţin un sentiment mărunt, urât cum este prezentat de obicei. Invidia este o parte a firii noastre ce protestează, este un semnal pe care sufletele simţitoare trebuie să-l înregistreze. Dar nu există oameni mai nenorociţi decât cei stăpâniţi de invidie. Şi nu poate fi nenorocire mai distrugătoare decât aceea care i s-a întâmplat lui Glebov în clipa când părea că victoria îi era deplina.

În micul cinematograf de peste pod rula un film vechi „Expresul albastru”. Nişte aventuri sângeroase, împuşcături, omoruri; toată lumea era înnebunită de acest film, toţi visau să-l vadă, dar copiilor, nu se ştie de ce, accesul le era interzis. Glebov a intrat datorită mamei sale. Filmul era, desigur, nemaipomenit de bun. O oră şi jumătate Glebov a stat pe strapontină, tremurând ca şi cum ar fi fost cuprins de febră. Bineînţeles că trebuia să mai vadă acest film, şi nu o dată. Au început zilele domniei indiscutabile a lui Glebov. Nu puteai spera să vezi acest film decât cu ajutorul lui Glebov – un film grozav, incomparabil, în care un tren cu ostaşi roşii era atacat de albi; aceştia se răfuiau cu femeile, cu copiii, cu bătrânii, dar în cele din urmă roşii ieşeau învingători. Schimbul de focuri, luptele se petreceau pe tampoane, pe acoperişurile vagoanelor, sub roţi, în plin mers. Publicul, prost, nu mergea la acest film, aşa că după masă săliţa era goală.

Glebov alegea unul, doi din cei mai destoinici, se gândea mult până hotăra alegerea, după ore îşi anunţa

hotărârea şi fugeau cu toţii ca din puşcă peste pod, grăbindu-se la cinema. Mama lui Glebov putea să-i lase să intre şi patru, şi cinci. Dar Glebov nu se întindea prea mult. Nu avea unde să se grăbească. Dorinţa lui era ca Şulepa să-l roage şi el, să cerşească ca ceilalţi, dar acesta nu părea a fi deloc interesat. Odată spuse într-o doară:

— Păi eu l-am văzut de-o sută de ori!

Era bineînţeles, o minciună. În timpul orelor, Glebov se desfăta triind amatorii: unul îi propunea o serie de timbre din coloniile franceze, başca un clasor. Maniunea îi făgăduia să-l ducă la curse împreună cu tatăl lui. Erau şi alte propuneri, erau chiar şi ameninţări. O fetiţă i-a scris un bilet cu promisiunea de a-l săruta dacă o duce la film. Biletul îl tulbură pe Glebov. Nu mai primise niciodată bileţele de la fete şi nu se mai sărutase niciodată. Pe fată o chema Dina, iar numele de familie era Kalmikova. Dina Kalmikova, poreclită Abajur. Era grăsulie, roşie în obraji, cu ochi negri, cu sprâncene negre, nu prea frumoasă, Glebov nu-i acorda nicio atenţie. Dar i se întipări în minte pentru toată viaţa.

Primind biletul, Glebov trecu printr-o clipă de groază cumplită. Îi era frică să se mişte şi cu atât mai mult să-şi întoarcă privirea – Dina stătea cu două rânduri de bănci în spatele lui. Primul lucru care l-a făcut a fost să rupă biletul în bucăţele mici de tot. Cuprins de tremur începu să se gândească: ce să facă? Desigur ar fi putut să-i spună: „Poftim, pot să te iau cu mine la cinema, dar nu e obligatoriu sărutul”. Fata ar fi putut-o lua însă drept jignire. Lucrul cel mai important era că Dina era prea prea grăsuţă. Un adevărat trust de slănină, deşi, alerga repede, şi la orele de educaţie fizică o lua înaintea multor fete. Mergea foarte bine pe bârnă. Se urca destul de bine pe frânghie. Avea nişte chiloţi de gimnastică enormi de culoarea zmeurei cu volănaşe, cineva îi denumise „abajur” şi i-a ieşit porecla: Abajur. Dacă acest bilet i l-ar fi trimis Sveta Kirillova sau, de exemplu, Sonia Ganciuk, Glebov ar fi fost cuprins de o tulburare cu mult mai mare.

Sveta i se părea lui Glebov o frumuseţe, se ţinea mândră, era zveltă, elegantă, părul roşcat închis îl purta împletit în cozi, şi avea un aer de-ai fi zis că deţine cine ştie ce taină pe care nimeni altul n-o cunoaşte. Sonia Ganciuk îl atrăgea pe Glebov nu prin frumuseţe, ci prin altceva. Poate prin faptul că tatăl ei profesorul Ganciuk, era erou al războiului civil şi că în biroul lui, unde Sonia l-a adus într-o zi pe furiş, atârnau pe perete pumnale, puşti şi un iatagan turcesc. Ei, dacă Sveta sau Sonia i-ar fi promis să-l sărute! Dinka Abajur îl pusese doar în încurcătură.

Totuşi, în pauză, prinzând clipa în care Dina era singură – stătea la geam cu spatele la pervaz şi, zâmbind, privea în tavan – s-a apropiat de ea şi i-a spus, parcă în treacăt:

— Dacă vrei putem merge astăzi. O să meargă Morjik şi Himius... După o clipă de tăcere, adăugă: Dacă vrei, bineînţeles...

— Vreau, a spus Dina, continuând să zâmbească şi să examineze tavanul.

— Numai să nu zăboveşti, că întârziem. La două şi jumătate. Te îmbraci imediat şi o luăm la fugă. Clar? Vorbea sec, fără nicio aluzie la sentimente.

În timpul filmului, Dina i-a şoptit lui Glebov la ureche:

— Eu mă duc acasă.

El se miră. Cele mai importante schimburi de focuri din „Expresul albastru” nici nu răsunaseră şi Glebov se pregătise să le vadă pentru a zecea oară. Dina i-a explicat în şoaptă: a apucat-o durerea de burtă. Se ridică şi ieşi din sală. După o clipă de gândire, Glebov o urmă. Nu era prea clar de ce o făcuse, de aceea amândoi se simţeau stingheriţi şi nu vorbeau. Dina mergea cu paşi repezi, aproape alerga, şi Glebov mergea la fel de repede alături de ea. Au străbătut în tăcere străduţa, au ieşit pe cheiul Kanava. Sub pod apa era neagră, din ea ieşeau aburi. Ici-colo mai pluteau sloiuri, era aprilie, cald, frig, nu se prea înţelegea nimic, dar lui Glebov îi clănţăneau uşor dinţii în gură şi tremura. Acum voia tare mult ca Dina să-l sărute. Dar nu ştia cum să i-o amintească. Că doar nu plecase

degeaba, fără să vadă filmul până la sfârşit! Se potrivise cum nu se poate mai bine, pentru că Morj şi Himius rămăseseră la cinema, căci altfel s-ar fi întors toţi patru, şi ar fi fost jenant.

O privea dintr-o parte pe Dinka Abajur, îi vedea obrăjorul bucălat, năsucul în vânt, buclele negre, ieşite de sub căciuliţa de lână ca de schior, observa cum abia îşi trage sufletul după goană, buzele ei groase erau deschise şi-i făcea plăcere s-o examineze. Pentru că Dinka Abajur, chiar dacă grasă şi nu prea frumoasă, era în acele clipe – o ştia – în stăpânirea lui. Fusese ea însăşi de acord cu acest lucru! Inima îi bătea; îşi strângea pumnii. Deodată Dinka încetini pasul. Glebov şi el. Treceau prin faţa unei case vechi cu trei etaje, dar nu era casa ei. Ea locuia pe Polianka. Dina deschise uşa grea de la intrare, intră înăuntru, fără să privească în urmă, Glebov după ea. Alergă pe scară în sus la primul etaj, la al doilea, la al treilea, fără să se oprească, el fugea în urma ei. De la etajul trei pornea în continuare o scăriţă îngustă. Dina urcă. Glebov urcă şi el. Era o încăpere întunecată, cu miros neplăcut, din care se deschidea podul.

Dina se întoarse, respirând greu, şi rosti:

— Ei!

— Ce? întrebă el, cu sufletul la gură.

— Poţi să mă săruţi.

— De ce eu? N-ai promis tu?

— Prostule! spuse Dina.

Stăteau în tăcere, trăgându-şi sufletul puţin câte puţin. Dina nu voia să plece, îi mai spuse o dată încet:

— Of, ce mai prost…

Glebov era hotărât ferm să aştepte ce i se promisese. Au trecut, probabil, vreo trei minute în deplină tăcere şi nemişcare, apoi de după uşa care ducea la pod se auzi un mieunat subţire de pisică şi un foşnet. Amândoi izbucniră în râs. Pe neaşteptate Dina îşi apropie chipul grăsuliu şi înfierbântat şi Glebov simţi pentru o secundă atingerea a ceva umed ca o adiere, pe buzele lui; acesta a fost primul

sărut în viaţa lui. Nimic prea plăcut, doar o uşurare. Au luat-o apoi la fugă pe scări în jos şi chiar aici, la intrare, s-au despărţit: ea trebuia s-o ia la dreapta după colţ, pe Polianka, el să treacă podul.

Iar peste o zi sau două, când puterea lui Glebov părea să înflorească din plin, s-a produs prăbuşirea. Şulepnikov i-a chemat pe băieţi după ore la el în vizită. În casa cea mare Glebov fusese de mai multe ori: ba la Morj la etajul nouă, de la fereastra căruia se vedea podul „Krimski", copacii din parc şi, vara, roata cea mare din parc care se învârtea, ba venea pe la Himius, care locuia pe aceeaşi scară cu un etaj mai jos. Himius şi cu Morj instalaseră în balcoane un „sistem de semnalizare cu sfori şi steguleţe". Ba se ducea pe la Sonia Ganciuk, ba pe la Anton în micul lui apartament de la parter unde Anton locuia cu mama lui, Anna Gheorghievna. Dintre toţi locuitorii din casa cea mare, lui Glebov îi plăcea cu adevărat Anton Ovcinnikov. Glebov îl considera pe Anton pur şi simplu un geniu. Şi mulţi alţii îl socoteau genial. Anton era muzician, un admirator al lui Verdi, putea să cânte pe de rost toată opera „Aida", iar în afară de asta era pictor, cel mai bun din şcoală, picta cu deosebită iscusinţă în acuarelă monumentele istorice, iar în tuş făcea portretele compozitorilor; mai compunea şi romane fantastice, ştiinţifice, unde se vorbea de peşteri, de vestigii arheologice, îl interesau de asemenea paleontologia, oceanografia, geografia şi, parţial, mineralogia. Anton îi era simpatic nu numai pentru că avea aptitudini geniale, dar şi pentru că era modest, nu se lăuda, nu era îngâmfat, spre deosebire de ceilalţi locatari din casa cea mare, care toţi aveau o doză oarecare de înfumurare ce-i făcea silă lui Glebov. De altfel, Anton trăia modest într-o garsonieră, mobilată simplu, obişnuit, nu avea ghete nemţeşti, pulovere de lână finlandeze, tot felul de cuţitaşe minunate în teci de piele, nu aducea la şcoală învelite în foiţă sandviciuri cu şuncă sau caşcaval care răspândeau miros în toată clasa.

Glebov nu se ducea cu plăcere în vizită la băieţii din casa cea mare, nu că nu i-ar fi făcut plăcere, se ducea cu plăcere, dar şi cu oarecare reţinere, pentru că liftierii de la intrare se uitau întotdeauna bănuitori şi întrebau: „Tu la cine mergi?” Trebuia să spui numele de familie, numărul apartamentului, uneori liftierul dădea telefon în apartamentul respectiv şi se lămurea dacă aceştia aşteaptă într-adevăr în vizită pe cutare. Era neplăcut să stai şi să aştepţi până ce se clarificau toate acestea. În timp ce vorbea, liftierul se uita vigilent şi implacabil, de parca îi era teamă că Glebov o să se năpustească în lift şi o să plece fără voie, iar Glebov se simţea aproape un răufăcător, prins asupra faptului. Apoi, nu puteai şti ce se va răspunde de sus, din apartament: Morj avea o servitoare surdă, care nu putea nici pricepe, nici explica nimic, iar la Himius ridica adesea receptorul bunica, o bătrână rău-voitoare, care-şi urmărea nepotul cu o vigilenţă mereu trează. Odată i-a spus liftierului să nu-i dea drumul lui Glebov, pentru că Himius nu-şi făcuse lecţiile. Numai când se ducea la Anton, nu trebuia să suporte chinurile interogatoriilor şi răsinterogatoriilor – apartamentul lui Anton se afla la parter şi liftierul îl urmărea cu atenţie severă pe Glebov cum sună la uşă, cum i se deschide. Glebov observase că până şi băieţii care locuiau în casa aceea se temeau de liftieri şi se străduiau să se strecoare pe lângă ei cât mai repede.

Levka Şulepnikov însă, deşi era un locatar proaspăt, se purta altfel. Liftierul de la scara lui, un individ morocănos cu ochelari şi obrajii lăsaţi, l-a salutat el primul pe Şulepa cu o mişcare scurtă din cap, ba chiar părea să se fi ridicat uşor în spatele mesei mari la care stătea şi pe care se afla telefonul, dar Şulepa trecu fără să-i acorde vreo atenţie. În lift au încăput cu greutate cinci persoane, abia s-a închis uşa. Liftierul a încercat să-i oprească, dar într-un fel timid, oarecum în glumă: „Ei, voi, tinerilor, vedeţi să nu rămâneţi între etaje!” Levka răspunse semeţ: „Ei, n-are nimic! Riscăm!” Toţi, bineînţeles, urlară: „Riscăm!

Facem o experienţă! Verificarea capacităţii de ridicare!” Chipul ochelaristului, ce privea liftul cum urcă, exprima o spaimă împietrită.

Apartamentul îl uimi pe Glebov prin dimensiunile sale gigantice – coridoarele şi încăperile aminteau de un muzeu. Aici continuă aceeaşi veselie care îndemna la prosteală, la grozăveală de băieţandru. Şi-au scos ghetele şi au început să patineze în ciorapi pe parchetul bine frecat, strălucitor, cădeau, dădeau unul peste celălalt, râdeau în hohote, veselia era mare. Deodată în uşa albă cu geam mat givrat apăru o femeie bătrână cu o ţigară în gură şi spuse: „Ce-i banditismul ăsta? Încetaţi imediat! Încălţaţi-vă şi marş în camera copiilor!” Levka, bombănind, se supuse. L-au întrebat: cine e, mama lui? Le-a răspuns că este Agnessa. O învaţă pe mătuşa lui franceză şi îl pârăşte la mama lui. „Într-o zi am s-o omor cu otravă de şoareci. Sau am s-o violez.” Toţi au izbucnit în râs, rămânând în acelaşi timp uimiţi. Levka ăsta ştie să le spună! Niciunul nu şi-ar fi permis să rostească acest cuvânt al cărui sens îl ştiau cu toţii – deşi alte cuvinte din cele mai indecente le spuneau fără mustrări de conştiinţă – pe când Levka o făcuse, referitor la el şi la bătrâna cu ţigară, şi atât de liber, de uşor. Cu cât Glebov simţea mai clar calităţile deosebite ale lui Levka Şulepnikov, cu atât devenea limpede apăsarea, greutatea din care mai apoi s-a născut acel plumb…

Iar Şulepnikov s-a obişnuit atât de mult de atunci din anii aceia prosteşti ai copilăriei să pronunţe acest cuvânt fără niciun fel de intenţie, ci doar ca o ameninţare goală sau o glumă nu prea deşteaptă, încât o repeta şi mai târziu, când era ditamai neghiobul de student la universitate. Se supăra pe câte o profesoară şi: „Dacă nu-mi pune suficient, *am s-o violez*

Şi iată că aici, în camera copiilor, unde se afla un fel de mobilă din lemn de bambus, cu covoare pe jos, cu roţi de bicicletă şi mănuşi de box ce atârnau pe perete, cu un glob uriaş de sticlă care se învârtea când înăuntru se

aprindea un bec, cu o lunetă veche la fereastră, bine fixată pe un trepied pentru a fi mai uşor de mânuit – Levka le-a spus că poţi să-ţi petreci de minune seara examinând apartamentele din cealaltă parte a curţii – aici, în această încăpere, s-a prăbuşit fragila putere a lui Glebov. Dar lucrul acesta nu l-a observat nimeni în afară de el însuşi. Levka a adus un aparat de proiectat filme, a atârnat pe perete un cearşaf şi le-a arătat filmul „Expresul albastru”. Aparatul trosnea, filmul vechi se rupea, titlurile erau absolut indescifrabile, totuşi a fost un entuziasm general. Iar Glebov s-a simţit dintr-o dată profund jignit. Se întreba: de ce dracu’ un om trebuie să aibă de toate, absolut de toate? Şi chiar acel lucru unic pe care-l are un altul, cu care se poate un pic mândri, de care se poate folosi, acesta i se ia şi se dă celui ce are totul. Apoi încetul cu încetul s-a obişnuit. Te obişnuieşti cu toate cele, chiar cu o greutate peste puterile tale: obezii cară câte treizeci de kilograme în plus şi se adaptează.

Glebov se obişnui apoi cu casa cea mare, care răpea străduţei soarele, se obişnui cu scările, cu liftierii, se obişnui să rămână să bea ceai cu Alina Fedorovna, mama lui Levka Şulepa, care putea să-şi înfigă furculiţa într-o felie de tort, şi apoi s-o dea la o parte, spunând: „După părerea mea, tortul nu e proaspăt”. După care, tortul era luat de pe masă. Când s-a întâmplat acest lucru pentru prima oară, Glebov s-a mirat în sinea lui. Cum poate tortul să nu fie proaspăt? I s-a părut ceva complet absurd. La el acasă tortul apărea rareori, la câte-o zi de naştere, îl mâncau repede şi nimănui nu-i trecea prin minte să clarifice problema dacă e proaspăt sau nu. Întotdeauna era proaspăt, nemaipomenit de proaspăt, mai ales unul pufos cu flori roz din cremă.

Glebov se obişnuise şi cu propria-i locuinţă, chiar după ce se întorcea din vizitele în casa cea mare. La început fusese cam trist, revăzându-şi, de parcă ar fi fost un străin, căsuţa cam strâmbă cu stucatură maronie; când urca scara întunecoasă pe care trebuia să umbli cu mare

grijă pentru că pe alocuri lipseau treptele; când se apropia de uşa cârpită ca o plapumă veche de o mulţime de tăbliţe, hârtiuţe şi sonerii; când se cufunda în aerul îmbibat cu miros dens de gaz şi de fiertură de varză; când se spăla pe mâini în fosta baie, înghesuită din cauza scândurilor care acopereau cada în care nu se mai spăla nimeni, nu se spălau nici rufe, pentru că pe scânduri erau înşirate diferite ligheane, albii, aparţinând diverşilor locatari; când vedea, simţea, observa şi multe alte lucruri, întorcându-se de la Levka Şulepnikov sau de la altcineva din casa cea mare; dar încetul cu încetul impresiile acestea se estompau, pierdeau din ascuţimea lor, nu-l mai afectau.

Odată, când se întorsese din vizită, şi, emoţionat, descria lampa din sufrageria familiei Şulepnikov, şi coridorul în care te poţi plimba pe bicicletă, şi bomboanele servite la ceai – l-au uimit nu bomboanele în sine, ci dimensiunile cutiei – iar mama şi bunica îl descoseau pline de curiozitate despre una şi alta, tata spuse deodată, făcându-i cu ochiul lui Glebov:

— Ia ascultaţi, mie mi se pare că voi aţi vrea să locuiţi în casa aia?

— Şi de ce nu? întrebă mama. Aş vrea şi eu să am un coridor al meu, personal.

— Şi eu aş vrea să nu mai aud zdrăngănitul sufertaşelor, spuse baba Nila, plictisită că vecina care locuia în camera de vizavi, venind târziu de la lucru, începea pe la miezul nopţii să se tot plimbe din cameră la bucătărie şi invers, nu se ştia de ce, cu sufertaşele care zdrăngăneau. Baba Nila dormea pe laviţă la uşă şi alergătura vecinei, zdrăngăneala vaselor o trezeau. Tata se uită cu milă la mama şi la bunica.

— Ce să vă zic? Ce e-n guşă şi-n căpuşă, fetiţele mele, prostuţelor, găinuşelor.

Astea erau glumele lui, lipsite de orice urmă de răutate. Avea obiceiul să-i spună mamei o mângâiere „găinuşă pestriţă”. Femeile se prefăceau indignate, se năpusteau

asupra lui dând din mâini – de fapt mama nu se supăra niciodată de-adevăratelea pe el – iar el îi trăgea câte un ghiont lui Glebov, făcând cu ochiul.

— Zi, Dima, cloşti nu alta... Ce găini... Dar oare nu-nţelegeţi că ai spaţiu mai mult dacă n-ai coridorul tău personal? Iar zdrăngăneala sufertaşelor, păi, asta e muzică! Nici pentru o mie două sute de ruble nu mă mut în casa aia...

Deşi tatăl era mai totdeauna într-o dispoziţie pe jumătate glumeaţă, veselă, întotdeauna când era cu mama, cu bunica şi cu mătuşa Polia, sora mamei, făcea haz, le păcălea, le speria şi uneori era greu să înţelegi dacă o făcea serios sau în glumă, de fapt – şi Glebov n-a înţeles-o decât după ce s-a făcut mare – el nu era un om superficial şi nici măcar vesel. Toate acestea erau o mască, teatru pentru cei de acasă. Iar în interiorul fiinţei sale, era o axă tainică în jurul căreia totul se învârtea, calitate extraordinară – prudenţa. Ceea ce spunea cu ironie, glumind – „Copiii mei, respectaţi regula din tramvai – nu scoateţi capu' afară!" – nu era pur şi simplu o ghiduşie. Era aici o înţelepciune tainică pe care încerca să ne-o insufle, pe furiş, timid şi parcă inconştient. Dar de ce *să nu scoatem capu' afară?* Părea că acest lucru era important în sine. Poate că-l sufoca, aşa cum te sufocă o gheară în piept, o spaimă străveche, nelecuită. Era cu mult mai în vârstă decât mama, arăta ca un bătrân, un bătrân cu păr cărunt şi creţ, deşi avea numai în jur de cincizeci de ani; dar aceşti cincizeci de ani însemnaseră lupte, lipsuri, muncă până la istovire. Era dintr-o familie foarte săracă de funcţionari, tatăl său lucrase la uzina lui Duksa. Fratele tatii, unchiul Nikolai, fusese aviator, unul din primii aviatori ruşi şi căzuse în războiul cu nemţii. Familia se mândrea cu el. Altă mândrie nu mai aveau. Portretul unchiului Nikolai cu şapcă de elev de gimnaziu era aşezat la loc de cinste. Şi iată că şi în prietenia cu Levka Şulepnikov, care creştea mereu – Levka, nu se ştie de ce, se ataşa tot mai mult de Glebov, îl tot invita la el, îi

dăruia cărţi care nu-l interesau, fiindcă pe el cărţile în general îl lăsau indiferent, iar aceste cărţi probabil, le sustrăgea din biblioteca tatălui său, pentru că pe unele dintre ele era o ştampilă albastră ce reprezenta un om cu un ciocan, raze de soare şi o frază: „Din cărţile lui A.V.Ş.” – deci, cum spuneam, chiar şi în prietenia unor băietani tatăl vedea primejdii şi îl sfătuia „să nu scoată capu’ afară”. Îi spunea lui Glebov să se ducă mai rar în casa aceea, să nu se lase ademenit de prietenia cu Levka, pentru că „Şulepnikovii îşi au drumul lor în viaţă, tar tu pe al tău şi nu are rost să vă amestecaţi”.

I se părea, nu se ştie de ce, că Levka Şulepnikov sau, şi mai rău, părinţii lui se vor plictisi curând de Glebov, drept care vor urma neplăceri. Glebov o simţea şi el undeva în adâncul lui, el însuşi *nu prea voia* să se ducă în casa cea mare şi, totuşi, se ducea ori de câte ori îl chemau, ba chiar şi fără a fi invitat. Casa îl ademenea precum ceva neobişnuit – câte şi mai câte nu discuta cu Anton, ce cărţi îi arăta Sonia Ganciuk din biblioteca tatălui ei, cu câte minuni nu se făleа Şulepa! –, pe când acasă toate erau cunoscute, până la ultimul capăt de sfoară, mereu acelaşi cotidian, aceeaşi plictiseală

Tata nu spunea nimic deschis, umbla cu aluzii, folosea glume. Glebov ar fi vrut însă să-i audă părerea dar şi răspicat despre Levka.

— De ce vorbeşti aşa? De ce nu-ţi place Şulepa?

Căci ceea ce nu-i plăcea lui la Levka, mai precis ceea ce-i trezea acel sentiment de plumb, acea repulsie, tatăl său nu avea cum s-o ştie. El trebuie să fi avut cu totul alte criterii. Tatăl se eschiva, nu explica sau recurgea la o glumă în genul: „Vezi, în principiu nu sunt împotriva lui Levka al tău, sau Şulepka, cum îi spui tu. Apropo, te sfătuiesc să nu mai foloseşti porecla asta… Spune-i simplu Lev… Nu-mi place pentru că e îngrozitor de prost crescut. El, de exemplu, nu mulţumeşte când se scoală de la masă după ceai.”

Asta era un fleac, tata era şiret. Levka nu-i plăcea din

alte motive, mai importante. Dar când Levka venea în vizită, tatăl era drăguţ, chiar foarte amabil, aşa cum era cu oamenii mari, şi-i spunea solemn, „Lev”, ceea ce-l amuza pe Glebov. În afară de aceasta, în prezenţa lui Levka tata devenea deosebit de vorbăreţ, discuta pe diverse teme şi, ceea ce-l indigna pe Glebov, din când în când mai trăgea o minciună sau se lăuda.

Odată, vorbind despre unchiul Nikolai, spuse că acesta fusese primul aviator rus, care doborâse într-o singură luptă trei aeroplane, printre care aeroplanul vestitului as. Contele von Schverin. Aeroplanul contelui fusese lovit din plin, dar prin minune contele rămăsese în viaţă. Acesta, continuând să facă pe aviatorul, anunţase că visul lui era să se întâlnească din nou într-o luptă aeriană cu rusul şi să se răzbune. Ştirea fusese publicată în toate ziarele.

Glebov asculta cu un sentiment chinuitor de jenă. Tata spuse:

— Nici măcar tu nu ştii asta. Nu ţi-am povestit niciodată.

Iar Levka Şulepnikov replică:

— Aţi spus altădată că a doborât doar două aeroplane.

— Eu? Nu se poate! Nu puteam să spun de două. Nu s-ar fi considerat un record. Două nu sunt un record. Asta e toată chestia că a doborât trei aeroplane într-o singură luptă…

Altădată tata povestea că în timpul războiului civil fusese în Caucaz şi luptase sub comanda tovarăşului Kirov – lucrase cândva în Caucaz, asta e adevărat – şi se dusese cu un detaşament de cavalerie în Persia, unde îi văzuse pe oamenii ce se închinau focului. Levka Şulepnikov pe loc a tras o minciună despre tatăl lui: chipurile, la Tiflis, acesta împuşcase cu propria lui mână un fachir. Atunci tata a spus că a văzut în India de nord un fachir care în faţa tuturor a făcut să se înalte în mod miraculos, un om. (în India de nord tata n-a fost niciodată, asta e sigur.) Iar Levka a replicat că tatăl lui a prins odată o bandă întreagă de fachiri, i-a băgat într-o pivniţă,

urmau să fie împuşcaţi ca spioni englezi, dar, când, de dimineaţă, au venit să-i scoată, n-au mai găsit pe nimeni, doar cinci broaşte. Fachirii fuseseră exact cinci.

— Trebuiau să împuşte broaştele, spuse tata.

— Aşa au şi făcut, spuse Levka. Dar ştiţi ce greu e să împuşti broaşte? Mai ales în întunericul din pivniţă?

Tata râdea, ameninţându-l şiret dar şi aprobator din deget...

— Văd, Lev, că-ţi place să fantazezi! Asta-i bine, asta-mi place. Dar lăsând gluma la o parte, am văzut într-adevăr fachiri în carne şi oase... În primul rând în India de nord. Cum am mai spus, şi, în al doilea rând, la noi la Moscova, pe bulevardul Strastnoi...

Tata şi Levka Şulepnikov aveau ceva comun. De aceea discuţiile dintre ei erau atât de paşnice, dar şi atât de vii. Lui Glebov însă nu-i plăceau. Îl scotea din sărite neadevărul. Nu faptul că tata mai minţea din când în când, ci faptul că de faţă cu Levka spunea un lucru, în spatele lui altul. De aceea i-a zis tatii:

— Ţie Levka nu-ţi place. Atunci de ce te porţi aşa cu el? Zâmbeşti, povesteşti... De parcă ar fi şeful tău...

În această clipă tata s-a supărat. El care nu se supăra, mai niciodată, nu ţipa, acum a început să strige:

— Ţâncule! îndrăzneşti să-mi faci observaţii! eşti un mic impertinent! — Era expresia lui preferată: „un mic impertinent”. — Zâmbesc şi vă povestesc câte ceva numai pentru că sunt un om bine crescut. Voi v-aţi obişnuit să vorbiţi aşa: Levka! Dimka?! Măi! Tu! Nu ţi-e ruşine! Ce impertinenţă nemaipomenită – să-i faci observaţie tatălui tău.

S-a înfierbântat atât de tare că s-a plâns mamei şi babei Nila care s-au năpustit şi de asupra lui Glebov. Seara însă, Glebov i-a auzit pe mama şi pe tata şuşotind după paravan:

— Ce tot faci pe grozavul în faţa acestui filfizon...

— Dar el e un impertinent! Auzi, îi dă lecţii lui taică-su!

— Las-o mai moale cu amabilităţile...

— Sunteţi nişte proşti! Nu mă-nţelegeţi!

Mai târziu, liniştindu-se, peste o zi sau două, tata explică foarte calm:

— Apropo, în legătură cu ce spuneai deunăzi… Că eu cu Levka mă port ca şi cum ar fi o persoană importantă… Observaţia ta nu e fără rost! Aşa şi este, el – nu, nu Levka, să zicem, ci părintele lui – e într-adevăr *cineva,* dar eu personal nu ştiu nimic, n-am văzut nimic. Toate în jurul nostru sunt atât de încurcate, de încâlcite…

În curând spusele lui s-au confirmat: lucrurile erau într-adevăr încurcate. S-a stârnit pe neaşteptate istoria cu unchiul Volodea, soţul mătuşii Polia. S-au gândit: n-ar putea fi ajutat prin tatăl lui Levka, prin Şulepnikov? Unchiul Volodea şi mătuşa Polia locuiau pe Iakimanka, dar veneau aproape zilnic, mai ales mătuşa Polia. Mama şi bunica o iubeau. Era socotită cea mai frumoasă, cea mai norocoasă din familie şi avea o slujbă bună: făcea modele la o fabrică de jucării. Iar unchiul Volodea era zeţar. I se întâmplase un lucru neplăcut în tipografie, era aproape învinuit de sabotaj. Mătuşa Polia plângea: „Tosia, dar ce fel de sabotor poate fi Vovka? Pe el doar se sabotează, pe nimeni altcineva…” Pe el se sabota foarte tare, pentru că era beţiv. Tata îl certa tot timpul. Iar, mama şi bunica ba îi plângeau de milă, ba o dojeneau pe Polia: „Tu singură, proasto, eşti vinovată, tu l-ai lăsat s-o ia razna! De ce-i cumperi de băut?” — „Păi mai bine s-o facă acasă, se dezvinovăţea mătuşa Polia, decât pe stradă cu cine s-o nimeri”.

Baba Nila şi mama căutau să-i demonstreze că din cauza asta, din cauza vinului, s-a şi întâmplat lucrul neplăcut, dar mătuşa Polia nu era de acord: „Oamenii l-au nenorocit. Ştiţi ce om bun e el!” Şi, într-adevăr, era un om foarte bun, fără urmă de viclenie. De atunci Glebov a înţeles că asemenea oameni buni la suflet şi fără urmă de viclenie sunt o nenorocire pentru cei din jur: mătuşa Polia plângea, baba Nila suferea, mamei numai la asta îi era gândul, iar tata bombănea. Voiseră să-i cumpere la

primăvară lui Glebov o bicicletă, dar acum mama spusese că nu sunt bani, trebuie s-o ajutăm pe Polina.

Deodată le-a venit ideea: tatăl lui Levka…

Înainte se feriseră de ei şi îi spuneau amenințând cu degetul: ţine-te mai departe, nu te-ncinge în hora lor, iar acum iată-i că se duceau să le ceară ajutor. Pentru că pe toţi îi lăsase cu gura căscată povestea cu Bîciki.

Bîciki sau Bîcikovii, o familie veselă, trăiau în acelaşi apartament cu Glebov şi o duceau ca nişte boieri. Toţi se temeau de ei. Toţi erau admonestaţi, iar ei făceau ce voiau. Închideau bucătăria seara şi nu mai dădeau drumul nimănui. N-aveai decât să chemi miliţia, sau pe cine voiai. Bătrânul Bîcikov Semion Ghervasievici punea la înmuiat piei într-o apă rău mirositoare. Cosea la domiciliu cizme, din cele mai scumpe, din cele mai moderne, de fapt nu le făcea el, ci le dădea la făcut altuia, el nu lua decât comenzile şi făcea rost de piele.

Câtă zarvă era din cauza acestei bucătării închise noaptea! Vecina, care locuia vizavi şi venea acasă târziu, se agita mai mult decât toţi ceilalţi. Mama lui Glebov era indignată şi ea. În primul rând din cauza duhoarei. În ai doilea rând pentru că era o samavolnicie.

Uneori mama izbucnea din cameră strigând:

— Vă arăt eu vouă!… Cu ce drept faceţi asta…?

Bătrânul Semion Ghervasievici cu vocea lui joasă răspundea: „pam-pam-pam”. Tata, fără niciun chef, apărea şi el în coridor. Atunci toţi Bîcikovii năvăleau din „sală” – camera cea mare în care locuiau toţi şase era numită, nu se ştie de ce, „sală” – şi „pam-pam-pam” începea o bubuială colectivă. Părea o furtună cu tunete, o ploaie biciuitoare. Dar cei mai ai dracului erau Minka şi Taranka. Taranka avea zece ani şi era în clasa a treia, iar Minka avea cincisprezece – nu învăţa nicăieri, pentru că rămăsese în clasa a cincea repetent de două ori, îl dăduseră afară, s-a băgat ucenic undeva, apoi s-a lăsat păgubaş. Se ocupa cu tot felul de afaceri dubioase, mai tot timpul şi-l petrecea în sala de biliard a parcului şi nu

era exclus a se fi înhăitat cu hoţii,

Minka Bîcikov, poreclit, nu se ştie de ce, Mâncăul, era ţarul neîncoronat al băieţilor din străduţa Deriughin şi de prin împrejurimi. Nu era un ţar bun. Toţi se temeau să-l întâlnească, ştiau că nu umblă cu mâinile goale.

Venea uneori la şcoală la sfârşitul orelor şi se apuca să întrebe:

— Cine *s-a dat* ieri la Taras? Cine l-a *agăţat* pe scară? Tu, nemernicule?

Ştia bine cine e, pentru că Taranka sau se plânsese sau minţise. De acest Taranka scrofulos toţi se fereau să se atingă, erau însă şi unii în necunoştinţă de cauză, care nu-l ştiau pe Minka – şi cum Taranka se purta foarte obraznic, îi trăgeau una după ceafă sau o castană în cap, fără să bănuiască urmările îngrozitoare. Scurtă şi crudă era judecata lui Minka în curte lângă zidul de cărămidă, unde erau cărate victimele.

— Cum ai putut, javră ce eşti, să te atingi de fratele meu? Ce, ţi s-a urât cu viaţa?

Pe Iurka Medved, forţosul, care nu se temea nici de cei dintr-a zecea, l-a umilit şi l-a călcat în picioare de faţă cu toata lumea. I-a răsucit mâna la spate încât acesta a început să urle de durere, Minka i-a răsucit-o şi mai tare, aşa încât Medved a căzut în genunchi, şi i-a poruncit:

— Spune: iertaţi-mă, Taras Alekseevici, că v-am necăjit... Şi n-am s-o mai fac niciodată!

Iar Taranka, un puşti plăpând cu gene roşcate, stătea alături şi râdea. Medved a răbdat cât a putut, a gemut, a scrâşnit din dinţi, dând din cap a refuz – nu voia să spună – şi totuşi Bîcikov l-a învins. Taranka s-a apropiat de el, s-a lipit cu picioarele de faţa lui. Iar Minka îl tot apăsa, îl tot apăsa:

— Zi-i, nemernicule, auzi, zi-i. Că răniţi fără mână!

Medved a rostit abia auzit:

— Iartă-mă, Taras Alekseevici... şi toate celelalte. Nimeni nu i-a luat apărarea: băieţii mai mari nu erau prin curte, iar cei mici parcă puteau să se opună? Glebov se

temea şi el de Minka Bîcikov, dar nu atât de mult ca ceilalţi. Orice s-ar zice, Minka îi era vecin. Ba-l ruga câte ceva, ba îi mai dădea câte ceva. Uneori, Glebov se mai mândrea în ascuns: uite toţi se tem, se feresc să treacă pe străduţa Deriughin, căci acolo e Minka Bîcikov cu banda lui, pe când el nu se fereşte. Poate să treacă şi seara târziu, şi noaptea, de el n-o să se atingă nimeni. Glebov era conştient de acest privilegiu, simţea chiar – cu o oarecare ruşine ascunsă, nerecunoscându-şi nici însuşi – că într-o clipă de cumpănă ar fi putut deveni şi el *un pic Taranka.* Şi Minka i-ar fi luat apărarea! Ar fi venit de hac cui trebuia,

Glebov însă nu s-a plâns niciodată lui Minka de nimeni. În general nu se folosise de niciunul din avantajele oferite de vecinătatea cu Minka. Pentru că sub automulţumirea ascunsă în străfunduri era cu totul altceva – o spaimă ce-ţi îngheţa sufletul. O spaimă cum nu mai cunoscuse nimeni. Căci nimeni nu-i cunoştea şi nu-i ştia pe toţi aceşti Bîcikovi atât de bine ca Glebov. De glasul lor mama pălea, iar bunica îşi făcea cruce.

Mama îi spunea tot timpul:

— Pentru Dumnezeu, nici cu Minka, nici cu Taranka să nu te încurci niciodată în niciun fel...

Şi cum să nu te încurci, când ei ţi se bagă în suflet? Încearcă să nu ai de-a face cu ei... Aveau o soră, Vera, o fetişcană de vreo şaisprezece ani. Lucra la o fabrică. Arăta în toate privinţele ca o femeie în toată firea – sau, poate, aşa i se părea lui Glebov – era grasă, sânii stăteau obraznici, pantofii îi scârţâiau şi totdeauna răspândea o duhoare puternică de apă de colonie.

Taranka îl chema pe Glebov în coridor şi începea:

— Vrei să ţi-o arăt pe Vera goală? Dă-mi douăzeci de copeici!

Glebov, bineînţeles, nu vroia. Nu-l interesa câtuşi de puţin s-o vadă pe Vera goală. Numai gândul acesta îi stârnea o nelinişte neplăcută. Şi apoi de unde să ia douăzeci de copeici? Să fure de la maică-sa sau să ceară

de la baba Nila? Taranka se ţinea de capul lui, îl urmărea cu răutate, cu insistenţă, ba chiar îl amenința cu câinele: Bîcikovii aveau un câine mare, negru, poreclit Abdul, considerat proprietatea lui Minka. Abdul îl ştia foarte bine pe Glebov, totuşi, dacă ar fi fost stârnit, nu se ştie ce-ar fi urmat…

Se duceau la baie, scoteau de pe scânduri albia, puneau un scăunel, Glebov se urca pe el. Sus era un gemuleţ care dădea spre „sală”, acoperit de partea cealaltă cu o perdea. Dinăuntru Taranka dădea la o parte perdeaua, şi Glebov se uita cum se spală Vera în mijlocul odăii în lighean. Nu se ştie de ce, Vera nu se jena de Taranka. Glebov vedea totul…

După aceea Taranka nu-l mai slăbea: douăzeci de copeici, dă-le încoace imediat! Toate cele le voiau aşa – dă, dă imediat! Nu o dată s-a întâmplat ca mama să intre în cameră supărată, aproape cuprinsă de panică:

— Iar cere Alevtina maşina de cusut… Ce să-i spun?

Alevtina era mama lui Minka, a lui Taranka şi a Verei, soţia celui mai mare dintre Bîcikovi. Mama nu voia deloc să dea maşina de cusut. Şi spunea ba una, ba alta, şi aşa şi pe dincolo, recurgea la tot felul de şiretlicuri, dar Alevtina până la urmă tot o obţinea. Nu exista nicio cale să scapi de Bîcikovi.

Iar domnia lor s-a terminat astfel. Într-o zi au intrat pe strada Deriughin Anton şi Levka. Nu se duceau la Glebov. Poate voiau să treacă prin această străduţă ca să ajungă pe cheiul Kanava, era o trecere prin curţi. Bîcikovii i-au văzut, l-au trimis întâi pe Taranka cu întrebări idioate: „Ei, puştiule, da du ce nu vre?” Asta însemna: „dar după ceafă nu vrei s-o iei?” La drept vorbind era o provocare la bătaie. Bineînţeles, Levka şi Anton nu s-au apucat să stea la taclale cu Taranka, l-au lăsat în plata domnului, dar în aceeaşi clipă s-a năpustit toată banda Bîcikovilor –, aşa era scenariul tradiţional – s-a pornit o bătaie, cineva i-a dat drumul lui Abdul, se pare că n-a muşcat pe nimeni, dar i-a speriat foarte tare şi le-a rupt hainele. Lui Levka

nu-i prea păsa de haine, dar pentru Anton conta fiecare lucruşor. A doua zi în casă a apărut un bărbat într-o haină lungă de piele, care s-a dus să bată direct la uşa „sălii”. Abdul a început să urle tare.

Bătrânul Semion Ghervasievici şi Alevtina cu Taranka erau acasă. S-au auzit voci, zgomot, Alevtina striga, câinele lătra cu schelălăituri (lui Glebov i s-a interzis să părăsească odaia şi toată familia a hotărât să nu iasă în coridor – stăteau, trăgeau cu urechea) apoi au răsunat trei împuşcături... Se spune că Abdulka s-ar fi băgat sub divan, încăpăţânându-se să nu iasă de-acolo.

Glebov rămase dezamăgit: îl considera pe Abdul un câine viteaz, se temuse de el, iar acesta se purtase ca un laş. De câine şi de Bîcikovi, mai ales de Alevtina şi Taranka, care plângeau în hohote, le-a fost puţin milă; deşi toţi din apartament se bucurau. După moartea lui Abdul viata Bîcikovilor a luat-o razna dintr-o dată. Minka a fost arestat pentru furt, bătrânul Semion Ghervasievici a căzui în mijlocul curţii şi a fost dus la spital, şi curând după aceea toţi ceilalţi Bîcikovi au şters-o nu se ştie unde, de parcă i-ar fi risipit vântul. Şi în „sala” împărţită în două, cu tapete noi, s-au instalat nişte locatari paşnici, familia Pomracinski, soţul, soţia şi fetiţa Liuba, care se strecurau prin coridor neobservaţi, ca nişte şoricei, şi vorbeau între ei totdeauna în şoaptă.

Îmi amintesc de toate aceste fleacuri din copilărie, de pierderi, de regăsiri, mi-aduc aminte cum sufeream din cauza lui când nu voia să mă aştepte şi mergea la şcoală cu altul, cum a fost mutată casa cu farmacie cu tot, îmi mai amintesc că în curte era mereu un aer umed, mirosea a râu şi acest miros de râu stăruia şi prin odăi, mai ales în cea mare, odaia tatei, iar când trecea tramvaiul peste pod se auzea până departe zăngănitul lui metalic şi zgomotul ritmat al roţilor. Şi-mi amintesc: urcam dintr-o suflare uriaşa scara laterală a podului; seara, pe sub arcade, dădeam nas în nas cu banda de pe strada Deriughin, care venea în fugă de la cinema ca o haită de

coioţi; le mergeam în întâmpinare, strângând pumnii, înlemnind de spaimă.

Toată copilăria era învolburată de un nor purpuriu de vanitate.

Oh, câtă străduinţă, câtă sete de glorie efemeră! Lumea era mică, se reducea la patru-cinci oameni – Anton, Himius, Morj, poate şi Sonia şi Leva, şi, bineînţeles, hazliul Iarik – şi în acest cosmos clocotea dorinţa noastră arzătoare: de a ne impune, de a stăpâni trupul gingaş, suculent, sângeriu, al copilăriei. Totul era unic, nu avea termen de comparaţie. Pentru prima oară în viaţă ieşi în fugă pe chei în timpul recreaţiei, pe asfaltul inundat de soare. Pentru prima oară în viaţă îţi dai seama că primăvara este doar un vânt rece ce-ţi clănţăne dinţii. Un om slab, încovoiat, într-o haină scurtă, cu o beretă mare de damă de culoare cărămizie, merge repede vorbind de unul singur. O angoasă vecină cu nebunia îi macină obrajii supţi, ochii cufundaţi în orbite. Privirea îi cade pe placa purtând numele şcolii noastre, se opreşte brusc şi începe să strige:

— Nu se poate! Nu poate exista, e contrar firii! Mă auziţi? Nu striga la noi, care ne strânsesem speriaţi, grămadă, lângă parapetul de pe chei, ci la cineva nevăzut pe care-l ucidea cu privirea plină de ură. Şcoala medie LONO? Cine e LONO? Ce aiureală? Dumnezeule, oare înţeleg ce fac?

Şi încă alte cuvinte pline de indignare, cu ochii scăpărând. Pe neaşteptate, se sui dintr-o săritură pe marginea îngustă de granit a parapetului şi făcu câţiva paşi cu uşurinţa cu care ar păşi pe trotuar. Noi îngheţasem, fetele scoaseră un ţipăt de spaimă. Omul cu beretă păru să ne vadă, şi, oprindu-se, ne privi de sus, rostind:

— Copii nenorociţi!

După care, cu un pas lunatic, făcu în fugă câţiva metri pe parapet, sări jos şi se îndepărtă cu repeziciune în direcţia podului Moskvoreţki. Pentru prima dată în viaţă

nu-a fost dat să văd un om nebun. Toţi stăteam încremeniţi. Când omul s-a îndepărtat la o distanţă respectabilă, am început să râdem nebuneşte. Himius s-a apropiat de marginea de granit şi s-a urcat, ajutându-se cu mâinile. Vedeam că îi e frică, nu îndrăznea să-şi îndrepte spatele. S-a urcat totuşi primul pe parapet şi, cu o mutră suferindă, cu mâna ridicată, a exclamat: „Copii nenorociţi!” apoi s-a prăvălit ca un sac pe trotuar. Toţi râdeam în hohote. Dar iată că şi Anton Ovcinnikov, palid ca un mort, muşcându-şi buzele, s-a apropiat cu paşi fermi de parapet, s-a suit şi el, s-a ridicat în picioare, s-a îndreptat, şi-a întins mâinile ca un echilibrist pe sârmă...

Ştiam cu toţii că Anton are platfus, că e miop, că i se întâmplă să aibă crize de epilepsie, dar nimeni nu l-a oprit. Ne-a uimit nebunia. Ni s-a părut că este nemaipomenit de uşor să mergi, ba chiar să alergi pe parapet. După Anton s-a urcat Jorik, un grăsun poreclit Morj, s-a preumblat şi el pe potecuţa de granit, târşindu-şi tălpile, încovoiat ca o maimuţă, dar, când a sărit înapoi pe asfalt, l-au lăsat picioarele şi a căzut în genunchi. Pe urmă m-am suit eu, după mine urma Iarik.

Părea să nu fie chiar atât de greu. Cel mai important era să nu te gândeşti la nimic, să te uiţi numai la picioare, la potecuţa de piatră a parapetului. Urletul îngrozitor al lui Nikfed ne-a smuls din acest vis cumplit. Probabil, acest urlet a însemnat salvarea lui Iarik, cel mai stângaci şi mai neajutorat dintre noi, care nu ştia nici să alerge, nici să se bată, nici „să se înfrunte” în curtea din spate a şcolii, unde aveau loc duelurile cu pumnii „până la prima picătură de sânge”. Iarik era roşcat, alb la faţă şi foarte moale, ca o jucărie de cauciuc. Părea o pasăre ce nu ştie să zboare. Îl băteau băieţii din celelalte clase care aveau drept să bată pe cineva. Era o pradă tentantă: atât de mare şi atât de lipsit de rezistenţă. Într-o zi l-a bătut chiar un băiat dintr-a treia. Totul se explica prin faptul că Iarik, pur şi simplu, nu putea lovi pe nimeni, nu-şi putea strânge degetele în pumn, nu se împotrivea când tăbărau

pe el, chiar şi cei mai mici. Iar noi îl apăram întotdeauna pe Larik şi din cauza lui se stârneau bătălii: el era proprietatea clasei noastre, cei care ridicau mâna asupra lui ne jigneau pe noi toţi. Numai ce auzeai pe cineva strigând: „Îl bat pe Larik!” şi noi toţi ne năpusteam mâncând pământul spre etajul unu sau la doi, sub acoperiş, în sala de sport sau în curte, unde ticăloşii îşi făceau mendrele cu Larik ca şi când ar fi fost un bun al lor. Îl înghesuiau într-un colţ sau îl obligau să facă pe calul şi să care vreun voinic în cârcă. Dar atunci, pe chei, când s-a apropiat de parapet şi cu aer disperat şi-a ridicat piciorul lung, slab, îndoit din genunchi, noi toţi l-am privit cu o curiozitate veselă, aşteptând parcă un spectacol amuzant, deşi, mai mult ca sigur, ar fi căzut în apă şi s-ar fi înecat.

Atunci a început această încercare a voinţei. După ce au învăţat nu numai să meargă, dar şi să alerge pe parapet aproape toţi din *grupul nostru,* în afara unui băiat care-şi târa un picior şi era scutit şi de sport, Anton a inventat o altă încercare – să treci seara prin strada Deriughin. Era locul cel mai sinistru de pe insulă şi, poate, chiar din toată zona de dincolo de râul Moscova. Îşi făcuseră acolo leatul tot felul de persoane suspecte. Tâlhari, pentru care nu exista nimic sfânt, sperjuri, hoţi ce atacau caravanele paşnice de târgoveţi, piraţi şi aventurieri, cum era banda condusă de Silver cel şchiop. Orice puşti care intra pe străduţă era aici jefuit fără ruşine: de la unul zece copeici, de la altul cincisprezece, altuia îi luau un semn de carte sau cuţitaşul. Părinţii interziceau copiilor să calce pe acolo.

Dacă aceştia nimereau prin curţile noastre, câte nu li se întâmplau!…

Anton învăţa jiu-jitsu. Lecţiile se rezumau la faptul că de dimineaţă până seara – în timpul recreaţiei, al lecţiilor, acasă, citind o carte sau ascultând muzică la radio – lovea cu latul palmei drepte ceva tare. Palma trebuia să devină de fier. Anton numea acest exerciţiu: blindarea palmei. Şi,

ca orice lucru ce-l făcea Anton, datorită încăpăţânării sale supraomeneşti şi autodisciplinei, acţiunea de blindare înainta cu succes. După vreo două luni, palma se împodobi cu o bătătură foarte tare. Nimeni dintre noi nu ar fi avut răbdare să facă aşa ceva. Când au sărit la noi din casă, barându-ne drumul, un oarecare Minka, poreclit Bîk – învăţase pe vremuri la noi la şcoală, un vlăjgan, începuse să-i dea mustaţa – a întrebat: „Ce căutaţi pe aici? Vă duceţi la Vadka?” Anton a răspuns: „Nu!”. Anton şi Levka se duceau uneori pe la Glebov. Ziceau că nu e băiat rău, că nu e prea *ogloed.* Majoritatea băieţilor din clasa noastră erau, bineînţeles, *ogloezi.* Dar de data aceasta Anton răspunse hotărât „nu!”, deşi, dacă ar fi spus „Da, la Vadka”, nu s-ar fi atins de noi. Vadka şi Bîk locuiau în acelaşi apartament. Dacă am fi strigat ”Ei! Baton!” – Vadka Glebov era poreclit Baton – şi Vadka ar fi scos capul pe fereastră, bătaia ar fi putut să nu aibă loc.

Dar tocmai aici era problema, Anton inventase toate acestea pentru a ne pune la încercare voinţa şi nu trebuia să ne uşurăm încercarea prin care treceam. Levka Şulepnikov anume nu luase cu el pistolul cu dopuri. Bietul Anton Ovcinnikov nu arăta câtuşi de puţin ca un titan sau un atlet – mai târziu, după acea bătaie, au circulat legende despre el prin curţi – era robust, dar nu prea înalt, unul din cei mai mici de statură din clasă şi, pe deasupra, ca să-şi călească organismul, mai şi umbla în pantaloni scurţi până se lăsa gerul, drept care arăta ca un băieţel. Oamenii care nu-l cunoşteau nu-l luau în serios. Şi mai punea şi ochelari când se ducea la cinema sau când pleca în drumeţii în afara oraşului. Atunci, pe străduţa Deriughin, mi se pare că avea ochelarii. De aceea, când „ăia” au început să se agaţe de noi, dar aşa, parcă din plictiseală, unuia i-au pus piedică, altuia i-au tras un ghiont, iar lui Anton au încercat să-i smulgă ochelarii de pe nas – s-a petrecut ceva neaşteptat, ca o explozie de bombă: Anton l-a lovit pe cel ce-l necăjise cu latul palmei în stomac şi acesta a căzut jos. L-a lovit pe cel de-al

doilea şi acela a căzut şi el. A ridicat braţul spre cel de-al treilea… Toţi cădeau într-o clipă, pe loc. Fără ţipăt, fără vreo mişcare de prisos, de parcă o făceau de bunăvoie, ca nişte clovni bine antrenaţi la circ, în arenă… Au fost nişte clipe ca de basm… Pe urmă „ăia” ne-au bătut măr… Şi câinele acela pe deasupra… Anton a zăcut acasă în pat o lună cu capul bandajat… Şi cu toate acestea, noi eram grozav de bucuroşi! De ce ne bucuram? Ciudat, inexplicabil. Îl vizitam pe Anton care şedea la parter, într-o locuinţă întunecată, unde niciodată nu pătrundea soarele, unde pe pereţi, alături de portretele compozitorilor, atârnau acuarelele lui galbene cu albastru, iar dintr-o fotografie cu ramă groasă de lemn, aşezată pe pian, ne privea un om tânăr, complet ras, cu romburi la butoniere, (era tatăl lui Anton, murise în Asia Centrală ucis de basmaci) unde radioul mergea întruna, iar într-un sertar secret al biroului erau rânduite teancuri-teancuri caietele groase, de cincizeci de copeici, scrise toate cu un scris foarte mărunt, iar la baie foiau pe ziare gândacii (pe seara aceea în toate apartamentele erau gândaci), unde mâncam la bucătărie cartofi reci, presăraţi cu sare şi o pâine neagră, minunată, tăiată în felii groase, unde râdeam în hohote, fantazam, ne aminteam, visam şi ne bucuram, nu se ştie de ce, ca nişte proşti…

S-a iscat iar discuţia despre unchiul Volodea: poate oare fi ajutat recurgându-se la tatăl lui Şulepnikov? Părea că omul acela era atotputernic. Discuţia o începea mama. Tata se tot codea. „Nu trebuie să deranjăm oamenii, spunea el foarte nervos. Pentru Şulepnikov e un fleac dar e jenant să-l rugăm”. Mama spunea: „Tu n-ai ţinut niciodată la Volodea. Iar mie mi-e drag. Şi apoi mi-e milă de Polina, de copii. Eu am să-l rog neapărat pe Lev să vorbească cu tatăl lui”. „Îţi interzic să faci aşa ceva!” strigă la un moment dat tata.

Mama rareori pornea discuţii cu tata, de obicei făcea cum credea ea. Într-o seară apăru Levka Şulepa Glebov îl

ajuta la algebră, dar venea şi aşa, să mai stea la taclale – s-au aşezat să bea ceai cu covrigi, lui Levka îi plăcea să bea ceai la Glebov, se plângea că acasă nu se cumpără covrigi. Pe neaşteptate, a început să povestească despre unchiul Volodea. Cum se poate afla ceva, cum să fie ajutat, căci la mijloc este o neînţelegere. Levka a fost de acord imediat: „Bine, am să-i spun lui taica”. Mama i-a întins o hârtie cu numele şi prenumele. O scrisese dinainte. Glebov a simţit aproape fizic cum s-a încordat şi s-a crispat taică-său, care până atunci amestecase zahărul din ceaşcă cu linguriţa. Deodată mişcarea mâinii, sunetul linguriţei s-au oprit, tatăl a înlemnit, nu şi-a mai ridicat capul. Iar mama zâmbea, ochii îi străluceau şi, când s-a apropiat, Glebov a simţit că mirosea a vin. Nici lui nu i-a plăcut fapta mamei pentru că Şulepa era totuşi colegul lui şi dacă era să-l roage ceva, ar fi trebuit s-o facă el, Glebov.

După ce Levka a plecat, tata s-a năpustit asupra mamei cu reproşuri: „Cum de nu ţi-e ruşine? Eşti beată? Doar când eşti beat poţi să discuţi aşa ceva!” Mama, bineînţeles, spunea că nu-i adevărat, că nu e beată şi tatăl să nu mai trăncănească verzi şi uscate. Nici nu era beată, băuse un pic, doar cât să-şi facă curaj. Tata se înfierbântase, ţipa, nu se prea înţelegea în ce constau ameninţările. Lui, în genere, îi plăcea să facă ameninţări cam nebuloase. Rareori îşi mai văzuse Glebov tatăl cuprins de o tulburare atât de mare. A trântit chiar cu pumnul în masă şi mânios a pornit să strige lucruri de neînţeles: „Eu fac totul pentru voi! Fiecare pas! Iar voi, dracu să vă ia! Minte de găină?” Numai după aceea Glebov şi-a dat seama că taică-său se speriase de moarte. Îl mai caracteriza şi altceva: motivul pe care-l invoca cu voce tare nu era niciodată cel real. Motivul adevărat trebuia ghicit. Era destul de greu, uneori chiar imposibil. Şi acum, când o acuza pe mama pentru păhărelul băut în grabă într-un subsol de pe Polianka, motivul adevărat era clar: de ce pornise să discute despre

unchiul Volodea. Doar îi interzisese cu desăvârşire! Dar mama nu-l ascultase!

Şi numai la sfârşit, după ce s-a mai calmat, după ce a ţipat îndeajuns, a spus ca printre altele: „În ce-l priveşte pe Volodka, ai făcut o prostie… Cum ţi-a venit, proasto, s-o spui?” Mama a început să plângă. Tata s-a supărat, a ieşit, trântind uşa.

Iar baba Nila i-a spus liniştită lui Glebov: „Dima, tu să-i aduci aminte lui Levka al tău. Vorbele sunt vorbe, de temut ne temeam, dar de ajutat trebuie să-l ajutăm…”

Întotdeauna baba Nila ştia să spună ceva simplu, liniştitor. Atunci când se iscau isterii şi se urlau tot felul de inepţii. Glebov o iubea mult pe această bătrânică încovrigată. Micuţă, cu un conci îngrijit, cărunt spre gălbui, pe ceafă, cu o faţă măruntă şi gălbuie şi ea, care tot timpul umbla prin casă, de colo-acolo, se foia, se agita. Toată casa era pe seama ei, din zori şi până-n noapte stătea în picioare. Lui Glebov i se părea că numai ea îl înţelege *uneori.*

Într-o zi geroasă, Glebov juca şah în odaia lui Şulepa, când deodată a intrat tatăl lui Levka. Mai era un al treilea băiat, jucau pe rând cu învingătorul. Pe Şulepnikov cel bătrân Glebov îl văzuse rar, de vreo două sau trei ori în viaţă. Levka spunea că taică-său munceşte zi şi noapte, uneori chiar doarme la birou. Levka îl numea „taica” deşi era tatăl lui vitreg, tatăl adevărat al lui Levka, cu un nume de familie dublu şi ciudat, Prohorov-Plunghe, murise sau dispăruse într-un mod tainic din viaţa lui Levka. Aşa-l chema pe tatăl lui Levka. Şi douăzeci de ani mai târziu Levka a început să poarte adevăratul său nume de familie: Prohorov. Fără Plunghe. Dar asta s-a petrecut în cu totul altă viaţă. Între Şulepnikov şi Prohorov-Plunghe cel ivit din nefiinţă – nu el însuşi, ci numele lui – a mai existat al treilea tată, ce se numea Fiveiski sau Flaviţki. Te puteai încurca cu taţii ăştia ai lui Levka. Totdeauna a avut însă o singură mamă. Şi era o femeie cum rar întâlneşti! Levka spunea că e dintr-o familie nobilă şi că

el, de altfel, este urmaşul prinţilor Bariatinski.

Alina Fedorovna era înaltă, oacheşă, vorbea sever, privea mândru. Lui Glebov i se părea că ea este persoana cea mai importantă din familie şi că Levka se teme de ea mai mult decât de tată. Eva ceva intermediar între boieroaica Morozova şi Dama de pică. Şulepnikov însuşi, tatăl vitreg al lui Levka, era cam slut, cu ochii bulbucaţi, de statură mică, vorbea cu voce joasă, pe Glebov îl uimise chipul lui ce părea complet lipsit de sânge. Glebov nu mai văzuse la nimeni asemenea faţă palidă şi nemişcată. Tatăl vitreg al lui Levka umbla într-o bluză militară gri, încins cu o curea îngustă caucaziană cu ornamente de argint, purta pantaloni gri bufanţi, ca militarii, şi cizme. Şi iată-l intrat în cameră. S-a uitat scurt timp la partida de şah şi a întrebat:

— Glebov Vadim, mi se pare că eşti tu?

Glebov dădu afirmativ din cap.

— Vino o clipă cu mine.

Glebov se codi. Nu prea-i venea să lase partida unde avea o poziţie avantajoasă – doi cai în plus.

— Gata! Remiză! strigă Levka şi amestecă piesele.

Mâhnit, gândindu-se cât e de şiret şi de nedrept Şulepa, Glebov îl urmă pe tatăl vitreg al acestuia spre birou. Nici prin cap nu-i putea trece ce avea să audă acolo.

— Şezi!

Glebov se aşeză în fotoliul de piele vişiniu închis, atât de moale, încât i se păru că se prăbuşeşte într-o groapă, drept care se sperie puţin, la început, dar apoi îşi reveni repede găsind o poziţie comodă, liniştită. Tatăl vitreg al lui Levka spuse:

— Mi-a transmis Lev biletul mamei tale referitor la… Îşi puse ochelarii şi citi: Burmistrov Vladimir Grigorievici. E rudă cu voi? Bine, am să încerc să aflu câte ceva despre el, dacă se va putea. Iar dacă nu, să-mi fie cu iertare. Dar am şi eu la tine o rugăminte, Vadim!

În spatele biroului uriaş, Şulepnikov tatăl părea teribil

de mic, de gârbov şi de obosit, cu umerii săi lăsaţi. Desena ceva pe o foaie de hârtie.

— Spune-mi, Vadim, cine a fost instigator în atacul banditesc asupra fiului meu Lev în curtea şcolii?

Glebov a rămas cu gura căscată. Nu se aşteptase la această întrebare. Crezuse că povestea era demult uitată, trecuseră câteva luni de atunci! Era şi el unul dintre instigatori, deşi în ultima clipă se hotărâse să nu mai participe. Dar cineva ar fi putut să trăncăne. Glebov şi-a făcut toate aceste socoteli într-o clipă şi s-a simţit un pic înspăimântat. Văzând că Glebov s-a fâstâcit şi tace, Şulepnikov a spus sever:

— Nu e un fleac, un lucru fără importanţă, să taberi asupra fiului meu. Este o acţiune de grup, dar trebuie să existe şi nişte instigatori, nişte organizatori. Cine sunt?

Glebov a mormăit că nu ştie. Nu se simţea în largul lui. Se simţea atât de stânjenit încât îl apucă o durere surdă în josul burţii. Tatăl vitreg al lui Şulepa nu arăta a om rău, nu ţipa, nu înjura, dar în vocea sa joasă şi în privirea ochilor săi albaştri bulbucaţi era ceva ce te făcea să nu te simţi în apele tale stând în fotoliul moale din faţa lui. Glebov îşi zise că nu există altă ieşire şi că trebuie să spună. De asta, poate, depindea soarta unchiului Volodea. A încercat la început un şiretlic, s-a apucat să vorbească de Minka şi Taranka, dar tatăl vitreg al lui Levka i-a tăiat-o scurt, spunând că această afacere s-a terminat şi nu mai interesează pe nimeni. Dar cine a fost instigatorul în curtea şcolii? Acele persoane nu au fost descoperite până acum şi nu şi-au primit pedeapsa. Glebov se chinuia, se tot codea, nu i se mişca limba-n gură, nu avea suficient curaj, şi aşa au stat câtăva vreme în tăcere, când, brusc s-a întâmplat un lucru neprevăzut: lui Glebov au început să-i chiorăie maţele, se auzea un zgomot clar, şuierător. Era un lucru atât de neaşteptat şi atât de ruşinos, încât Glebov s-a ghemuit tot, şi-a retras capul între umeri şi a împietrit. Chiorăitul nu se potolea. Dar tatăl vitreg al lui Levka nu-i acorda niciun fel de

atenţie. El spuse:

— Vezi tu, Levka are un mare defect, este încăpăţânat. S-a încăpăţânat şi nu vrea să depună mărturie dintr-un sentiment fals de camaraderie. Ştii, probabil, că nu-mi este fiu bun, este fiul Alinei Fedorovna, şi acest fapt complică lucrurile, pentru că nu pot, să zicem, să iau măsuri pentru a-l constrânge. Ce să facem? Trebuie să-mi dai o mână de ajutor, Vadim. Ai doisprezece ani, eşti un om matur şi înţelegi cât de serioase sunt toate astea. Este un lucru *foarte, foarte* serios. Şi ridică semnificativ degetul.

Chiorăitul maţelor încetă, dat Glebov se temea că putea reîncepe în orice clipă. Această spaimă îl făcu să rostească în grabă numele lui Medved, care într-adevăr jucase unul din rolurile principale şi pe care Glebov nu-l înghiţea, pentru că acesta, folosindu-se de forţa lui, îi dădea câteodată, fără niciun fel de motiv, câte una după ceafă, şi apoi numele lui Maniunea, vestit prin zgârcenia lui. De fapt, făcea un lucru drept, urmau a fi pedepsiţi oameni răi. Rămase însă un sentiment neplăcut – parcă ar fi trădat pe cineva, deşi spusese adevărul despre nişte oameni răi – şi acest sentiment nu l-a părăsit pe Glebov mult timp, probabil, câteva zile.

Mai apoi, Levka a trecut într-o zi pe la Glebov şi a spus că taică-său l-a rugat să transmită că nu a reuşit să afle nimic despre unchiul Volodea Nimeni nu s-a necăjit în mod deosebit, pentru că îşi dăduseră seama şi aşa că nu reuşise nimic. Unchiul Volodea fusese deja deportat în nord şi trimisese de acolo o scrisoare. Cu Medved şi Maniunea nu s-a întâmplat nimic îngrozitor. Părinţii lui Medved au fost mutaţi undeva cu serviciul, au plecat din Moscova şi Medved a plecat cu ei, iar Maniunea care învăţa foarte prost, a fost dat afară din şcoală, a nimerit într-o şcoală de corecţie de unde a fugit, s-a înhăitat apoi cu nişte pungaşi şi când a izbucnit războiul se afla în lagăr închis pentru o afacere penală. A mai fost şi următoarea întâmplare: în primăvara aceea, când l-au eliminat,

Maniunea a venit în curtea casei mari, l-a pândit pe Levka şi i-a tras o scatoalcă. Se spunea că pentru o fetişcană, dar Glebov ştia pentru ce.

Totul aparţinea unui trecut atât de îndepărtat, se petrecuseră atâtea schimbări, se cufundase totul în ceaţă, se destrămase ca o pânză putrezită în bucăţi, că acum nici nu mai puteai şti: ce fusese atunci de fapt? De ce se întâmplaseră toate cele? Şi el de ce făcuse aşa şi nu altfel? Rămân clare numai fleacurile. Ele sunt veşnice, fără de moarte. De exemplu, chiorăitul maţelor. Dar din cele ce s-au întâmplat mai târziu, peste câţiva ani, când soarta l-a făcut să-l întâlnească iar pe Levka Şulepnikov la facultate şi iar au apărut Sonia şi tatăl ei, profesorul Ganciuk, ce a mai rămas în amintire? Ce a rămas înfipt, bine înţepenit, ca un cui, ca o floare scânteietoare de oţel? Tot un fleac; profesorul Ganciuk, după şedinţa aceea la care fusese făcut praf, s-a dus la cofetăria de pe strada Gorki să mănânce cu multă poftă o prăjitură „mille feuilles”. Glebov trecuse întâmplător pe acolo şi-l văzuse prin geam.

Când în toamna lui patruzeci şi şapte Glebov l-a văzut pe Şulepnikov în curtea institutului, l-a recunoscut pe dată, deşi în aceşti şapte ani Levka devenise alt om – era înalt, avea frunte mare, cu un început de chelie, o mustaţă în pătrăţel, roşcat închisă, care era nu numai de tip caucazian foarte la modă, dar reflecta şi caracterul, stilul de viaţă, ba chiar, să zicem, o anume concepţie de viaţă – Glebov, în afară de mirare, curiozitate, simţi chiar din prima clipă prezenţa acelei greutăţi de *plumb,* de mult uitate, dar pentru totdeauna legate de Şulepnikov. Râdeau, se strângeau în braţe, se burduşeau, strigau, se veseleau — „Asta cine mai e?” „Cine-i individul ăsta?” „Ce face aici?” – dar tot timpul pe Glebov îl apăsa greutatea cunoscută. Era din nou acelaşi: haina strâmtă, cămaşă cadrilată, pantaloni cârpiţi, chiar dacă nu o rudă săracă, dar un prieten sărac al acestui favorit al sorţii.

Şulepnikov purta o scurtă americană, din piele maro, grozavă, cu o mulţime de fermoare. Asemenea scurte mai găseai din când în când pe la consignaţia şi costau o avere. Glebov nici nu putea visa aşa ceva. Şi totuşi o visa. În vremea aceea, când se ducea deseori pe la Sonia Ganciuk, unde se aduna lume aleasă, în mijlocul căreia el nu se simţea întru totul la largul său, deşi era un vechi prieten al Soniei. Visul lui cel mai scump era o asemenea scurtă. Era tocmai ce trebuia: elegantă, practică, ultimul strigăt al modei, şi-ţi dădea un aer bărbătesc. Ar fi fost în stare să dea orice pentru o asemenea scurtă! Discutând cu Levka nu-şi putea lua ochii de la cutele moi de piele ale scurtei. Levka îi povestea despre Germania, despre o căsătorie nereuşită, despre tatăl său, despre casa în care locuia acum: vizavi de telegraf, unde era o cafenea. Glebov îi povestea şi el. Glasurile lor erau de bărbaţi şi vorbeau ca bărbaţii despre lucruri brutale. Războiul spulberase tot ce fusese copilăros în ei, sau cel puţin aşa li se părea.

De fapt, însă rămăseseră nişte băieţandri.

Glebov spuse:

— Grozav de mişto e scurta ta. Cum să fac şi eu rost?

— Dar te rog, nu e nicio problemă.

— Nu, eu te întreb serios. Cum să fac rost?

— Am să-l rog pe taica, o să spună el unui tovarăş…

Peste două ore şedeau în cafenea, pe scaune înalte – Glebov se afla aici pentru prima dată. Scaunele i se păreau idioate, incomode, parcă nişte prăjini pe care dorm găinile – şi, bălăbănindu-şi picioarele, fumând încontinuu, sugând cu paiul un „kobler” foarte tare, îmbătându-se treptat, îşi povesteau aventurile grozave petrecute în cei şapte ani. Câte mai erau de povestit! Glebov fusese evacuat la Glazovo. Mama îi murise pe stradă – făcuse un stop cardiac. Glebov lucra în vremea aceea în pădure, la exploatări forestiere; nu ştiuse nimic. Levka fusese trimis curier diplomatic la Istambul. De acolo, cu avionul şi cu un paşaport străin a fost debarcat

la Viena. Glebov s-a întors din pădure după înmormântarea mamei, a făcut o congestie pulmonară, era să moară, l-a scos la liman baba Nila. Apoi s-a întors tata, fusese rănit la cap. Nu mai putea face niciun fel de muncă care cerea efort intelectual. Lucra ca matriţer într-o secţie. Morj a murit lângă Leningrad, Medved, Skapa, Himius nu se ştie unde. Din casa aceea toţi s-au împrăştiat nu se ştie pe unde. Nu a mai rămas nimeni în afară de Sonia Ganciuk. Soţia lui Şulepa fusese o italiancă, Maria, o femeie de o frumuseţe rară. La Glazovo lumea murea de foame, Glebov s-a învăţat să mănânce supă din iarbă, să bea ceai de ghindă. Maria era cu şapte ani mai mare decât Levka Şulepka. Într-o vreme îi plăceau femeile mai în vârstă. Dar pe urmă s-a plictisit de ele. Toate au complexe. Nu, femeile lui Glebov au fost mai tinere ca el. Toate, toate femeile lui au fost mai tinere, în afară de una. Ei, asta, una, era o poamă bună! Altă dată, cu altă ocazie, e mult de povestit. Dar Anton când a murit? Se spune că în toamna lui patruzeci şi doi. E de neînţeles cum de l-au luat pe front: era atât de bolnav, miop, făcea crize. Şi auzea foarte prost. Anton auzea prost? Desigur. Întotdeauna la ore mai întreba o dată şi se aşeza în banca întâi. Dar era foarte muzical, ţinea minte toată opera „Aida” pe de rost. Ei şi? Dar Beethoven? Da, de cine-mi pare rău, e Antoşka. Era un om genial. Desigur, era un geniu. Un geniu de tipul lui Leonardo. Un geniu absolut, nimic de zis. Ar trebui să mergem s-o vedem pe mama lui. Se spune că a dus-o tare greu în timpul evacuării. Mama lui locuieşte tot acolo, în camera de la parter, în curtea din mijloc. „La scara cu gândaci”. Levka l-a împuşcat pe un intendent din armatele aliate, a fost citat în faţa tribunalului, ameninţat cu pedeapsa capitală, dar pe urmă a ieşit la iveală că intendentul era o persoană dubioasă, legată de Abwehr, au vrut chiar să-l decoreze pe Levka, dar n-au făcut-o. Toate astea erau probabil fantasmagorii. Dar atunci Glebov dăduse crezare fiecărui cuvânt rostit şi se

bucurase că l-a întâlnit pe Şulepa, era în stare să scoată pentru „kobler” ultimii săi bani, ceea ce nu fusese necesar pentru că Levka a plătit consumaţia. Apoi Glebov mai avea o dorinţă, să aibă şi el o scurtă de piele la fel.

S-au plimbat apoi în sus şi-n jos prin faţa telegrafului, legându-se de trecători, agăţând femeile, iar miliţianul se uita la ei blajin; Levka se lăuda:

— Pe mine aici mă ştiu toţi, n-ai grijă! O duc bine pentru că nu mă ating de ei…

Se încrunta sever şi-l ameninţa pe miliţian cu degetul. Au urcat apoi la etajul trei. Iar au băut ceva. Mama lui Levka, Alina Fedorovna, era aceeaşi ca înainte de război. Uimitor lucru! Toate împrejur se schimbaseră. Levka se îngrăşase şi chelise, mama lui Glebov, murise, el însuşi fusese, la un pas de moarte, mai întâi la Glazovo, de congestie pulmonară, apoi de mai multe ori când se bombardase aeroportul, câţi oameni au murit sau au dispărut, iar mama lui Levka era ca şi altădată oacheşă, cu obrajii supţi, fuma şi privea ciudat, puţin cruciş, mijindu-şi ochii.

— Iartă-mă, te rog, pentru întrebarea banală, nu te-ai însurat încă, Vadim? Bravo ţie, ai fost totdeauna om cu judecată. Nu te superi că îţi vorbesc cu „tu”?

Şi vocea era cea dinainte: puţin răguşită, leneşă, graseind uşor. Deşi era o femeie neobişnuită şi foarte inteligentă (Levka avea obiceiul să spună: „Mă închin în faţa mamei, e un talent în felul ei, dar are un caracter ca Ivan cel Groaznic”) – nu era cazul să i se adreseze cu „tu”. Glebov voia să apară plin de demnitate. Răspundea scurt, zâmbea reţinut, căuta să nu vadă covoarele, tablourile, tot felul de fleacuri care atârnau peste tot, să pară că nici nu le observă. Mai târziu, după ce s-a uitat mai atent în jur, – a descoperit că interiorul e mult deosebit de cel din apartamentul de altădată, din casa mare: era mult lux, mai multe lucruri vechi şi multe pe temă marină. Acolo, pe dulap, nişte machete de ambarcaţiuni cu pânze, dincoace în ramă un peisaj marin,

dincolo o bătălie navală, s-ar zice un Aivazovski – pe urmă s-a dovedit că era chiar un Aivazovski veritabil – nişte ancore aurite pe pereţi. Zise:

— Alina Fedorovna, nu prea văd nimic din vechea dumneavoastră mobilă. Totul parcă e altceva.

De n-ar fi fost în clipa aceea destul de „matolit", nu şi-ar fi permis atare obrăznicie şi un asemenea ton. Dar parcă-l tot împingea ceva dinăuntru: spune, mai spune! Oamenii din timpul războiului vânduseră totul, până la ultima aţă, pentru a supravieţui: baba Nila vânduse linguriţele de argint, suportul de la paharul de ceai, covoraşul, şalurile, tot ce avea cât de cât valoare, ce luaseră de la Moscova, chiar şi cruciuliţa de botez, pentru că Glebov era pe moarte, iar un litru de lapte la piaţă costa cam tot atât cât o linguriţă de argint. Aici însă se acumulaseră lucruri noi, chiar, uite, un Aivazovski. Nu-i un fleac să pui mâna pe un Aivazovski. S-a apropiat într-adins de perete şi a început să examineze tabloul cu atenţie, de foarte aproape, ca un cunoscător. Levka râdea.

— Ce spirit de observaţie! Ce zici, mamă, beat, beat, dar le vede.

Alina Fedorovna răspunse:

— Anticii spuneau: nu poţi să intri de două ori în aceeaşi apă a râului. Parcă aşa? Nu greşesc, tinerilor? Tu, Dima, ai ingrat în apele noastre – cu un gest arătă spre ea şi fiul ei –cam în ce an? Când ne-am mutat în casa aceea îngrozitoare, cam în treizeci şi ceva…

— Ei, n-are importanţă. Acum zece ani, spuse Glebov. Îmi aduc aminte foarte bine de apartamentul dumneavoastră. Îmi amintesc că în sufragerie era un bufet enorm din lemn roşu, partea lui de sus se sprijinea pe nişte coloane subţiri parcă împletite. Iar pe uşiţe avea tablouri ovale din majolică. Un ciobănel, nişte văcuţe. Nu?

— Era un bufet ca ăsta, spuse Alina Fedorovna. Eu am şi uitat de el, iar tu-l ţii minte.

— Bravo ţie! Levka îl bătu pe Glebov pe umăr. Spirit de

observaţie diabolic, memorie fenomenală. Poţi să lucrezi acolo. Am să-ţi dau o recomandare…

Când am rămas singuri în odaia lui, Levka i-a explicat: Alina Fedorovna avea acum un alt soţ. Şulepnikov a murit. Şi acest apartament cu toate drăcoveniile de aici aparţine lui Flaviţki sau Fiveiski, noul soţ al Alinei Fedorovna. E şi el un om important. El a fost cel ce s-a ocupat de cazul lui Şulepnikov: acesta murise într-un chip ciudat, fusese găsit mort în maşină, într-un garaj închis. Poate a fost o diversiune, l-au otrăvit cu gaze, sau poate, pur şi simplu, i se oprise inima. Lucrase zi şi noapte, mereu, Fiveiski cercetase acest caz şi aşa făcuse cunoştinţă cu mama lui. Lui Glebov îi stătea pe limbă să întrebe de ce n-au mutat lucrurile din vechea locuinţă la Fiveiski? Era ceva neclar la mijloc. În viaţa lui Levka erau multe lucruri neclare. Era mai bine să nu-ntrebi. Levka spuse că noul „taică” nu era om rău, fost marinar, amator să bea câte ceva, să facă puţină curte la balerine, l-a invitat o dată şi pe el, pe Levka, într-o societate de actori, a fost foarte simpatic, deşi puţin cam de modă veche. Fiveiski are şaizeci de ani, dar e sănătos tun. Glebov întrebă: „Şi ce zice mama? În legătură cu balerinele?” Levka ridică din umeri: „Păi ea de unde să ştie? E o chestiune între bărbaţi.”

Glebov asculta, se mira, şi căuta să nu se enerveze: lasă-i în plata domnului, n-au decât să trăiască cum vor ei. Îl agasa însă ceva, îl enerva de parcă avea o veche mâncărime. Pe urmă l-a văzut pe acest Fiveiski sau Flaviţki de vreo trei ori în apartamentul din strada Gorki, şi o dată la stadionul Dinamo. Acest om mai era şi un suporter înrăit care proteja nu ştiu ce echipă specială unde, datorită relaţiilor sale, reuşise să aducă pe cei mai buni fotbalişti din alte cluburi. Într-o vreme şi Levka era pasionat de toate prostiile astea. Noul „taică” al lui Levka era de statură uriaşă, vorbea asurzitor, îţi strângea mâna ca-ntr-o menghină, avea un cap ca o ghiulea, chel strălucitor, mustăţi de zaporojean şi, după toate, purta

ochelari cu ramă de aur. Într-un cuvânt, era un tip!

Casa aceea mare, care însemnase atât de mult altădată în viaţa lui Glebov – îl apăsase, îl entuziasmase, îl chinuise şi îl atrăsese cu un magnet tainic, de neînvins – acum, după război, pierduse orice importanţă. Nu mai aveai la cine să te duci. Doar la Sonia Ganciuk. Dar la început Glebov nu se ducea la Sonia – Sonia rămăsese pentru mult timp un accesoriu al copilăriei, ce dispăruse fără drame din sufletul lui împreună cu tot restul, devenit inutil şi uitat în negura vremilor – Glebov se ducea la tatăl ei, la profesor. Era pur şi simplu o coincidenţa, pe care Glebov o descoperise uşor, fără emoţie, fără grabă. Trecuse, probabil, aproape o jumătate de an de cursuri la facultate, când el şi-a luat inima în dinţi şi i-a spus profesorului aşa şi pe dincolo, ştiţi, Nikolai Vasilievici, în oarecare măsură, eu vă cunosc dinainte. Am fost pe la dumneavoastră pe acasă. Profesorul, frunzărind o carte, spuse tărăgănat şi indiferent: „Zău?” Atunci, prima dată, totul s-a terminat, aşa. Sau n-a înţeles, sau n-a vrut să înţeleagă.

Glebov nu s-a fâstâcit prea tare, şi a hotărât să-i amintească cu mai multă insistenţă – Sonia îl interesa prea puţin, dar Ganciuk era o figură impunătoare şi, aşa cum şi-a dat seama Glebov, foarte valoroasă pentru el, acum la început – de aceea, într-o zi, după cursuri, a prins un moment favorabil şi i-a transmis salutări Soniei.

— Dar de unde o cunoaşteţi pe Sonecika? se miră Ganciuk.

— V-am povestit, doar, Nikolai Vasilievici…

Cum? Ce? A, da! E adevărat, mi-aduc aminte, pe la noi veneau totdeauna mulţi tineri, mi-amintesc şi de dumneavoastră. Dar busturile mici, albe, ale filozofilor mai sunt în birou? Ia te uită, vă mai amintiţi de busturi. Profesorul zâmbi, mulţumit. Viaţa intra în cursul ei normal. Mai sunt cartele, dar bucuria de a trăi era tot mai puternică, oamenii mai prietenoşi. Busturile sunt, tot acolo! Au trecut prin război, prin evacuare, au cunoscut

atâtea greutăţi, au văzut atâţia morţi, au murit oameni, au murit idei, iar ei au rămas – nu degeaba sunt filosofi. Nu se ştie de ce, Ganciuk s-a bucurat foarte tare şi s-a înviorat când Glebov i-a amintit de busturi. S-a bucurat mult mai mult, decât deunăzi, când a amintit de Sonia. Şi pe loc l-a invitat:

— Vino într-o seară la ceai, Sonia se va bucura…

Pe urmă au venit salutări din partea Soniei şi apoi o invitaţie. Ganciuk era adesea bolnav, studenţii veneau la el acasă pentru consultaţii, şi tot acolo se ţineau uneori colocviile.

Sonia devenise o domnişoară înaltă şi palidă, puţin cam slabă, cu nişte buze groase palide şi ele, în ochii ei mari ce exprimau bunătate şi atenţie, stăruia o albăstreală palidă. Era studentă la institutul de limbi străine.

— Vadka, ce s-a întâmplat? Ce-nseamnă asta? au fost primele ei cuvinte după o despărţire de şase ani. De ce te-ai dat complet la fund?

De parcă, despărţindu-se, şi-ar fi făgăduit să rămână prieteni pe vecie.

Relaţiile dintre ei şi atunci, şi acum, erau numai colegiale, egale, ca un perete. Sonia era doar un accesoriu al copilăriei însorite, pestriţe, variate. Şi dacă nu i-ar fi ieşit în cale profesorul Ganciuk, probabil că Sonia ar fi dispărut pentru totdeauna. Glebov şedea în biroul profesorului pe un divan cu spătar tare din lemn roşu – pe atunci asemenea divane se cumpărau ca lemn la magazinele de achiziţionări, iar acum pas să obţii unul, oricâţi bani ai pune la bătaie – şi, în culmea fericirii, discuta despre „tovarăşii de drum”, despre formalişti, RAPP, Proletcult, despre multe lucruri care pe vremea aceea îl interesaseră în mod serios pe Glebov. Profesorul ştia o groază de amănunte. Îţi amintea cu multă precizie de diferitele cotituri şi peripeţii ale luptelor literare din anii douăzeci-treizeci. Vorbea clar, hotărât. „Atunci am dat o lovitură lui Bespalov şi acoliţilor săi. Era o recidivă, a trebuit să-i lovim puternic… Am dat o bătălie…” Da,

fuseseră într-adevăr *bătălii,* şi nu discuţii. Înţelegerea adevărată a faptelor se năştea în bătălii sângeroase. Glebov asculta cu respect, şi îşi imagina cum se dezlănţuiau masacrele, cum se destrămau prestigiile, cum se aruncau cărţile peste bord în marea învolburată şi bătrânelul acesta voinic, grăsuliu, cu obrăjorii rumeni îi părea un bogatîr[4], un viteaz, un adevărat Erusian Lazarevici. De altfel, cam aşa şi fusese în oarecare măsură. Lui Glebov îi plăcea mult servitul ceaiului în birou, amintirile, intimitatea. „Ştiţi, l-am dezarmat, şi ştiţi cum? Ca om de ştiinţă era o nulitate, dar se menţinea datorită unei persoane...” Lui Glebov îi plăcea mirosul covoarelor, al cărţilor vechi, cercul ce-l lăsa pe tavan abajurul imens al lămpii de pe masă, îi plăceau pereţii căptuşiţi până la tavan cu cărţi şi sus de tot, stând în rând, ca soldaţii, busturile de gips. Unde-i Platon, unde-i Aristotel? De jos era imposibil să-i deosebeşti, tavanele în casa aceea erau foarte înalte – nu precum cele ce se construiesc acum –, aveau probabil trei metri şi jumătate înălţime, nu mai puţin. Statuetele albe ce nu se puteau identifica de jos – podoabe bune de şcoală, fuseseră achiziţionate în Germania în anii inflaţiei, când tânărul Ganciuk, fost ostaş al cavaleriei roşii, poet agitator şi orator la mitingurile soldăţeşti, însetat de cultură, venise aici cu dorinţa şcolărească încă vie de a pătrunde tainele ştiinţei. Lui Glebov i se părea că înţelepţii aceştia de ghips luau şi ei parte la lupte, dădeau lovituri, desfiinţau, demascau, hotărau dezarmarea.

Glebov pătrundea din nou treptat, în *aura casei celei mari.* Nu mai erau liftieri la fiecare scară. Şi nici chiriaşii nu mai semănau cu cei dinainte: erau mai simpli la înfăţişare şi modul de a vorbi era altul. Totuşi, în lifturi, se simţeau ca şi altădată mirosuri neobişnuite: de frigărui, de mâncăruri de peşte, de roşii, uneori de ţigări scumpe sau de câini. În anii războiului, Glebov se dezobişnuise de câini. Câinii făceau şi ei parte din copilărie, la fel cu

[4] Bogatâr, un erou voinic şi viteaz din folclorul rus (n.tr.).

îngheţata în vafe rotunde, săriturile de la trambulină şi tot felul de alte fleacuri. Mergând la Ganciuk, a văzut în lift, pentru prima dată după mulţi ani, de aproape, un câine, a început să-l examineze cu atenţie. Era un câine de vânătoare, imens, galben spicat cu negru, bine hrănit, care şedea modest, dar cu demnitate lângă peretele din fundul liftului, sub oglindă şi-l examina şi el pe Glebov, la fel de atent. O bătrână tristă, cu un batic în cap, ţinea câinele în lesă. Buna educaţie şi modestia câinelui uriaş l-au uimit pe Glebov; în acelaşi timp, în ochii lui ficşi, de culoarea nucii, citi un sentiment de superioritate calmă: câinele se simţea locatar al acestui imobil, pe când Glebov era doar un musafir. Îi veni în gând să mângâie câinele. O dorinţă spontană, o mişcare naivă, ce venea din amintirile copilăriei. Întinse mâna, dar câinele mârâi, ridică botul şi clănţăni din dinţi. „Nu e voie! Stai pe loc! păru scris pe botul negru şi vanitos. Faptul că ţi se permite să vii în casa asta şi că mergi cu liftul, nu înseamnă că eşti de-al casei.” Glebov ieşi din lift la etajul nouă prost dispus.

— În liftul vostru pute a câine, zise el Soniei.

Uneori avea chef să-i spună ceva neplăcut.

O ducea greu pe atunci, făcea foame, dar era vesel, avea o sete imensă de viaţă. Ca mulţi alţii. Dacă stai să te gândeşti, era de fapt o adevărată sărăcie. Nu avea în plus nicio pereche de ghete, nicio cămaşă, nicio cravată. Şi tot timpul îi era foame. Pretutindeni, la institut, în vizită, se ducea în vechea manta militară nu numai pentru că nu avea nimic altceva potrivit – lucrurile de dinainte de război îi rămăseseră mici, altele nu avea cu ce cumpăra – dar şi pentru că voia să amintească tuturor că *fusese acolo.* În ultimul an fusese mobilizat, făcuse parte din aviaţie, la unităţile de deservire a aerodromului. Acasă, după moartea mamei, era o atmosferă sumbră. Taică-său începuse să bea. Baba Nila mai rezista cu ultimele forţe, toată casa era pe umerii ei. Acum nici că poţi înţelege cum se aranjau toate, de unde erau bani. O dată pe

săptămână, baba Nila, cu un coş în mână, se ducea cu tramvaiul până la piaţa Danilovski după verdeaţă, ciuperci uscate, măcriş, măceş. Cât ceai de măceş mai băuse! Acum pentru nimic în lume n-ar mai lua în gură lichidul ăsta. Dar atunci, baba Nila, ca să-l trezească după beţie, insista să-i bage pe gât ceaiul rece şi foarte folositor: „Bea, Dimocika, e *de măceş,* o să te ajute…" Ce naiba ajutor, o fi fost! Da, probabil că a fost, ca şi toată viaţa aia în străfundul ăla, în strada Deriughin, în întunecimea de acolo, în camera lunguiaţă asemănătoare unui coşciug, de vreme ce a reuşit să le biruiască pe toate, să supravieţuiască. Baba Nila se încovoia tot mai tare, umbla tot mai încet, se apleca în jos tot mai mult. Tata era mereu la ore suplimentare, făcea o jumătate de normă în plus. De atunci a început boala lui. Dar el nu observa nimic! Prieteni, înghesuială, râsete, goană, sâmbăta, cu ultimii sfanţi, la o crâşmă ieftină sau la bar pe Serpuhovka…

Când venea în casă la Ganciuk, lua o înfăţişare severă, academică. La început părea că face toate pe bâjbâite. Sonia chiar îl deranja. Voia să-l ia de lângă profesor, să-i povestească de ale ei, despre prietene, despre lucruri ce nu-l interesau.

El se speria în adâncul său. Nu cumva, se gândea, biata Sonia speră ceva? El unul nu-şi făcea nici un fel de vise sentimentale, în afară de dragostea profesorului în cadrul programelor de învăţământ. Pe de altă parte, îşi formase despre sine, foarte devreme, părerea că este o persoană periculoasă şi atrăgătoare pentru inimile feminine. Totul începuse cu femeia aceea de vreo patruzeci de ani din timpul refugiului. La început i se păruse că îi era necesar doar pentru puţin timp, la fel şi ea lui. Dar pe urmă s-au aprins patimile, au venit ameninţările prosteşti. Doamne, ce se mai speriase! Şi înţelesese că trebuie să fii cu ochii în patru. Asemenea jocuri se pot termina prost. Simţea în interiorul său – nu fără oarecare automulţumire – un soi de rezerve de radioactivitate, ale cărei victime deveneau

multe femei, nu toate, de altfel, ci doar cele de un anume tip. Deosebit de distrugător acţiona el asupra femeilor de profesii intelectuale şi mai în vârstă decât el. Şi cele tinere, serioase, nu prea frumoase, adesea cu ochelari, adesea primele la învăţătură, cădeau uşor victime farmecului său.

Şi iată de ce, era puţin neliniştit când observase cum strălucesc ochii buni, albăstrui ai Soniei, şi buzele ei pline şi palide schiţează un surâs. Soniei îi plăcea să aibă musafiri. Veneau prietenele ei de la institutul de limbi străine, fete sclipitoare, îmbrăcate luxos, ciripeau, râdeau, erau fete moderne, nişte fufe; unele dintre ele, din prima clipă, îl atrăgeau în mod chinuitor. Dar se stăpânea, ştiind că asupra unor *asemenea* femei radiaţiile lui nu acţionează.

Când Glebov a fost numit secretarul seminarului, vizitele sale în casa lui Ganciuk au devenit aproape săptamânale. Profesorul era un aiurit, un uituc, la drept vorbind un dezorganizat. Uneori se iscau discuţii fără rost. Stătea în pijama în uşă şi îşi rotea ochii a mirare: „Dragul meu, te-am rugat doar să vii luni!” — „Nu, Nikolai Vasilievici, sâmbătă…” — „Cum puteam să spun sâmbătă, când…” — „Dar îmi aduc aminte foarte exact!” Discuţia avea loc la intrare pe scară, Glebov se enerva, se simţea ridicol, dar ca prin minune apărea Sonia, asemenea unui vultur: „Tată, cum nu ţi-e ruşine să ţii un om la uşă! Ţi-ai ieşit din minţi!” De fapt, Ganciuk era întotdeauna bucuros de venirea lui Glebov şi-şi găsea imediat ceva de lucru. A căpătat o simpatie deosebită pentru Glebov mai ales după ce acesta i-a făcut toată bibliografia pentru o temă foarte importantă, la care Ganciuk lucra personal, şi a făcut-o neobişnuit de repede. Ganciuk a fost mişcat. Glebov nu i-a spus că a stat nopţile. Nu avusese nicio obligaţie să se străduiască, dar, cum s-a văzut, această faptă „eroică” s-a dovedit a fi excepţional de folositoare.

Sonia a organizat o petrecere. Se adunaseră toate

fufele, tineri de tipuri diferite, veniţi în goană, din toată părţile, cum se obişnuia în acea vreme, la băutura şi gustarea profesorală. Una din fufe îşi adusese cunoştinţele, acestea pe ale lor. Din fericire, în salonul profesorului puteau încăpea vreo cincizeci de persoane. Acum asemenea odăi au dispărut cu desăvârşire. Poate doar în unele apartamente proprietate personală, făcute după proiecte speciale. Veniseră nişte muzicieni, un jucător de şah, un poet cunoscut de pe la serile studenţeşti, unde urla de te asurzea, citindu-şi versurile metalice – în acea vreme nu se ştie de ce treceau drept muzică – erau, desigur, tot felul de studioşi, unii insipizi, alţii zgomotoşi, timizi şi obraznici. Poetul a căzut ca din senin. Nimeni nu-l cunoştea, în afară de o singură persoană, care cunoştea din vedere pe una din fufe şi venise şi el la Sonia pentru prima oară. Poetul, abia a intrat în salon şi, fără să spună bună ziua, întrebă cu voce tare, teatral: „Unde este closetul?” S-au auzit şoapte pline de entuziasm: „Poet... Frapează... Niciun fel de convenienţe...” Versurile pe care le-a urlat toată seara au fost uitate, dar, „closetul” nu... Azi, după treizeci de ani, poetul continuă să scoată zăngănituri metalice, numai că nimeni nu mai are impresia că ar fi muzică. Tinichea, nimic mai mult. Unul dintre studioşi, forţând clapele, începu să cânte cu glas pătrunzător, isteric:

Maurul veneţian Othello
Vizita o casă mică...

Corul urlă vesel:

Shakespeare! A observat! Acest! Lucru!
Şi a făcut un vodevil...

Această prostioară plăcea la nebunie pe atunci. Urlau până la răguşeală, până la lacrimi. „Pe fată o chema Desdemona, cu faţa ca o lună albă, după tresele de

general a întins mâna ea.” Cu ce putea înflăcăra prostia asta? De ce îţi tremura inima? De ce simţeai atâta plăcere şi de ce voiai s-o transmiţi şi altora? Trebuie spus însă că la mesele din casa lui Ganciuk, în jurul tăcutei şi palidei Sonia, ce surâdea plină de bunătate, se auzeau şi alte lucruri. Venea Nikolai Vasilievici, ciocnea cu tineretul un păhărel de votcă preparată special cu coajă de lămâie, se aşeza şi Iulia Mihailovna, mama Soniei şi, dirijaţi de furculiţa bătrânului, toţi cântau în cor. „Prin văi şi munţi trecea divizia” sau „Acolo, în zare, dincolo de râu”.

Sonia putea să stea în tăcere ceasuri întregi, ascultându-i pe ceilalţi cu gura întredeschisă din cauza polipilor. Odată, lui Glebov i-a trecut prin cap că ar putea fi – pentru altul – o soţie minunată, cea mai minunată soţie din lume. Avea atâtea calităţi uimitoare! Până şi această tăcere cu gura întredeschisă. S-a gândit distrat ca la un lucru străin, fără nicio legătură cu el însuşi. Ca şi cum i-ar fi venit o idee: „Păi Sonia ar fi o soţie minunată pentru Levka!” Da, într-o vreme îi trecuse prin minte această idee, zicându-şi că Sonia poate avea într-adevăr o influenţă binefăcătoare asupra neghiobului de Levka, că acesta se va potoli puţin în faţa calmei străluciri albastre din ochii Soniei, care-l îngrijora atât de mult pe Glebov. Căci el nu putea să răspundă cu nimic la această strălucire! Nu avusese niciodată dorinţa de a o înghesui pe Sonia într-un colţ. Ceea ce i se întâmplase cu alte fete, chiar cu cele care veneau în vizită la Sonia. De exemplu cu prietena ei de la Institutul de Limbi Străine, una cu ochi negri, cam îndesată, cum naiba o chema? Numele i-l uitase, în schimb îi rămaseră întipăriţi adânc în memorie umerii ei îndesaţi, mângâierea furată o clipă în întunericul de la cuier, printre blănurile moi...

Aşa era cu unele, fricos şi sever, parcă împietrit cu altele se obrăznicea dintr-o dată, nu se ştie de ce, se dezlănţuia, nu mai semăna cu el însuşi. Pe aia mică şi îndesată o descoperise imediat, trebuie să fi fost şi ea tot de pe o stradă ca „Deriughin”. Sonia însă era închisă

ermetic. Cu ea nu trebuia nici să se încordeze, nici să se dezlănţuie. Nu-l emoţiona defel. Pe urmă a venit o perioadă când dorea acest lucru. Şi, pe urmă, în sfârşit, Sonia a început să-l tulbure, dar până a ajuns la acest punct au trecut, probabil doi ani.

La serata de pomină cu poetul – atunci a mijit ceva – s-a băut prea mult, lumea s-a îmbătat, gazdele s-au speriat. Bărbaţii ieşeau pe seară să fumeze. Era acolo un tânăr, numele-i, desigur, a dispărut, nici el n-a mai apărut pe scenă, un tânăr ciufulit, cam obraznic, un nătărău cu ochelari, cu cravată, foarte robust la înfăţişare. Avea un aer de halterofil. Stând în cercul de bărbaţi ce fumau de pe scară, el a întrebat cu glas subţirel:

— Băieţi, nu prea pricep, dar cine-i trage clopotele gazdei*?* Sonecikăi ăsteia?

În jargonul de atunci aşa se spunea pentru ceea ce se cheamă „a face curte”. Pur şi simplu băiatul se interesa dacă locul e liber. Dar tonul era de o mitocănie deplasată, toţi rămaseră scârbiţi. Au dat din umeri. Deodată unul dintre studioşi, făcu un semn cu capul spre Glebov.

— Se pare că dânsul, tovarăşul Dima…

— Eu? se miră Glebov. Pentru mine e o noutate…

S-a simţit jenat: alţii văd ceea ce tu singur nu bănui. Ceea ce nu există. Sau înseamnă că există totuşi ceva? Nu se ştie de ce s-a apucat să povestească de anii de şcoala, că a fost coleg cu Sonia. Tânărul acela a adăugat:

— Păcat, băieţi! Să pătrunzi într-un asemenea iatac… arătă spre uşa deschisă a apartamentului. Nu vă aprob… Şi de altfel nici fata nu e rea. Ce zici? Nu e rea… O eroină a lui Turgheniev…

— Taci, vită, i-a răspuns cineva.

Tânărul s-a supărat, a aruncat chiştocul şi s-a dus în casă.

Cei rămaşi erau toţi împotriva lui.

— Cine a adus mutra asta?

— Dracu’ ştie. Parcă e de la Institutul de Literatură…

— Haideţi să-i dăm o chelfăneală.

Căzură de acord. Unul s-a dus în casă să-l cheme iar afară pe scară. S-a întors cu oarecare întârziere ca să spună că tipul s-a prins că vor să-l bată şi a refuzat să vină. Bine, fie, o să i-o tragem mai târziu. N-o să ne scape. Se înfierbântase mai ales şahistul. Toţi erau destul de bine „matoliţi”. Iată ce s-a petrecut însă cu Glebov: pe neaşteptate, într-un mod ciudat s-a trezit. L-a trezit, ideea exprimată într-o formă atât de idioată de acel tânăr. „Păi nu e prost, se gândi Glebov. Noi suntem nişte proşti!” Şi a simţit şi mai puternic dorinţa să-l bată pe ăla, dacă nu să-l bată, cel puţin să-l zvârle cât mai departe. „Vrea să pătrundă… Ia te uită, pătrunzătorul!”…

Cu paşi înverşunaţi Glebov trecu în salon.

Nu au reuşit să-l bată pe ochelarist pur şi simplu pentru că acesta, peste o jumătate de ceas, era beat mort. La douăsprezece şi jumătate musafirii şi-au luat rămas bun grăbindu-se să mai prindă metroul. Toţi au plecat, dar pe ochelarist nici vorbă să-l pună pe picioare, n-au reuşit nici măcar să-l mişte de pe divanul pe care se întinsese urât ca o plăcintă, expunându-şi peticele de la pantalonaşii studenţeşti, tricoul tras în sus şi, în spaţiul dintre tricou şi cureaua pantalonilor, goliciunea cenuşie a burţii şi buricul. Mâinile şi le pusese sub cap, capul îi atârna de pe speteaza divanului şi pe deasupra mai şi sforăia îngrozitor. Cel care îl adusese plecase de mult cu fufa lui, prietena Soniei. Nimeni nu ştia nici măcar cum îl cheamă. Ganciuk era complet dezorientat. Femeia în casă, Vasena, i-a sfătuit să cheme miliţia. Iulia Mihailovna, cu bun-simţul nemţesc pe care nu şi-l pierduse în treizeci de ani, propuse să i se aşeze alături un pahar cu apă gazoasă şi o pastilă de piramidon. Vasena râdea pe furiş: „Mare nevoie are el de piramidonul tău… Să vezi cum o să se pună pe căutat, pe spart dulapurile la miez de noapte…” Iar bătrânul Nikolai Vasilievici se tot străduia să-l trezească cu metoda lui veche, de husar frecându-l în spatele urechilor. Sonia însă luă apărarea nerodului beat şi porunci să nu-l atingă nimeni.

— Oare nu vă e milă de el? Priviţi ce feţişoară drăguţă, ce căpşor simpatic de buldog...

Glebov propuse hotărât: rămâne şi el aici pentru orice eventualitate. În salon pe un pat pliant. Iar ăsta să doarmă pe divan, numai să i se scoată ghetele.

Şi aşa a rămas Glebov noaptea în apartamentul Soniei şi mult timp n-a putut să adoarmă pentru că a început să se gândească la Sonia cu totul altfel. Pur şi simplu: nu-i venea somnul şi se gândea. Aţipea, avea nişte vise scurte confuze, se trezea şi iar se gândea. Nu s-a întâmplat nimic, Sonia dormea dusă în camera ei, în spatele uşii bine închise, beţivul nu se mişca, cu Glebov însă s-a petrecut ceva în noaptea aceea – dimineaţa s-a sculat alt om. A înţeles că se poate îndrăgosti de Sonia. Acest sentiment nu se ivise încă, dar era undeva pe drum, se apropia, ca aerul călduţ ce venea plutind dinspre sud. Vremea încă nu se schimbase, dar oamenii cu boli vasculare simt schimbările apropiate. În zori, pe la şase, nerodul s-a răsucit, a alunecat de pe divan şi a început, cum prevăzuse Vasena, să umble prin cameră, murmurând şi sughiţând. Glebov l-a cărat în antreu, i-a îndesat şapca în cap şi a încercat să-l dea afară. Celălalt nu se lăsa, se certau în şoaptă.

— Unde mă împingi, brută? nu am unde să mă duc, ce eşti idiot, ce nu înţelegi?

— De unde ai venit, acolo să te cari.

— De unde am venit? Poţi să înţelegi ce a scris Dostoievski? Fedor Mihailovici... Când omul n-are unde să se ducă...

În vremurile acelea erau asemenea studenţi aproape cerşetori care trăiau pe stradă: erau mereu eliminaţi, exmatriculaţi, se tot învârteau pe la prieteni, treceau din cămin în cămin, înnoptau prin gări. Omul privi cu nostalgie „iatacul” din care era dat afară. Glebov l-a prelucrat, cam vreo jumătate de oră, pe urmă l-a dat afară, după care s-a întors în salon şi s-a culcat în pat. Peste o oră Sonia a trecut pe lângă el în halat. I-a văzut

picioarele palide şi albe cu glezne gingaşe. Apoi Sonia a întredeschis încă o dată uşa şi a întrebat:

— Dar omul acela?

— l-am făcut vânt. Glebov imită cu piciorul o lovitură în fund.

Se simţea erou, apărătorul celor slabi.

Dar Sonia se supără pe neaşteptate.

— Cine te-a rugat? El nu voia să plece, aşa-i?

— Nu voia. M-am tot înghiontit cu el în antreu. O oră întreagă…

— Şi l-ai alungat? Ce porcărie Dimka, cum nu ţi-e ruşine! Să alungi un înfometat. Poate nu avea unde să se ducă…

— Nu avea. Pentru că e un golan.

— Nu ştiu ce sunt golanii.

— Iar eu ştiu. Eu trăiesc printre golani. În strada Deriughin – peste tot sunt golani.

Sonia clătină din cap, privindu-l într-un chip nou, neîncrezător. Plecă la ea în cameră nemulţumită. Glebov nu ştia ce să facă. Să plece şi el? Nemulţumirea Soniei îl uimise. Mai târziu, cunoscând-o mai bine, a înţeles că trăsătura cea mai importantă a caracterului ei este mila bolnăvicioasă pentru alţii, fără deosebire. Pentru toţi la rând, pentru cei întâlniţi pe strada, pentru cei pe lângă care trecea. La început uneori asta îl sâcâia şi chiar îl chinuia, mai apoi s-a obişnuit şi nu-i mai dădea atenţie. Prima ei reacţie la orice înfruntare cu viaţa, cu oamenii, era mila. Mai apoi, el învăţase s-o ia peste picior; „Mi-e atât de milă de el, bietul huligan, care a bătut în staţia de tramvai trei oameni… Îţi imaginezi ce poate să fie în sufletul lui…” Sonia însăşi simţea cât de absurdă e această milă şi suferea din cauza asta.

Când s-au aşezat să ia micul dejun în doi la măsuţa rotundă din bucătărie, pusă comod la fereastră, Sonia se simţea jenată şi se scuza pentru replicile tăioase de dimineaţă: „Dacă, măcar, l-am fi servit cu un ceai…” „Nu-i nimic, a spus Glebov. Şi aşa o să-i fie bine”. Aruncând

priviri în jos, spre întinderea gigantică a podului pe care alergau maşini şi se târa un tramvai, spre malul opus unde se înălţa zidul, palatele, brazii, cupolele – totul de la acea mare înălţime era atât de decorativ şi apărea deosebit de proaspăt şi de limpede – Glebov se gândea că în viaţa lui, după toate probabilităţile, începe ceva nou…

În fiecare dimineaţă, la micul dejun, să vezi aceste palate de la înălţime! Şi să-ţi fie milă de toţi oamenii, de toţi, fără excepţie, care aleargă ca nişte furnicuţe acolo jos pe limba de asfalt! Parcă îşi continua gândurile din noaptea aceea, dintre vis şi veghe. Îi zise:

— Ştii ce? Mai bine ţi-ar fi milă de mine.

— Păi mi-e milă. Sonia îl mângâie pe obraz. Pari aşa de singur şi de neajutorat…

A început să vină în casa lor aproape în fiecare zi. Ba venea la profesor, ba venea la Sonia. La început profesorul i se adresa cu „dragul meu” sau „Vadim Aleksandrovici”, acum îi spunea Dima. Îl invita să-l însoţească în plimbările lui de seară. Când îşi punea căciula de caracul, se încălţa cu pâslarii albi tiviţi cu piele de culoarea ciocolatei, îmbrăca haina lungă căptuşită cu blană de vulpe, semăna cu un negustor din piesele lui Ostrovski. Dar acest negustor, plimbându-se cu paşi mărunţi, fără grabă, pe cheiul pustiu, pe înserate, povestea despre campania în Polonia, despre diferenţa dintre felul de a ataca cu săbiile al cazacilor şi al ofiţerilor, despre lupta nemiloasă cu stihia mic-burgheză şi cu elementele anarhice, sau analiza confuziile teoretice ale lui Lunacearski. Rătăcirile lui Pokrovski, oscilaţiile lui Gorki, greşelile lui Aleksei Tolstoi. Nikolai Vasilievici îi cunoscuse pe toţi, cu toţi băuse ceai, îi vizitase. Şi despre toţi, chiar despre cei renumiţi, ca Gorki, vorbea, deşi cu respect, totuşi cu o nuanţă de tainică superioritate, ca un om care ştie ceva mai mult decât ştiau ei. „Dacă Aleksei Maksimovici ar fi înţeles până la capăt..” spunea el. Sau: „Îi explicam odată lui Aleksei Nikolaevici…”

Glebov îl asculta pe Ganciuk cu mare atenţie. Totul era

interesant şi important. Uneori, Nikolai Vasilievici îl uluia pe Glebov cu declaraţiile sale uimitoare. De exemplu, povestindu-i de „dacia” lor de la Bruskovo şi despre problemele legate de ea (Sovietul sătesc tărăgăna inadmisibil cu asfaltarea drumului), a încheiat în mod cu totul neaşteptat: „Peste cinci ani fiecare om sovietic va avea o casă la ţară”. Glebov s-a mirat, dar nu s-a apucat să-l contrazică.

Uneori erau nopţi cu un ger năprasnic de minus douăzeci şi cinci de grade, când oamenii deştepţi preferau să stea acasă, dar Nikolai Vasilievici, la nouă fix, îşi înfăşură fularul în jurul gâtului, îşi trăgea până peste ochi căciula, se încotoşmăna în blănurile sale de negustor şi întreba pe un ton poruncitor: „Mergeţi cu mine?” Cum nu-i venea lui Glebov să iasă în ger! Una e să străbaţi în fugă curţile din spate până în străduţa ta, şi alta să te plimbi pe cheiul îngheţat... Glebov răspundea ca un condamnat, pregătit pentru soarta ce-l aşteaptă: „Desigur, desigur! Sunt gata.” Tremura şi se zgribulea în paltonaşul său de student, transformat din unul vechi al tatălui său, stăpânindu-se cu greu să nu o ia la fugă, ci să umble cu paşi mărunţi, măsuraţi, alături de bătrânul ce pufăia dulce, în blana-i ca o sobă. „Ce egoist mai e! se enerva uneori Glebov. Nici prin cap nu i-ar trece...” Se mai gândea şi la altceva: poate că îl scoate din casă într-adins, să nu rămână cu Sonia?

Dar o altă explicaţie i-a oferit Vasena, muiere şireată, care observa totul. Ea l-a întrebat odată compătimitor: „Ce te tot cară? Pesemne te ia ca pe o gardă personală.” „Eu sunt gardă pentru el sau el pentru mine?” întrebă Glebov. Vasena şopti: „Nu ştiu, numai că ăştia, în blănuri, nu prea sunt iubiţi...”

Uneori li se alăturau în aceste plimbări Sonia, şi Kuno Ivanovici, sau Kunik, un om apropiat de familia lui Ganciuk, care-l ajuta pe Nikolai Vasilievici în munca lui la Academie. Acest Kunik era în familia lor aproape ca o rudă. Glebov observă că lui Nicolai Vasilievici nu-i prea

plăcea să se plimbe cu Sonia, iar lui Kuno Ivanovici, dacă venea şi el, nu-i acorda niciun fel de atenţie. Lucrul, pare-se, era uşor de explicat: când era de faţă numai Glebov, Nikolai Vasilievici se înflăcăra, începea să peroreze, povestea şi-şi amintea întruna, nu mai tăcea, în schimb atunci când alături se afla Sonia, era plictisit şi nu scotea o vorbă. Căci Sonia îi putea spune sever: „Tată, taci! Nu ai voie să vorbeşti când e ger.” Sau: „Tată, te repeţi”.

Iar Iuliei Mihailovna nu-i plăceau străzile, maşinile, vânturile, gerurile. Avea stenocardie. Era adeseori bolnavă, nu se ducea la ore. Iulia Mihailovna preda limba germană la acelaşi institut unde învăţa Glebov şi unde Nikolai Vasilievici era şef de catedră. Deşi trăia în Rusia de câteva zeci de ani, Iulia Mihailovna rămăsese în bună măsură o nemţoaică aspră şi rigidă. De altfel, vorbea ruseşte cu accent evident. Tatăl ei murise în timpul răscoalei din Hamburg. Iulia Mihailovna mai păstra legături cu unii bătrâni antifascişti, ce supravieţuiseră nenorocirilor, nemţi, austrieci, care apăreau din când în când în casa lui Ganciuk. Kuno Ivanovici era dintre aceştia. Mama lui, care murise înainte de război, era o veche prietenă a Iuliei Mihailovna din anii studenţiei de la Viena. Familia Ganciuk purta de mult timp de grijă lui Kunik, pe care-l ştia de când era băieţel. Kunik, Kunik, Kunik, Kunik, Kunik! Un nume de căţel. Un căţeluş micuţ, de casă, capricios, cu ochi mici şi inteligenţi.

— Trebuie să-i dăm de mâncare lui Kunik! spunea Sonia.

Rugaţi-l pe Kunik... Telefonaţi-i lui Kunik... Trebuie să-l trimitem pe Kunik după bilete, deşi e foarte delicat...

Era slab, uşor adus din umeri, îşi ţinea capul puţin aplecat şi într-o parte, de parcă ar fi tras tot timpul cu urechea la ceva, deşi nu trăgea cu urechea niciodată la nimic şi de multe ori se întâmplă să nu audă când i se adresa cineva. Din când în când îşi scutura căpşorul aplecat – oare avea un tic? – dând pe spate părul lung, roşcat, cam spălăcit, păr tipic de neamţ. La început,

Glebov îl credea scrofulos.

Lui Glebov, Kunik nu-i plăcea în genere. Era foarte tăcut, neprietenos, bolnăvicios, un om ascuns. Kunik trăia de mult singur. Familia Ganciuk mereu era îngrijorată: Nu s-a îmbolnăvit? Nu are nevoie de ceva? Nu se ştie de ce, credeau că are mereu nevoie de ajutor şi că e nefericit. De altfel, pe feţişoara lui uscată şi îndurerată, cu gura mereu strânsă, părea într-adevăr scris: „Sunt nefericit!” Dar în ce consta, de fapt, nefericirea lui?

Odată, la cină, Glebov aduse pe departe vorba despre un articol al lui Kunik, apărut în revistă. Auzise de mult că articolul este în lucru, că redacţia cere modificări, dar Kunik se încăpăţânează, dând dovadă de o principialitate extraordinară. Luptând cu redacţia, a reuşit să ajungă la instanţe superioare şi în cele din urmă a reuşit să-şi *impună punctul de vedere* şi articolul a fost publicat. Se vorbea ca despre un mare eveniment în lumea ştiinţifică. Se agita mai ales Iulia Mihailovna. După ce l-a citit, Glebov a văzut că articolaşul era de nivel mediu, nu ieşea din comun prin nimic, în afara faptului că unele elemente greu de surprins arătau că limba rusă nu era limba maternă a autorului. Părea că toate cuvintele se sufocă, nu au sevă. Pe această temă a şi început discuţia la cină: spunând că, din păcate, lucrările istorico-literare sunt scrise adesea într-o limbă ce nu are nimic de a face cu literatura. Nikolai Vasilievici l-a susţinut, s-a vorbit mult şi abia spre sfârşite, în niciun caz imediat, şi foarte delicat, Glebov a citat două-trei exemple din articolul lui Kunik. Erau în-adevăr exemple concludente de neînţelegere a stilului şi spiritului limbii.

Nikolai Vasilievici râse, Sonia zâmbi, dar Iulia Mihailovna observă sec că „asemenea critică răuvoitoare trebuie tăcută în prezenţa autorului”. Glebov spuse că nu era cea mai mică intenţie de răutate în observaţiile sale, dar Iulia Mihailovna îi replică:

— Nu este adevărat, Dima, nu mai face pe şmecherul. Ai spus ce părere ai despre articolul lui Kuno Ivanovici în

întregime?

— Glebov, ridicând din umeri, bălmăji:

— Ce părere am? Ca să spun cinstit... Nici entuziasmat nu sunt, dar nici...

— Ah! Deci am dreptate! Iulia Mihailovna ridică mândră şi războinică degetul. Permite-mi însă să te-ntreb...

Sonia însă o întrerupse: De ce nu are Glebov dreptul la o părere personală, diferită de părerea familiei Ganciuk? De ce trebuie trecut imediat la atac? Nikolai Vasilievici preciza că opinia familiei Ganciuk nu este câtuşi de puţin univocă. La care Iulia Mihailovna observă că a ataca este privilegiul lui Nikolai Vasilievici, fost luptător în cavalerie, pe când ei nu îi place să mânuiască sabia!

— Şi totuşi o mânuieşti, spuse Sonia. Şi uneori foarte puternic.

— Lui Glebov îi părea rău că deschisese discuţia. Trebuie spus că această Iulia Mihailovna – fragilă la înfăţişare, deosebit de firavă, de bolnăvicioasă, cu mâini subţiri, cu un chip alb ca de hârtie – era neobişnuit de încăpăţânată. Putea să discute şi să-şi apere punctul de vedere *bis zum Schluß,* adică până la un atac de cord. Începu prin a spune că orice critică trebuie să fie în primul rând obiectivă, să aprecieze întregul, şi după aceea să caute nod în papură. Kunik a scris un articol minunat. Micile observaţii critice trebuie făcute în subsol. Articolul vorbeşte despre un lucru foarte important: despre pericolul, stihiei mic-burgheze. Acum, după victorie, după o încordare imensă, oamenii sunt înclinaţi să se destindă şi să se odihnească, şi emoţiile mic-burgheze, frânate în conştiinţă pot izbucni. Acest, pericol nu trebuie subapreciat!

— Nimic din toate acestea Glebov nu le citise în articolul lui Kunik. Îndrăzni să-i replice cu timiditate:

— Mă iertaţi, Iulia Mihailovna, dar dacă am făcut două observaţii cu privire la limbă, nu înseamnă că subapreciez pericolul mic-burghez.

— Întocmai! Rosti Nikolai Vasilievici şi lovi cu pumnul în

masă. Avea obiceiul să reducă totul la glumă. Una nu are nimic de a face cu alta, la dracu!

— Ba nu, dumneata subapreciezi pericolul burghez, spuse Iulia Mihailovna, căreia nu-i ardea de glumă

— Dar de unde rezultă asta, Iulia Mihailovna?

— Am să-ţi spun. Vrei să vorbesc sincer? De mult te urmăresc, Dima... Şi porni să înşire nişte bazaconii incredibile, uluitoare, încât Glebov rămase cu gura căscată. Îl acuza că examinează cu deosebită atenţie apartamentul lor, că la bucătărie îl interesează frigiderul de sub fereastră şi uşa liftului de marfă. Că odată o descususe cu lux de amănunte despre vila lor de la Bruskovo, câte camere au acolo, dacă au canalizare, câte pogoane are bucata de pământ, de parcă ar fi vrut să le cumpere...

— Mamă! Despre ce vorbeşti? exclamă speriată Sonia.

— Vorbesc despre lucruri pe care le observ la tineretul din ziua de azi, spuse încăpăţânată cardiaca, sufocându-se de propria ei principialitate. Şi mă refer nu numai la Dima. Despre Dima am, dimpotrivă, o părere bună, nu vreau să-l supăr în niciun fel. N-ai grijă, o să rămânem în cele mai bune relaţii. Observ la mulţi atâta pasiune pentru lucruri, pentru confort şi bunuri, pentru ceea ce nemţii numesc *das Gut, i*ar ruşii bunuri... De ce? Ce te atrage în acest apartament? Ridică din umeri şi privi odaia cu silă, aproape cu repulsie. Dumneata crezi că în cămăruţa dumitale, în căsuţa de lemn unde stai nu poţi munci? Nu poţi fi fericit?

— Dar tu, de ce nu te muţi de aici într-o căsuţă de lemn? întrebă Sonia.

— De ce-ar trebui s-o fac? Mi-e absolut indiferent unde trăiesc, într-un palat sau într-o izbă de lemn, dacă pot trăi după principiile mele lăuntrice...

Iulia Mihailovna a avut dreptate, relaţiile ei cu Glebov nu s-au înrăutăţit după aceste ciudate acuzaţii. Glebov şi-a zis că nu trebuie să se supere. Ghicise despre ce era vorba: mama Soniei nutrea o simpatie deosebită pentru

Kunik, se pare că vedea în el ginerele ideal, dar Sonia era de altă părere în această privinţă. Fără să-şi dea seama, Glebov atinsese un loc dureros.

Simţea, nu fără oarecare satisfacţie nemărturisită, că enervarea Iuliei Mihailovna, împunsăturile şi atacurile ei erau o dovadă a faptului că balanţa înclină *înspre el.* Mai neînţelese i se păreau învinuirile despre păcatele mic-burgheze. Nicio clipă nu se simţea vinovat de aşa ceva. Vorbise ea oare cu toată seriozitatea? Nu era oare o comedie bine jucată? Nu degeaba Ganciuk însuşi şezuse tăcut, surâzând ironic. Dar cum rămânea cu liftul cu lambriuri de lemn roşu şi cu o oglinda pusă la înălţimea omului? În fiecare zi Iulia Mihailovna nu urca pe jos la etajul opt, ci mergea cu liftul ăsta în sus şi în jos, se privea în oglindă şi respira aerul cu miros de ţigări scumpe, de câini scumpi şi de alte lucruri scumpe. Jos, la intrare, nu se mai plimbau, ce e drept, liftieri, cu privirea ascuţită şi chipiu de uniformă, totuşi şedea, într-un fotoliu rupt, o bătrânică în pâslari şi interoga pe oricine intra, cu un glas tărăgănat, ca din burtă: „La ce apartamentu' mergeţi?" La Bruskovo exista o casă. E drept, dărăpănată, aproape în ruine, cu pridvorul putrezit, cu etajul neterminat, unde ferestrele erau bătute cu placaj, totuşi această casă cu o bucată de pământ de aproape o jumătate de hectar, cu gard, pini, viţă sălbatică în jurul verandei şi o mică grădină de zarzavat, era acea detestabilă proprietate privată, acel *das Gut* din care se înălţa, ca ceapa din pământ, copacul otrăvitor al spiritului mic-burghez.

Când începea primăvara, şi deci vilegiatura, familia Ganciuk pleca la Bruskovo să muncească: toţi lucrau în livadă, în grădină, în casă. Dar ce muncă era aceea! Iulia Mihailovna, din motive de sănătate, se foia neajutorată, îi plictisea pe toţi cu indicaţii fără sens, Sonia era cam leneşă şi nepricepută, iar Nikolai Vasilievici dispărea în biroul lui, printre cărţi vechi şi hârţoage. Toată munca apăsa pe umerii bietei Vasena, femeie bătrână, şi dădea

o mână de ajutor şi şoferul Anikeev, care lucra o dată la două zile pe „Pobeda” lui Ganciuk. Acest Anikeev, un bărbat în vârstă, morocănos, fusese şi el cineva înainte de război, un şef nu prea mare, dar zburase nu se ştie de ce. Făcea totul cu încetinitorul, umbla fără să se grăbească, de la muncile grele se eschiva cu pricepere, alegea ce era mai uşor şi apoi pigulea ore de-a rândul: putea timp de o jumătate de zi să agaţe un abajur sau să bată o scândură în gard. Odată, când Glebov transporta în roabă gunoiul în fundul curţii – îi propusese bucuros ajutorul său lui Nikolai Vasilievici, fiind nerăbdător şi curios să vadă ce fel de vilă e – Anikeev i-a şoptit: „Să care baba singură! Ce, v-aţi tocmit pentru gunoi?” Îl luase drept un zilier…

Vara a fost despărţirea, – Kubanul, munca în satele îndepărtate, undeva la poalele munţilor; începuse, pe neaşteptate, să-i fie cu adevărat dor de Sonia. Atunci a înţeles că nu e glumă.

În ajun de Anul Nou – era o iarnă blândă au plecat cu o droaie de studenţi la Bruskovo, au făcut foc în casă, au făcut un brad în grădină cu becuri. A fost plăcut… Atunci a apărut pentru prima dată în mijlocul lor Levka Şulepnikov care intrase la institut cu un an în urmă, dar îşi ducea viaţa lui aparte, nu se ştie unde. „Sunt ca motanul lui Kipling, mă plimb de unul singur”, spunea el. La Bruskovo venise cu o fată foarte frumoasă, o chema Stella. Era dansatoare în ansamblul „Beriozka”, care abia apăruse la Moscova, dar era foarte la modă. S-a pornit o lungă discuţie în contradictoriu. Urlau, strigau, au ajuns să se ia aproape la bătaie. Totul a început de la Astrug, profesorul de lingvistică, pe care atunci îl bubuiseră cu tam-tam, dar discuţia a pornit de la un fapt anecdotic: de ce culoare erau izmenele lui Astrug? Motivul ascuns era, bineînţeles, altul. Cu totul şi cu totul altul! Şi aici nu era vorba de bietul Astrug. El, de altfel, făcea parte din anturajul lui Ganciuk. Dar nici acest lucru nu avusese importanţă în ziua aceea. Se acumulase, se vede, un fel

de enervare ca o lavă vulcanică, care zăcea în adâncuri, ascunsă de lumina zilei şi, dintr-o dată, izbucnise la suprafaţă. Ca întotdeauna, Levka Şulepnikov îi aţâţa. Dar uşuratec cum era, nu-şi dădea seama de aceasta. Şi, bineînţeles, faptul că era multă votcă şi deloc de mâncare. Un chef tipic studenţesc. Toate s-au aşezat peste foame, peste oboseală, peste tensiunea nervoasă dinainte de sesiune, peste vulcanul ce clocotea undeva, adânc, în interior...

Venise şi un oarecare Ceremisin, un flăcău antipatic, nu se număra printre prieteni lui Glebov, dar venise o dată cu ceilalţi, pentru că se strânsese o ceată pestriţă – cine punea bani la comun, ăla era bun. Erau cu totul vreo douăzeci. Li se păruse aşa: casa e mare, mai are şi o bucată de pământ, puteau să se distreze şi o sută de persoane. Iar de ieşit a ieşit înghesuială şi bătaie. Acest Ceremisin, când a început să se vorbească despre Astrug, a povestit următoarea scenă. Spunea că la colocviu acesta îl întrebase: „Ce este morfemul?" Ceremisin nu ştia. Astrug i-a spus: „Cum puteţi şti limba, dacă nu ştiţi ce e morfemul?" Iar Ceremisin l-a întrebat: „Dvs, ştiţi ce înseamnă *şnapan?"* Astrug, bineînţeles, a ridicat din umeri. Ceremisin l-a mai întrebat: „Dar ce e *mişto*?" Nu ştia nici asta. „Cum de puteţi, Dvs., profesor, să ştiţi limba, dacă nu cunoaşteţi nişte cuvinte atât de simple? La noi le înţelege orice bătrân şi orice ţânc. *Şnapan* e un fel de pungaş. Iar *mişto* spunem despre ceva care e grozav, foarte bun." Profesorul a început să râdă, a dat din mână şi i-a pus un suficient.

— Dar, una peste alta, am făcut bine că l-am dat afară, a mai spus Ceremisin. Avea ceva slugarnic în el. Nu o arăta, dar aşa era. Asta-i sigur. Poate că ştia el limba cărţilor, dar pe cea adevărată, populară, nicio iotă.

O fată zise:

— Nu ştiu ce ştia şi ce nu ştia, dar sunt foarte bucuroasă că n-o să-l mai avem. Îţi venea greaţă: se aşeza pe scaun, punea picior peste picior, îşi legăna

piciorul, iar cracul, nu ştiu de ce, se tot agăţa şi i se vedeau pe dedesubt izmenele bleu băgate în ciorapi. Câh, ce porcărie! Fata se strâmbă de repulsie. Nu puteam să mă uit, îmi venea să-nchid ochii... Şi-n cap nu-mi intra nimic...

Ceremisin râdea în hohote.

— Aşa e. Aşa, exact aşa. Numai că nu erau bleu, pardon, ci albe. Nu-mi aduc aminte să fi fost bleu...

— Acum să stea la el acasă şi să-şi legene piciorul, spuse fata.

Au început să se enerveze şi să se certe nu numai pentru că băuseră prea mult, dar şi pentru că nu se adunaseră prieteni, ci oameni care se nimeriseră din întâmplare la un loc. Fufele Soniei, cunoştinţele fufelor formau un grup, prietenii lui Glebov altul, şi mai apăruseră şi unii nechemaţi şi întâmplători, ca acest Ceremisin. Toţi strigau înfierbântaţi, încinşi, făceau cunoştinţă, beau imediat *Bruderschaft,* şi într-o clipă deveneau cei mai buni prieteni, pentru ca peste o clipă să apară animozităţile, gata să explodeze. Discuţiile erau foarte aprinse. Nişte prietene ale Soniei au început să glumească pe socoteala fetei ce vorbise despre izmenele lui Astrug. Levka Şulepnikov l-a întrerupt mitocăneşte pe Ceremisin zicând: te-ai gudurat pe lângă Astrug, iar acum îl iei în râs, pentru că ştii că e uşor. Levka nu era deloc un principial, puţin îi păsa de soarta lui Astrug – că doar Glebov îl ştia pe Şulepa până la ultimul fir de păr – dar, probabil, tipul îl enervase cu ceva, poate fusese prea liber la gură, sau cine ştie ce altceva. Ah, da! începuse să-i dea târcoale frumoasei din ansamblul „Beriozka”. De ce o făcea? Cum a reieşit din ceartă, ca să-i facă în ciudă lui Levka. Nu putea să-l sufere pe Levka. Şi nu numai el. „Toţi băieţii noştri, striga, alb de furie, Ceremisin, cu pometii ieşiţi în afară, nu dau doi bani pe tine, cu toate maşinile tale, cu toţi babacii tăi, şi mămicuţele! Eşti un zero pentru noi! Vacs!” Şi, pentru a fi mai expresiv, scuipă înspre Levka. Poate că n-a scuipat cu adevărat, a

făcut doar gestul. Frumoasa Stella a scos un ţipăt. Levka s-a repezit peste masă la bătaie. L-au reţinut. Dar a devenit clar că va urma o bătaie pe cinste. Ceremisin era cu doi fârtaţi de la cămin, Glebov îi ştia bine, unul din băieţi, din aceeaşi grupă cu el, era potolit şi deloc prost, dar toţi erau îngrozitor de beţi! Până pe la două noaptea, cât au stat la masă, s-au mai ţinut oarecum în frâu, dar mai târziu, când s-au sculat, au dat la o parte scaunele, au început să se caţere pe ici, pe colo, s-au împrăştiat prin camere, pe la etaj, au ieşit în curte, în zăpadă, acolo a şi început, în zăpadă... De acolo au intrat în casă, prin odăi, pe podea, sfărâmând scaunele, fetele ţipau, geamurile se spărgeau... Glebov, simţindu-se oarecum gazdă, încerca să-i despartă, dar nu o făcea cu destulă hotărâre, drept care a şi avut de suferit: cineva i-a băgat un cot drept în ochi, care s-a umflat ca un pepene. Iar lui Levka, bietul, i-au mutat nasul într-o parte. Şi mult timp, cam o jumătate de an poate, a umblat el cu nasul strâmb. Se zice că frumoasa Stella s-a purtat eroic, şi că, apărându-şi cavalerul, şi-a scos pantoful din picior şi-i lovea pe atacanţi cu tocul, încercând să le spargă ochelarii. Loviturile şi traumele nu s-au descoperit a doua zi de dimineaţă, pentru că în zori, toţi câţi erau în picioare, ruşinându-se unul de altul, au plecat grăbiţi, în fugă, să prindă trenul electric, şi la micul dejun Glebov n-a mai văzut aproape pe nimeni, abia peste vreo trei zile i-a întâlnit la institut la consultaţiile pentru examenul ce se apropia.

Dar atunci, la Bruskovo, când toţi au dispărut şi Glebov a rămas singur cu Sonia, s-a întâmplat un lucru foarte important. Nu era ger, ningea cu fulgi mici şi liniştiţi. Au ieşit cu lopeţile să facă o potecă, se însera, ziua fusese mohorâtă, au aprins devreme lumina. Câteva ceasuri au avut treabă, să pună casa la punct, şi au obosit îngrozitor – Sonia se grăbea să facă ordine, îi era teamă că-i vor veni părinţii – apoi au stat la bucătărie şi au băut ceai din căni de lut. Părinţii n-au venit. Cănile erau grele, de

culoarea ciocolatei, iar ceaiul neobişnuit de gustos. Cănile de lut i s-au întipărit în minte pentru totdeauna. Apoi, la un moment dat, Sonia s-a dus în vecini să ducă nişte vase, iar el era sus la mansardă, în cea mai caldă cămăruţă din toată vila; fereastra dinspre grădină era deschisă, mirosea a zăpadă, de undeva venea un iz de brad ars; el stătea culcat cu mâinile sub cap, pe un divan de modă veche, cu rulou şi franjuri, se uita la tavanul tapetat şi îngălbenit de vreme, la pereţii mansardei unde pâsla ieşea printre scânduri, la nişte fotografii, la o mică gravură antică sub sticlă ce înfăţişa o scenă din războiul ruso-turc; deodată sângele i-a năvălit în cap şi l-a cuprins ameţeala; a simţit că toate acestea pot deveni casa lui. Şi poate chiar acum – nimeni nu-şi dădea încă seama, dar el o ştia – toate aceste scânduri îngălbenite cu căţeluşi, pâslă, fotografii, rama ferestrei scârţâind, acoperişul încărcat de zăpadă, îi *aparţin lui!* Era o moleşea a dulce, pe jumătate amorţire, oboseală, urme de beţie, toate laolaltă...

Avea chef să bea imediat ceva, măcar o gură de bere, fie şi trezită. Coborî, căută peste tot, dar nu găsi nimic. Ningea domol. Când s-a întors Sonia, a simţit pe neaşteptate cum îi cresc forţele. Ochii Soniei străluceau, obrajii îi erau umezi de zăpadă. I-a sărutat buzele reci, degetele reci, murmurând că nu poate trăi fără ea, îl cuprinse cu adevărat dorinţa, cum nu i se mai întâmplase niciodată cu Sonia, şi s-a simţit copleşit de bucurie. Sonia a început să plângă şi a spus: „De ce am pierdut toată ziua?” Deşi era devreme, cam şapte seara, au făcut patul în mansardă pe divan, au stins lumina şi s-au năpustit goi unul spre celălalt, nevrând să mai piardă nicio secundă. A trecut câtăva vreme, deodată jos s-au auzit bătăi în uşă. Cineva bătu la uşa de la intrare mai întâi, apoi începu să ciocănească în uşa de la verandă. Probabil, unul din băieţi se întorsese că continue cheful. Bătăile erau insistente, se auzea cum cei de afară, vreo doi sau trei, umblă prin zăpadă în jurul vilei, stau de vorbă, se sfătuiesc. Cineva

strigă: „Vadim! Deschide, ticălosule!” Şi o voce de femeie: „Sonecika, noi suntem!” Au mai strigat glumind: „Hei, ce-o să vă faceţi la noapte?” Apoi au râs. Glebov nu şi-a dat seama după voci cine era. Sonia voia să coboare şi să deschidă, dar Glebov n-a lăsat-o: „Stai liniştită!” Strângea în braţe corpul ei moale, supus, slăbuţ, umerii slabi, spatele slab; trupul părea lipsit de greutate, dar îi aparţinea – şi asta o simţea prea bine, că-i aparţinea împreună cu tot restul – cu casa cea veche, cu brazii, cu zăpada; îl săruta, îl îmbrăţişa, făcea tot ce voia, dar se străduia s-o facă fără zgomot, până când cei de jos, după ce s-au tot învârtit, au tot strigat, au înjurat, au plecat.

În noaptea aceea în casă s-a făcut o căldură de nesuportat. Neştiind cum se face focul la cazan, a băgat prea mulţi cărbuni şi s-a făcut căldură ca în cuptor, de nu puteau dormi. Toate ferestrele casei erau larg deschise, dar nu ajuta la nimic. Pe deasupra, afară era călduţ, un adevărat dezgheţ, zăpada topită aluneca cu zgomot de pe acoperiş, mereu curgea ceva, picura, răsuna sub fereastră. Glebov şi Sonia dădură la o parte plapuma şi rămaseră culcaţi goi pe cearşaf, sufocându-se de zăpuşeală şi vorbind în şoaptă – abia se auzeau. Nu se mai ruşinau deloc unul de celălalt. Sonia îl întrebă: „Când te-ai îndrăgostit de mine?” Glebov era încurcat. Într-adevăr nu putea răspunde exact. I se părea că se întâmplase foarte de curând, dar nu se hotăra să i-o spună.

Îi răspunse:

— Ce importanţă are? Important este că aşa s-a întâmplat…

— Singur că da! şoptea ea fericită. Te-am întrebat numai pentru că eu îmi amintesc foarte bine… Iar tu ai putut să uiţi…

— Dar tu, întrebă el, când?

Şi află un lucru uimitor: încă din clasa a şasea. Când a venit pentru prima dată la ea acasă împreună cu Larik cel roşcat şi cu Antoşa Ovcinnikov şi i-a povestit despre o

pisică foarte deşteaptă pe care o găsise bolnavă pe stradă, o luase acasă şi apoi ea îl conducea în fiecare dimineaţă la şcoală pe chei. S-au dus împreună să vadă pisica la Glebov acasă. Glebov nu-şi amintea nimic din toate astea.

— Şi mai ţin minte, spuse Sonia, altădată, o adevărată revărsare de dragoste pentru tine... A durat doar o clipă, dar a fost puternic, dureros şi în acelaşi timp dulce, îmi amintesc foarte clar... Ai venit într-o scurtă cafenie cu un cordon uite atâta, scurta nu era nouă, dar nu te mai văzusem în ea, de aceea am remarcat. În general te observam cu foarte mare atenţie. Şi, cum stăteai atunci în dreptul ferestrei, am văzut pe scurtă la spate un petic mare, cât o foaie de caiet, cusut cu mare grijă. Nici nu-ţi poţi închipui cât te-am iubit în acea clipă!

Se simţi jignit. Ce motiv de dragoste era în asta?

Dar nu-şi arătă jignirea, murmură doar:

— Bunica mea ştia să pună peticele în mod genial...

Sonia întrebă cu viu interes:

— Aşa, bunica, deci? Nu ştiu de ce, dar eu credeam că mama ta e atât de pricepută la lucru de mână.

Mai târziu Glebov a observat nu o dată că Sonia se interesa în mod deosebit de tot felul de nimicuri din copilăria lui, din viaţa acasă cu tata, cu mama, îl tot întreba despre tot felul de amănunte ciudate, inutile din trecutul lui. Elanul acela de dragoste, provocat de peticul de pe scurtă, a devenit apoi pentru ea un vis scump: să facă rost de undeva de bani şi să-i cumpere o scurtă nouă. Punându-i un bilet: „De la un prieten necunoscut”. Şi mai păstra o impresie neobişnuit de puternica: groaza şi dragostea pentru el, unite pentru o clipă, când l-a văzut de la fereastră pe balconul apartamentului ei. Himius dincolo de balustradă, deasupra prăpastiei, iar Glebov cu chipul împietrit, pe jumătate mort. Ai fi zis că el era deja acolo jos, pe trotuar. Fusese o clipă de groază! El îşi mai aminteşte? Sigur că da, bineînţeles, cum să nu-şi amintească. O nebunie copilărească, rămasă în amintire

pentru toată viaţa.

— Şi încă alte mici suferinţe, spuse Sonia. De exemplu, când te-ai îndrăgostit de proasta aia, Tamara Mişcenko…

Aici Glebov izbucni în hohote. Care Tamara Mişcenko? Aia grasă, imensă, care semăna cu un rond de flori? Au râs amândoi. Trupurile lor erau ude de zăpuşeală şi se ştergeau unul pe altul cu prosopul.

A doua zi – era, se pare, o duminică – au sosit părinţii Soniei cu Vasena. Glebov se temea că-şi vor da seama fără doar şi poate de ce se petrecuse cu fiica lor şi se pregătise să înfrunte răul. I se părea că nu e nevoie să ai prea mult simţ de observaţie pentru aceasta. Dar Sonia s-a purtat atât de firesc cu ei, cu atâta stăpânire de sine, i-a întâmpinat atât de călduros, atât de drăgăstos şi de atent, a avut atâta grijă de ei, încât Glebov o rămas uimit în sinea lui, iar părinţii nu şi-au dat seama de nimic. De altfel, până la urmă, erau totuşi nişte *blegi.* De aci şi explicaţia. Nişte *blegi* buni, cumsecade, complet cufundaţi în treburile lor. Şi amândoi de acelaşi tip.

Nici Vasena cea cu ochi ageri nu a văzut atunci nimic. Mai târziu a fost prima care şi-a dat seama.

În ziua aceea Nikolai Vasilievici nu părea în apele lui, era morocănos şi nu observa nimic în jurul său. La prânz a domnit o posomoreală generală. Glebov s-a gândit: nu cumva prezenţa lui îi împiedică pe ceilalţi să stea de vorbă? I-a şoptit Soniei: să plec? Sonia a clătinat din cap.

— În niciun caz! Are probabil o supărare. Tu n-ai nici în clin, nici în mânecă cu asta.

După masă s-au dus să se plimbe împreună. Spre seară, după un somn de vreo două ore, bătrânul s-a mai muiat, şi-a dat drumul la gură şi a explicat că este supărat din cauza poveştii cu Astrug. Aseară, el şi Iulia Mihailovna n-au putut veni pentru că, pe neaşteptate, s-au invitat cei doi Astrug, Boris Lvovici cu soţia. Nu se putea să-i refuze. Erau abătuţi, distruşi, nu se duseseră nicăieri de Anul Nou, cum puteau să nu-i primească? Astrug i-a povestit amănuntele. Nikolai Vasilievici nu

asistase la şedinţa Consiliului Ştiinţific unde avusese loc demascarea şi, de fapt, se definise cursul ulterior al întregii istorii.

— Înţelegi, Dima, ce porcărie! eram plecat în delegaţie! spunea Ganciuk, adresându-i-se lui Glebov şi înfierbântându-se tot mai tare, în timp ce Iulia Mihailovna prin gesturi, mimică şi interjecţii înciudate încerca să-l facă să vorbească mai liniştit şi chiar să tacă. Trei săptămâni şi jumătate, doar îţi aduci aminte, am fost la Praga, am lucrat în arhive, şi ei s-au folosit de absenţa mea...

— Tată, de ce aveau nevoie de absenţa ta? întrebă Sonia.

— Cum de ce? Ce întrebare ridicolă! De aş fi fost prezent, aş fi luat cuvântul! cu toată hotărârea.

— Era tocmai ceea ce trebuia, interveni Iulia Mihailovna.

— Lasă-mă, te rog! Nu-nţelegi nimic.

— Ba da, înţeleg. Tu nu înţelegi, pentru că te duci pe acolo arareori, pe când eu mă duc în fiecare zi. Ei n-ar fi avut nimic împotrivă să te bagi în povestea asta.

— Oricum am să mă bag! se răsti Ganciuk.

— Acum nu mai are niciun rost. Absolut *sinnlos.*

— O să vedem!

Se posomorî din nou, se bosumflă, se sculă de la masa unde beau ceaiul şi se retrase în micul lui birou. Sonia şi Glebov urcară la mansardă pe scara scârţâindă. Încuiară uşa şi, fără să aprindă lumina, Sonia se aruncă în braţele lui Glebov, începu să-l sărute, şoptind:

— Ce milă mi-e de Astrug! Bietul, bietul, bietul meu Astrug... Fiecare „bietul” era însoţit de un sărut.

— Şi mie, şoptea el, sărutându-i adâncitura gingaşă de deasupra claviculei, mi-e tare milă de el...

— Nici nu pot să-ţi spun... Cât mi-e de milă de Astrug...

— Şi mie...

Îl strângea din răsputeri pe Glebov cu braţele-i slabe. El o mângâie pe spate, pe omoplaţi, pe şolduri, pe tot ceea

ce acum îi aparţinea. De jos se auzeau vorbind, zăngănind din farfurii, Vasena şi Iulia Mihailovna. Pe urmă Iulia Mihailovna strigă:

— So-niaa!

Şi Sonia, brusc, se desprinse de Glebov şi şopti:

— Noi ne ţinem de prostii, iar mie chiar mi-e milă de el… Nu mint, să nu crezi aşa ceva… Dacă o să vină, ai să-l cunoşti mai îndeaproape…

Glebov se gândea: pentru ce o spune? De jos se auzi o nouă chemare, de astă dată supărată:

— Sonia, ce se întâmplă?

După ce-l sărută pe Glebov, Sonia coborî scările în fugă, ţăcănind cu tocurile. Glebov, fără să aprindă lumina, se apropie de fereastră şi o deschise cu o lovitură de palmă. Frigul pădurii şi negura îl învăluiră. Chiar în faţa ferestrei se legăna o cracă de brad grea de zăpadă umedă, care abia dacă se întrezărea în întuneric. Craca aducea miros pătrunzător de conifer.

Glebov rămase un timp la fereastră, respirând adânc şi zicându-şi: „Şi craca asta tot a mea este!”

A doua zi de dimineaţă, la micul dejun, când sosise deja Anikeev să-i ia pe toţi trei la Moscova cu maşina – Ganciuk şi Vasena mai rămâneau la vilă pentru câteva zile – se redeschise discuţia despre Astrug. Iulia Mihailovna întrebă:

— Bine, dar uite, dumneata, Dima, taci tot timpul, dumneata cum îl apreciezi pe Boris Lvovici? Ce părere ai despre el ca profesor?

— Mi-e greu să mă pronunţ. Nu ne-a predat decât un semestru. Un curs special despre Dostoievski…

— Tocmai asta am şi vrut să aud! rosti Iulia Mihailovna, cu un aer oarecum victorios. Faptul că eziţi să-ţi exprimi părerea spune multe. Numai un semestru! Păi un semestru e mult timp. Tu, Ganciuk, eşti întotdeauna părtinitor cu oamenii, îţi place să-i supraapreciezi.

— Ce-mi place să supraapreciez?

— Îţi place să supraapreciezi neplăcerile şi nedreptăţile.

De ce nu admiţi *niciun pic* de adevăr în critica făcută lui Boris? Este el un om ideal, impecabil, fără lipsuri? Cred că are lipsuri, şi nu mici. Cred, mai curând, că are lipsuri mari!

Când Iulia Mihailovna se enerva, anumite cusururi ale limbii sale ruse ieşeau în evidenţă. Totul părea corect, nu făcea greşeli, nici gramaticale, nici lexicale, totuşi deodată se strecura o inexactitate abia sesizabilă. Enervată, începu să enumere lipsurile lui Astrug: nu a reuşit să se facă iubit de studenţi, nu a lăsat nicio impresie după un semestru de cursuri. Şi ea predă şi ştie foarte bine – poate să facă şi pariu – că poate să cunoască masa studenţească în două ore de curs. Nu are nevoie de mai mult. Şi studenţii vor începe să vină pe la ea pe acasă, să-i dea telefoane şi să-i dăruiască flori de sărbători. În două ore!

Cu mâinile în şolduri, Iulia Mihailovna îşi privea soţul şi pe Glebov oarecum de sus. De altfel, spunea adevărul curat. Studenţii o iubeau. Apoi, Iulia Mihailovna mai atrase atenţia asupra altui defect al lui Astrug: îi cam place să se laude, să-şi etaleze cunoştinţele. În general, şi el, şi soţia lui, Vera – ea mai ales – aveau obiceiul să-şi cam dea aere. Aveau o părere deosebit de bună despre ei înşişi. Se pune întrebarea, de ce trebuiau să-şi dea aere în faţa lui Ganciuk? Era caraghios. Bineînţeles, îi e milă de el acum. Dacă Astrug va rămâne fără o muncă adevărată s-a zis cu el, se va veşteji. Iar ea se va veşteji dacă i se va lua posibilitatea *să-şi dea aere.*

Sonia îşi asculta mama, surâzând uşor compătimitor, aşa cum ascultă cei mai în vârstă flecărelile copiilor. Nikolai Vasilievici nu voia să continue discuţia. Adresându-i-se lui Anikeev, care stătea la uşă şi zornăia nerăbdător cheile, spuse:

— Ivan Grigorievici, măcar dumneata să nu te mândreşti! Ia loc, serveşte un ceai…

Iulia Mihailovna era însă hotărâtă să pună punctul pe „i”.

— Nu, dragii mei, trebuie sa priviţi lucrurile mai larg, mai larg! Faptul că visau să scape de Ganciuk este un adevăr. Şi faptul că Boris, din păcate, este vulnerabil la critică şi că reprezintă o ţintă bună, este şi ăsta un adevăr.

— Oricum însă, eu mă bag în afacerea asta, se răsti Nikolai Vasilievici. Şi ajunge cu toată povestea!

În maşină au mers aşa: în faţă, alături de Anikeev, şedea Iulia Mihailovna, în spate Glebov şi Sonia şi zăcea un balot de rufe murdare înfăşurate într-o faţă de masă. Iulia Mihailovna povestea tot timpul despre treburile de la institut, foarte încurcate, despre care Ganciuk n-avea habar, pe când ea se descurca în ele. Directorul nu-l iubeşte pe Ganciuk – întotdeauna, şi când era şi când nu era de faţă, îi spunea soţului său Ganciuk – pentru că Ganciuk este independent, lui nu i se poate comanda, e un nume mult prea mare, iar directorul de studii, Dorodnov, o nulitate, nu va uita niciodată că Ganciuk a refuzat să-i ţină partea în aventura cu titlul de doctor docent. Şi nu numai asta. Sunt şi socoteli mai vechi. Visează să-l dea jos pe Ganciuk de la şefia de catedră, da' numai să încerce! Nu e aşa de uşor. E comunist vechi, a participat la războiul civil, a scris o sută optzeci de lucrări, a fost tradus în opt limbi europene şi şapte asiatice... Iar Boris Astrug e elevul lui, şi e un instrument foarte comod pentru... Glebov şi Sonia n-o prea ascultau pe Iulia Mihailovna. Erau preocupaţi unul de celălalt. Tot drumul s-au mângâiat cu degetele: el cu mâna dreaptă, iar ea, care şedea la geam, cu stânga. El mai trebuia, cu mâna stângă, să ţină şi balotul de rufe care, la frâne, era gata, să cadă jos. Glebov vedea cum se înroşeşte obrazul Soniei şi auzea cum îi tremură uşor glasul când rostea uneori: „Da, mamă... Sigur, mamă... Ai dreptate...

— Şi, totuşi, Sonecika, aş vrea ca Ganciuk să plece din institut. Ei? Ce părere ai? Iulia Mihailovna se întoarse pe neaşteptate, păru să vadă pe chipul Soniei ceva ce o uimi, se întoarse din nou cu spatele şi tăcu.

Sonia nu-i răspunse.

Şi numai când s-au apropiat de Moscova, a spus:

— Probabil că ai dreptate, mamă... Dar tata n-o să plece niciodată...

Noaptea aceea la vilă când se auzeau picăturile căzând, când ningea şi nu aveau ce respira de zăpuşeală... Sonia o revedea, şezând în maşină. Glebov îşi aminteşte şi acum de ea, după douăzeci şi cinci de ani, deşi ar fi fost mai bine s-o uite. Urmară alte nopţi, în pofida lui ianuarie, a examenelor, a gerului aprig care se abătu pe neaşteptate şi îngreună deplasările. Se duceau la Bruskovo pentru că acolo nu-i deranja nimeni şi era *mai comod să se pregătească de examene.* Se duceau cu trenul electric, străbăteau în fugă pădurea îngheţată; se năpusteau în vila îngheţată bocnă, ca un cavou, dar peste două ore se făcea cald. Glebov se tot gândea; oare părinţii ei nu-şi dau seama ce se întâmplă? Se pregăteau pentru examene diferite, ce aveau loc în zile diferite. În esenţă, totul era absurd: să te cari în afara oraşului, să pierzi două ore pe drum şi să stai acolo în camere diferite să înveţi la materii diferite. Părinţilor li se spunea că merg mai mulţi colegi. Dar era de necrezut că ei nu observă cum s-a schimbat Sonia! Şi totuşi, nu vedeau, nu observau. Sonia o spunea cu siguranţă: nu-şi dau seama de nimic.

Chiar şi atunci când Sonia a picat la un colocviu şi a povestit-o râzând – era neobişnuit şi faptul că picase şi că râdea când povestea – nici mama, nici tatăl ei nu au sesizat. Erau convinşi că Sonia oricum va trece la colocviu şi va avea numai calificative de „foarte bine”. Îi era dat de fire să fie premiantă, aşa cum îi era dat să fie palidă. Şi aveau dreptate în această privinţă. Îşi cunoşteau bine fata. Sonia a trecut chiar şi la materiile la care abia dacă reuşise să citească câte ceva în dimineaţa examenului. Studenţii în sesiune învaţă de obicei noaptea, iar Sonia şi Glebov îşi petreceau nopţile altfel, Glebov însă a rămas cu o mulţime de restanţe.

El socotea însă că ceea ce se petrecuse între el şi Sonia în ianuarie a fost principalul lui examen, cu mult mai important decât toate celelalte.

Prima s-a prins Vasena – aşa slabă şi cu faţa galbenă şi osoasă, bătrâna îi amintea lui Glebov de desenele medievale ce reprezentau moartea cu coasa. Şi într-adevăr ea l-a atins pe Glebov, întocmai aşa, cu coasa. Odată ea i-a spus Soniei, el era prin apropiere şi a auzit, de-altfel bătrâna o spusese aşa ca să audă şi el:

— Gagiul tău niciodată nu se şterge pe picioare… Întotdeauna parcă ar intra în crâşmă…

— Despre ce vorbiţi, Vasena? întrebă Glebov, apropiindu-se. Şi ce-nseamnă gagiu?

— Da' eu de unde să ştiu… Aşa se spune… a murmurat Vasena.

Sonia, pălind mai mult ca de obicei, a îmbrăţişat-o pe bătrână.

— Dădacă, de ce spui aşa? Că doar eşti bună la suflet, te ştiu eu doar…

Iar la sfârşitul lui ianuarie, Sonia, tulburată, i-a spus lui Glebov că s-a întâmplat o nenorocire! Iulia Mihailovna s-a dus pe neaşteptate la vilă cu Anikeev să ia ceva şi a descoperit nişte urme de netăgăduit, lăsate de ei, fuseseră fie distraţi, fie neatenţi – se grăbeau să prindă trenul. Şi ce? Mama, deşi îl ceartă pe tata că e miop şi naiv, ea însăşi e şi mai naivă şi are obiceiul să îndepărteze de ea tot ce o poate supăra, face acest lucru inconştient, un fel de struţ casnic; deci iată la ce concluzie a ajuns: „Sonia, trebuie sa-ţi comunic un lucru neplăcut. La noi în vilă au înnoptat nişte oameni străini. Nu au luat, nu au furat nimic, au venit doar ca să înnopteze." „Ce spui!" s-a speriat Sonia. „Da, din păcate, aşa este. Există nişte probe destul de nesimpatice. Tatei n-am să-i spun ca să nu-l supăr zadarnic. Acum oricum nu se mai poate face nimic."

Glebov, după ce s-a gândit, şi-a zis: dar dacă Iulia Mihailovna a priceput totul perfect şi acum încearcă să le

dea de înţeles aşa pe ocolite? El unul nu vedea în asta nicio nenorocire. Nu erau deloc obligaţi să păstreze atât de sfânt această taină. Căci s-au hotărât să devină soţ şi soţie, e decis, e doar o problemă de timp, acum peste şase luni, peste un an, ce diferenţă e?

Gândea sincer, pentru că i se părea că aşa va fi în mod sigur, definitiv, nu va mai fi nimic altceva. Intimitatea lor devenea din ce în ce mai strânsă. Nu mai putea sta o zi fără s-o vadă pe Sonia. Acum, când au trecut atâţia ani de la iarna aceea, poate să judece liniştit: ce fusese? O iubire adevărată, ce se pârguise încet şi îndelungat, sau o furie trupească de om tânăr care izbucnise neaşteptat ca o boală care apoi va trece? A fost, mai curând, cea de-a doua. O pasiune oarbă, fără sens, care i se potrivea atât de puţin, din cât se cunoştea pe sine însuşi. Fapt e că şi Sonia se dovedi a fi cu totul alta decât aceea pe care o ştia, cu care, de ani de zile, de mult, se obişnuise. Tăcerea ei, timiditatea ei, aerul ei anemic, toate acestea aparţineau unei alte vieţi trecute, îndepărtate. Numai bunătatea şi supunerea de altădată rămăseseră în această fiinţă nouă.

Îmi amintesc cum mă chinuia şi cum, totuşi, eu îl iubeam. Telefona de dimineaţă – tata şi mama ştiau că el e la telefon şi căutau să nu ridice receptorul pentru că eu mă supăram când o făceau – şi eu mă năpusteam ca un iureş de oriunde m-aş fi aflat. În clipa aceea: din bucătărie în care îmi mâncam grişul cu lapte, cleios şi cu cocoloaşe respingătoare, din baie şi chiar din locul acela, de unde, auzind prin uşă telefonul, săream fără să mă închei la pantaloni. „Da! strigam eu. Cine e la telefon?” Voiam să-i aud numele. El nu-şi spunea numele, ci inventa de fiecare dată ceva deosebit. „Sir, spunea, vă aştept exact la opt şi un sfert sub ceasul din curtea din mijloc şi vă rog să veniţi înarmat cu sabia. Am să vă ucid ca pe un iepure… Ce friptură grozavă voi face din dumneavoastră, sir!” — „Iar eu din dumneavoastră, strigam eu, înecându-mă într-un

hohot de râs fericit, eu din dumneavoastră, sir, voi face o chiftea foarte bună. Chiar aşa, sir! Aşa, prăjită, cu crustă, o chifteluţă gustoasă, sir!”

Îngrozitor! Îl imitam întotdeauna. Nu-mi venea nimic original în cap, şi chiar dacă îmi venea, era cu mult mai târziu decât trebuia. Veneam în fugă, cu cinci minute mai devreme, şi-l aşteptam murind de nerăbdare. Nu-mi amintesc ca mai târziu, în toată viaţa mea cât de lungă ar fi fost, să mai fi aşteptat pe cineva cu atâta nerăbdare şi veşnică teamă de a rata întâlnirea, pentru că Anton Ovcinnikov, aşa cum se cuvenea unui adevărat savant, unui mare savant, era foarte distrat, uituc şi neconsecvent. După, ce se înţelegea cu mine, putea chiar atunci să se înţeleagă în alt fel cu Morj sau cu Himius şi-i vedeam, deodată, cum se plimbă liniştiţi în partea cealaltă a curţii, îndreptându-se spre altă poartă fără să mă bage câtuşi de puţin în seamă. De parcă nici n-aş fi existat pe lume! De parcă nu el mi-ar fi dat telefon cu puţin timp înainte şi cu un ton conspirativ mi-ar fi cerut să-l aştept la ceas!

Când s-a întâmplat asta, pentru prima dată, m-am năpustit asupra lui cuprins de mânie: „Sir, ce înseamnă asta? Te aştept, ca un prost, iar tu te duci pe poarta cealaltă?” M-a privit, după cum mi s-a părut, cu un dispreţ rece şi a rostit: „Stimabile, oare ne-am înţeles că voi veni dintr-un punct anume? Aveam dreptul să traversez curtea în orice direcţie şi cu orice însoţitori, iar treaba dumneavoastră e să-mi urmăriţi mişcările, şi, dacă o doriţi la timpul indicat să vă alăturaţi...” Mi-a expus aceste nerozii pe un ton sec, care nu suporta contrazicere şi ca pe o idee grozav de deşteaptă. Morj şi Himius chicoteau: eu am rămas încremenit nu ştiam să port cu el o discuţie în contradictoriu, dar nici nu puteam să mă supăr pe el. Cu capul plecat, m-am alăturat lui. Slăbănogul Himius şi grăsanul Morj mergeau de o parte şi alta a lui Ovcinnikov. Acesta, mic de statură, dar voinic, era desigur, fără căciulă, cu toate că era ger, părul bălai îi

fâlfâia, purta pantaloni scurţi, jambiere, picioarele goale dintre jambiere şi pantaloni aveau reflexe albăstrui; trecătorii se uitau la el, minunându-se, el însă vorbea mereu, povestea, iar Morj şi Himius îl ascultau cu gurile căscate.

În iarna aceea pasiunea lui era paleontologia, îşi făcuse nişte albume unde desena diferiţi dinozauri şi pterodactili şi povestea la nesfârşit tot ce ştia despre aceste animale. Şi eu n-am găsit nimic mai bun de făcut decât să mă pasionez de acelaşi lucru. Mi-am făcut şi eu un album, am încercat şi eu să desenez, mai precis să copiez, şi mai exact să copiez cu ajutorul foiţei de ţigară, din diferite cărţi, nişte lighioane oribile, dar cum desenele ieşeau prost, nu făceam decât să stric îngrozitor cărţile decupând poze. Eu eram cel cu care ar fi trebuit să poarte discuţii despre şopârlele uriaşe, nu să-şi irosească energia pentru a-i lumina pe Morj şi Himius, care erau, dacă e s-o spunem pe şleau, nişte *ogloezi.* Anton şi cu mine îi numeam ogloezi pe cei ce-şi limitau cunoştinţele la programa şcolară, iar *superogloezi* pe premianţi. Aceştia erau o adunătură de nenorociţi, în general fete, dar se mai nimereau şi băieţi, doi sau trei – nişte stârpituri jalnice. De altfel, *osminogi* – aşa erau numiţi cavalerii nobili şi curaţi ai ştiinţei care se interesau de orice cu condiţia să nu figureze în programa şcolară – nu erau chiar aşa de mulţi. Să zicem, Anton Ovcinnikov, să zicem, mai erau poate unul sau doi – iar dintre fete, era numai Sonia Ganciuk, care studia literatura mistică, de exemplu: povestirile lui Edgar Poe. Pe lângă aceasta, tatăl Soniei avea o bibliotecă minunată – cred că nu era mai puţin bogată decât cea a căpitanului Nemo – şi nu o dată am dat o fugă până la Sonia pentru a căpăta unele informaţii ştiinţifice.

Lui Anton i-a venit în minte o idee fantastică: să organizăm STIV, adică Societatea Tainică de Încercare a Voinţei. Asta s-a întâmplat după ce am fost bătuţi măr în strada Deriughin. Când Anton s-a pus pe picioare, ne-am

hotărât să ne ducem din nou acolo. Noi, adică Anton, Himius, Morj, Levka Şulepa şi eu. În acest moment s-a pus însă problema ce facem cu Vadka Glebov, poreclit „Baton”, care locuia pe strada aceea. Să-l invităm şi pe el în societatea noastră secretă? Odată, demult, adusese la şcoală batoane şi în timpul lecţiilor ciupise din miez şi oferise tuturor amatorilor. Iar amatori fuseseră mulţi! Părea a fi un fleac: să aduci nişte batoane pe care oricine poate să le cumpere de la brutărie cu cinci copeici unul. Dar uite că nimănui nu-i trecuse prin minte, pe când lui, da. Şi, în recreaţie, toţi se rugau să le dea câte o bucăţică de pâine şi el împărţea la toată lumea, precum Cristos. De fapt, nu la toată lumea. Unora nu le dădea. De exemplu, celor care aduceau la şcoală sandvişuri cu caşcaval şi salam. Dar şi lor, sărăcuţilor, le venise cheful să mănânce pâine! Acest Vadka Baton mă preocupase multă vreme ca un personaj misterios. Nu ştiu de ce, dar mulţi voiau să fie prieteni cu el. Poate pentru că se potrivea cu toţi. Era şi aşa, şi pe dincolo, şi cu unii, şi cu alţii, nici prea rău, nici prea bun, nici prea lacom, nici prea darnic, nici pe de-a-ntregul *osminog,* nici *ogloed* de tot, nici laş, şi nici viteaz, nici nu părea prea viclean, dar în acelaşi timp nu era chiar un papă-lapte. Putea fi prieten şi cu Levka şi cu Maniunea, deşi Levka şi Maniunea nu se puteau înghiţi. Era în relaţii bune cu Anton, se ducea în vizită la Himius şi la Levka, dar trăia în pace şi cu cei de pe strada Deriughin, care nu ne puteau suferi pe noi. Era prieten în acelaşi timp şi cu Anton şi cu Minka!

De aceea, nici nu ştiam cum să ne purtăm cu el. Să-i împărtăşim taina noastră? Şulepka îl susţinea cu căldură. Spunea că Baton n-o să ne trădeze niciodată. Anton înclina şi el să-l primească în STIV, zicând că ar putea să ne aducă foloase. Nu-mi mai amintesc de toate părerile şi discuţiile, ştiu doar că lucrul cel mai plăcut era că soarta cuiva depindea de tine. E bun sau nu e bun *pentru noi.* Şi-mi amintesc, că soarta lui Vadka Baton mă preocupa în mod deosebit. Voiam tare mult să nu fie primit în

societatea noastră secretă, dar nu puteam spune asta cu voce tare şi nici nu ştiam să explic din ce motive. Pentru că la mijloc era o femeie. Bineînţeles, asta era problema! Sonia Ganciuk era îndrăgostită de acest Baton insipid, indefinibil, fără sare şi piper. Ce-o fi găsit la el? Urechi clăpăuge, pistrui pe jumătate de faţă, dinţii îi avea rari şi umbla legănându-se, părul îi era închis la culoare, strălucitor, cu cărare într-o parte şi atât de drept de parcă ar fi ieşit atunci din apă şi s-ar fi pieptănat. Eu unul nu înţelegeam nimic. Dar era clar pentru toată lumea: Sonia se înroşea când vorbea cu „Baton”, căuta să rămână în clasă când era el de serviciu, îi punea întrebări prosteşti şi râdea când el încerca să fie spiritual. De fapt însă „Baton” nu ştia să fie spiritual. În glumele pe care le spunea era mai mult batjocură decât spirit. De exemplu, îi plăcea să-şi bată joc de Larik, făcea la adresa lui tot felul de glume răutăcioase. Dar, poate că toate astea doar mi se năzăreau pentru că mi-era necaz! Căci şi Larik se tot învârtea pe lângă „Baton” şi voia să se împrietenească cu el...

Acest Vadik „Baton” nu era de *niciun fel.* Dar, cum am înţeles mai târziu, e o calitate neobişnuită să nu fii *de niciun fel. O*amenii care ştiu să fie în mod genial de *niciun fel* ajung departe. Esenţialul constă în faptul că cei care au de-a face cu el completează acest fundal *de niciun fel* imaginând şi zugrăvind tot ceea ce le şoptea dorinţa lor sau teama lor. Oamenii *de niciun fel* au întotdeauna noroc. Mi-a fost dat să mă întâlnesc în viaţă cu vreo două sau trei exemplare din această rasă minunată. „Baton” mi s-a întipărit în minte numai pentru că a fost primul care a avut noroc cu carul fără *niciun fel* de merite. Şi întotdeauna am rămas uimit de câte privilegii din partea sorţii se bucurau asemenea oameni. Căci şi Vadka Baton a devenit în domeniul lui un grangure mare. Nu ştiu în care exact, nu mă interesează. Dar atunci când cineva mi-a povestit despre el nu m-am mirat: aşa şi trebuia să fie! Cu un veac în urmă, când cinci băieţi trebuiau să

rezolve o problemă arzătoare – să-i împărtăşească sau să nu-i împărtăşească taina lor – el, bineînţeles, a avut noroc. Au hotărât să i-o împărtăşească şi să-l primească. Anton a spus că războiul cu cei de pe strada Deriughin va fi lung, până la istovire, şi e nevoie să avem un om de-al nostru în tabăra lor vrăjmaşă. Odată, după lecţii, l-am dus pe Vadka Baton în curtea din dos şi i-am povestit totul. El bănuise deja ceva. Se vedea cât de colo că se bucură, când i s-a propus să intre în STIV. Dar, a răspuns... O, a fost un admirabil răspuns. Nu i-am înţeles atunci cu adevărat tâlcul, dar au trecut anii. A trecut viaţa şi, recapitulând lucrurile, îţi dai seama pe neaşteptate: iată ce putere au cei fără *niciun fel d*e caracter!

El a spus că intră bucuros în STIV, cu condiţia să poată ieşi din societate oricând ar vrea. Cu alte cuvinte, voia să fie şi în acelaşi timp să nu fie membru al societăţii noastre. Brusc a ieşit la iveală avantajul neobişnuit al unei asemenea poziţii: el ne cunoştea taina, fără să fie pe de-a-ntregul omul nostru. Când ne-am dat seama de acest lucru era prea târziu. Ne-am trezit în mâinile lui. Îmi amintesc că am plănuit o nouă incursiune pe strada Deriughin şi am stabilit ziua, dar Baton a spus că nu e o zi bună, că totul trebuie amânat cu o săptămână. Pe urmă cu încă o săptămână, pe urmă cu încă trei zile, fără să ne explice motivele, arătându-se secretos, şi noi nu ne împotriveam, Pentru că era de-al nostru, dar nu până la capăt, şi în orice clipă putea ieşi din joc. „Dacă vreţi, se poate chiar azi, dar atunci o faceţi fără mine...” Am început să ne temem că-l va preveni pe Minka Bîk şi toată povestea cu atacul neaşteptat al străzii se va prăbuşi. Ce voiam? Pur şi simplu să traversăm într-o parte şi-n alta strada Deriughin, unde erau bătuţi şi prădaţi băieţii din casa noastră. Şi, de vom fi atacaţi, să le arătăm ce putem. Levka Şulepa promisese să ia arma: un pistol nemţesc cu dopuri care pocnesc ca un revolver adevărat.

În sfârşit „Baton” spuse: în ziua cutare. Ne-am pornit pe la cinci seara. Când ne-am apropiat de gangul ce da

spre strada Deriughin am văzut la etajul întâi mutra palidă a „Batonului”, ne-a văzut şi el şi ne-a făcut semn cu mâna. Am străbătut strada, dar nimeni nu a sărit la noi. Câinele cel negru n-a apărut. Câţiva puştani, care se dădeau pe derdeluş până în mijlocul străzii pe nişte tălpici şi nişte scânduri, nu ne-au băgat în seamă. Am stat lângă un gang, lângă altul, piraţii nu au apărut, nici Minka Bîk, nici Taranka, nimeni. Şulepa trase un foc în aer, am mai aşteptat cât am mai aşteptat şi am plecat. Toţi erau dezamăgiţi. Nu am reuşit să ne încercăm voinţa. Ne-am mai dus pe acolo de vreo două ori, dar tot aşa fără niciun rezultat. Ce se întâmplase? Unde dispăruseră cu toţii? N-am aflat niciodată, sau, poate, am uitat cu trecerea anilor. În minte nu mi-a mai rămas nimic în afară de un oarecare regret şi un sentiment ciudat, că toate astea – spre nemulţumirea noastră şi spre liniştea sa proprie – le-a aranjat Vadka Baton.

Au mai fost apoi şi alte „probe”, momente de groază, expediţii nocturne în nişte cavouri. Prin coridoarele subterane ale bisericuţei noastre. Şi balconul de la apartamentul Soniei, spânzurat deasupra beznei. Balconul acela! Frigul, un ger de moarte, de nu-ţi mai simţeai degetele! Şi chipul Soniei cu o privire palidă, albă! Rămăseserăm numai patru. „Baton”, până în ultima clipă, nu spusese nici da, nici ba. Iar Morj cel grăsan, ruşinându-se de moarte, a refuzat, suferea de vertij. Rămânea să mai stabilim apartamentul. Himius de la început nu intra la socoteală pentru că apartamentul lui era totdeauna plin de lume, deci imposibil să te izolezi pe balcon. Şi pe la Levka se perinda multă lume: rude, tot felul de linge-blide, mama lui stătea toată ziua acasă. Anton locuia la parter, eu la etajul doi. Rămânea nenorocitul de invalid Morj. Locuinţa lui era ceea ce ne trebuia: stătea la etajul şapte cu mama lui, o femeie foarte activă care era la servici de dimineaţă până seara, şi cu o femeie de serviciu bătrâna şi surdă, care putea fi încuiată în bucătărie, dându-i-se să citească „Pravda pionierului”.

Bătrânichii îi plăcea să citească „Pravda pionierului”. Morj însă, se împotrivi pe neaşteptate. În general începu să protesteze împotriva acestei încercări, spunând că nu este o încercare a voinţei, ci un mod de a-ţi încerca sănătatea. Şi atunci, mi-am amintit de Sonia. La drept vorbind, nu o uitam niciodată.

Sonia locuia la etajul opt şi tocmai atunci părinţii ei plecaseră undeva. Era acasă femeia de serviciu, dar aceasta dispărea adeseori şi Sonia rămânea ore în şir singură. Ea stătea la etajul opt. Bineînţeles, era extraordinar de tentant. Exact ceea ce ne trebuia. Cu cât mai sus, cu atât mai bine. Cu atât încercarea era de clasă mai înaltă. Ne-o spuneam unul altuia, deşi simţeam cum ni se întoarce stomacul pe dos de groază. Singurul lucru care-l făcea pe Anton să se îndoiască era că taina urma a fi împărtăşită unei femei. El era categoric împotriva femeilor. „Nici mamei nu i-am povestit, iar eu mamei îi spun tot”…

Ce-i drept, e drept, mama lui Anton era la curent cu toate planurile şi lucrările sale. Se întâmplă să telefonez: „Ce face Antoşka?” Ea răspundea: „Acum termină partea a treia a albumului paleontologie. Pangolinele zburătoare. Şi albumul italian e pe jumătate gata, a ieşit foarte bine, mai ales Vezuviul…”.

Doamne, cât de mult dorisem ca Sonia să asiste la încercarea voinţei. Eu am fost acela care am spus că îi puteam ascunde ce era mai important, să-i spunem că noi, *osminogii,* voiam să discutăm ceva în secret pe balcon, şi o rugăm să stea o jumătate de oră în birou. Dacă îşi va da cuvântul de onoare că nu va ieşi în balcon, şi că nu şi-l va călca. Anton bufnea, trăsnea, dar până la urmă a consimţit: „Bine! Sonia, desigur, se deosebeşte de celelalte fete măcar prin faptul că-l înţelege pe Verdi. Chiar a fredonat odată marşul din «Aida», ce e drept, nu prea exact”. În gura lui Anton asta era o mare laudă. Omenirea se împărţea pentru el în cei ce-l înţelegeau şi cei ce nu-l înţelegeau pe Verdi, primii erau oamenii cei

mai distinşi, ceilalţi o gloată obscură de semidocţi. Am ales ziua şi ne-am înfiinţat în casa Soniei. N-aş zice că mă duceam sigur pe mine şi plin de entuziasm. Picioarele mi se muiaseră oarecum şi simţeam de parcă prin oase m-ar fi năpădit furnicile. Nici ceilalţi membri ai societăţii noastre secrete nu aveau o mutră mai grozavă. Ce doream eu nespus era să nu vină „Baton”, să i se facă frică în ultima clipă! Că doar avea dreptul. Putea să nu vină şi noi nu i-am fi zis nimic. Dar a venit, dracu să-l ia! Chipul lui avea reflexe verzulii, ca un cadavru. Iar Himius râdea prosteşte şi se căznea să fie spiritual, când nu era deloc cazul.

Aranjasem aşa de parcă am fi venit să ne uităm într-un volum de Elise Réclus de care aveam nevoie, apoi Anton, dintr-o dată, ar fi trebuit să se adreseze Soniei: „Sonika, îţi cerem deîndată, chiar în clipa aceasta, să te juri că…”

Sonia, uimită de întorsătura ultrasecretoasă a lucrurilor, bănui că ceva nu e în regulă. Alarmată, încercă să ne tragă de limbă: ce-aţi pus la cale? De ce neapărat pe balcon? Oare nu vrem cumva să aruncăm pe cineva din balcon? Nici nu bănuia cât de aproape era de adevăr. Acest „cineva” putea fi oricare dintre noi. Când am auzit cuvintele Soniei. Pe jumătate batjocoritoare, am simţit cum, de milă pentru mine însumi, îmi apar lacrimi în ochi. Nimeni însă n-a observat acest lucru.

Am făcut câţiva paşi prin cameră; simţeam cum îmi tremură genunchii; călcam nesigur. Deodată propriile mele picioare m-au speriat cumplit. Cu asemenea picioare nu avea niciun rost să mă gândesc să escaladez balustrada balconului şi să trec printre vergele la înălţimea etajului opt. Priveam cu coada ochiului spre ceilalţi. Când ne-am dus pe rând la toaleta, am văzut că toţi sunt puţin ameţiţi. Doar Anton Ovcinnikov nu s-a dus la toaletă.

El, de când a venit la Sonia, s-a aşezat pe scaun şi aşa a stat, fără să se mişte, până la momentul potrivit: nici mai devreme, nici mai târziu. Era greoi, micuţ, cu faţa

galbenă, cu umeri laţi şi cu pometi ca ai lui Buda. După ce Sonia a ieşit în sfârşit în birou şi a încuiat uşa răsucind butonul – aşa i se ceruse – el s-a ridicat primul şi cu paşi siguri s-a îndreptat spre camera vecină, despărţită printr-o draperie. Aici era ieşirea spre balcon. L-am urmat. Uşa de la balcon nu era nici lipită şi nici închisă, deşi începuseră gerurile. Tatăl Soniei făcea aici dimineaţa gimnastică. Ca peste tot în casa aceea, balconul era împărţit în două printr-un grilaj, cealaltă jumătate aparţinând vecinilor. Şi aici era primejdia! În orice clipă putea să iasă cineva din uşa aceea pe balcon şi, – o, minune! – Să ne salveze.

Nu ieşea însă nimeni şi nu se zărea nici cel mai mic semn de viaţă în spatele ferestrei străine. Priveam dincolo de grilaj la borcanele, la oalele şi crătiţile aşezate lângă perete, la perdeaua de la uşa cu geam şi mă gândeam: „Chiar nu aveţi chef – dracu să vă ia!... — să vă aruncaţi măcar o clipă privirea? E doar atât de uşor să sară cineva peste grilaj şi să vi se jefuiască apartamentul!... Ce nesocotinţă nebună din partea voastră...”

Nu, vecinii nu aveau intenţia să ne salveze. Eram condamnaţi să ne încercăm voinţa. Era un ger de vreo zece grade, iar noi fără căciuli şi fără paltoane. Mie îmi clănţăneau dinţii. Anton s-a apropiat de marginea din stânga a balconului, care se sprijinea frontal de zidul betonat, iar deasupra balconului se găsea fereastra de la camera mare în care cu puţin înainte stătuseră de vorbă cu Sonia. Anton a încercat balustrada metalică; era foarte solidă. A tras de ea din răsputeri cu ambele mâini. Totul era în regulă. Mi-a trecut prin cap: „Probabil că ne pierdem minţile”. Dar chiar dacă aş fi vrut să plec în clipa aceea, nu aş mai fi putut – picioarele nu mă mai ascultau. Jos totul era ca de obicei, linişte, tăcere, străzile acoperite de zăpadă, trotuarele negre, curtea albă, capotele automobilelor, doar că era departe, de neajuns. A ajunge în curtea de jos însemna să ajungi pe altă planetă.

Acolo puteai doar să cazi.

Anton încălecă peste balustradă, apoi îşi petrecu cel de-al doilea picior şi o porni încet pe marginea balconului, ţinându-se de balustradă, cu spatele întors spre prăpastie, cu faţa la noi. Păşea aşezându-şi picioarele printre vergelele de fier. Mişcându-se în lateral şi foarte încet, în acest fel ajunse până la balconul vecin şi o luă înapoi. Între timp murmura ceva. Pare-mi-se marşul din „Aida”. Îl urmam dinăuntru, de pe partea cealaltă a balustradei, gata în orice clipă să-i venim în ajutor. Interesant lucru, ce-am fi putut face oare? Iată-l ajuns la perete. S-a sprijinit cu genunchiul gol de marginea pervazului – umbla ca şi înainte în pantaloni scurţi – şi răsturnându-se cu burta peste balustradă s-a prăbuşit la picioarele noastre. Imediat după Anton a pornit Himius, care nu a uitat să facă pe grozavul, aplecându-se uşor cu mâinile întinse, s-a uitat în jos şi a scuipat…

În aceeaşi clipă am văzut, în geamul ce dădea spre balcon, chipul înmărmurit, împietrit de groază, parcă strâmb al Soniei.

Într-o clipă a năvălit în balcon. Avea gura deschisă, dar nu scotea niciun sunet; l-a înşfăcat pe Himius pe sub umeri şi a început să-l tragă peste balustradă – (el a povestit apoi că-l trăgea cu o putere supraomenească) – continuând să-şi mişte gura deschisă; părea să strige, dar nu se auzea nimic. Himius a sărit înapoi pe balcon. Ne-am înghesuit în cameră. Toţi eram îngheţaţi, murdari, plini de rugină, cu feţele învineţite, Sonia l-a prins pe Vadka „Baton” de mână, de parcă acesta ar fi avut intenţia să se smulgă şi să sară peste balustradă, repetând ca un mecanism stricat: „Of, proştilor, proştilor, proştilor, proştilor…” Vadka se încrunta nemulţumit. Avea o mutră de parcă-l supărase cineva, îi luase cineva ceva. Pe urmă am aflat cum au stat lucrurile. Nu i-a răbdat inima şi în taină i-a trăncănit Soniei – probabil când s-a dus la toaletă – a sfătuit-o să privească pe fereastră un spectacol atractiv. Ce lăudăros nenorocit! Totuşi el l-a salvat pe Levka Şulepa, s-a salvat pe sine, m-a salvat pe

mine. Ne-a salvat, salvat! Picioarele nu mă mai ţineau. Există oameni de aceştia, nici laşi, nici viteji, nici cai, nici măgari, şi totuşi uneori ei salvează pe ceilalţi care sunt sau prea laşi sau, prea viteji. Din ziua aceea am început să-l urăsc şi mai tare. Vakda părea s-o certe pe Sonia, îi spunea ceva cu răutate. Pe urmă Sonia şi-a pierdut cunoştinţa, noi ne-am speriat, am telefonat doctorului…

Şi ce-a fost mai departe? Mai departe, mai departe şi foarte departe? Casa a rămas pustie. Prietenii mei au plecat care încotro, au dispărut nu se ştie unde. Morj „Foca”, cel care suferise atât de mult că nu putuse lua parte la încercarea voinţei – nu putea umbla nici măcar pe o bârnă obişnuită în sala de sport – dispăru înaintea tuturor. Poate chiar în iarna aceea. Şi în general aş zice că ne-am grăbit în zadar. Foarte curând a început să plouă cu încercări, nu trebuia să le mai inventăm. Încercările s-au prăbuşit asupra noastră ca o ploaie tristă şi grea, care pe unii i-a ţintuit la pământ şi i-a udat până la oase, iar pe alţii i-a făcut să se înece în şuvoiul ei.

Iată însă o scenă de care îmi mai aduc aminte: mama lui Anton şi tatăl lui Himius şi încă cineva sunt la noi acasă, stau de vorbă toţi încuiaţi în sufragerie, mie şi lui Anton ni s-a interzis să asistăm. Totuşi tragem cu urechea. Unele glasuri se aud desluşit, mai ales când se vorbeşte răstit. Îl aud pe tatăl meu cum spune tare şi supărat: „Spuneţi-mi, dumneavoastră v-aţi adresat unui medic?” Şi glasul mamei lui Anton: „Pentru ce?” – „Poate că fiul dumneavoastră nu este complet normal din punct de vedere psihic”. Mama lui Anton s-a pornit să râdă: „Fiul meu? Ce aiureală! Fiul meu este absolut, absolut normal!” În acest moment toţi au început să vorbească împreună, să facă gălăgie, iar mama lui Anton continua să râdă.

În iarna aceea, când în vila de la Bruskovo se consuma într-un foc mistuitor dragostea lui Glebov, în casa lui de pe Deriughin nodul se strângea tot mai tare. Aşa cum se întâmplă totdeauna când este pe punctul de a se

destrăma. Familia lui Glebov era în ajunul destrămării: bunica Nila abia mai umbla şi a îngriji de casă era peste puterile ei; după moartea mamei, tatăl îmbătrânise, se cocoşase, o boală necunoscută îl măcina, şi pe deasupra începuse să cam tragă la măsea. Totul ducea spre decădere finală. Lui Glebov nu-i plăcea să stea pe acasă. Tatăl său nu-i trezea milă pentru că acest bătrân neîngrijit, fără cap, nu găsea destulă bărbăţie să-şi înfrunte sfârşitul cu demnitate, vroia să mai spere, încerca să tragă pe sfoară viaţa, visa să mai obţină în ultima clipă o pomană. A momit-o pe mătuşa Polia: după moartea surorii ei, aceasta venea mai des în casa lor ca o rudă ce era, o ajuta pe bunica Nila şi aşa, simplu, pe nesimţite, a ocupat locul de pe divan unde dormise înainte mama. Şi unde era să se ducă? Căci unchiul Volodea, după ce ieşise din lagăr o părăsise, plecase la Taşkent cu noua sa familie. Glebov i-a lăsat în pace, nu se mai interesa de ei. Facă ce vor! În piept îi bătea inima voios, sângele îi zvâcnea în tâmple, gândindu-se la schimbările ce ar putea urma în soarta lui…

Numai că mătuşa Polia avea o fiică, Klavdia, căreia toate acestea nu-i erau pe plac. Ea nu voia să-i ierte nimic nici mamei, nici tatălui lui Glebov. Fiul mătuşei Polia, lurka, cu doi ani mai mare ca Vadim, murise în război; Klavdia avea familie, un copil, trăia bine şi ar fi trebuit să se bucure că mama ei nu e singură, că trăieşte cu bunica, uşurându-i bătrâneţile, dar Klavdia a început să-şi urască mama. Când venea în casa de pe Deriughin, sublinia că o face doar pentru bunica Nila. Cu mama ei aproape că nu vorbea, pe tatăl lui Glebov îl lua peste picior.

Klavdia semăna cu unchiul Volodea: era mare, muşchiuloasă, urâtă. Nu se ştie de ce se spunea că e bună la suflet. Era o legendă ca şi aceea că mătuşa Polia este o frumuseţe. Pe Glebov îl agasa tonul ironic cu care Klavdia vorbea cu tatăl lui, care se pierdea în faţa ei, în timp ce mătuşa Polia se enerva, se agita şi spunea numai prostii. În general, Glebov îşi dăduse seama cu oarecare

regret că Klavdia are o fire cu totul stranie, că avea o cruzime neplăcută.

Odată, Klava i-a spus lui Glebov:

— Mă mir când mă uit la tine. Cum de accepţi totul atât de liniştit? Ai o fire unică.

— Cum adică?

— Păi, da tu le-nghiţi pe toate... Sau poate e doar o indiferenţă uimitoare.

Glebov zâmbi acru.

— Şi ce vrei să fac? Sunt un om în toată firea, ei sunt oameni în toată firea... Privea chipul plin de răutate, expresia sarcastică a verişoarei sale şi se gândea: „mai bine să fii indiferent, decât rău”. Cu voce tare spuse:

— Nu le doresc răul.

— Doamne, dar cine le vrea răul? Dar eu, în ce mă priveşte, pur şi simplu sufăr, pentru mine e un chin, iar tu nimic... asta mă uimeşte...

— Iar pe mine mă uimeşte altceva: cum poţi să-ţi urăşti mama în aşa hal? De unde atâta lipsă de milă?

Klavdia îşi acoperi faţa cu palmele, şi plecă.

Pe urmă, cu altă ocazie, îi mărturisi lui Glebov că ar fi fost bucuroasă să-şi ierte mama, dar e peste puterile ei. Pentru că din cauza ei toată familia a suferit. Totul a început încă înainte de război. Şi a continuat în timpul refugiului. De aceea s-a şi dus naibii totul: unchiul Volodea nu a vrut să mai stea cu Polina, iar mama lui Glebov s-a îmbolnăvit de inimă. Glebov nu observase nimic din toate acestea sau, mai bine zis, nu le înţelesese. După ce îi povestise totul, Klavdia izbucni deodată în hohote de plâns, învinuindu-se că e rea, că nu trebuia să-i spună lui Vadim şi îi ceru chiar iertare.

— Măcar acum poţi să mă-nţelegi? spunea ea, ba plângând, ba trăgându-l pe Glebov de mână. Da, sunt rea, sunt o ticăloasă, nu aveam dreptul să-ţi spun... Cine m-a tras de limbă, ticăloasă ce sunt?

Glebov rămase uluit, totuşi rosti liniştit:

— Ei şi ce? Cam bănuiam eu. Dar n-o acuz pe mătuşa

Polia.

— Iar eu o acuz, şopti Klavdia lăsându-şi capul pe masă. O acuz, o acuz, o acuz... Ea m-a lipsit şi de mamă, şi de tată.

Glebov tăcea, se gândea. Desigur, descoperirea era dureroasă, totuşi răul se întâmplase deja; el simţi doar cum i se întăreşte dorinţa de a rupe mai repede cu această viaţă şi de a începe totul după voinţa sa.

Sonia începu să vină pe la el pe acasă. Voia să-i cunoască pe toţi ai lui, îi iubea pe toţi dinainte, fără să-i fi văzut. Dar pe Glebov aceste vizite îl apăsau. Ea vedea starea jalnică a tatălui lui, asculta vorbele lui goale, linguşitoare, observa sărăcia şi strâmtorarea – altădată în timpul şcolii toate acestea nu-l jenaseră câtuşi de puţin pe Glebov, prietenii veneau la el care mai de care, dar acum propria-i casă era tot mai mult o povară. Şi mai ales se temea de întrebarea nedumerită a Soniei: cine este mătuşa Polia?

Odată Sonia a apărut când toţi erau acasă şi venise chiar şi Klavdia s-o vadă pe bunica Nila, şi adusese de la piaţă nişte legume. Era sfârşitul lui mai, o zi caldă. Glebov i-a făcut cunoştinţă Soniei cu Klavdia şi a dus-o cât mai repede în mica lui chilie, acum, slavă domnului, bine izolată de camera în care locuiau bunica Nila şi tata şi unde înnopta pe divan, când venea *să ajute în casă,* mătuşa Polia. Peste vreo jumătate de oră au fost chemaţi să ia ceaiul. Glebov se duse fără nicio tragere de inimă, dar Sonia dorea să stea de vorbă cu noile cunoştinţe: de data aceasta cu Klavdia şi Svetocika, fetiţa ei de patru ani, care îi trezise un interes deosebit. Sonia şi Svetocika s-au plăcut imediat reciproc, şi au început să ciripească şi să se joace de-a ceva, izolându-se de ceilalţi. Între timp în odaie se iscase o ceartă familială din cele mai neplăcute, ceea ce se întâmplă arareori – Klavdia căuta să nu stârnească certuri când venea în casa lor. De data aceasta totul se pornise pe neaşteptate, Klavdia nu se putuse stăpâni. Motivul certei era tocmai micuţa

Svetocika care trebuia să plece cât mai repede la ţară.

Uitându-se nemulţumită la Sonia care apăruse tocmai în toiul discuţiei, Klavdia vorbea tăios, cu un glas de ocară:

— Nu, te rog, spune-mi clar: te duci cu Svetka sau nu? Dacă nu, am să încerc să aranjez cu mătuşa lui Kolea, dar n-aş prea vrea, nu e un om prea sănătos…

Mătuşa Polia spunea că au închiriat o casă într-un loc incomod, departe, iar ea trebuie să vină de trei ori pe săptămână la Moscova să-şi ia de lucru. Lucra pe atunci pentru o cooperativă, împletea nişte plase pentru maşini. Şi încă ceva: cum s-o lase pe bunica Nila fără ajutor? Klavdia se supără.

— Nu mai da vina pe bunica Nila! O s-o luăm şi pe ea cu noi la ţară. O să-i meargă acolo chiar mai bine.

— Unde-ai s-o mai cari şi pe bunică-ta? Ţi-ai pierdut minţile!

— Dar ce, aici îi e bine?

— Are nevoie de doctori, proasto! De policlinică! Tu te gândeşti la ea ca dădacă, nu ca bunică. Ea datoria ei şi-a făcut-o.

Bunica Nila se amestecă, spunând că încă nu e complet lipsită de putere. Mătuşa Polia începu să-i facă imputări Klavdiei: de ce n-au vrut s-o dea pe Svetka la grădiniţă? Grădiniţa o să plece la ţară. Se spune că la fabrica Klavdiei e o grădiniţă foarte bună.

— Cine vorbeşte? Tu atâta ştii, să scapi de ea, şi mai zici că eşti bunică! Halal! Klavdia se dezlănţuire. Doamne de câte ori m-am jurat să nu mai apelez la ea…

Tatăl bombăni ceva. Nu se putea înţelege ce tot morfoleşte în gura-i ştirbă. Femeile se ocărau una pe alta, deşi nu cu bădărănie, nu se înjurau, dar conversaţia devenise insuportabil de agasantă, bătea pasul pe loc. Şi – lucrul cel mai important – nu se jenau câtuşi de puţin de Sonia. Klavdia îşi acuza mama de egoism, spunea că nu se gândeşte decât la ea, – nu se ocupă de fetiţă. Şi acum ce putea să facă? De trimis nu are cu cine trimite copilul,

şi avansul îl pierdea. Desigur, de-ar fi ştiut, ar fi aranjat-o la grădiniţă, acum e prea târziu. Mătuşa Polia zise:

— Şi asta pentru că nu vorbeşti cu mama ta. Faci totul pe ascuns, pe tăcute, parcă eşti o fiară. Ce rău ţi-am făcut ţie? începu să plângă mătuşa Polia.

Sonia spuse pe neaşteptate:

— Vreţi să mergeţi la vila noastră? Acolo e o căsuţă de vară pentru paznic, foarte confortabilă, cu apă şi lumină electrică. Vrei să mergi, Svetocika, la mine la ţară?

— Vreau! a ţipat fetiţa, sărind în sus.

Nimeni nu băgă de seamă cuvintele Soniei, de parcă nici nu le-ar fi auzit. Continuau să se ocărască. Tatăl dădea a lehamite din mână.

— Nu te mai agita, o să se ducă, n-are ce face.

Mătuşa Polia, plângând, clătina din cap.

— Nu pot să mă duc aşa departe... Şi nu vreau cu ea... ea nu mă bagă în seamă...

Sonia îi şopti lui Glebov:

— Spune-le de Bruskovo... E foarte uşor...

Klavdia s-a întors pe neaşteptate spre Sonia.

— Domnişoară, nu vă amestecaţi în treburile noastre, vă rog. Mulţumesc de propunere, dar vila dumneavoastră nu e pentru buzunarul nostru şi în general nu ne convine.

— Ce mitocănie! zise Glebov. Hai să mergem, Sonia.

Sau întors în camera lui Glebov, s-au aşezat pe divanul acoperit cu o pătură. Glebov a încuiat uşa şi a aprins lampa cu abajur de hârtie ce atârna la capul divanului. Câte seri şi câte nopţi n-a petrecut el sub această lampă, odihnindu-se, citind, visând! Se sprijini cu umerii şi ceafa de peretele de scânduri – una din poziţiile lui sibarite preferate, lucru dovedit de urmele unsuroase: lăsate de părul din cap pe tapet – iar Sonia s-a aşezat alături, cufundându-se parcă într-o adâncitură a divanului vechi. Se lipi de el, punându-şi capul pe pieptul lui şi el a cuprins-o cu mâna stângă, iar cu dreapta îi mângâia coapsa cu ciorapul foşnitor. Deasupra ciorapului era o fâşie de piele dezgolită. Dincolo de peretele de lemn

continua cearta apăsătoare. Se auzea fiecare cuvânt. Glebov se temea ca nu cumva Klavdia să rostească ceva îngrozitor, ireparabil, vreun lucru pe care Sonia nu trebuia să-l ştie. Mângâind cu palma-i bucăţica aceea de piele răcoroasă ce-i aparţinea, povestea că verişoara lui este o înfumurată, o prost crescută, a terminat numai şapte clase şi o şcoală tehnică şi el nu are ce vorbi cu ea. Lucrează ca meşter la o fabrică de tricotaje, iar Kolea, soţul ei, tot acolo, ca ajustor.

— Mie mi s-a făcut milă de această femeie... E atât de înverşunată, te doare în suflet când te uiţi la ea... spuse Sonia. Şi de mătuşa ta mi-e milă, e bună, după părerea mea, frumoasă... Şi fetiţa e minunată, dar cam slăbuţă... De toţi mi-e milă, de toţi! E rău asta, nu-i aşa? Nu trebuie?

— Nu, de ce? E bine. Şi trebuie, spuse Glebov, continuând să mângâie pielea de deasupra ciorapului şi, pentru ca palmei să-i fie mai comod, desprinse închizătoarea şi dădu jos ciorapul. Îşi putea permite orice voia. Sonia îi luă mâna stângă şi şi-o lipi de buze. Glasurile de dincolo de perete nu se mai potoleau, ceea ce-l enerva într-o oarecare măsură, totuşi dincolo de toate simţea bucuria imensă şi calmă că femeia îi era supusă. Şi, cel mai important, era o femeie neobişnuită. De acest lucru îşi dădea seama şi şi-l repeta mereu, cerând palmei să fie conştientă de plăcerea de a mângâia coapsa unei femei neobişnuite, care îi aparţinea în întregime.

Trecu vara. Pentru Glebov începea ultimul an de facultate, al cincilea. Şi iată ce s-a întâmplat în toamnă. Era frig, aproape că stătea să ningă, era probabil prin noiembrie. Glebov îi dădea zor din răsputeri cu lucrarea de diplomă.

A fost rugat să treacă pe la directorul de studii. Acolo îl primi un oarecare Druziaev, numit de curând, Glebov îl ştia foarte puţin. L-a întrebat de diplomă, ce şi cum. Glebov avea ca subiect ziaristica rusă din anii optzeci. Era

un subiect foarte larg, înota în materiale, citate, în mii de pagini de ziare.

În discuţie, Druziaev se dovedi a fi un om competent. A citat chiar nişte versuri rare din memorie, referitoare. La Pobedonosţev: „Învingător la Sinod, paharnic la curte…” Sau poate că le pregătise într-adins pentru această discuţie? Glebov îl privea cu mirare pe acest om obosit, cu faţa umflată, purtând urme de suferinţă cardiacă şi, aşa cum se întâmplă adeseori cu cardiacii, cu o durere ascunsă în ochi şi se gândea: de ce fusese nevoie să trimită special pe cineva în sala de curs să-l anunţe să vină repede, imediat? Druziaev era în tunică de ofiţer, dar pantalonii erau de la un costum civil, sub pantaloni avea cizme, care scârţâiau mereu. Era un fel de mozaic în acest om. Scârţâitul cazon şi tunica militară nu se potriveau cu durerea ascunsă în ochi şi cu discuţiile despre redactorii liberali din anii ’80, cu aluziile semiconspirative la adresa lui Suvorin: „Păi Aleksei Sergheici a fost, între noi fie vorba, un bărbat grozav! Un talent imens!”

Un singur lucru stăruia tot timpul în capul lui Glebov cât vorbeau: până de curând Druziaev fusese procuror militar şi numai cu un an în urmă fusese demobilizat. În încăpere îşi băgă capul cu ochelari pe nas doctorandul Şireiko; s-ar fi zis că deschisese uşa numai pentru o clipă, dar, văzându-l pe Glebov, se hotărî, nu se ştie de ce, să intre. Se apropie de masă şi se aşeză pe scaun uşor, degajat, ca acasă. Glebov înţelese atunci: ehe! În perioada aceea, Şireiko „creştea” impetuos, deşi era încă doctorand, ţinea un curs special despre Gorki studenţilor din anul lui Glebov, înlocuindu-l pe Astrug. Druziaev îl întrebă pe Vadim:

— Conducătorul dumneavoastră ştiinţific e Nikolai Vasilievici Ganciuk?

Ca în jocul de copii „foc-apă”, Glebov simţi în clipa aceea că tocmai aici e „cald”. Druziaev n-a spus „Ganciuk”, ceea ce ar fi sunat sec şi neprietenos, şi nu a

spus „Nikolai Vasilievici” ce ar fi fost cel mai natural, şi nu a folosit obişnuitul prietenesc-familiar „Nikvas”, ci a ales formula net oficială „Nikolai Vasilievici Ganciuk” ca la înmânarea unei diplome sau la un anunţ mortuar. Formula era respectuoasă dar, în acelaşi timp, ceva greu de surprins îndepărta numele prestigios de ceilalţi membri ai colectivului. Cu conducătorul are relaţii bune? Niciun fel de probleme? Glebov a confirmat şi acest lucru. Druziaev îl sfredeli pe Glebov cu o privire nouă, o privire care i se păru *de procuror.* Boala îi dispăruse într-o clipă, omul se îndreptă din umeri şi parcă se umflă în tunica lui.

— Mă înţelegeţi, Glebov, e vorba de o treabă delicată… De ce v-am invitat? Numai vă rog, entre nous, cum spun francezii. Iuri Severianici este la curent cu problemele noastre, Druziaev făcu un semn spre Şireiko care asculta cu atenţie, cu o expresie severă. Aşa că să nu vă mire prezenţa lui. Toţi aici suntem puţin jenaţi. Ştiţi că Nikolai Vasilievici Ganciuk v-a inclus în lista preliminară a studenţilor care după susţinerea diplomei vor fi recomandaţi pentru doctorat? Nu ştiaţi? Este o noutate pentru dumneavoastră? Şi pe deasupra şi plăcută, nu-i aşa? în afară de asta este şi conducătorul dumneavoastră ştiinţific. Şi, în afară de asta, sunteţi, cum să zicem, viitorul, cum se numeşte, viitorul lui ginere, parcă aşa? Scuzaţi, informatorii au raportat. Iar eu, ca militar, m-am obişnuit să am încredere în informatori…

Druziaev se înmuie parcă din nou, se destinse şi chiar surâse. Numai că surâsul nu-i era adresat lui Glebov, ci doctorandului Şireiko. Glebov mugi ceva şi clătină din cap cu un gest neprecis, ceea ce ar fi trebuit să însemne: nu neagă datele culese de informatori.

— Vedeţi, Glebov, continuă Druziaev, nu suntem împotriva înscrierii dumneavoastră la doctorat şi nu ne împotrivim ca Ganciuk să vă fie conducător ştiinţific la lucrarea de diplomă. Şi, desigur, nu avem absolut nimic contra faptului ca dumneavoastră să vă înrudiţi cu profesorul. După cum niciodată nu am avut nimic

împotrivă – eu sunt aici nou, dar tovarăşii mi-au povestit că această problemă nu s-a pus niciodată – ca soţia lui Ganciuk, Iulia Mihailovna Brius, să lucreze în institut la catedra de limbi, să conducă o grupă. Dar înţelegeţi care-i chestiunea: fiecare lucru luat separat este excelent, toate împreună sunt cam prea multe.

— Miroase cam neplăcut! rosti răspicat doctorandul Şireiko şi adăugă: Din punct de vedere „moralité”.

Glebov întrebă: şi ce-i de făcut? Ce-i propun? Se comporta chiar un pic arogant pentru că înţelesese: ţinta nu este el. Ei începură să-i explice că e greu să vorbeşti cu bătrânul, el s-a obişnuit să fie în afara oricărei critici, tovarăşii vechi refuză să discute cu el, dar trebuie cumva să i se dea de înţeles. Altfel va fi prea târziu! Zvonul va ajunge până la foruri. Oare Glebov n-ar fi de acord să vorbească, el, liniştit, ca între rude, cu Ganciuk şi să-i descrie situaţia? Ca Ganciuk să aleagă singur un conducător ştiinţific pentru lucrarea lui Glebov. Iar Glebov va face o cerere; să indice orice motiv doreşte. Toate acestea sunt nişte fleacuri şi doar o formalitate. Asta-i tot secretul lui Polichinelle. Aşa? Este oare de acord, tovarăşul Glebov să-şi dea o mână de ajutor lui însuşi?

Lui Glebov treaba i s-a părut extraordinar de simplă şi de clară şi a spus că e de acord. Din acea zi a început chinul, încurcătura, sâcâiala ce i-au secat în cele din urmă puterile.

Dacă ar fi ştiut ce întorsătură vor lua lucrurile! Dar Glebov fusese întotdeauna cam tâmp într-un anumit sens, şi lipsit de perspicacitate. Intrigile complicate, ce s-au descoperit mai târziu, erau pentru el o taină pecetluită cu zece peceţi. De altfel, nimeni nici n-ar fi putut prevede nimic. Nici Druziaev, care începuse atât de vitejeşte şi cu atâta şiretenie să sape de departe tunelul pe sub cetatea străjuită de un zid puternic, nu bănuia că peste doi ani exact, dat afară de peste tot, lovit de o congestie cerebrală, va sta în fotoliu la geamul dinspre curte şi, tremurând din mâinile făcute covrig, cu un muget, va da

de înţeles nevestei sale că ar vrea să aprindă o ţigară. Şi încă peste un an, fiind deja doctorand, Glebov va citi în ziar scurte anunţuri: „...cu adâncă durere... după o lungă şi grea suferinţă...” S-a povestit atunci că la înmormântarea lui Druziaev au asistat vreo opt persoane, toţi erau sub impresia unei alte înmormântări ce avusese loc de curând – lucrurile se petreceau în luna martie –, esenţialul e însă altul: Druziaev a dispărut tot atât de subit cum a apărut. S-ar fi zis că a apărut doar pentru a îndeplini o misiune fugitivă. A venit în zbor, a îndeplinit-o şi a dispărut. În primele clipe când s-a gândit la propunerea lui Druziaev, Glebov a avut impresia că totul este determinat numai de grija ca el să-şi încheie cu succes lucrarea de diplomă. Ce naivitate! I se părea că problema era doar de a găsi un om dispus să semneze conducerea lucrării, munca efectivă fiind îndeplinită de Nikolai Vasilievici în calitate de conducător. O pură *formalitate,* oamenii aceştia se temeau de neplăcerile legate de *formalităţi.*

Se hotărî ca a doua zi spre seară, când se va duce la Sonia, să-i vorbească lui Ganciuk. Unicul lucru care îl jena şi la care nu se gândise la început era cum să-i explice bătrânului ceea ce-i spusese atât de direct şi cu atâta mitocănie Druziaev? Deşi între el şi Sonia totul fusese hotărât, nu spuseseră încă nimic deschis părinţilor. Lui Glebov i se părea nelalocul său să-i anunţe lui Ganciuk această hotărâre atât de serioasă, în acelaşi timp cu propunerea lui Druziaev; şi oricum – Glebov o simţi, pe neaşteptate – a începe o asemenea discuţie era lipsă de tact. Însemna să grăbească nişte lucruri care trebuiau să se desfăşoare lin, în mod firesc.

Cel mai bun lucru era să tragă de timp, să tărăgăneze toată această poveste. Poate vor uita sau treaba se va aranja cumva de la sine. Principiul lui preferat era: sa lase totul să se facă „de la sine”...

În ziua următoare nu s-a dus la Sonia, nici a doua zi şi nici a treia. Şi nu intenţionat, se găsiseră tot felul de

motive, pe vremea aceea mai lucra câte ceva ca să scoată un ban, chiar muncile cele mai umile – spărgea lemne împreună cu un prieten în cartierul de dincolo de râul Moscova, unde erau încă atâtea bordeie; atunci începutul iernii era o perioadă de „vârf” pentru asemenea munci. În subconştientul lui dorea să amâne lucrurile neplăcute, în speranţa că le va putea evita. Dar nu au putut fi evitate! Şireiko l-a întrebat după un seminar: „Aţi vorbit?” Glebov s-a făcut că n-a-nţeles: „Cu cine?” — „Păi cu conducătorul dumneavoastră ştiinţific. Cu viitorul socru.” — „A, da! încă nu. Încă nu am vorbit. N-am avut ocazia.” — „Vă rog să găsiţi ocazia, spuse Şireiko destul de rece. Trebuie să vă trecem undeva pe listă, aici sau acolo.”

Ce dracu îşi mai permite şi doctorandul ăsta! Glebov s-a alarmat, înţelegând că atmosfera este destul de încărcată, că nu vor ceda şi că „de la sine” nu se va rezolva nimic. A dat telefon Sonia. Ce s-a întâmplat? Unde ai dispărut? A explicat cum fusese: a muncit ca să facă rost de bani. Ea a început să-şi facă griji: „Nu te-ai obosit prea tare? Nu te-ai îmbolnăvit?” Seara, Glebov s-a dus şi i-a povestit totul despre Druziaev şi Şireiko. Nici ca putea să facă o prostie mai mare. Pe ce ajutor contase. Sonia s-a fâstâcit, s-a închis în ea, repeta întruna unul şi acelaşi lucru:

— Cum vrei, cum consideri că trebuie…

Şi atunci a văzut pentru prima oară la ea privirea aceea plină de uimire.

— Poate n-ar fi trebuit să ţi-o spun? întrebă el.

— Poate n-ar fi trebuit. Şi-l examină din nou, surâzând şi plină de uimire. Aici e o capcană. În locul tău, ştii ce le-as fi răspuns eu?

— Ce?

— Le-aş fi spus: staţi o clipă, nu vedeţi că ceea ce-mi cereţi e îngrozitor de nedelicat! Nu credeţi că e nedelicat?

— Am încercat să-i lămuresc, minţi el.

— De unde se ştie? De ce se vorbeşte despre asta?

Glasul îi tremura, în ochi i se iviră lacrimi. El se repezi s-o îmbrăţişeze, dar ea, uşor şi elastic, cu o mişcare cochetă, neobişnuită pentru ea, se strecură pe lângă mâna lui. — Iar ceea ce s-a întâmplat cu noi, ne priveşte numai pe noi doi.

— Sincer să-ţi spun, am fost descurajat... Le-am explicat, îngâna Glebov, continuând să mintă, că este lipsit de tact...

— Ai explicat? Le-ai spus că sunt pure invenţii? Sonia zâmbi din nou. Îţi spun că e o capcană grozavă! Nu, Dima, toate astea sunt un coşmar. Nu trebuie să-l amestecăm în relaţiile noastre pe tata. Şi mama are acum neplăceri: a chemat-o Dorodnov şi i-a spus că trebuie să-şi dea examenele. Pentru a căpăta o diplomă sovietică şi a avea dreptul să predea. Ea are diploma Universităţii din Viena. Predă de douăzeci de ani. E ridicol, nu-i aşa? Sonia îl luă de mână. Dima, vreau să-ţi spun ceva: eşti absolut liber. Fă aşa cum crezi că e mai bine pentru tine. Şi, pentru Dumnezeu, să nu faci nimic din constrângere... Mă înţelegi?

El dădu posomorât din cap. La cină, Iulia Mihailovna, foarte agitată, povesti despre discuţia ei cu Dorodnov. Spuse că Dorodnov fusese atent şi amabil, îşi strânsese buzele inimioară, îi spusese „dragă Iulia Mihailovna” şi în general prezentase lucrurile de parcă el n-ar fi avut nimic de-a face cu această intrigă. De parcă anumiţi oameni, birocraţi, persoane anonime, ar fi cerut să se respecte formalităţile. Iar formalităţile! Dorodnov se arăta, dezolat, se acuzase. Dar la replica Iulianei Mihailovna că Sima, o altă profesoară, deşi conspectase în întregime „Dialectica naturii” a lui Engels, ştia nemţeşte mult mai prost decât ea şi în vecii vecilor aşa va rămâne, Dorodnov făcu dintr-o dată ochii mari şi exclamă: „Iulia Mihailovna. Nu cumva negaţi faptul că limba este un fenomen de clasă!” Iulia Mihailovna povestea râzând. Ganciuk ba râdea, ba îşi încrunta sprâncenele. La masă nu s-a vorbit nimic altceva decât de această noutate anecdotică cu examenele. S-a

discutat zgomotos, s-au făcut presupuneri, ipoteze, s-a râs, Iulia Mihailovna a dat dovadă de talent actoricesc, imitându-l cu mult haz pe Dorodnov, Kunik a mai povestit nişte întâmplări de la Institutul Academiei, iar sora Iuliei Mihailovna, Elfrieda Mihailovna, mătuşa Elli, cum îi spunea Sonia, o doamnă grasă, sigură de ea, blondă vopsită, care nu semăna deloc cu sora ei, a demascat sus şi tare birocratismul. Elfrieda Mihailovna era ziaristă, lucra la radio. Ea, a citat cuvintele lui Lenin care spusese că lupta cu birocraţia va dura decenii, că pentru a învinge în această luptă se cerea alfabetizarea tuturor şi ridicarea nivelului cultural al întregului popor. Iar birocratismul este, bineînţeles, o manifestare a stihiei mic-burgheze, lucru ce nu trebuie uitat. În prezenţa lui Ganciuk, mătuşa Elli vorbea pe un ton didactic, categoric, de parcă ea, şi nu el, ar fi fost profesor. În genere, femeia aceasta nu-i era simpatică lui Glebov, poate pentru că – o simţea – nici el nu-i era ei simpatic. Glebov avea obiceiul să plătească oamenilor cu aceeaşi monedă. Iar femeia aceasta era snoabă. Uneori se făcea că nu observă când el o saluta sau abia dacă mişca din cap cu aroganţă şi dispreţ. Avea obiceiul să-l întrerupă la masă. Şi ce motive avea să facă atâta pe grozava? Era o publicistă ratată, o pseudospecialistă în politica internaţională. Îl deranja şi faptul că mătuşa Elli era considerată eroul familiei: lucrase în timpul războiului două săptămâni la Barcelona în calitate de corespondent. O rechemaseră apoi dintr-un motiv necunoscut. Probabil era proastă. Mătuşa Elli întrebă: „Interesant de ştiut ce origine o fi având Dorodnov ăsta al vostru? Sunt gata să pun pariu că nu e un proletar.”

Iulia Mihailovna răspunse că de Dorodnov nu ştie, dar de Druziaev se ştie precis că e fiu de morar. „Voilà! Se acoperă cu fraze marxiste, dar de-i zgârii puţin...” Ganciuk însă le-o tăie: să nu-şi facă iluzii: Dorodnov nu are origine proastă. E dintr-o familie de feroviari. Totul nu este atât de simplu, dragii mei. „Nu cumva greşeşti?” se

încăpăţână mătuşa Elli. Spre sfârşitul cinei toţi se mai liniştiră puţin, episodul cu Dorodnov îşi pierdu hazul, Iulia Mihailovna împreună cu mătuşa Elli se aşezară la pian şi începură să cânte la patru mâini. Ganciuk şi Kunik se duseră în birou să lucreze.

Sonia era cu totul altfel decât ei! Vedea totul altfel, nu ca cei din familie. Şi în ascuns făcea mici glume pe socoteala lor. Pe neaşteptate îi şopti lui Glebov: „Ştii tu cine a fost tatăl mamei şi al mătuşii Elli? Fiul unui bancher vienez, ce e drept, scăpătat…”

Era singura parese care observase ceva comic în felul lor de-a-l lua peste picior pe Dorodnov, dar surâsul ei avea ceva trist.

Târziu, când a ieşit din camera Soniei şi traversă sufrageria cufundată în întuneric, văzu pe cele două surori – una fragilă, cu picioare subţiri, cealaltă grasă, cu fundul mare, cu capul mic, semănând cu păpuşile acelea ce se pun peste ceainic – cum stăteau la fereastră, îmbrăţişate, învelite în acelaşi şal, şi privind puzderia de luminiţe de jos şi legănându-se, cântau încetişor ceva foarte frumos.

Îmi aduc aminte cum am plecat din casa aceea de pe chei. Un octombrie ploios, miros de naftalină şi praf, coridorul înţesat de pachete cu cărţi, baloturi, geamantane, saci, legăturici. Trebuia cărat tot acest *talmeş-balmeş* de la etajul patru până jos. Băieţii au venit să dea o mână de ajutor. Cineva l-a întrebat pe liftier: „Al cui e *talmeş-balmeşul* ăsta?” Liftierul răspunse: „E de la patru”. Nu a spus numele de familie, nu a arătat spre mine, deşi stăteam alături şi mă ştia foarte bine, ci a spus pur şi simplu aşa: „De la patru”. „Şi unde-i cară?” „Dar cine ştie, se spune că undeva spre barieră”. Şi iar ar fi putut să mă-ntrebe, i-aş fi răspuns, dar nu m-a întrebat. Am încetat să mai exist pentru el. Cei care pleacă din această casă încetează să mai existe. Mă apasă ruşinea. Mi se pare ruşinos să etalez în faţa tuturor, în stradă,

aceste mărunţişuri mizere ale vieţii noastre! Mobila din apartamentul uriaş e a statului, rămâne acolo. Pianina am vândut-o cu un an în urmă. Şi covoarele le-am vândut. M-am obişnuit însă atât de mult cu aceste mese şi scaune purtând tăbliţe metalice cu numere de inventar, cu fotoliile şi divanele grele, tapiţate cu un material aspru mirosind a dezinfectant! Cu uşile cu geam mai givrat mărunt cu o mică ramă de lemn, cu tapetele, care acum, după ce s-au scos fotografiile şi au rămas pete mai puternic colorate, par murdare şi goale. Toate acestea mai sunt încă ale noastre, şi totuşi sunt deja străine. Privesc cu nehotărâre harta Spaniei. S-o iau sau să n-o iau? Cu şapte luni în urmă a căzut Madridul. S-a zis cu grijile, cu înflăcărarea, steguleţele au fost scoase. „Ia-o! spune Anton. O să mai avem nevoie de ea”. „Dă-mi-o mie”, spune Vadka „Baton”, venit fără să fie chemat. El umblă tot timpul după Anton ca peştele-crampon după balenă. Intră bunica şi spune: „Dacă nu iei harta învelesc în ea maşina de tocat carne”. Nu, o iau. Scot pionezele, scot harta, o împăturesc în opt şi fac o broşurică umflată. Pot s-o pun în buzunarul de la palton. Harta asta zace până acum printre cărţile mele din bibliotecă. Au trecut mulţi ani, n-am despăturit-o niciodată. Dar în această hartă sunt strânse atât de multe suferinţe şi pasiuni, fie chiar şi suferinţe şi pasiuni copilăreşti, încât ea nu poate pieri cu desăvârşire. Toate astea vor folosi cuiva. Atunci, pe sub ploaia măruntă, lângă grămăjoara strânsă de *talmeş-balmeş,* în aşteptarea camionului…

„Dar apartamentul ăla, în care o să vă mutaţi, cum e?” întreabă „Baton”.

„Nu ştiu”, îi spun eu.

Deşi ştiu, bunica spune că locul e foarte bun, alături e un parc, multă verdeaţă, un aer minunat. Ce e drept, o să-i fie cam departe bunicii să meargă la servici. Întâi cu tramvaiul până la barieră, apoi cu autobuzul, cu totul aproape o oră. Dar e bine, spune bunica, că în tramvai şi autobuz o să se suie la capăt de linie, deci îl va lua gol.

Vom avea o cămăruţă într-un apartament comun. Camera e spre soare şi ferestrele dau în curte. „O cameră foarte bună!” spune bunica. N-am chef să-i povestesc toate astea lui „Baton”. N-am chef să stau de vorbă cu el. Dacă ar şti ce greutate mi-apasă pe suflet! Ei au venit cu toţii, se prostesc, glumesc, ajută la căratul lucrurilor, sunt cu toţii veseli, dar oare nu-şi dau seama că ne vedem pentru ultima dată? Bine de ei, ei rămân împreună. Iar eu plec spre o viaţă necunoscută, printre oameni pe care nu i-am mai văzut. Unde am să mai întâlnesc colegi ca aceştia: învăţaţi ca Anton, spirituali ca Himius şi buni ca Larik? Şi încă ceva, lucrul cel mai important. Cel mai, cel mai important şi mai ascuns. Unde am să mai întâlnesc un om ca Sonia? Da, bineînţeles, nicăieri pe lumea asta. Nu are niciun rost, nici să caut şi nici să-mi fac speranţe. Desigur, pot exista fete mai frumoase ca Sonia; au codiţe lungi, ochi albaştri, gene lungi şi răsucite, dar toate astea sunt fleacuri. Pentru că fetele astea nu-i ajung Soniei nici până la glezne. Clipele trec, se lasă înserarea, în curând va veni camionul, şi Sonia tot nu apare. Doar toţi ştiu că azi e ziua despărţirii. De ce nu apare măcar pentru o secundă, sau chiar de acolo, din depărtare nu-mi face semn? Nu vine şi nu vine. „Baton” întreabă: „Câte camere? Trei sau patru?” „Una, îi spun eu.” „Şi fără lift? O să mergi pe jos?” Îi fac atâta plăcere aceste întrebări încât nu-şi poate ascunde zâmbetul.

O văd deodată cum apare, acolo, în fundul curţii, sub porticul de beton. Repede, repede, ocolind curtea neagră şi udă, aleargă spre intrarea noastră. Vine în fugă, întreabă, abia trăgându-şi răsuflarea: „Încă n-aţi plecat? Ce bine! Iar asta e pentru tine... ca amintire...” Îmi bagă în mână ceva învelit în ziar, asemănător cu o carte. Şi se uită vesel, nu la mine, ci la toţi, la toţi.

E un şah de voiaj. Cu găurele ca să înfigi piesele. Am văzut aşa ceva la ea acasă. Dar acum nu mă bucură nimic. Căci ne despărţim. Pentru toată viaţa, pentru vecie! De ce nu înţeleg ei cât e de îngrozitor acest

cuvânt: pentru vecie? Nu pot să scot nicio vorbă, îi privesc chipul palid, puţin pistruiat, văd cum zâmbeşte plină de bunătate, priveşte plină de bunătate cu ochii ei miopi, în care nu se citeşte decât linişte, veselie, compătimire, căldură – pentru toţi…

„Ei, la revedere”, îi spun, întinzându-i mâna. A venit camionul. Sunt strigat. Bunica se agită, se enervează. Aruncăm în camion ta*lmeş-balmeşul.* Bunica se aşază lângă şofer, iar eu cu soră-mea ne căţărăm peste parapetul camionului şi ne aşezăm pe boccele. Soră-mea strânge la piept pisoiul Varsik. Din fericire tot mai plouă cu găleata, de aceea curtea este pustie, nimeni nu ne vede cum plecăm. Numai liftierul cu şapca lui neagră stă în uşă, cu mâinile la spate şi nu se uită nici la mine, nici la sora mea, ci la camion şi dă uşurel din cap: ori îşi ia rămas bun de la noi, ori se gândeşte la ceva şi dă din cap la propriile-i gânduri, ori poate se bucură: în sfârşit! Se depărtează curtea asfaltată, întunecată de ploaie, în care mi-am petrecut viaţa. Văd tovarăşii acestei vieţi ce dispare, ei îmi fac semn cu mâna, chipurile lor nu mi se mai par acum vesele, dar nici prea triste, o fetiţă zâmbeşte cuiva. Ghicesc, îi zâmbeşte celui pentru care a venit de fapt – nu ca să mă conducă pe mine.

Totul a fost ca la răspântiile din poveşti: de mergi înainte capul ţi-l vie pierde, de te duci la stânga, calul ţi-l vei pierde, de o iei la dreapta, altă nenorocire te aşteaptă. E adevărat că în unele poveşti se spune: de te duci la dreapta, o comoară găseşti. Glebov făcea parte dintr-o categorie specială de bogatâri: era gata să rămână la răspântie, să tot umble încolo, încoace, până în ultima clipă, până la istovire, când pici mort. Un bogatâr-„cunctator”, un bogatâr „târâie brâu”. Dintre cei care nu iau nicio hotărâre, ci îşi lasă calul să hotărască. Ce era din partea lui nesocotinţă şi lene, speranţă că totul se va aranja sau neputinţa în faţa vieţii care mereu, de la o zi la alta, te pune în faţă unor răspântii mai mici sau mai mari?

Acum, când au trecut atâţia ani şi toate drumurile şi potecile pornind din acea depărtare înceţoşată, din acea răspântie uitată apar clare ca în palmă, iese la iveală un desen ciudat, pe jumătate şters, pe care la vremea aceea nici nu-l puteai bănui. Aşa se descoperă în nisipurile deşerturilor, după contururile ce se desluşesc numai de la o înălţime mare, din avion, pe sub dunele de nisip, oraşe de mult moarte şi îngropate. Peste multe dintre ele, pentru totdeauna, s-a aşternut nisipul, praful. Ceea ce pe atunci părea un lucru limpede şi simplu, acum se vedea sub un alt unghi, se desluşea scheletul faptelor, desenul oaselor şi acesta era desenul fricii. De ce putea să se teamă el în vremea aceea, tânăr cum era şi fără experienţă? Este imposibil de înţeles, imposibil de explicat. După treizeci de ani nu mai poţi descoperi nimic. Conturul scheletului nu se mai vede. Oamenii aceia au ţesut o intrigă împotriva lui Ganciuk. Nimic altceva. Absolut nimic! Frica fusese fără rost, oarbă, informă, ca o fiinţă născută în adâncă ilegalitate – teamă nu se ştie de ce, frică de a acţiona altfel, de a te aşeza de-a curmezişul lor. Şi această teamă era atât de profundă, dincolo de atâtea bariere, sub atâtea straturi groase, încât nici nu o simţeai.

Păruse să fie doar lipsă de înţelegere, lipsă de dragoste, o prostie uşuratecă. Levka Şulepnikov, pe care Glebov îl căutase în mod special (Levka trăncănise, ticălosul, acum trebuie să-l ajute, să-i dea un sfat), îi spusese deodată cu răutate în pauza de la meciul de hochei pe stadion: „Mai dă-l naibii pe Ganciuk! N-ai nevoie de el”. „De ce n-am nevoie?” Undeva dedesubt, sub mai multe straturi, se furişa uşor răspunsul. Sigur, n-am nevoie. Şulepnikov i-a spus-o verde-n faţă: „Pentru că nu-ţi trebuie, ştiu eu ce zic! Ascultă ce-ţi spun eu, prostule!” Iar el refuza, nu voia să-l asculte. Îl căuta pe Levka ca să afle ceva ce de fapt nu voia să afle. Iată ce-l chinuia, ce i se părea infinit mai important decât totul: poate omul să ştie exact dacă iubeşte sau nu? Căci nu se

ştie de ce, dar despre „celălalt” om ştia precis că iubeşte. De omul acesta era absolut sigur. Dar de el? Asta trebuia să înţeleagă, asta era problema vitală pentru el, acum când se găsea la răspântie. Uneori i se părea că într-adevăr o iubeşte, că e ceva serios, nu un fleac, că îi e dor dacă nu o vede o zi sau două, alteori se surprindea că nu se gândise la ea o seară întreagă. Şi când, dintr-o dată, se trezea la realitate şi şi-o amintea, simţea o mustrare de cuget, ca un şcolar care făcuse o boacănă: „Ce naiba? Nu e bine!” Dar în aceeaşi clipă putea pune stăpânire pe el o dorinţă aprigă de a o vedea cât mai repede, îi dădea telefon, alerga, îi fixa întâlnire, căuta să aranjeze unde să se vadă. În iarna aceea apăruse un prieten, Pavlik Dembo, maistru de lumini la studioul cinematografic, care îi dădea cheia de la apartamentul lui de pe strada Haritonievskaia. Acum, pentru a se întâlni, nu mai era obligatoriu să meargă la Bruskovo, care cerea atât timp şi atâtea eforturi. Dar, probabil, în această a doua iarnă nici n-ar mai fi avut destul elan pentru Bruskovo. Era îngrozitor de greu să tot alergi de colo-colo. Bruskovo însemna aproape o zi pierdută, de cele mai multe ori şi înnoptau acolo.

În Haritonievskaia totul se limita la două ceasuri. E drept că Bruskovo era altfel. Acolo nu-l chinuiau îndoielile: ce se întâmplă? În Haritonievskaia, în cămăruţa mizeră şi întunecoasă a lui Pavlik, unde întotdeauna mirosea a mâncare, a ciorbă – jos era o cantină, mirosurile se infiltrau prin scândurile duşumelii, iar uneori în cantină se apucau să omoare gândacii, atunci mirosea a dezinfectant şi-i ameninţa invazia gândacilor – în acest bârlog străin de burlac, Glebov simţi primele crize de neîncredere, de neînţelegere sau, vorbind mai simplu, de tristeţe, după ce trecea dragostea. Pe neaşteptate, deveneau neplăcute mângâierile, atingerile, chiar cele mai simple cuvinte, el se dădea mai încolo, se întuneca – şi această stare era absolut de neînvins, îl cuprindea fără voia lui – gândindu-se cu tristeţe: „Oare dragostea poate

dispare, aşa, într-o secundă? Înseamnă că nu e dragoste. E altceva.” Desigur, era un prost, un băieţandru, totuşi când era vorba de ceva important, când încerca să ajungă până la rădăcina acestui lucru important, nu era prost. Cine nu e chinuit de întrebarea: e oare iubire adevărată? Majoritatea încearcă să desluşească acest lucru la alţii. Glebov se analiza cu îndârjire pe sine însuşi, pentru că – deşi nu ştia din propria experienţă, dar intuia sau poate citise în vreo carte înţeleaptă – nu există uniune mai perfidă decât cea bazată pe o pseudoiubire. Ce poate aduce? Nenorociri, moarte sau o lâncezire plicticoasă, nesărată, pe care numai viaţă n-o poţi numi. Dar cum să ghiceşti? Îl tulbura ceva tainic, ruşinos. În Haritonievskaia se întâmplă uneori *să nu fie atât de bine* ca la Bruskovo. Uneori nu reuşea să ajungă la mal. În pofida eforturilor îndelungi, istovitoare, Sonia nu înţelegea ce se petrece cu el, aproape că plângea de mila lui. I se părea că ea e vinovată întotdeauna, în toate cele, ea se învinuia pe sine. „Tu ai nevoie de altă femeie!” El nega desigur cu ardoare, dar în adâncul sufletului era de acord: poate…

Poate că nu! Căci au mai fost şi alte ceasuri în strada Haritonievskaia. Un singur lucru în privinţa căruia nu existau îndoieli era dragostea ei, bunătatea ei. Dar lui, pe atunci, prost cum era, aceste daruri i se păreau prea puţine. Şi mai avea o calitate: nu ştia să-şi ascundă nici gândurile, nici sentimentele, niciun fel de mişcări ale sufletului. Ah! faţă de alţii ştia să se prefacă! Dar numai pentru a se desfăta cu el într-o sinceritate necruţătoare. Odată i-a povestit cum Kunik şi ea aproape că şi-au pierdut minţile. Şi cum ea l-a jignit. Avea optsprezece ani. Era vară, la Bruskovo, războiul era pe sfârşite, trenurile electrice mergeau alandala şi s-au trezit la vilă ei singuri. Noaptea a fost furtună, fulgerele străluceau pe aproape, totul împrejur trosnea, geamurile din verandă se spărseseră şi ploaia torenţială inunda totul. Ei îi era frică de furtună, parcă înnebunise, şi, în această stare de semidemenţă, s-a năpustit în cameră la Kunik care

dormea, căci fiind tare de ureche nu auzise tunetele. Kunik s-a apucat s-o liniştească, a învelit-o, a luat-o în braţe, a culcat-o pe divan şi a înnebunit, dar de altceva. Cu toată groaza care o făcea să aibă frisoane, de parcă ar fi fost răcită, Sonia a înţeles deodată că omul s-a scrântit. Bolborosea lucruri fără sens, nu se ştie de ce, repeta acelaşi lucru: „Mama ta şi mama mea…” Nu avea putere să strige, nu avea putere nici măcar să mişte un deget, bubuitul tunetului o făcea să îngheţe, iar el nu avea forţa să lupte cu sine însuşi. Se încovoiase şi apoi se culcase, întins pe jos. Se târâse în patru labe voind să se suie de pe podea, de jos pe divan. Era ca-ntr-un vis apăsător: simţea că orice mişcare cere eforturi neverosimile. Când i-a simţit alături respiraţia şi braţele cuprinzând-o, l-a împins cât colo, el a căzut pe podea şi s-a retras târându-se în tăcere ca un câine bătut. Ce chin de nedescris: după ce loveşti un om peste faţă! Mai ales un om bun, slab, apropiat, a cărui unică vină este că şi-a pierdut minţile. Suferea, nu ştia ce să facă, cum să curme această situaţie îngrozitoare. Dar el oare trebuia să simtă? Din milă pentru el şi din cauza mustrărilor de conştiinţă, Sonia era gata de orice… Bineînţeles, nici a doua zi dimineaţa, şi nici altă dată după aceea nu au vorbit despre noaptea aceea, de parcă ea nici n-ar fi fost.

„De ce taci?” întrebă Sonia şi începu să-l sărute pe Glebov. Tăcea pentru că era întrucâtva uluit de cele povestite, dar nu într-atât încât să-şi mărturisească sentimentul, „Dar eu ce trebuie să fac? Să-l provoc la duel?” Pe neaşteptate, încet şi parcă surâzând, ea începu să plângă: „Nu, nu! Niciodată, pentru nimic în lume… Pur şi simplu n-am povestit la nimeni, numai ţie…”

Pentru ea, povestitul acestui lucru – de fapt, o bagatelă, doar nu se întâmplase nimic – era un act de eroism, o purificare. Nu voia să-i ascundă nicio fărâmiţă! Dar ce să ascundă! Până pe la douăzeci şi doi de ani nu avea prea multe de ascuns, prietenii pe jumătate copilăreşti, suferinţele altora, experienţa misterioasă a

prietenelor, care căutau să-i împărtăşească toate şi să se sfătuiască cu ea. Ea le dădea sfaturi. Dar când, s-a găsit ea însăşi într-o viitoare asemănătoare, n-a spus nimănui niciun cuvinţel, a păstrat tăcere deplină. Pipiţele-colege de an, care altădată erau nelipsite din casă, atrase de veselia ei, de bunătatea şi de torturile din raţia academică, dispăruseră acum. Sonia nu mai avea nevoie acum de niciuna din ele. Şi nu era vorba de egoism, de gelozie sau de lăcomie trufaşă, ci pur şi simplu de faptul că întreaga ei fiinţă era plină de el, că nu mai era loc pentru nimeni altul. Cum puteai să faci nefericită o astfel de fată? Era ameninţată de ceva îngrozitor: dragoste fără dragoste...

Dar, peste această grămadă de sentimente şi fapte care chinuiau sufletul, se înălţa tainic – pe atunci nu-l văzuse, dar acum desenul căpătase contur – un schelet fragil al cărui nume era frica. Acesta era adevărul. Dar despre asta, după aceea, după aceea! Trec decenii şi, când toate sunt de mult şterse, îngropate, nu se mai înţelege nimic, se cere exhumarea, dar nimeni nu are chef să se ocupe de această infernală dezgropare, şi atunci deodată, din întuneric, cenuşiu ca plumbul, se ridică un schelet.

I se spusese: „Să vii joi şi să iei cuvântul!”

Când, înţelegând într-o clipă totul, a încercat să mintă că cineva acasă este bolnav, a fost întrerupt cu următoarele patru cuvinte: *mai mult decât obligatoriu.* Atunci a priceput că a făcut o greşeală, nu trebuia să refuze dinainte, dând vina pe boala cuiva, pentru că – dacă e *mai mult decât obligatoriu* – trebuie să iei măsuri, chemi o rudă, o infirmieră, dar pe când o răceală, naiba s-o ia, poate pica pe neaşteptate, cineva se poate îmbolnăvi, să zicem miercuri... Dar nu se mai putea repara nimic. A spus că va veni neapărat, fără s-o creadă o clipă. „Trebuie nu numai să veniţi, dar să şi luaţi cuvântul! s-a făcut precizarea. Să repetaţi, măcar pe scurt ceea ce ne-aţi spus nouă. Nu vi se cere nimic

fundamental... Câteva amănunte reale, dar neapărat... Fără acestea n-o să iasă nimic...”

Această frază i s-a înfipt în conştiinţă ca un cui. Multe ceasuri s-a tot gândit la ea, a repetat-o în gând cu aceeaşi intonaţie cu care o rostise Druziaev, încercând să înţeleagă: dacă era o ameninţare sau o constatare, dacă fraza se adresa lui, sau lui Ganciuk sau administraţiei? Cui „n-o să-i iasă nimic”? Cu câteva zile înainte în discuţia cu Druziaev şi Şireiko – aceştia doi erau principalii *promotori ai intrigii,* ceilalţi profesori se supuneau anevoie sau chiar cârtind în taină – el a scăpat o vorbă în legătură cu nenorocitele de busturi ce stăteau sus pe bibliotecă în biroul lui Ganciuk. Druziaev i s-a adresat blajin, cu un zâmbet amabil şi simpatic: „Vadim, descrie-ne, te rog, dacă poţi, biroul lui Nikolai Vasilievici. Ce cărţi sunt, ce tablouri are pe pereţi, ce fotografii?” Era un fel de percheziţie orală, aşa cum există portrete orale. Şi-a zis că nu e cazul să vorbească despre unele cărţi şi fotografii care i se întipăriseră în minte, de exemplu despre fotografia lui Ganciuk împreună cu Demian Bednîi în timpul războiului civil, amândoi cu berete „à la Budennîi”, şi de fotografia lui Lozovski cu dedicaţie. La data aceea Lozovski era încă în regulă, dar Glebov a zis că e mai bine să fie prevăzător. Iar busturile mici de gips, ce stăteau aliniate sub tavan ca nişte soldaţi, le-a amintit ca pe un amănunt mai curând anecdotic. Dar doctorandul Şireiko odată s-a întunecat la chip şi întrebă cu o voce aspră: „Interesant, ce filosofi ţine profesorul Ganciuk pe biblioteca sa?” Glebov nu-şi amintea de toţi, erau vreo opt busturi. Îşi aminti de Platon, Aristotel şi, se pare, de Kant şi Schopenhauer, de careva dintre nemţi. „Dar filosofi de orientare materialistă, vă mai amintiţi?” Glebov îşi scotocea memoria, se încordase, „pare-se că mai e şi Spinoza”, dar el nu era sigur. „Ei, Baruch Spinoza! Bineînţeles, spuse Şireiko. — Dar Spinoza nu e un adevărat materialist. Dar de materialiştii antici, Democrit, Heraclit, nu vă amintiţi? Poate francezii? Sau Hegel?

Ludwig Feuerbach?” Glebov îşi dăduse deja seama că se băgase ca prostul în chestia cu busturile, ei puteau să scoată din asta dracu’ ştie ce, de aceea începu s-o ţină morţiş: nu-şi aminteşte, nu ştie. Poate sunt, se pare că sunt. Pe urmă l-a descusut cum merge conducerea lucrării de diplomă, ce fel de sfaturi i se dau, ce observaţii şi recomandări i se fac? Nu sunt oare, în metodologie, rămăşiţe ale vechilor păcate? În particular, de exemplu, ecouri ale sistemului lui Pereverzev? Glebov respingea cu hotărâre. Dar ceilalţi insistau. Nu cumva se subapreciază lupta de clasă? Se supraapreciază subconştientul? Sau idei menşevice mascate? De tinichelele pe care încercau să i le agaţe de coadă se scutura spasmodic, înţelegând că dacă i le vor agăţa, se va duce dracului. Împreună cu profesorul. Dar atunci când un om vrea neapărat să audă *ceva* e greu să nu-i vii în întâmpinare măcar cu o jumătate de pas, să nu-ţi scape măcar o părticică din acest *ceva.* „Glebov, te contrazici. Doar abia ai spus că…” — „Ei, în oarecare măsură… în cea mai mică măsură… Nu am acordat importanţă…”

La plecare, Druziaev, pe jumătate în glumă, râzând uşor – tot timpul ba îşi încruntase sprâncenele ca un procuror, ba zâmbise, ba ironizase, în timp ce Şireiko stătuse mereu încordat şi-l sfredelise cu o privire de oţel – l-a rugat totuşi, aşa *de amuzament,* să stabilească cu exactitate ce busturi sunt acolo. Glebov promise, gândind în sinea lui: ce aiureală! Cretinism de înaltă speţă. Ce vor să dovedească cu busturile. Alea? Înseamnă că stau cam prost, dacă se agaţă de aşa un „vacs”. „Vacs” – era un cuvinţel de-al lui Paşa Dembo din jargonul curselor de cai, al jocului de cărţi – însemna fleac, prostie. Şireiko, deodată, interveni cu o voce aspră: „Îmi îngădui să nu fiu de acord cu dumneavoastră, Vikenti Vladimirovici. Nu de *amuzament, c*i de dragul adevărului, ca, să aflăm care sunt idolii adevăraţi! Nu e o curiozitate fără rost, ci un lucru important.” Şi Druziaev, directorul de studii, nu se ştie de ce, s-a fâstâcit în faţa doctorandului, a început să

se agite: „Da! da! Sigur, Iuri Severianîci! Aveţi dreptate! Sunt întru totul de acord cu Dvs.”

Glebov era speriat ascultându-i, dar, în acelaşi timp îl pufnea râsul. Idoli! Dau importanţă unor prostii. Păi de douăzeci de ani nu s-a mai şters praful de pe ei, de pe idolii ăştia. Stau acolo cocoţaţi şi nici nu poţi să-ţi dai seama care cine e. Bine, dacă interesează aşa de tare, o să afle.

Apoi s-a dus seara la ceai la Ganciuk. Bătrânul l-a întrebat cu glas liniştit: e adevărat că i-au spus la rectorat că el, Glebov, ar vrea să-şi schimbe conducătorul ştiinţific la diplomă?

— Ce, cum? a întrebat Iulia Mihailovna, uluită. Dima vrea să-şi schimbe conducătorul de diplomă? Adică pe tine? Asta-i grozav! Şi s-a pornit pe râs.

— Şi pe mine asta m-a-nveselit.

— Mai cu seamă că a ales momentul cel mai potrivit.

— Da, nici că şi-l putea alege mai bine. Apropo, să vă spun ceva, – sâmbătă sau duminică va apărea articolul lui Şireiko – tu nu-l ştii, este un doctorand de-al nostru, un ticălos – cu titlul „Lipsa de principialitate ca principiu”. Mi-au spus-o oamenii mei. Un întreg foileton.

— Despre cine e? Iulia Mihailovna îşi acoperi gura cu palma. Pe faţa ei era întipărită o expresie de groază.

— Ei, nu numai despre mine, dar eu sunt acolo piesa principală. Regele! Sunt prezentat ca o pseudopersonalitate şi, ceea ce este îndeosebi respingător, ca un om lipsit de principii.

— Of… gemu Iulia Mihailovna.

Sonia păli şi-i aruncă lui Glebov o privire mistuitoare. Glebov încremeni, nu putea nici să se mişte, nici să scoată un cuvânt.

— Nu ştiu amănunte, nu l-am citit. Ceva despre menşevismul nelichidat, ceea ce m-a mirat, pentru că eu toartă viaţa mea tocmai cu menşevismul m-am luptat. E o mică încurcătură. Trebuiau să se intereseze cât de cât de biografia mea. Dar în general, în întregime…

— Dar dumneata, Dima, de ce taci? strigă Iulia Mihailovna lovind cu palma în masă.

— Nu ştiu… Să spună Sonia… bolborosi Glebov. Apoi se ridică de la masă şi se duse, sau mai bine zis fugi în odaia Soniei.

Sonia a lipsit mult timp. Vadim umbla prin cameră dintr-un colţ într-altul, de la o etajeră la alta, fuma neîntrerupt, se învinuia că nu a vorbit la timp cu Ganciuk şi spumega de furie la adresa lui Druziaev. Această porcărie – să-l anunţe pe Ganciuk, care nu bănuia nimic, înainte de apariţia articolului – ăia o făcuseră într-adins. Ca să-l determine pe el, pe Glebov, să se hotărască şi, în acelaşi timp, să rupă relaţiile lui cu Ganciuk. Şi, dacă le-ar da cu tifla? Ce-ar fi dacă s-ar încăpăţâna? Dacă s-ar agăţa de ceva? Să le ceară socoteală. Pe ce bază? Cine v-a dat dreptul?

În odaie intră în fugă Sonia şi se aruncă spre el.

— Dima! Arăţi foarte rău! Îi puse repede mâna pe umăr. Era un gest de îmbărbătare şcolăresc, pionieresc. Cum te simţi? Eşti palid. Le-am explicat tot, tot… Îl privea speriată, dar şi el era uluit de felul în care arăta ea, de albeaţa ei de moarte, de faptul că-i tremura mâna pe umărul lui. Tata a înţeles imediat. Mama la început n-a înţeles, dar apoi a priceput şi ea, şi a spus: „Ei, ce să-i faci, poate are dreptate…”

— Dar ce le-ai spus? Despre noi?

— Da. Am spus tot. Şi despre discuţia aceea, şi despre capcana aceea mârşavă, cum te-ai sfătuit cu mine, iar eu n-am putut – nu, n-am vrut să-ţi dau vreun sfat…

Apoi şi-a făcut apariţia Ganciuk, roşu la faţă şi uşor dezorientat.

— Înţeleg, iert… De altfel, ce să mai pălăvrăgesc, să înţelegi înseamnă să şi ierţi… Dar de acum înainte, despre asemenea lucruri, aş vrea din timp…

L-a îmbrăţişat pe Glebov, l-a bătut pe spate. Sonia îşi ştergea ochii. Toţi trei erau emoţionaţi. Dar fiecare în felul lui. Ganciuk a propus să bea câte un pahar de vin de

Cahors, ţinea totdeauna în dulap o sticlă din această băutură excesiv de dulceagă, spunea că bunicul lui „tatăl răposatei sale mame, un preot de ţară, avea o adevărată pasiune pentru acest vin, pe care-l numea bisericesc, şi i-a transmis şi mamei lui Ganciuk această pasiune, aşa că vinul de Cahors îi amintea de copilărie, de o uliţă provincială, de la Cernigov, de mirosul comodei, al duşumelelor de lemn, de mugetul vacii pe înserate, de globurile aurii de sub fereastră. Glebov nu putea să sufere porcăria asta, dar bineînţeles se învoi.

S-au întors în odaia cea mare, i-au spus Iuliei Mihailovna, care strângea neîndemânatic de pe masă după ceai (Vasena se culca devreme, aşa că la mesele de seară nu era prezenţă) – că toţi vor, imediat, să bea vin de Cahors, la care Iulia Mihailovna, continuând să deretice, a răspuns că are o foarte mare *Kopfschmerz.* După aceea a ieşit cu tava plină de vase murdare şi nu s-a mai arătat. Poate într-adevăr o chinuia o *Kopfschmerz.* La Glebov nu s-a uitat însă nici măcar o dată şi, în general, se comportă ciudat, de parcă Sonia nu i-ar fi spus nimic şi n-ar fi ştiut nimic.

Ganciuk îi explică – acum ca unui *om de-al casei* – de ce s-a dezlănţuit toată această campanie împotriva lui. La o asemenea întorsătură nu se aştepta nimeni. Desigur exista un motiv: el îi apărase pe Astrug, Rodicevski şi pe alţi câţiva, care fuseseră criticaţi într-o formă inadmisibilă. Când oamenii sunt umiliţi pe nedrept el – spunea Ganciuk – nu poate să stea de o parte şi să tacă. Iar Dorodnov – aveţi grijă! el este motorul întregii maşinării, ceilalţi sunt doar rotiţe şi curele de transmisie – contase tocmai pe asta, că el va tăcea chitic, ca un olimpian. Căci e un olimpian, e membru corespondent! Dar nu s-a mai putut abţine. De altfel, ei pe asta şi contaseră: să-l provoace. Da, şi el se băgase în toată intriga, scrisese scrisori, mersese cu aceste probleme pe la diferite foruri… Într-un cuvânt, s-a declanşat războiul… Păi cum altfel? Borea Astrug e elevul lui. Rodicevski e un

mare talent, înzestrat de la natură... Nu sperase că vor fi repuşi în funcţie la locul lor de muncă, nu se vor mai întoarce aici niciodată, dar voise măcar să se şteargă stigmatul cu care fuseseră însemnaţi: cosmopoliţi, slugarnici, lipsiţi de patriotism, aşa şi pe dincolo, ce aiureală! Borea Astrug a făcut tot războiul, ofiţer pe front, are ordine şi medalii, ce slugărnicie, ce servilism! Sigur, greşeli, scăpări, să zicem, poţi afla în cartea lui Astrug despre Gorki, lacune metodologice, ei şi? Cine nu le are? Păi şi Dorodnov însuşi, ce ghiveci mai e în cartea lui despre romantism. O carte fără nicio valoare. Totul e luat de ici, de colo. Dar oamenii aceştia nu sunt duşmani. El unul ştie ce înseamnă să seceri duşmanii. Nu i-a tremurat mâna când i s-a poruncit – căsăpeşte! La Cernigov, înainte de a pleca la studii, a lucrat într-un detaşament cu destinaţie specială din „Gubcek”[5]. Ganciuk era un cuvânt care-i speria pe duşmani. Pentru că el nu ştia nici ce-i şovăiala, nici ce-i mila. Şi când, odată, tatăl lui, pe atunci foarte bolnav, l-a rugat pentru un popă – acela era bănuit de legături cu o bandă – Ganciuk l-a refuzat; duşmanul – un lup în blană de oaie, a fost strivit o dată cu bandiţii, căci avea pe conştiinţă sângele unor soldaţi din Armata Roşie, iar cu propriul său tată s-a certat de moarte şi nu s-au mai împăcat niciodată. Iată cum se rezolvau pe atunci problemele. Iar acum? Pe cine are intenţia să-l distrugă tovarăşul Dorodnov? Află deci: cauzele sunt cu mult mai profunde. Şi din nou rămâi în admiraţia lui Marx, care cu geniul său ştia să vadă în fiecare fenomen, în fiecare fapt de viaţă esenţa dialectică şi de clasă. Tocmai acest lucru, dragă Dima, trebuie să ţi-l însuşeşti, ca să stai bine înfipt pe picioarele tale. În anii douăzeci, Dorodnov a încasat-o zdravăn, el era „tovarăş de drum”[6], deci; bineînţeles, fără

[5] Gubcek Gubemskaia Cerezvîciainaia Komissia - Organele de Securitate ale Guberniei (n.tr.).

[6] „Tovarăşii de drum”, conform Hotărârii de partid în problemele de literatură din 1945, erau numai scriitorii fără de partid care colaborau cu Puterea Sovietică şi nu erau ostili ideilor Revoluţiei (n. tr.).

de partid, scria nişte aiureli în spiritul smenovenovost, într-un cuvânt un element mie-burghez, tipic, care se camuflase în spiritul acelei epoci când se organizau numeroase edituri-cooperative şi particulare, existau grupuleţe şi revistuţe cu programe dubioase; păcat că nu i-am dat atunci la cap. Ne-a scăpat, s-a strecurat, s-a vopsit în altă culoare, s-a dat la fund, ca mulţi alţii, pentru ca acum să iasă la suprafaţă într-o nouă calitate. Îţi vine să râzi, el *s*ă mă înveţe pe *mine* ce este marxismul! Un licean neisprăvit cu o mentalitate ascunsă de cadet, sau de colaborator al ziarului „Novoe Vremea”, auzi! mă acuză pe mine că subapreciez rolul luptei de clasă... Păi să se roage domnului că nu mi-a căzut în mână în anii douăzeci, l-aş fi împuşcat ca duşman! Aici e greşeala fundamentală: stihia mic-burgheză nu a fost distrusă până la capăt.

Acum când orânduirea socialistă s-a consolidat, când marile încercări au rămas în urmă şi a venit vremea să culegem roadele, au ieşit la iveală din diferite vizuini, mascându-se în fel şi chip, cei ce n-au fost stârpiţi în anii aceia... E adevărat, se prefac a fi ultrarevoluţionari, au în gură numai citate din Marx, din Vladimir Ilici, se dau drept constructori ai lumii noi, dar esenţa lor – caracterul lor burghez împuţit – iese la suprafaţă. Apucă, înghit, se îndoapă, se îmbuibă şi apoi se mai şi răfuiesc cu cei care le dădeau la cap în anii douăzeci. Ticăloşii ăştia speră să-şi ia revanşa. Dar sunt lipsiţi de har, nişte ignoranţi. Nu înţeleg un adevăr cât se poate de simplu, că burghezia este lichidată ca clasă, că nu mai are şi nu-şi va mai găsi niciodată loc pe pământul rusesc. Apropo, Sonia ne-a comunicat ceva cu privire la o hotărâre importantă. Într-adevăr e aşa? Planul transformării revoluţionare a familiei Ganciuk? Dacă aşa stau lucrurile, să mai bem un păhărel pentru acest plan minunat...

— Iulia! Vino aici, te cheamă tineretul! chemă cu voce tare Nikolai Vasilievici, agitându-se din cauza discuţiei, a vinului băut, dar şi a faptului că soţia îşi arătase

nemulţumirea.

Nu putea înţelege ce se întâmplă cu nevastă-sa, măcar pentru că ştirea comunicată de Sonia pe el nu-l impresionase prea tare. Alte lucruri îi zgândăreau mintea înfierbântată: ziarele, prietenii, duşmanii, academia, cărţile, trecutul. Şi apoi bătrâneţea şi moartea apropiată... Chipul lui, cu câteva clipe înainte acoperit de pete roşii din cauza enervării, acum se îmbujorase de la vinul băut şi era de un roz aprins, asemeni merelor de marţipan ce se agaţă în pomul de iarnă. Iulia Mihailovna tot se mai lupta cu *Kopjschmerz.* Sonia îl privea pe Glebov cu ochi fericiţi. Glebov l-a luat de braţ pe Ganciuk şi l-a condus în birou – profesorul voia să-i arate un album din timpul războiului civil. „Am să vă arăt un băiat, care avea o labă foarte grea! Şi nu v-aş dori – mă auzi, Dima? – să, vă întâlniţi cu acest băiat. Aoleu, ce nu-i iubea pe tinerii învăţaţi cu ochelari! Îi căsăpea imediat – Ha, ha! – fără a mai întreba cine-i tata, cine-i mama!”

Glebov îşi aminti că şi el avea treabă în birou, şi anume să se uite la blestematele alea de busturi.

„Mai mult decât obligatoriu, spusese Druziaev. *Joi, poimâine”.* O spusese tot atunci, în cadrul aceleiaşi discuţii – şi lucrurile erau legate între ele, nu se puteau despărţi, ca două bucăţi de plastilină de culori diferite făcute biluţe şi apoi strivite între palme până ieşea un cârnăcior moale şi lipicios –, Glebov simţi dintr-o dată slăbiciunea şi supunerea din copilărie, când mâini străine te iau ca pe o bucată de plastilină şi te frământă, te strâng, te turtesc, fac din tine ce vor. Ca printre altele a mai spus. Într-o propoziţie subordonată, dar în aceeaşi frază cu cea legată de *joi:* există o hotărâre preliminară cu privire la bursa Griboedov. Să i se dea lui, lui Glebov. Ţinând seama de notele de la sesiunea din iarnă, Glebov a tăcut, n-a replicat, respectând jocul – s-ar fi zis că noutatea comunicată întâmplător era într-adevăr un fleac, care nu merita niciun fel de atenţie – deşi în suflet a simţit cum îi năvăleşte un val de căldură. Bursa

Griboedov! Chiar numai ultimele luni şi tot e o binefacere! În aceeaşi clipă îşi dădu seama că nu banii erau importanţi, impulsul moral conta – înainte şi mai sus. Dar vestea aduce şi suferinţă – în clipa următoare a înţeles-o cu tristeţe – noţiunea de bursă era legată de *joi,* erau de nedespărţit. Sau amândouă la un loc, la grămadă, sau nimic.

„Dar nu e posibil să vin şi să iau cuvântul!” În aceeaşi seară s-a dus la Şulepnikov. Era din nou speranţa nebunească nezdruncinată din anii copilăriei că ar putea face ceva. Dar ce putea el să facă? Cum să influenţeze? Glebov îşi închipuia că e de ajuns, de exemplu, ca Levka – ei, nu chiar Levka, ci tatăl lui, tatăl lui vitreg – să spună administraţiei institutului: „Nu-l chinuiţi pe Glebov!” şi ei l-ar fi lăsat în pace. Într-adevăr, cât poate dura aşa ceva? Există o limită a puterilor omeneşti. Întâi i-au cerut să-şi schimbe conducătorul ştiinţific. Pe urmă să povestească despre metoda à la Pereverzev, despre una, despre alta. Pe urmă ce ţine pe bibliotecă. Şi el se ocupase de asemenea mârşăvii, fusese de acord, povestise. Şi tot nu se satură, încă o nouă sarcină: să vii şi să iei cuvântul. Nu li se pare că au depăşit orice limită?

Levka părea să-l asculte cu compătimire, dădea din cap, scotea sunete aprobative şi în timpul acesta învârtea butoanele unui aparat încă necunoscut – televizorul. În micuţa ferestruică albă se mişca vag ceva, se agita, din când în când se auzeau fragmente de muzică: se transmitea o operă de la Teatrul Mare. Se spunea că asemenea televizoare nu sunt decât şaptezeci şi cinci de bucăţi în toată Moscova. Levka era absorbit de noua jucărie, se supăra, drăcuia când imaginea se strica; erau de faţă mama şi mătuşa lui, şi discuţia nu se închega. Altă posibilitate însă nu exista. Glebov îi povesti totul deschis, de faţă cu femeile. Mama lui Levka spuse cu înflăcărare:

— Lev, trebuie să-l ajuţi neapărat pe Dima!

— Asta-i părerea ta?

— Da, asta-i părerea mea! Îmi amintesc foarte bine de

Sonia, e foarte drăguţă. Pe tatăl ei nu-l ştiu. Dar, ce-i aiureala asta, să-ţi baţi joc în halul ăsta de sentimentele unor tineri…

— Ei, ce să-ţi spun, sentimente… Levka dădu din mână.

— Sigur, *tu* n-ai cum să-nţelegi asta! rosti batjocoritor şi cu şi mai multă îndârjire Alina Fedorovna. Pentru un om lipsit de ureche muzicală, orice muzică este un zgomot.

— Alea, nu te enerva, te rog, spuse mătuşa lui Levka.

— Ai venit la spectacol sau la miting? întrebă Levka.

— Ce să mai vorbesc cu tine! Alina Fedorovna făcu un gest tăios cu mâna şi era exact acelaşi gest cu cel de acum câteva minute al fiului ei. După o scurtă tăcere, şopti fără să se adreseze nimănui: — Să-ţi baţi joc în aşa hal de propria ta viaţă…

Ferestruica de la televizor se limpezi, în mijlocul scenei începură să apară siluetele cântăreţilor şi, pentru câtăva vreme, se lăsă tăcerea – priveau ecranul şi ascultau muzica. Levka stătea pe jos în faţa televizorului. Întorcându-se spre Glebov, îi spuse vesel:

— Imaginea o să fie mai bună, ai înţeles? Trebuie o altă antena. O să-mi facă rost Ian. Aici, toată problema e antena.

— Lev, îţi repet, trebuie să faci ceva pentru Dima şi Sonia! În vocea Alinei Fedorovna se simţea înflăcărarea şi enervarea totodată. Lui Glebov tonul nu-i plăcea, se temea ca nu cumva Levka să se înfurie. Între el şi maică-sa erau mereu tot felul de certuri.

— Spune-mi de ce nu poţi face niciodată nimic pentru alţii? E urât, Lev! E josnic! Nu poţi fi aşa de egoist! Un vechi prieten a venit, te roagă să-l ajuţi…

— Da ce pot eu să-i fac! răcni deodată Levka. Ce sunt eu, director? Ministru?

— Poţi. Ştim noi. Te-ai înconjurat de o şleahtă de ticăloşi, aşa că practic…

— Mamă, ia-o mai încet în privinţa prietenilor mei! Levka o ameninţă cu degetul mai curând amical. Toată discuţia părea nefirească. Mama îl certa pe Lev mai

curând din obişnuinţă decât din vreo pornire anume, iar el o asculta pe jumătate şi amândoi păreau a şti dinainte că se vor pune de acord asupra remizei. — Ce te tot agiţi atât, „Baton”? Nu prea înţeleg ce vrei…

Glebov îi repetă. Să nu-l mai chinuie, să nu se tot lege de el. Nu pot să se descurce fără el în toată tevatura asta? Trebuie neapărat să umilească un om: vezi, doamne, drăguţule, vino şi spune-ţi părerea, e foarte preţioasă pentru că tu eşti omul cel mai apropiat de profesor. Şi pe urmă ce-o să fie? Cum o să fie cu Sonia? Spune-ţi părerea! Uşor de spus. Dar dacă nu-ţi poţi mişca limba în gură? Asta nu se cheamă „să-ţi spui părerea”, ci „să te porcăieşti”. *Vino şi porcăieşte-te.*

— Ia te uită, ce puritan s-a mai găsit! rânji deodată cu răutate Levka. Alţii să se porcăiască, iar eu am să stau de o parte, nu-i aşa? Aşa e? Bună treabă!

Glebov spuse că alţii nu au cu familia Ganciuk relaţiile pe care le are el, lor le e mai uşor. Era clar că Levka nu va face nimic, nu vrea să facă nimic. Nu trebuia să vină, aici. Levka s-a schimbat tare mult. Mama lui are dreptate, a devenit îngrozitor de indiferent la tot. Şi de aici, probabil, această răutate animalică neaşteptată şi într-un fel inexplicabilă. Ei da, răutatea ca o reacţie la tot ce era ma mult sau mai puţin neplăcut, nedorit, ce l-ar putea deranja în viaţă. De exemplu, să telefoneze undeva, să roage pentru cineva. Levka continua, pe un ton enervat, să peroreze că nu e nimic îngrozitor să te urci la tribună şi să spui două cuvinte dacă e nevoie. Va lua şi el cuvântul, deşi nici lui nu-i prea vine la îndemână, îl ştie doar pe Ganciuk din copilărie, şi nici nu are timp, are alte treburi pe cap. Îl pregătesc acum pentru o plecare de o jumătate de an, stă nopţile şi toceşte la engleză, uite sunt întinse cărţile, dicţionarele. Dar dacă trebuie să ia cuvântul, înseamnă că trebuie, bătrânul s-a senilizat, vremea i-a trecut de mult, iar el nu o simte, face pe viteazul în loc să cedeze locul altora şi n-are rost să se umble cu mănuşi, iar Glebov să nu mai facă pe deşteptul: vrea şi ceapă să

mănânce şi gura să nu-i pută...

Când Levka a mai repetat o dată:

— O să iau şi eu cuvântul şi dacă e să i-o trag, apăi am să i-o trag! Glebov l-a întrebat:

— Pentru ce?

— Cum pentru ce? Pentru lipsă de principialitate, pentru organizare de gaşcă. Şi ploconirea în faţa apusului s-a manifestat...

— Minciuni.

— De ce minciuni? Am să demonstrez cu una cu două.

— Da! Cu una cu două! urlă dintr-o dată Glebov. Păi tu nu eşti logodnicul Soniei Ganciuk, dracu să te ia!

— Iar tu eşti logodnicul? Levka l-a privit viclean, mijindu-şi ochii mici şi roşii. Dau o mie de ruble contra una că nici tu nu eşti... Punem pariu, ei?

— Lev! Ce spui? Cum nu ţi-e ruşine? se indignară mătuşa şi mama, fără să se desprindă de la televizor unde tot se mai mişca şi mai clipea ceva. Şi Levka, din când în când, în timp ce vorbea, mai răsucea nişte butoane.

— Plec, spune Glebov, ridicându-se. La revedere!

Lev sări în sus repede şi-l apucă pe Glebov de mână.

Stai! Aşează-te! O să inventăm acuşi ceva. Ştii ce? Ia să-i dau eu un telefon lui Iurka Şireiko.

Pe loc s-a dus la telefon şi a făcut numărul. Convorbirea era surprinzătoare prin tonul ei familiar. Cât de departe era Levka de Glebov! Vadim nu mai ştia nimic despre prietenii acestuia, nu numai despre cei din oraş sau din împrejurimi, nici măcar despre cei din institut.

— Ce faci? Munceşti? Studiezi harta? Mai repeţi o dată planul bătăliei generale? Ei? se prostea Levka. Pe Glebov îl apucase sila gândindu-se că Levka va vorbi pe acest ton scârbos şi despre el. Ascultă, valea încoace! Ni s-a adus un televizor. Vino să vezi. Chiar acum îi dăm drumul. O operă de la Teatrul Mare... Da, cu Dima Glebov, finul tău. Îţi transmite salutări... mersi, am să-i spun... Ei? Avem vin „Hvancikara”. I-au trimis lui tata o ladă... Nu? Cu niciun

chip? Nu putut sau nu vrut? Fii atent, fato, treaba, ta... Ascultă! E aici o problemă... N-aş fi vrut la telefon, dar dacă eşti aşa de ocupat...

— Nu-i spune nimic de mine! şuieră Glebov, făcând semne cu mâna.

Levka îi făcu un semn: şezi frumos taci.

— Uite ce problemă. Joi e şedinţă, nu? Am citit, bineînţeles. Un articol tare! Foarte tare! Făcu cu ochiul lui Glebov. Tocmai stăm aici, discutăm. Totul e bine, totul la obiect... Exact, exact... Da, da, da... Corect... Exact.

Ţinând receptorul la distanţă cu mâna întinsă, strecura ironic printre dinţi:

— A pus claie peste grămadă tot felul de ticăloşii şi mai vrea să primească şi complimente, porcul! Da, articolul ţi-a reuşit. Te felicităm. Articolul e minunat, Aşa deci, ce facem cu Dimka Glebov? E jenant pentru el să ia cuvântul, înţelegi şi tu... Ei?... Ei... Ei şi? Păi uite îţi dăm telefon, ne sfătuim...

Pe urmă au fost multe şi neînţelese interjecţii, pe urmă Levka a spus. „pa!", a trântit receptorul şi, oftând, a zis:

— Tot bombăne ceva împotriva ta... Nimeni, zice, nu-l trage cu sila la tribună, să nu mai facă pe victima... Ce se tot duce pe la toţi şi se plânge?... Un pisălog, zice, Glebov ăsta al tău...

Glebov tăcea, strivit. A presimţit-o. Numai neplăceri i-a adus telefonul ăsta. Levka se bucura însă, era mulţumit de sine, privea ca un învingător şi zicea că l-a scăpat pe Glebov de la o nenorocire.

— Acum eşti un cazac liber: poţi să iei cuvântul, să nu-l iei, cum vrei? Clientul e boier. Şi asta eu ţi-am aranjat, m-ai înţeles? Mă respectă, şarpele... De aia mai sunt în viaţă, că nu m-ating eu de ei! Am să aduc acum „hvancikara", sulguni. E şi lavaş adevărat, din magazinul gruzin. Hai să chefuim ca doi boieri!

Glebov nici n-a apucat să se gândească dacă să meargă acasă, sau la Sonia, sau să rămână aici în această lume de zăpăciţi, că Levka a şi apărut strângând

la piept patru sticle mari închise la culoare. Femeile aşterneau faţa de masă, se auzea clinchet de pahare…

Mai rămâneau două zile. Glebov tot nu ştia încă ce va face joi: era *imposibil* în aceeaşi măsură şi să vină şi să nu vină. Marţi, după vizita la Levka Şulepnikov, care s-a terminat cu un scandal imens şi un chef care a ţinut toată noaptea, era complet la pământ, pur şi simplu n-a putut să se scoale şi să se ducă la institut. O jumătate de zi a tot încercat să-şi vină în fire, a zăcut ca mort în cămăruţa lui – a venit spre dimineaţă, cu capul cât o baniţă şi aşa a şi căzut în pat, îmbrăcat – şi când a făcut ochi, a văzut un doctor în halat alb. Doctorul nu venise la el, ci la bunica. De câteva zile bunica Nila era grav bolnavă, nu se mai ridica din pat. În capul lui Glebov uruia şi zornăia, de parcă cineva bătea nişte foi metalice; îl auzi totuşi pe doctor vorbind cu verişoara Klavdia. „Dar o injecţie?” întreba Klavdia şi pe chipul ei se citea o ură imensă. Doctorul repeta surd: „Clientul e stăpân!” Au dezgolit braţul, i-au făcut o injecţie. Plecând din cameră, doctorul, destul de tânăr şi de frumos, cu obrajii trandafirii, l-a privit pe Glebov atent şi a spus: „Clientul e stăpân”. Glebov îşi simţea mereu inima strângându-i-se şi frigul pătrunzând valuri valuri în tot trupul. Klavdia s-a aşezat lângă el, şi-a aplecat faţa albă şi rea şi a şoptit: „Bunicii îi e rău, eu nu dorm nopţile, veghez aici, iar tu – în ochii ei erau lacrimi – vii ca un porc… Unde ai fost? Te-ai porcăit ca dracu, toate le-am dus la curăţătorie…”

Îi era milă de Klavdia, care plângea, dar nu-şi putea aminti de nimic, nu putea explica nimic, doar, încordându-şi puterile, reuşi să spună răguşit: „Clientul e stăpân”. Pe urmă au început să-i apară în minte fragmente din cele întâmplate cu o zi înainte. Totul începuse atât de paşnic şi de casnic, cu mama, mătuşa, faţa de masă albă şi clinchetul paharelor şi se terminase cu o beţie fără rost nu se ştie pe unde. Într-un apartament sub acoperiş, cu ferestre în formă de semicerc. Era un gramofon ciudat cu pâlnie. Pe coridor

trebuiau să umble în vârful picioarelor, cineva cădea tot timpul şi-l ridicau cu hohote de râs. O femeie era blondă, foarte fleşcăită, albă, poroasă, şi-l tot întreba: „Cât se plăteşte pentru o teză de doctorat?” Când au stat cu mătuşa şi cu mama la masa aceea rotundă şi au băut „hvancikara”, Levka s-o pleoştit neaşteptat de repede, Glebov s-a mirat: de ce oare? Mama lui doar bea pahar după pahar. Feţele lor începeau să semene din ce în ce mai mult. Se vedea cât de colo că erau mamă şi fiu. Ochii ei mici ca de păsărică străluceau cu reflexe roşietice, ai lui, la fel de roşietici, scoteau scântei. Şi ce s-au mai certat, lovind şi unul şi celălalt cu pumnul în masă! Levka tuna: „Ce drept ai să vorbeşti aşa? Cine eşti tu? Eşti cea mai ordinară scorpie!” Şi Alina Fedorovna încuviinţa plină de importanţă: „Da, o scorpie. Şi mă mândresc că sunt o scorpie.” Sora ei era de acord: da, o scorpie, tot neamul nostru este aşa, de scorpii. Să fii scorpie era considerat, se vede, o virtute. În orice caz, se subînţelegea în asta un oarecare aristocratism, la care ambele femei făceau aluzie. Da, noi suntem scorpii, dar tu eşti un gunoi. Glebov ştia că nu e bine să te-ncurci cu Levka Şulepa, căci totul se încheia de obicei cu un scandal, cu o bătaie sau cine ştie ce altă aiureală oribilă. Se mai întâmplase aşa. „A, sunt un gunoi? Dar, spune-mi, cum să te numesc *pe tine?”* Era de faţă şi un oarecare Avdotin, îmbrăcat pe jumătate militar. Şedea şi el la masa rotundă şi bea „hvancikara”. Avea o faţă puhavă, atârnând în jos, tristă ca un uger de vacă. Avdotin bombănea întruna: „Fiecare plăteşte pentru faptele sale!” Această frază i s-a întipărit în minte, nu se ştie de ce. Erau vreo opt sticle de „hvancikara”. Trebuia să fugă de acolo, dar picioarele nu-l mai ascultau, nu putea să se scoale. „Dacă sunt un rahat, am să plec de aici, repeta Levka adresându-se lui Glebov. Ce nevoie am eu de scorpii? Chiar dacă e mama mea, nu vreau! Îi trimit pe toţi la dracu, mi-ajunge, plec!” Avdotin nu-l lăsa. Levka l-a lovit pe Avdotin peste faţă. S-au smuls de acolo, au plecat în fugă. O maşină i-a adus prin

noaptea adâncă. Au orbecăit multă vreme, nu găseau casa, şoferul înjura şi voia să-i lase în mijlocul drumului. Şi totuşi au ajuns. Acolo era gramofonul cu pâlnie. Despre ce au vorbit? De unde a pornit scandalul? A, da, iată de unde: Levka s-a apucat să-l convingă pe Glebov s-o părăsească pe Sonia. „Sonia e fată bună, dar ce nevoie ai de aşa ceva? Nu fi prost!” şi i-a mai spus: „Vrei să fii prieten cu ea? E foarte nobil din partea ta. Şi eu sunt prieten cu ea şi am să fiu toată viaţa. Să-i povestesc toate, să mă sfătuiesc cu ea în toate privinţele... E atât de minunat să ai o femeie-prieten...”

Şi atunci mama i-a spus: eşti un gunoi.

De fapt, acest lucru era clar şi pentru Glebov. Dar puterea lui Levka în fapte de viaţă părea de nezdruncinat, şi atât de distrugătoare... Aveţi nevoie de o femeie? La miez de noapte? Să vă liniştească, să vă alinte, să vă spună cuvinte gingaşe, care să vă tulbure sufletul – şi nu pentru bani, ci doar aşa, din veşnică generozitate femeiască – când sunteţi nenorocit, aruncat în stradă şi mama v-a blestemat? Nimeni nu vă poate linişti aşa cum face o femeie la miez de noapte. Şi blonda aceea cu pielea albă şi poroasă, care trăncănea vrute şi nevrute, apăruse ca o fericire mistică şi ireală – ca sticla de bere ce a găsit-o pe neaşteptate Pomracinski, cel care nu bea niciodată bere, şi pe care Glebov l-a întâlnit când s-a târât pe jumătate mort în coridor, iar berea fusese cumpărată de soţia lui Pomracinski ca să se spele cu ea pe cap. Dar chiar şi blonda aceea nu a putut să-l facă să uite totul. Pentru că era chinuit fără încetare, ca de o suferinţă, de întrebarea: ce să facă joi?

Laţul se strângea tot mai tare. Partizanii lui Ganciuk – şi mai rămăseseră destui în institut, printre ei nişte mărimi ca profesorul Kruglov, profesorul de lingvistică Simonian, şi alţi câţiva oameni acum uitaţi, câţiva studenţi, doctoranzi – se pregăteau pentru joi, înflăcăraţi de dorinţa de a-l apăra pe Ganciuk. Dar nu toţi puteau lua cuvântul la şedinţa aceea. Era şedinţa lărgită a Consiliului Ştiinţific

la care erau invitaţi activiştii. Pe Glebov îl invitaseră în calitate de adjunct al preşedintelui Cercului Ştiinţific Studenţesc. I-a venit o hârtiuţă într-un plic albastru oficial: „Prezenţa dumneavoastră este obligatorie…” Marţi seara a venit în fugă Marina Krasnikova, una din activistele Cercului Ştiinţific Studenţesc, ca de obicei excitată, vorbăreaţă, ziceai că vine de la un chef, pasiunea pentru munca obştească deborda în fata asta. Părea că drumul grăsanei duce direct spre Academia de Ştiinţe sau, poate, spre Comitetul Femeilor Sovietice. A dispărut fără urmă, ca o piatră care cade la fundul mării… Ce s-a întâmplat apoi cu ea? Unde a dispărut?

— Va trebui să iei cuvântul din partea Cercului Ştiinţific Studenţesc, pentru că Lisakovici este bolnav, turuia Marina. Iată aici câteva puncte principale… Lisakovici mi le-a dictat la telefon…

— Dar ce e cu Lisakovici? Ce are? deveni circumspect Glebov. Şiret Fedia Lisakovici ăsta, se pare că i-a luat-o înainte, şi în felul acesta îl obligă pe el să se ducă. Lisakovici era preşedintele Cercului. Marina a spus că are anginã foliculară, temperatură mare, dar vrea să vină. Speră că până joi se va simţi mai bine. Doctorul i-a interzis categoric. Glebov a întrebat îndoit: ce temperatură are? Marina a spus că se pare că în jur de treizeci şi nouă. Punctele pe care le dictase erau următoarele: Ganciuk este cel care a înfiinţat Cercul Ştiinţific Studenţesc. Tot ce a realizat mai bun acest Cerc se datoreşte lui Ganciuk. Greşelile lui Ganciuk sunt caracteristice şi multor altora. Dacă e să-l îndepărtăm pe Ganciuk înseamnă că trebuie să-i îndepărtăm şi pe ceilalţi. Meritele lui sunt cu mult mai mari decât greşelile. Despre articolul publicat în ziar să nu se spună niciun cuvânt. Dacă nu se poate, să spună că nu e destul de concret şi prea puţin convingător. Să spună cu toată tăria: trebuie să ne mândrim că Nikolai Vasilievici Ganciuk este profesor la noi în institut.

Glebov, citind, s-a mirat: uite Fedka Lisakovici e totuşi

un om curajos! Una din două: sau e curajul unui nebun – să ia atitudine aşa deschis împotriva lui Druziaev, Dorodnov şi a celorlalţi – sau ştie el ceva. Lupta se încingea, nu glumă. Marina a spus că profesorul de folclor, Kruglov Vasili Dmitrievici, un bătrân foarte cumsecade şi respectat de toţi, s-a înfuriat când a citit articolul şi a ameninţat că pleacă din institut, dacă nu încetează prigoana împotriva lui Ganciuk. „Păi să plece, dacă vrea, gândi Glebov, repetând opiniile lui Druziaev. Ce, crede că ne-a speriat? Nu există oameni care să nu poată fi înlocuiţi.” O doctorandă l-a întâlnit pe Şireiko în curte şi, când acesta a salutat-o, i-a întors demonstrativ spatele. Se spune că Şireiko a roşit şi a întrebat cu voce tare: „Ce-nseamnă asta?” Ea n-a răspuns şi a plecat. Iar studenţii din anul întâi la care are seminar, nu au venit la ultima lecţie aproape în bloc.

Marina Krasnikova nu mai fusese niciodată înainte la Glebov acasă. Venirea ei era un indiciu că spiritele se aprinseseră tare de tot. În ochii Marinei ardea compătimirea nobilă pentru toţi oamenii nobili şi bucuria că şi ea face parte din aceşti oameni nobili. „Trebuie să ridici glasul! Să vorbeşti în numele nostru, al tuturor! Ce neruşinare – studenţii nu-şi pot apăra profesorul!” Înflăcărarea ei, strălucirea ochilor şi degetul ridicat ameninţător i-au amintit lui Glebov de cuvintele lui Druziaev: *mai mult decât obligatoriu.* În esenţă era unul şi acelaşi lucru, aceeaşi teroare.

Marina părea că nu observă că în casă e cineva bolnav grav, că e o infirmieră cu o valijoară, că miroase a medicamente, că pe coridor aleargă o femeie tânără, Klavdia, cu faţa înlăcrimată. Şi când Glebov, pradă îndoielii, reuşi totuşi să îngâne: „Înţelegi, sunt într-o situaţie atât de complicată, e bolnavă bunica, nu se ştie ce se poate întâmplă peste o oră...” ceea ce însemna o încercate slabă şi aproape fără speranţă de a se smulge din plasă, Marina îi răspunse repede: „Poţi să dispui de mine! Pot să fac de gardă o oră, două, o zi întreagă, cât

trebuie. Dar tu trebuie neapărat să te duci…”

În aceeaşi seară apăru un alt musafir – Kuno Ivanovici. Vizita lui îl umplu pe Glebov de uimire. Secretarul lui Ganciuk nu venise niciodată pe la el, relaţiile lor erau reci. În prezenţa lui Glebov, Kuno Ivanovici, sau Kunik, cum i se spunea în familia Ganciuk, devenea ciudat de nervos: se emoţiona, începea să facă spirite, vocea îi tremura. Odată, Glebov l-a vizitat pe Kuno Ivanovici în apartamentul lui din strada Gnezdnikovski. L-a trimis Ganciuk după nişte hârtii. Apartamentul lui Kuno Ivanovici l-a mirat pe Glebov prin curăţenie, ordine şi un confort neaşteptat la un burlac. Erau o mulţime de flori în ghivece, în vase pe mese, pe pervaze şi pe rafturi, plante atârnate foarte pitoresc peste tot. Rafturile alternau cu fotografii, cu reproduceri. Fiecare perete era ca o operă de artă bine gândită. Peste tot se vedea un rafinament de muzeu, totul părea foarte nebărbătesc şi de aceea cam dubios. Cât timp Kunik a strâns hârtiile, Glebov a stat pe un puf şi a examinat camera. A văzut pe perete, între două rafturi, pe care se aflau nişte cactuşi muşchiuloşi la înfăţişare, o fotografie mare a Soniei. Mal atârnau multe alte fotografii, dar cea a Soniei părea a fi fost intenţionat mărită. „Suspină!” se gândi ironic Glebov. Răbda şi suporta cu stoicism tonul de superioritate nervoasă, didactic, pe care Kunik subliniindu-şi vârsta îl avea în discuţiile cu el. Glebov în prezenţa lui se simţea în schimb absolut liniştit.

Şi atunci, marţi seara, văzându-i silueta plăpândă într-un palton lung, cu capul plecat într-o parte şi în jos, Glebov, deşi foarte mirat, a rămas liniştit.

Kunik fără să spună „bună ziua”, sau „bună seara”, începu să vorbească de parcă ar fi continuat o discuţie ce abia fusese întreruptă.

— Prima mea condiţie, spuse el, călcând pragul, este ca Nikolai Vasilievici să nu afle nimic despre toate astea.

Ce condiţie? Ce aiureală? Glebov făcu un gest invitându-l pe acest om enigmatic să-l urmeze prin

coridor. Îi ieşi iar în cale Klavdia.

— Bunica întreabă dacă eşti acasă?

— Doar vezi.

— Toată ziua nici n-ai trecut pe la ea. E îngrijorată să nu ţi se întâmple ceva…

— E bolnavă bunica, explică Glebov lui Kunik. Acesta, de parcă n-ar fi auzit nimic, îşi continuă discursul:

— Pentru că dacă o să afle. O să mă omoare. Are un amor propriu… Sper că i-aţi înţeles caracterul: amor propriu, impulsiv, naiv şi neajutorat, totul la un loc… Au intrat în odaia lui Glebov, şi Kunik, fără să se dezbrace, fără să-şi scoată căciulă şi fără să se uite în jur, s-a lăsat cu un aer de somnambul pe prima mobilă ieşită în cale – patul lui Glebov. S-a prăbuşit direct în palton. — Pentru alţii e gata să lupte ca un leu, să se ducă oriunde, să se războiască cu oricine. Aşa s-a bătut pentru Astrug ăsta, un nimic… Este însă absolut neputincios când e vorba să se apere pe el însuşi. Nu va mişca un deget. Trebuie să acţionăm noi, prietenii lui…

„Ce putem face noi, nişte pitici nenorociţi?” se gândea Glebov.

— I-am spus, am insistat: „Trebuie să-i răspundeţi lui Şireiko imediat! O scrisoare la redacţie. Foarte dură. O ticăloşie nu trebuie lăsată nepedepsită”.’ El a spus că nici nu se gândeşte. A citat cuvintele lui Puşkin: „Dacă cineva m-a scuipat pe la spate pe frac, e treaba lacheului meu să spele scuipatul”.

— Mă rog, putem juca rolul lacheului, spuse Glebov. N-am nimic împotrivă. Dar practic cum?

— Nu rolul lacheului, ci rolul prietenului vă invit să-l jucaţi! Rolul de om cinstit! Citatul din Puşkin arată doar că nu înţelege nimic din ce se întâmplă în jur. I se pare că cineva l-a scuipat pe la spate pe frac. Dar ei i-au ieşit înainte cu furca şi vor să-i spintece burta. Asta e! Vor să-l distrugă.

— Kuno Ivanovici, ce propuneţi? Cum puteam acţiona?

— Cum putem acţiona!… Cum putem acţiona!…

bolborosea Kunik, mişcând din umeri, pentru a-şi scoate paltonul negru cu guler din blană de câine, care atârna pe pat, iar o mânecă alunecase pe pernă. Eu am şi început să acţionez. Am scris la redacţie, opt pagini dactilografiate. Au semnat şase oameni. Iar acum scriu pe la diferite foruri. Nu cer nimănui să semneze scrisoarea, e foarte tare, nu vreau să expun pe nimeni. Eu nu am nimic de pierdut, nu mă tem. În ce vă priveşte pe dumneavoastră, dragă Dima Glebov… — O clipă, parcă îndoit şi studiindu-l, l-a sfredelit pe Glebov cu privirea, mişcându-şi sprânceana roşcată. Era un pic ridicol. — Iertaţi-mă, pot să vă consider un prieten adevărat al lui Nikolai Vasilievici?

— Adică? De ce nu?

— Iertaţi-mă, dar vreau să capăt un răspuns. Vă rog să-mi răspundeţi…

— Ei, bineînţeles.

— Aşa, bineînţeles. Bine. Atunci de ce vă purtaţi atât de ciudat?

— Iertaţi-mă, nu înţeleg.

— De ce nu protestaţi împotriva vehiculării dumneavoastră în toată această campanie murdară?

Glebov rămase complet perplex. Ce vehiculare? A citit el oare, el, Glebov, articolul lui Şireiko pe care Kunik, de altfel, îl cunoaşte foarte bine de la institutul pedagogic? Glebov îl citise, îl citise în fugă, sărind peste rânduri, cum citeşti ceva murdar de care vrei să scapi cât mai repede. Acolo, în articol, iată ce era însă: „Nu întâmplător unii studenţi din anul cinci au hotărât să renunţe la serviciile profesorului în calitate de conducător ştiinţific al lucrării lor de diplomă”. Kuno Ivanovici a căutat să afle clar la cine se făcea aluzie: asemenea studenţi care au renunţat a fost numai unul. Nu i-a fost lene, s-a dus la facultate şi a văzut cu ochii lui cererea tovarăşului Glebov, viitor doctorand. Când i se spusese numele lui Glebov la telefon nu crezuse urechilor. Dar s-a dus şi s-a convins. E o fantasmagorie.

— Dar ştiţi despre ce e vorba? strigă Glebov. Nu ştiţi nimic. Nu cunoaşteţi dedesubturile!

— Ba le cunosc, le cunosc! A dat din mână grăbit, cu o privire dispreţuitoare, de parcă s-ar fi temut să audă ceva neplăcut. Dacă nu le cunosc, le ghicesc. Dar dedesubturile nu mă interesează. Importante sunt faptele: sunteţi vehiculat şi tăceţi... Tăceţi, aşa e Dima! De ce tăceţi? Cum puteţi să tăceţi, să veniţi în casă, să staţi de vorbă cu Nikolai Vasilievici, cu ceilalţi... Trebuie să fiţi de acord cu mine că nu e, cum să zic, nu prea e la înălţime din punctul de vedere al moralei...

Glebov privea pe sub sprâncene la vizitatorul devenit călău. Inima îi bătea să-i spargă pieptul. Ba îi venea să strige: „Dar cum vine din punctul de vedere al moralei să te bagi sub plapuma unei fetişcane în timpul furtunii?”, ba îl ardea ruşinea şi era gata să facă orice, să fie de acord cu orice, doar-doar s-or repara cele întâmplate. Dar nu putu decât să şoptească:

— Zău, n-am văzut fraza aceea...

— Parcă de fraza aia ar fi vorba. Dacă pe stradă, sub ochii dumneavoastră, tuna Kunik, cineva se năpusteşte asupra unui om şi-l jefuieşte, şi vă cere dumneavoastră, unui trecător, o batistă pentru a-i pune lacăt la gură, căluş...

— Tăceţi odată! se rugă Glebov. Vorbiţi mai încet, în camera de alături e un om bolnav.

— Nu, trebuie să mă ascultaţi. Cine sunteţi? Un martor întâmplător sau un complice? Ei, bine, să lăsăm, sunt motive, dedesubturi... Să zicem, să presupunem... Dar *acum* ce să facem? Cum să trăim mai departe? O să staţi ca şi înainte în expectativă? Nu mai e timp. Joi e ziua execuţiei. Dvs., Dima, prevăd de pe acum, n-o să aveţi destulă putere să vă sculaţi şi să spuneţi: „Nu e adevărat!” înseamnă că execuţia... Aşa o să fie... Uneori şi propria tăcere este o execuţie.

Dar Glebov a izbucnit, parcă împotriva voinţei sale:

— Nu e adevărat! Am să iau cuvântul joi, am să spun!

Omul roşcat şi spălăcit s-a ridicat de pe pat, şi-a pus pe umeri paltonul cel lung. Şi-a ridicat capul strâmb, l-a privit fix, mijindu-şi ochii, parcă de undeva de sus, deşi era mai mic de statură. Nu a spus nimic, nu şi-a luat rămas bun, a trecut cu mersul său târşâit, lunatic, prin coridor, şi a dispărut pe după uşă, Glebov a închis uşa, când, deodată celălalt a bătut din nou.

— Dima, dragul meu, un lucru vă implor... şopti, de spaimă ţinând capul şi mai mult plecat într-o parte, faceţi cum credeţi de cuviinţă, dar bătrânului niciun cuvinţel! Promiteţi? Da? Nici despre scrisorile mele, nici despre discuţia noastră. Ar fi îngrozitor să afle!

Răspântia se apropia implacabilă, se apropia tortura, se afla în faţa lor şi de istovire nu-şi mai simţea picioarele – acuşi-acuşi o să cadă... Ce să facă? Unde să se ascundă? O forţă misterioasă îl împingea spre un ţel necunoscut. Deşi i se părea că stă nemişcat, cineva îl mâna de la spate. Dar nici el nu ştia încă încotro. A trecut în zbor o zi, la fel de anodină, de plină de agitaţie, de treburi, cu alergături la farmacie, cu discuţii complet stranii. Klavdia iar se certa cu mama ei şi plângea la bucătărie. O iubea foarte tare pe bunica Nila. Şi Glebov o iubea.

Pe cine era să iubească dacă nu pe bunica Nila?

Stătea lângă ea, ţinea în palmă mâna bătrânei, cenuşie şi uşoară ca un petec, şi turuia ceva, povestea – ea îl rugase, ca un copil mic – iar în cap îi răsuna un clopot: încolo de o iei, vei pierde calul, încoace nevasta, iar dincolo chiar viaţa. Fusese convocat la un colocviu cu studenţii din anul întâi. Totul era clar, ce rost avea să se ducă? Nu s-a dus. Pe urmă a dat telefon Afoniceva, secretara decanului: „Glebov, ştiţi că mâine la douăsprezece...?” O voce repezită, insistentă: să telefoneze cât mai repede la cei douăzeci de oameni, să-i bifeze de pe listă. „Anunţat”. „Să veniţi la timp”. „Am să vin”.

Se străduia să judece liniştit: ei bine, sunt patru variante, să le analizăm. Varianta întâi: să mă duc şi să

iau cuvântul în apărarea lui. Nu chiar direct, să zicem cu nişte rezerve, să arăt nişte lipsuri, dar, în general *o apărare,* măcar în forma pe care o propunea Kunik: să lămurească fraza din articolul lui Şireiko şi să-i explice caracterul provocator. Ce rezultat va avea varianta aceasta? Furia administraţiei. Pa şi pusi bursa Griboedov, doctorat şi toate celelalte. Căci asta înseamnă să întorci pe neaşteptate armele. Ei nu-i vor ierta aşa ceva. O, da, niciodată, niciodată. O vor considera drept trădare. Răzbunarea va fi cumplită, fără întârziere. Şi întrucât Dorodnov are acum puterea în mână, directorul lipseşte cu lunile – ba e undeva în Coreea, ba prin China, ba în spital – totul va decurge cum vrea el. Iar Dorodnov vrea să plătească nişte poliţe lui Ganciuk. Ce are de câştigat din varianta asta? Recunoştinţa lui Ganciuk şi a întregii familii. O iubire şi mai fără margini din partea Soniei. Câte cineva, cum ar fi Marina Krasnikova, îi vor strânge mâna timp de o jumătate de minut şi-i vor spune ce om grozav e, cât de bine a vorbit, iar Kunik va declara, satisfăcut: „M-aţi uimit! Mă bucur pentru dumneavoastră!” Asta va fi tot. Apoi va ajunge un scrib nenorocit nu se ştie pe unde. Sâmbăta, încărcat ca un catâr, se va căra cu trenul electric la Bruskovo. Pierderea e zdrobitoare, câştigul neînsemnat. Varianta a doua: să se ducă şi să vorbească critic la adresa lui Ganciuk. Adică, vorbind mai simplu, *să se năpustească* asupra lui dar după toată haita. Bineînţeles, câtuşi de puţin agresiv, fără bădărănii, cu căldură chiar, cu compătimire, cu un imens regret pentru faptul că trebuie să constate, cu îndemnul ca să fie luate în consideraţie meritele, să fie tratat cu respect, dar... În spiritul celor ce i se ceruseră. Ceva despre menşevism. Sau RAPP, de fapt, tot aia e. Să strecoare ceva despre busturi. Se poate şi fără busturi. Poate doar vreo două-trei cuvinte de regret. Cel mai important este să treacă sub tăcere fraza din articolul lui Şireiko, de parcă ea n-ar fi fost nicăieri, niciodată. Căci dacă şi-ar pune mâna pe inimă, şi-ar fi foarte sincer: este oare Nikolai Vasilievici,

ca om de ştiinţă, ca îndrumător ştiinţific, chiar fără cusur? Oare nu au niciun pic de dreptate cei ce au pornit atacul împotriva acestei cetăţi? Să recunoaştem în secret: au, au... Cărţile lui sunt cam plicticoase. Niciuna nu poate fi citită până la capăt. O plictiseală de nesuportat, dacă e să fii cinstit! Aşa se scria acum douăzeci de ani, acum e nevoie de altceva. Sociologismul vulgar e înrădăcinat în el şi nu poate fi smuls de acolo, ca o boală ereditară! Dar despre asta niciun cuvinţel! Asta aşa, în secret. Dacă vorbeşti sincer în faţa propriei conştiinţe. Şi învinuirea că ar fi domnit în facultate, nu e nici ea chiar o minciună. Profesorii erau numiţi numai cu aprobarea lui. La doctorat te puteai înscrie numai cu acordul lui. Şi nici nu e chiar aşa „cu capul în nori” cum se crede, vede totul, se descurcă, îi studiază pe oameni şi nu e deloc un etalon de imparţialitate, ba dimpotrivă, e chiar părtinitor, pe unii îi iubeşte, pe alţii îi urăşte, şi uneori e greu de înţeles de ce. Gusturile sale par de modă veche, pasiunile îşi au rădăcinile în trecut, în deceniile de revolte, lupte, atacuri. Există himere care în mod evident nu mai sunt himere pentru mulţi, dar el nu se poate debarasa de ele, cum nu se poate dezlipi un prunc flămând de pieptul mamei. Şi unele fenomene apărute în ultimii ani – înainte de război şi imediat după el – nu are capacitatea de a le asimila. Dar Dorodnov are? Bine, însă Nikolai Vasilievici este un om foarte cinstit, integru, iată care-i esenţa problemei! A-l ataca înseamnă a ataca însăşi ideea de integritate! Pentru toţi e clar că Dorodnov e una, iar Nikvas Ganciuk alta. Cei neavizaţi întreabă uneori: în ce constă de fapt diferenţa? Ei şi-au schimbat, pur şi simplu, temporar locurile. Amândoi ameninţă cu săbiile. Numai că unul e obosit întrucâtva, iar celuilalt i s-a pus de-abia de curând sabia în mână. De aceea, dacă te năpusteşti asupra unuia, este ca şi cum te-ai năpusti şi asupra celuilalt, asupra tuturor celor ce ţin o sabie în mână. De fapt, nu e aşa. Mişcările lor sunt totuşi diferite, ca înotătorii în apă: unul împinge apa cu mâinile sub el, altul dă cu mâinile în

lături. Ah, doamne, dar într-adevăr, nu e nicio diferenţă! Plutesc în acelaşi râu, în aceeaşi direcţie. Problema aici e pur şi simplu că se va despărţi pentru totdeauna de Sonia. Va pierde dragostea ei. A pierde dragostea unui om măcar este însă un lucru ireparabil, o dramă profundă a inimii. Şi nu numai, nu numai asta! Vor veni din toate părţile şi blesteme, oamenii nu-i vor mai întinde mâna ca, doamne fereşte, să nu se mânjească. Pe urmă cineva, va trimite o telegramă: „Vă felicităm cu înalta distincţie – cei treizeci de arginţi Griboedov". Toate astea nu contează. Pentru că viaţa lui va căpăta deodată un ritm atât de rapid, el îşi va lua zborul departe-departe, şi toţi aceştia vor dispare din orizontul lui, vor pieri fără urmă cu zâmbetele lor, cu dispreţul lor, cu minunaţii lor ochelari de cal pe nas. Să nu vezi că soarta lui Ganciuk e deja hotărâtă! A căuta să-l salvezi e totuna cu a vâsli împotriva curentului ce-i poartă pe toţi. O să-ţi iroseşti puterile, iar valurile o să te zvârle pe pietre. Să fi fost numai *frica* de a se trezi deodată pe pietre, în sânge, cu clavicula ruptă? Atunci nu-şi dăduse seama de această frică. Frica este resortul cel mai greu de surprins şi cel mai tainic al conştiinţei umane. Nişte degete de oţel îl împingeau încetinel, el era gata, definitiv şi fără îndoială, totuşi, o forţă nevăzută îi bara drumul. Sonia, oare? Pe care n-o iubea? Dar în viaţa lui nu cunoscuse o fiinţă mai bună decât ea… Nu, nu Sonia, ci căldura ei, bunătatea… Aceste calităţi ale Soniei, sufletul ei erau acea barieră de netrecut.

Atunci, dacă ambele variante sunt imposibile, rămâne cea de-a treia. Să vină şi să nu ia cuvântul, să tacă. Dar aşa nu va face pe placul nimănui. Îl vor urî şi unii şi ceilalţi. Varianta aceasta cade fără doar şi poate! Atunci rămâne a patra. E ultima, altceva nu mai e. *Să nu se ducă deloc.* Dar cum? I-au atras atenţia: „mai mult decât obligatoriu". Înseamnă că motivul trebuie să fie fatal, de proporţii cosmice. De exemplu, mergând la şedinţă şi traversând prin piaţă, să fie călcat de o maşină. Să se

năpustească asupra unui câine pe stradă pentru ca acesta să-l muşte ca să fie trimis imediat să-şi facă injecţii. Sau altele! Toate sunt prostii. Dacă criza de inimă şi leşinul de acum două zile s-ar petrece acum, asta da! Dar Druziaev, ca om al justiţiei, ar dispune imediat o anchetă şi ar rezulta că motivul este o comă alcoolică. Nu, e imposibil. Şi e la fel de imposibil să se ducă. Pat. Niciuna din piese nu poate face vreo mişcare.

Cam acestea, numai fragmentat, pe scurt, cu un glas obosit, cu pauze, căzând pe gânduri, le povesti bunicii Nila. Ea îl rugase să-i povestească câte ceva despre *treburile lui.*

— Îmi place să ascult despre treburile voastre.

Bunica nu lucrase niciodată în viaţa ei. Adică muncise toată viaţa, dar acasă, în sânul familiei. Şi, bineînţeles, nu pricepea nimic din toate astea. Dar el i-a povestit, trebuia să aibă un subiect, şi în cap nu avea decât asta.

Bunica Nila se apuca uneori şi ea să povestească din amintirile despre vremuri de altădată. Îşi amintea limpede, cu amănunte. Şi tot despre lucruri îndepărtate. Când te gândeşti cât de îndepărtate... cu vreo şaptezeci de ani în urmă. Povestea cum bunicul Nikolai, străbunicul lui Glebov, o dusese vara la ţară. El era negustor, locuia pe Varvarka, lângă hanul lui Solianov – casa aceea o vânduseră înainte de revoluţie, se mutaseră pe Şcipok, dincolo de râul Moscova – dar la ţară, în judeţul Venevski, aveau o casă pe care bunicul Nikolai o construise pentru soacra lui, care nu voise să se mute la Moscova. Când era mică, bunica Nila pleca cu multă plăcere vara la ţară. Bunicul Nikolai nu era iubit acolo. Îl porecliseră „Uscatul”. Dar bunicăi Nila i se părea bun. La drum i se dădea întotdeauna „o legăturică de rogojină” dintr-o rogojină curată galbenă, în care erau bomboane ieftine, turtă dulce şi nuci. Toate împreună se numeau “harababură”. Aşa se şi cerea la prăvălie: „Două legături de harababură!” Iar fetiţele de la ţară aşteptau cu sufletul la gură, şi abia intrau ei în curte, că apăreau pe dată. Şi

bunica Nila se apuca să le facă daruri: ţie nuci, ţie o bomboană, ţie o bucată de turtă dulce cu miere. Iar zahărul de post îi plăcea străbunicii, bătrânei căreia bunicul Nikolai îi construise izba – ea oricum nu trăia în izba aceea pentru că era construită ca o casă de la oraş, tinda nu era tindă, ci o cameră foarte mare, iar mobila era de la oraş, aşa că străbunica locuia la o altă fată a ei, într-o izbă simplă ţărănească, iar casa aceea stătea pustie până când soseau cei de la oraş. Bunicul o întreba: „Ce să vă aduc de la Moscova, măicuţă?” „Nişte zahăr de post, Nikolai Efimovici, dacă se poate”. Desigur, pentru postul cel mare îi trimiteau cu câte o ocazie. Iar vara îi duceau neapărat două lădiţe, zahărul se vindea în lădiţe în magazinul lui Zaiţev. Lădiţe nu prea mari, ca nişte lăzi obişnuite, dar nu prea adânci, era pus acolo în două straturi de diferite culori: de lămâie, de zmeură, de mere, de prune, de care voiai. Şi la mijloc, printre straturile de zahăr, o ladă cu ceai…

Aşa au stat să-şi povestească unul altuia – Glebov bunicii şi ea lui – şi toţi aveau impresia că bătrânei îi mergea mai bine. Ba chiar i-a dat un sfat:

— Dima, ştii ce-am să-ţi spun? Îl privi cu milă, cu lacrimi în ochi, de parcă el trăgea să moară şi nu ea. Nu te mai chinui, nu-ţi mai amărî sufletul. Dacă tot nu se poate face nimic, nu te mai gândi… O să Fie bine cum o să iasă de la sine…

Ciudat, a adormit noaptea târziu, liniştit, fără să se gândească la nimic. La şase dimineaţa s-a trezit sau din cauza unei voci de bas, sau din altă pricină şi deodată a auzit:

— Nu mai e bunica noastră Nila…

Pe fundalul coridorului luminat, Klavdia stătea în uşă, neagră, ca de piatră. Glasul de bas, care i se păruse de bărbat, fusese al ei. Dincolo de perete. Încet, căutând să nu-i deranjeze pe vecini, hohotea mătuşa Polia. Hohotul era ciudat, de parcă horcăia o găină căreia i se tăiase beregata. A intrat tata, a spus ceva despre doctor, –

formalităţi, să se ducă undeva. Aşa a început ziua de joi. Şi Glebov n-a mai fost nevoit să se ducă nicăieri în ziua aceea.

Am venit din nou în casa de pe chei după trei ani, în septembrie patruzeci şi unu. La şcoală nu se ţineau cursuri. Erau nişte nopţi înstelate şi răcoroase. Noi duceam o viaţă nocturnă şi de aceea mi-au rămas întipărite în minte nopţile. Ziua era o veşnică alergătură: ba la portul fluvial, ba la depozitul de lemne, ba împărţeam ordinele de chemare trimise de comandamentul militar, iar în timpul liber învăţam cum să folosim pompa, cum să mişcăm maneta şi să deschidem capacul de la canalizarea de pe stradă. Cum-necum, eram pompieri. Şi ce mai pompieri! Dădeam ajutor pe unde se nimerea. În portul fluvial descărcăm şlepurile cu lăzi de obuze, iar la depozitul de lemne goleam vagoanele de marfă. Totul se făcea în grabă, nu aranjam lemnele, le aruncam grămadă din vagoane, cum se nimerea. Linia de cale ferată trebuia eliberată cât mai repede. De asta mi-amintesc, de graba nebună. Îmi amintesc că făceam eforturi uriaşe încercând să ridic buştenii cei mai mari. Dar viaţa noastră adevărată începea noaptea, după ce vocea lui Levitan anunţa la radio alarma. Ei da, făceam de gardă, stăteam prin poduri, alergam pe acoperişuri în căutarea vreunei bombe incendiare, pentru a o apuca eroic cu cleştii lungi şi a o arunca jos, dar, cel mai important, respiram răcoarea mortală a acelor nopţi.

Erau atât de luminoase, parcă alburii. Fulgerele ne orbeau, uruitul ne asurzea. Şi mirosul acela de fum de la explozii, deasupra acoperişurilor Moscovei, zgomotul schijelor lovind metalul şi aerul trist cu iz de ars – undeva dincolo de Serpuhovskaia erau incendii…

Cazarma detaşamentului nostru de pompieri – denumirea completă era ceva în genul „Detaşamentul raionului Lenin de comsomol şi tineret pentru apărarea împotriva incendiului” – se găsea pe Iakimanka, dincolo

de pod. Casa de pe chei nu intra în zona noastră. Dar odată ne-am trezit acolo. Nu pot să-mi amintesc ce făceam acolo şi de ce ne duseseră într-acolo. Îmi amintesc doar că l-am întâlnit pe acoperiş pe Anton cu trei băieţi, şi apoi ne-am dus în fugă la Sonia Ganciuk, unde l-am găsit pe Vadka „Baton”, care a doua zi pleca din Moscova. Venise acolo ca să-şi ia, chipurile, rămas bun. Convoiul lor pleca în zori de zi. Iar la gară plecau în mijlocul nopţii, pentru că era foarte greu să te sui în tren. Eu o condusesem pe mătuşa mea şi ştiam ce se petrece acolo. „Baton” crescuse mult, vorbea cu voce de bas şi-i apăruseră mustăţi, mici şi negre. A fost, mi se pare, aşa: el venise la Sonia nu numai să-şi ia rămas bun, dar să ia şi o sacoşă, pe care ea i-o promisese. Îmi amintesc, stătea în mijlocul bucătăriei şi bea ceai, în picioare, iar Sonia curăţa cu o perie sacoşa, neobişnuit de prăfuită, când deodată s-a stins lumina: am început să căutăm o lumânare sau o lanternă, în timpul acela s-a anunţat alarma. Pentru a doua oară în noaptea aceea.

Când, nu după multă vreme, s-a aprins lumina am văzut chipul Soniei în lacrimi şi totuşi zâmbind. La data aceea Sonia dispăruse de mult din memoria mea, iar pt Vadka „Baton” îl priveam cu indiferenţă. Toate suferinţele de mult uitate ale copilăriei.

Îmi mai amintesc din noaptea aceea: Anton avea atârnat la cingătoare un uriaş pumnal caucazian. Stăteam cu Anton pe acoperiş lângă parapetul metalic din vergele subţiri şi priveam oraşul negru cufundat în noapte. Nicio străfulgerare, nicio luminiţă jos, oraşul părea mort, de nepătruns, numai două pete trandafirii în mişcare – incendiile de dincolo de râul Moscova. Oraşul părea infinit. Şi infinitul e greu să-l aperi. Mai era şi râul, nu aveai cum să-l camuflezi. Era ca o fâşie luminoasă, în care se reflectau stelele, coturile lui indicau raioanele. Ne gândeam la oraş cu durere, ca la o fiinţă vie care avea nevoie de ajutor. Dar cu ce-l putea ajuta? A fost o clipa de încremenire şi de linişte. Stăteam la marginea beznei şi

priveam cerul, cu reflexe tremurânde, încordat în aşteptarea schimbării destinului: stelele, norii, aerostatele, săgeţile albe ale reflectoarelor, ce cădeau tăcut în unghi ascuţit, spintecând neobosit această lume fragilă. Şi atunci Anton a murmurat o frază care m-a uimit:

— Ştii de cine mi-e milă? De mămicile noastre…

Însemna că noi, cei dinainte, nu mai existam. Se produsese o ruptură violentă. Timpul, ca şi cerul, plesnise cu un zgomot asurzitor.

Pe urmă, îmi amintesc că stăteam în faţa liftului, aşteptându-l, pentru a o trimite jos pe mama Soniei, care era bolnavă. „Baton” a apucat să-mi spună că am făcut foarte bine că am şters-o la timp din casa asta. Nemţii tot timpul nu fac decât să o bombardeze. Câte bombe au căzut pe lângă casă: pe pod, pe Kadaşevka. Parcă voia să recunoască viclenia mea deosebită sau norocul meu, nu mai ştiam exact, în orice caz am simţit o perfidie. Dar nu i-am mai răspuns, pentru că mi-era absolut indiferent. La toate etajele se trânteau uşile. Peste tot era zgomot, strigăte, tropăit pe scări, scara se cutremura. Toţi ascultau cu încordare ce se petrece pe cer. Deocamdată era linişte. Anton a spus:

— Poate e vreun ticălos singuratic?

Din apartamentul de vizavi ieşi un bărbat în palton, aruncat pe umeri peste pijama, şi în urma lui o femeie ce ţinea în braţe o fetiţă mare şi grasă, cu picioare lungi. Din depărtare se auzi bubuitul tunurilor antiaeriene. Femeia spuse fără să se adreseze cuiva anume:

— Toţi nemţoii din casă ar trebui trimişi la dracu’n praznic… În clipa aceea se uită la soţul ei şi-l întrebă:

— Nu-i aşa, Kolea?

Când s-a deschis uşa liftului şi mama Soniei a făcut o mişcare pentru a intra în lift, femeia, destul de abil, a împins-o într-o parte cu picioarele fetiţei, spunând:

— Ei nu, o să mai aştepte; a intrat prima în lift, după ea soţul şi încă cineva. Liftul a plecat. Profesorul a întrebat:

— Cine sunt ăştia?

Sonia a spus că sunt nişte vecini noi. Şi a adăugat nesigur:

— Nu sunt oameni răi, doar un pic ciudaţi…

Anton şi cu mine am făcut un „scăunel”, împreunându-ne mâinile. Am aşezat-o pe mama Soniei şi am dus-o jos, în subsol. Trebuia să mă întorc pe Iakimanka. Tunurile antiaeriene se auzeau tot mai tare, bubuiturile erau tot mai aproape. Când am ieşit în fugă în curte, din toate părţile se trăgea şi în pauzele dintre rafale se auzea foarte limpede cum se înfig cu putere în asfalt schijele obuzelor antiaeriene. Aşa, în fugă, în bubuitul ăsta, mi-am luat rămas bun de la ei toţi, sau poate nici n-am apucat să-mi iau rămas bun…

Nu, a mai fost încă o întâlnire, încă una! Ultima dată l-am întâlnit pe Anton la sfârşitul lui octombrie, pe Polianka, într-o brutărie. Iarna venise pe neaşteptate, cu ger şi zăpadă, dar Anton era, desigur, fără căciulă şi fără palton. Mi-a spus că peste două zile pleacă în evacuare cu mama sa, în Ural, şi îmi cerea sfatul ce să ia cu el: jurnalele sale de însemnări, romanul ştiinţifico-fantastic sau albumele cu desene? Mama lui avea mâinile bolnave. Numai el putea căra ceva greu. Grijile lui mi se părură nişte fleacuri. La ce albume, la ce romane te mai puteai gândi când nemţii erau la un pas de Moscova? Anton desena şi scria în fiecare zi. Din buzunarul hainei sale ieşea un caiet obişnuit, îndoit în două. Îmi spuse: „Am să notez şi această întâlnire a noastră la brutărie. Şi toată discuţia noastră. Pentru că totul este important pentru istorie.”

Mulţi ani mai târziu m-am dus s-o văd pe mama lui Anton – era singura care continua să trăiască în casa de pe chei, în acelaşi apartament mic de la parter. Ea mi-a dat şase caiete cu jurnalele lui Anton. Erau jurnalele din ultimul an de dinainte de război, nu se ştie de ce rămăseseră în apartamentul de la Moscova şi de aceea s-au şi păstrat. Celelalte scrieri ale lui Anton Ovcinnikov,

albumele lui, lucrările sale ştiinţifice, au pierit în râul Iset, pentru că şalupa s-a răsturnat iar Anton şi mama lui abia au scăpat.

Glebov se străduia să nu ţină minte un lucru: ceea ce-i spusese Kuno Ivanovici, când, printr-o întâmplare stupidă, s-au ciocnit nas în nas pe bulevardul Rojdestvenski. Şi felul cum s-a purtat el, Glebov, faţă de cele spuse de Kuno. Erau cu totul alte timpuri, trecuseră vreo opt ani, dar şi atunci era nervos, agitat, fie că era în ajunul susţinerii titlului de doctor docent, fie că tocmai se muta dintr-o instituţie în alta şi, deodată, această întâlnire pe Rojdestvenski. Iarnă! Da, da, era în toiul iernii. Pe alee era o dâră galbenă de nisip între troiene de zăpadă. Cineva căzuse în zăpadă. Glebov nu era singur. Tocmai asta e, că i le-a spus de faţă cu alţii, de aceea Glebov şi-a pierdut cumpătul. Dacă nu ar fi fost prietenii, care l-au tras, totul s-ar fi terminat foarte rău. Pentru că nu-şi mai dădea seama ce face. Voia să-l omoare pe omul acesta. Îl trântise la pământ, îl strângea de gât. Toată viaţa se străduise să uite scena asta şi aproape că reuşise, aproape uitase – de exemplu, nu-şi mai aducea aminte ce cuvinte anume spusese omul acela – mai rămăsese doar ca o mică apăsare în mijlocul pieptului, urmă a groazei de mult trăită. Când îi răsărea în minte amintirea acestui om, ceea ce se întâmplă deosebit de rar şi din senin, totul se mărginea la senzaţia de apăsare în coşul pieptului.

Se mai străduia să nu-şi amintească de chipul Iuliei Mihailovna, când o văzuse trecând pe lângă el pe coridor; iezise din biroul lui Druziaev, o fată o susţinea de braţ; Glebov se fâstâcise pentru o clipă, neştiind cum să se poarte, să dea din cap, să spună ceva sau să se încline tăcut şi, dezorientat, înlemni. Şi chipul Iuliei Mihailovna era încremenit, când trecu pe lângă el. Acest chip încremenit se străduise din răsputeri să-l uite; memoria este o plasă care nu trebuie întinsă prea tare ca să ţină greutăţi mari. Mai bine tot ce e de fontă să rupă plasa şi

să dispară. Altfel vei trăi într-o continuă tensiune. Chipul încremenit, fără pic de sânge era uitat, dar nu pentru prea multă vreme, el apărea pe neaşteptate din nou când afla câte ceva: de exemplu, vestea morţii ei. A murit curând, el mai era încă doctorand. Era însă de mult bolnavă de inimă, grav. E inexplicabil de ce s-a zbătut atât de mult să se întoarcă la munca ei. Nu trebuia să muncească în niciun caz. Nici să muncească, nici să se judece, nici să se certe, nici să poarte pică, nimic; îi trebuia o viaţă liniştită la Bruskovo, printre ronduri de flori şi straturi, dar ea nu putea trăi aşa şi, de altfel, şi Bruskovo dispăruse. S-a distrus singură. Cum se petrecuseră toate, nu o ştia în amănunt, dar pe neaşteptate îi apărea chipul ei în faţă. Şi o dată cu el toate celelalte pe care căuta să le uite. De exemplu, ce a zis Ganciuk la acea şedinţă a colegiului de redacţie când s-au întâlnit la discutarea unui manuscris. Nu s-a spus nimic jignitor. Ce se avea în vedere n-a înţeles nimeni. Şi bătrânul arăta rău, de nerecunoscut, se întâmplase ceva cu partea dreaptă a feţei, din care cauză nu vorbea prea desluşit, nici nu era ascultat cu destulă atenţie. Deşi fusese repus în toate drepturile sale şi principalul său adversar, Dorodnov, fusese zdrobit şi dispăruse nu se ştie unde – această luptă îi umpluse ultimii ani de viaţă – totuşi ceva important fusese iremediabil pierdut. Să-l asculţi pe bătrânul care omitea lucruri importante, nu era chiar atât de interesant. Nimeni, în afară de Glebov, nu-i asculta cu atenţie bolboroseala. El însă surprinse în cuvântarea bătrânului note de sarcasm, ceea ce l-a zgândărit şi l-a mirat: se vede deci că muşchii fleoşcăiţi mai erau capabili să se contracte! Dar toate astea ar fi trebuit uitate. La fel ca şi acea zi de septembrie, la Riga, în cafeneaua din apropierea magazinului universal din centru, când a văzut-o la măsuţa vecină, în aer liber, pe Sonia. Acum erau cu totul alte timpuri, nici măcar acelea care au venit mai târziu, ci cu totul cu totul alte timpuri, şi el ar fi putut spera că nu va fi recunoscut, căci toate

lucrurile care veneau din trecut, ce până nu demult îl apăsau şi-l chinuiau, acum nu mai trezeau în el niciun fel de sentimente, se destrămaseră, pieriseră. La un moment dat aflase că Sonia fusese internată într-un spital din afara oraşului, lucrul era de aşteptat, totuşi avea o ereditate proastă: mama Iuliei Mihailovna murise într-un sanatoriu de bolnavi mintali şi Iulia Mihailovna însăşi nu era prea sănătoasă. Şi cineva care o vizitase pe Sonia povestise că boala ei se manifesta în aceea că se temea de lumină şi că voia să stea tot timpul pe întuneric. Alte ciudăţenii nu erau. Numai această groază în faţa luminii şi dorinţa de întuneric. Pe urmă parcă se făcuse bine. Dar informaţiile nu erau precise. Căci nu mai erau niciun fel de oameni de legătură între el şi ea, toţi rămăseseră în acele timpuri de demult. Şi iată această întâlnire la Riga. Era în vacanţă pe litoral, venise la Riga pentru o zi, Marina îl cărase prin magazine, şi deodată la măsuţa vecină, Sonia. Alături de ea şedea o femeie înaltă cu nasul mare, cu ochelari, cam ciudată la înfăţişare, îmbrăcată sportiv dur neîngrijită, în pantaloni şi tenişi. Sonia îl privea fix pe Glebov, de aceea se şi întorsese, pentru că îi simţise privirea. Şi imediat, involuntar, a făcut o mişcare spre ea, i-a spus ceva: „Sonia!” sau „bună ziua” sau „tu eşti?”. Un val de bucurie, de căldură l-a cuprins pentru o clipă. Sonia îmbătrânise, se împlinise, părul îi era pe jumătate cărunt, dar, ca şi altădată, faţa se albi instantaneu şi-l privea cu o expresie de spaimă, apoi femeia cu nasul mare a luat-o de braţ, a ridicat-o de la masă şi au plecat. Îi rămăsese în minte: femeia avea tenişi uriaşi. Marina l-a întrebat: „Le cunoşti pe femeile astea? Cine sunt? A spus că sunt nişte cunoştinţe de la Moscova, dar cine anume, nu-şi mai aminteşte.

Poate nu fusese chiar aşa totul, pentru că el se străduia să nu-şi mai amintească. Ceea ce nu-şi amintea înceta să mai existe de parcă nu fusese niciodată. Nu fusese niciodată cea de a doua şedinţă, cu multă lume, în martie, când nu mai avea sens să aibă mustrări de

conştiinţă, ori cum trebuia să vină, dacă nu pentru a lua cuvântul el însuşi, măcar pentru a-i asculta pe ceilalţi. Se pare că a spus ceva atunci, foarte scurt, şi lipsit de importanţă. Ce anume, i-a ieşit complet din minte: nu are importanţă Soarta lui Ganciuk era hotărâtă şi pecetluită. Era trimis la un institut pedagogic regional pentru a întări cadrele de la periferie. Au fost nişte glasuri care s-au ridicat împotrivă, istericale chiar, nu contează. S-a uitat totul sau *n-a fost niciodată?* De fapt, a fost oare? A fost, însă, fără îndoială, această scenă: o cofetărie de pe strada Gorki. Acest lucru i s-a întipărit în minte pentru toată viaţa. Iar toate celelalte, strigătele, emoţiile, cinci ceasuri de discuţii cu pauze de fumat, vorbăria beată a lui Levka, onomastica lui Şireiko – părea că acesta iese în primele rânduri, că va deveni un lider de mare calibru, dar nu se ştie de ce totul s-a mărginit la mitingurile acelea, n-a avut continuare – toată aiureala aceea zgomotoasă, de neînţeles, ce se stârnise în jurul lui Ganciuk, cu tropăit de picioare şi mâini răsucite, cu lacrimi, infarcturi, victorii, jubilări, toate au dispărut ca prin farmec. Ei, n-a fost, n-a fost nimic. Mergea pe stradă cu capul cât o baniţă, cu mintea împăienjenită, alături era Levka, care, acum la sfârşit, se muiase de tot. Acolo se ţinuse bine, iar la tribună fusese chiar grozav. Levka bolborosea: „Porci ce suntem, ticăloşi…” Trebuia dus acasă, putea să cadă pe stradă. Atunci a început decăderea lui. Peste vreo câţiva ani, viaţa lui a luat un alt curs, cel de-al doilea „taică”, care semăna cu un zaporojeţ mustăcios, s-a trezit dat afară din slujbă, casa s-a dus naibii, maşina a dispărut, mama rămânând singură, s-a agăţat printr-o minune de ceva, iar Levka a devenit un modest administrator la un club de fotbal, călătorea cu echipa din oraş în oraş, făcea rost de locuri la hotel, de bocanci, de mingi, meciuri „aranjate” şi bea de stingea, din care cauză în scurt timp a-fost dat afară de peste tot, şi pe urmă s-a ocupat, nu se ştie cu ce, iar când miliţia îl culegea beat undeva pe stradă, spunea

uneori că se numeşte Glebov şi indica adresa acestuia. Probabil mai dădea, şi alte adrese. De două ori a fost dus la Glebov. Dar şi asta fusese cu multă vreme în urmă, acum vreo paisprezece ani. Apoi s-a dat complet la fund, şi Glebov nu a mai auzit nimic de el până la apariţia neaşteptată de acum, de la magazinul de mobilă, acum când nu mai ai putere pentru niciun fel de sentimente, pentru nimic, în afară de esenţa problemei.

Dar atunci, după şedinţă, până la potop, când hoinăreau pe străzile Moscovei, fără să bănuiască ceva: Levka nu bănuia că în curând se va prăbuşi, se va răsturna, ca o săniuţă goală de pe un munte îngheţat, Glebov că va veni o vreme când se va strădui să nu-şi mai amintească de cele ce se petreceau cu el în acele clipe. Şi, deci, nu ştia că trăieşte o *viaţă care n-a fost.* Deodată, prin geamul cofetăriei de pe Gorki, din apropiere de Piaţa Puşkin, Glebov îl zări pe Ganciuk. Acesta stătea în picioare la o măsuţă înaltă, la care se bea cafea, şi mânca lacom o prăjitură „mille feuilles”, ţinând-o cu toate cele cinci degete în hârtie. Faţa lui cărnoasă, cu cute rozalii, exprima plăcere, ea se mişca, vibra, ca o mască bine întinsă, vibra cu toată pielea de la gură până la sprâncene. Ganciuk era atât de cufundat în crema dulce şi în foile subţiri şi crocante, încât nu l-a observat nici pe Glebov, care, înmărmurit, l-a privit o secundă cu insistenţă, nici pe Şulepaikov, care se legăna alături de el. Când te gândeşti că în urmă cu o jumătate de ceas acest om fusese sub focul de artilerie! Glebov povestise după aceea adesea scena de la cofetărie. Da, vezi doamne, a fost, ce să mai vorbim. Au fost multe. Şi una, şi alta, şi încă una. Şi încă alte lucruri, de care e mai bine să nu ne amintim. Totuşi Ganciuk stătea şi înfuleca „mille feuilles” cu o poftă grozavă!

Şi iată o altă scenă ce i s-a mai întipărit în minte cu nuanţe, cu amănunte, cu reflexe. Prima vizită în casa Ganciuk după înmormântarea bunicii, după Consiliul Ştiinţific, la care întâmplarea a făcut să nu asiste, dar

înainte de şedinţa din martie. Una din acele prostii nobile de care era în stare. În sinea lui, la data aceea hotărâse deja totul. Prostia consta în aceea că dorea fie şi indirect, pe ascuns, nu făţiş, să capete învoirea Soniei. Visul lui era ca ea să spună: „Da, ai dreptate, dragul meu, trebuie să mă părăseşti. Aşa e mai bine pentru mine, pentru tine, pentru tata, pentru ştiinţă, pentru tot şi pentru toţi” Bineînţeles că nu putea să spună asta. Dar măcar să vadă şi să-i împărtăşească suferinţele, să înţeleagă că nu exista altă soluţie. Căci aceasta era principala ei calitate – să înţeleagă totul.

Uşa a deschis-o Iulia Mihailovna. Glebov a simţit că mama Soniei, văzându-l, s-a cutremurat pe dată, abia perceptibil şi a rostit cu oarecare întârziere cuvintele: „A, bună ziua. Intraţi...” A intrat. Totul era de nerecunoscut Iulia Mihailovna, cu un gest rapid, neglijent, i-a arătat spre cuier: „Puteţi să vă agăţaţi hainele aici”. De parcă venea în casă pentru prima oară. Pur şi simplu i se dădea de înţeles că nu mai exista casa de altădată. „Sonia trebuie să vină. Aşteptaţi-o, vă rog, în sufragerie.” Cu acelaşi gest neglijent i s-a indicat unde să se aşeze – pe micul divan de lângă pian. S-a aşezat pe divan. Iulia Mihailovna a ieşit. Şedea singur şi era destul de liniştit, deşi încerca un sentiment de jenă, o prevestire a unor viitoare suferinţe, ca în sala de aşteptare a unui dentist. Dar trebuia să vină aici, era neapărat nevoie să se despartă de dintele bolnav, de aceea era gată să rabde. Un lucru îl punea totuşi pe gânduri: de ce este Iulia Mihailovna atât de net rece cu el? E de neînţeles. Doar lucrurile se petreceau înainte de şedinţa din martie. Nu putea să-i citească gândurile, să ştie ce hotărâse el, deocamdată numai în sinea lui, şi avea intenţia, imediat ce va intra Iulia Mihailovna, s-o întrebe cu uimire sinceră: ce s-a întâmplat? De ce pare supărată pe el?

Iulia Mihailovna nu venea. Sonia nu se întorcea. O auzea pe Iulia Mihailovna alergând cu paşi repezi prin coridor, vorbind eu Vasena, apoi s-a trântit uşa de la

birou, s-a auzit vocea sonoră a lui Ganciuk, Iulia Mihailovna a spus cu voce tare: „Asta nu e ceea ce vreau eu!” la care Ganciuk a răspuns cu o frază nedesluşită, apoi totul s-a liniştit. În sufragerie nu intra nimeni. Apoi uşa se deschise fără zgomot, apăru Mavriki, motanul cel negru, care, fără să-l privească pe Glebov, trecu pe lângă el ca pe lângă un scaun, şi străbătând sufrageria se îndreptă spre camera Soniei. Glebov şedea pe divan de o jumătate de oră. Începu să se enerveze. Ce e, la urma urmei, modul acesta de a se purta? Care e cauza? Nu sunt doar niciun fel de motive. Nu a venit la Consiliul Ştiinţific dintr-un motiv foarte serios. Mai mult decât serios! Moartea unui om apropiat, este mai importantă decât neplăcerile de la servici. Treptat se monta tot mai mult împotriva Iuliei Mihailovna – simţise totdeauna la ea oarecare înfumurare, egoism, o femeie neplăcută – şi totodată împotriva lui Ganciuk, care i se supunea în toate. Pentru prima oară Glebov se gândi cu o bucurie rea, ascunsă că, în general, nu e rău că oamenii ăştia au fost puşi la punct. Nu poţi să le priveşti pe toate din turnul tău de fildeş. Şi nu întâmplător au atât de puţini apărători. Dar tocmai atunci Iulia Mihailovna apăru aducând – nu ceaiul, nu un platou cu fursecuri şi nici măcar o scrumieră – ci o veioză, iar Glebov a rostit oarecum provocator:

— Parcă sunteţi supărată pe mine, Iulia Mihailovna?

Iulia Mihailovna hâmâi ciudat, dar nu răspunse pe dată. Aşează lampa în colţul camerei, pe-măsuţa cu ziare. O aşează, o aprinse.

— Da, închipuiţi-vă, sunt supărată.

— Dar pentru ce, Iulia Mihailovna?

— Nu se poate explica în două vorbe. Nu avem timp de discuţii. Acuşi va pica Sonecika. E parcă întuneric aici, nu-i aşa? Trebuie să aprindem lumina. „Mehr Licht” cum a spus Goethe înainte de moarte.

A aprins lustra din tavan şi a ieşit. Era cam patru după-amiază, nu era chiar aşa de întuneric. Deodată, Iulia Mihailovna se întoarse, închise bine uşa în urma ei, ochii îi

strălucea, mişcările îi erau grăbite. Se aşează pe un scaun în faţa divanului şi, privindu-l pe Glebov drept în ochi, cu ochii ei strălucitori, începu să vorbească încet şi repede:

— Totuşi am să încerc să vă explic, cât nu este Sonecika. Vorbesc încet să nu mă audă Nikolai Vasilievici... Nu am dorit să am o asemenea discuţie, dar m-aţi întrebat... înţelegeţi ce cred despre dumneavoastră? Vă urăsc. Da, da, da, nu mai faceţi nişte ochi aşa de mari, de miraţi...

Şi a început să turuie lucruri de neînchipuit. Ceva despre cât e de greu să înţelegi un om, dar vine o clipă, ea spunea „o clipă de noapte", şi omul e descoperit. Ceva despre mama ei, care era clarvăzătoare şi ştia să prevadă viitorul. Îşi aminteşte că s-a speriat dintr-o dată: dar dacă şi ea e clarvăzătoare şi i-a citit intenţiile? De aci explicaţia purtării sale reci. Dar ea, de parcă ar fi răspuns gândurilor lui, a spus că e lipsită de acest har şi nu ştie care va fi viitorul relaţiilor lui cu Sonia, nu vrea să se amestece, totuşi i se pare... Se gândeşte alarmată... Blesteamă ziua aceea... Ce aiureală era şi asta, ce aliaj de ură, prostii şi nebunie! Desigur această femeie era bolnavă, Sonia spunea că atunci când îi creşte tensiunea şi se apropie o criză de stenocardie, starea psihică a mamei sale lasă de dorit. Glebov ar fi vrut să plece, de aceea s-a ridicat spunând:

— Am să vă aduc apă!

Dar ea, apucându-l de braţ, nu l-a lăsat. Degetele ce-l prinseră îl strângeau cu o forţă neaşteptată; Glebov a simţit fiori reci pe spate: îşi zicea că o asemenea forţă poate avea numai o nebună. Iulia Mihailovna nu era însă nebună, pur şi simplu îl ura pe Glebov şi se grăbea să i-o spună. Parcă ghicindu-i gândurile, ea rosti foarte repede:

— Nu trebuie să chemaţi pe nimeni, am să apuc să vă spun totul, va veni Sonecika, o să ne aşezăm să bem ceai. Şi – mă auziţi – nu v-am spus nimic...

După aceea, tot aşa de grăbit, cu jumătate de glas, înghiţindu-şi cuvintele, i-a declarat că este un om deştept,

dar că inteligenţa lui este de gheaţă, şi deci nu este necesară nimănui, este inumană, este o inteligenţă în sine, inteligenţa unui om al trecutului; tot discursul ei era un delir de bolnav.

— Nici dumneata singur nu-ţi dai seama cât eşti de burghez!

De parcă el ar fi fost acela care folosea totul: casa, vila, cărţile, soţul, fiica. Ce putea răspunde la toate astea? Nu puteai să contrazici o femeie nenorocită. Sculându-se de pe divan a întrebat-o:

— Pot să vă aduc nişte apă?

— Aduceţi-mi, consimţi ea liniştită.

El se duse la bucătărie, Vasena i-a dat un pahar, el i-a turnat nişte apă fiartă, s-a întors. Iulia Mihailovna şedea pe acelaşi scaun şi privea drept înainte.

— Ştiţi ce-am să vă spun? rosti ea încet, de parcă s-ar fi trezit, luând paharul. Ştiţi ce-ar fi cel mai bine. Această discuţie rămâne între noi. Cel mai bine ar fi să plecaţi din casa asta…

El a întrebat: ce am făcut rău?

— Deocamdată nu aţi făcut nimic. N-aţi apucat. Dar de ce să aşteptăm până când o să faceţi? Plecaţi acum… Vă rog, vă implor… Şi într-adevăr îl privea cu implorare. Sonecika nu va afla despre discuţia noastră. Vă jur! Vreţi să vă dau bani?

— Ce bani? Despre ce vorbiţi?

— Doar aveţi nevoie de bani. Vă plac doar? Şi nu-i aveţi. Cât să vă dau? Iar începea s-o ia razna. Spuneţi cât mai repede, până n-a venit Sonia. Ei, ei, spuneţi. Am să vă dau, acum, imediat, şi dumneavoastră… Nu, staţi! Am sa vă aduc imediat altceva! — În acest moment, nu se ştie de ce, a început să şoptească: Am să vă dau un inel, vechi, cu safir. Că doar vă plac lucrurile burgheze? Aur?

— Dacă doriţi atât de mult să plec, zise el, mă rog, n-am nimic împotrivă…

Ea începu să dea din mâini, şoptind:

— O clipă! Am să vă aduc! Mie nu-mi trebuie absolut

deloc, iar dumneavoastră o să vă prindă bine!

S-a repezit spre uşa de la camera vecină, unde era dormitorul, dar, din fericire, n-a apucat să facă nimic – a intrat Ganciuk. A fost o discuţie ciudată, fragmentară, au sărit de la una la alta. Şi nu se ştie de ce despre Dostoievski. Ganciuk spunea că Dostoievski a fost subapreciat, că Aleksei Maksimîci nu are dreptate, că opera lui trebuie înţeleasă în alt mod. Acum va avea mult timp liber şi se va ocupa de asta. Iulia Mihailovna se uita la soţul ei cu multă atenţie, în privirea ei se citea suferinţă şi iubire. Ganciuk spunea ceva cam de felul acesta: ideea ce-l chinuia pe Dostoievski – *totul este permis* când nu ai nimic în afară de o cameră întunecată cu păienjeni –, această idee există până astăzi într-o formă mizeră, pe planul existenţei cotidiene. Toate problemele ridicate de el s-au transformat, au luat o înfăţişare cu totul jalnică, dar există până azi. Raskolnikovii de azi nu mai ucid cămătăresele bătrâne cu toporul, dar se opresc în faţa aceleiaşi bariere chinuindu-se cu întrebarea: să trec dincolo sau nu? Şi, de fapt, ce diferenţă, e cu toporul sau în alt mod? Să ucizi sau să dai doar brânci, ca să se elibereze postul? Raskolnikov de fapt n-a ucis în numele armoniei universale, ci pur şi simplu din propriul său interes, să-şi salveze mama bătrână, s-o ajute pe sora lui şi pe el însuşi, ei însuşi, cumva, undeva în viaţa asta…

Gândea cu voce tare, fără să se preocupe dacă este ascultat, înţeles. Şi vocea i se schimbase. Pe neaşteptate apăru Sonia. Tocmai când Ganciuk spunea:

— Uite şi dumneata, Dima. De ce mai vii pe aici? Este complet inexplicabil din punctul de vedere al logicii normale. Sau poate în acest caz există o explicaţie de altă natură…

— Tată! strigă Sonia, aruncându-se spre Glebov. Nu-l mai chinui pe Dima! Şi aşa a fost destul de chinuit!

Se aşează în faţa lui Glebov, ca un paravan, de parcă Ganciuk ar fi putut arunca cu ceva în el. Dar Ganciuk n-o

vedea, n-o auzea.

— E aici, poate, continuă el, o explicaţie metafizică. Vă amintiţi că Raskolnikov simţea mereu dorinţa să se întoarcă în casa aceea... Dar nu! Nu-i asta! Cu un gest precis, de profesor, îşi reteză propria-i ipoteză. Acolo totul era cu mult mai limpede şi mai simplu, pentru că era un conflict social deschis. Astăzi omul nu mai este conştient până la capăt de ceea ce face... De aceea discuţia cu sine însuşi... se convinge singur pe sine... Conflictul se deplasează în adâncul sufletului, iată ce se-ntâmplă...

— Tată dragă, spuse Sonia, te implor!

— Bine, fetiţo, bine. Să lăsăm. Iartă-mă. Abia acum Ganciuk îl privi pe Glebov cu atenţie, şi păru să-l recunoască. De altfel, nu sunt deloc supărat pe el. Deloc, absolut deloc nu sunt supărat pe el.

Ieşi din odaie. Între timp, Glebov trecu în camera Soniei, se trânti, ca de obicei când era obosit, pe canapeaua acoperită cu un covor, iar ea se aşeză alături şi-l mângâie pe cap, pentru că îi era tare milă de el, ea ştia cât de mult o iubise pe bunica Nila. Pe neaşteptate, Ganciuk apăru din nou şi întrebă cu glasul lui obişnuit, cunoscut:

— Şi ştiţi unde e greşeala? Greşeala e că în douăzeci şi şapte ne-a fost milă de Dorodnov. Trebuia să-l distrugem!

Aceste cuvinte l-au liniştit pe Glebov: a înţeles că bătrânul rămăsese acelaşi. Deci tot ce se făcuse era just. Glebov a rămas peste noapte la Sonia. N-au putut dormi. Au adormit când mijeau zorile. Şi Glebov a visat o cutie de bomboane metalică plină de cruci, decoraţii, medalii, insigne pe care el le alegea, străduindu-se să nu facă zgomot ca să nu trezească pe cineva. Acest vis cu cruci şi medalii într-o cutie metalică s-a mai repetat apoi în viaţa lui. Dimineaţa au mâncat la bucătărie, au privit pe geam panglica cenuşie a podului, omuleţii pe stradă, maşinuţele, palatul cenuşiu-gălbui cu o cuşmă de zăpadă pe malul opus al râului; Glebov a spus că va telefona după cursuri şi va trece pe seară. Nu s-a mai întors

niciodată în casa aceea.

Acestea sunt amintirile lui Glebov; unele au reînviat datorită eforturilor memoriei, altele au apărut involuntar, de la sine, în noaptea acelei zile în care îl întâlnise pe Levka Şulepnikov la depozitul de mobilă. Un lucru i se păru ciudat, şi adormi în biroul său de la etaj, cu fereastra spre grădină, fără să găsească răspunsul: de ce Levka s-a prefăcut a nu-l cunoaşte?

În aprilie 1974, Glebov mergea cu trenul spre Paris la congresul AICLE (Asociaţia Intrenaţională a Criticilor Literari şi a Esteticienilor, al cărui membru era, făcând parte din conducerea secţiei de estetică). În tren o întâlni pe mama lui Levka, Alina Fedorovna. Mergea şi ea în acelaşi oraş la invitaţia surorii sale, care plecase din Rusia cu cincizeci şi trei de ani în urmă. Alina Fedorovna era acum o bătrână gârbovită şi căruntă, dar Glebov o recunoscu imediat: aceeaşi faţă de faianţă arămie, cu nasul încovoiat, aceeaşi privire pătrunzătoare, şi aceeaşi, cunoscută din copilărie: ţigară în colţul gurii. A stat ore întregi pe coridor, fumând. Glebov s-a apropiat, i-a amintit de el, dar discuţia nu s-a legat. Brusc, a simţit ca altădată, demult, zidul de trufie ce înconjura această femeie. Doamne, dar de ce oare? Căci totul se dărâmase, viaţa de altădată dispăruse, fiul ei decăzuse, nu mai era cazul să se vorbească despre el, şi, totuşi, bătrâna doamnă îşi mijea ochii, de parcă l-ar fi privit pe Glebov prin lornion, şi-l întreba cu indiferenţă maiestuoasă: „A, aşa deci? De estetică? Şi e ceva interesant?” După Varşovia discuţia s-a mai închegat şi a aflat că primea pensie după primul ei soţ, Prohorov-Plunghe, vechi comunist, reabilitat post-mortem, că are o garsonieră foarte bună pe Prospekt Mira, aproape de metro, unde locuieşte singură, nevrând să vadă pe nimeni: nici pe drăguţul ei fiu, nici pe fosta noră, care-l părăsise pe fiul ei cu opt ani în urmă, pentru că pe un om ca el nu-l poate suporta nimeni, nici nepotul, un pierde-vară de

şaptesprezece ani, care-şi aminteşte de ea numai atunci când află că se pregăteşte să plece în vizită la rudele de la Paris. Atunci îşi face apariţia, chipurile, să vadă ce face, cum o mai duce, ai zice că-i cel mai drăgăstos nepot din lume, şi, printre altele, îi pasează o mică listă cu comenzi bătută la maşină: blugi, curea, brichetă, cămaşă albastră pe corp, care se poartă pe afară, cu buzunare aplicate, totul precis, bine gândit, ca la un om de afaceri. Totdeauna trăise pentru alţii, acum vrea să trăiască pentru ea. După Berlin s-a făcut şi mai vorbăreaţă şi mai dispusă la confesiuni. „Se spune că nobilimea rusă a degenerat, am auzit asta şi la Paris, dar eu am să va spun contrariul: sângele nostru este cel mai rezistent, pentru că noi le-am suportat pe toate”. La Paris, pe peron, Glebov văzu o femeie cu nasul încovoiat, care aducea cu Alina Fedorovna, dar mai pipernicită, agitată, îmbrăcată deloc parizian, cu un balon de modă veche şi alături de ea un tânăr şi-o tânără, care ciripeau în jurul Alinei Fedorovna; ea le răspundea ba în ruseşte, ba în franţuzeşte; apoi toţi o porniră pe peron, duşi de valul mulţimii. Glebov a mai stat un minut-două, aşteptând ca Alina Fedorovna să întoarcă capul şi să-şi ia rămas bun de la el. Dar Alina Fedorovna n-a întors capul. În schimb a auzit o voce linguşitoare, într-o rusă stricată: „Sunt fericit să vă salut, domnule Gleboff, în oraşul Paris. Permiteţi, valizele dumneavoastră. Asta e tot?” Un domn tânăr, roşu în obraji, bronzat, cu buze groase şi mustăcioară, care se numea, se pare, Seculot, pe care Glebov şi-l amintea de la congresele de la Oslo şi Zagreb, apucă unicul geamantan al lui Glebov şi, zâmbind, şi clătinând din capul cu şapcă alb-ecosez, trasă pe spate, îi arătă cu mâna stângă undeva în depărtare; porniră şi ei repede împinşi de mulţime.

Aerul cunoscut al gării pariziene, cu mulţimea lui de mirosuri, care dădeau senzaţia de dulce-amărui şi care totodată te apăsa, îl învălui pe Glebov într-o îmbrăţişare sufocantă. Nu trecură nici patruzeci de minute şi el umbla

deja cu paşi repezi prin camera întunecată de hotel, ale cărei ferestre dădeau pe o stradă îngustă nu departe de Place Pigalle şi, despacheta geamantanul, fredonând, trântea uşile de la dulapuri, se grăbea să aşeze în baie lângă oglindă obiectele de toaletă, o făcea aproape în fugă...

Lucrând la cartea mea despre anii douăzeci am dat peste numele lui Ganciuk N.V., care a avut un rol important în discuţiile din acea vreme, mai ales în polemicile purtate în jurul revistei „Patrula literară”, care răsunaseră deosebit de active în douăzeci şi cinci şi douăzeci şi şase. Cineva mi-a spus că Ganciuk mai trăieşte. L-am găsit după multe căutări. Locuia izolat, într-o garsonieră înghesuită, înţesată de cărţi – erau rafturi chiar şi la bucătărie –, într-un bloc nou lângă Recinoi Vogzal. Vechiul apartament, unde am fost odată – ceea ce el, se înţelege, a uitat, dar şi eu îmi aduc aminte vag – l-a cedat de bunăvoie, pentru că i-a fost peste puteri să mai trăiască acolo după moartea Soniei. Iar aici, spunea el, este un microclimat minunat, miroase a pădure, te poţi plimba cu schiurile. Avea optzeci şi şase de ani. Se uscase, se gârbovise, capul îi intrase între umeri, iar pe pometi mai înfloreau petele trandafirii pe care anii nu le distruseseră până la capăt. Şi când, făcând un efort, îţi întindea cu cotul înainte mâna dreaptă răsucită şi degetele ca nişte crampoane îţi apucau palma, simţeai ca o aluzie la puterea lui de altădată. „Acesta sunt!” spunea strângerea de mână, deşi ochii lăcrămau, iar limba se răsucea anevoie. În colţul antreului stăteau nişte schiuri. O băbuţă cu nas ascuţit şi bucliţe cărunte în cap venea să-l ajute la gospodărie. Odată am auzit cum fredona încet la bucătărie.

Am venit de câteva ori la Ganciuk cu magnetofonul, încercând să aflu de la el amănunte referitoare la anii douăzeci – epocă zgomotoasă şi plină de forfotă – căci martori din acea vreme semilegendară aproape că nu mai

există – dar, din păcate, am scos prea puţin de la el. Şi nu pentru că memoria bătrânului ar fi slăbit, ci pentru că nu voia să-şi amintească. Nu-l interesa. Tot ceea ce se petrecuse pe atunci era mult mai interesant pentru mine decât pentru el. Şi, la un moment dat, m-a întrebat cu mirare şi chiar cu regret: „Doamne Dumnezeule, şi acest articol al meu nu ţi-a scăpat? Ce rost are să-ţi pierzi vremea cu toate aceste aiureli…” În schimb discuta cu multă plăcere despre vreun serial tâmpit de la televizor sau despre o ştire citită în revista „Ştiinţa şi viaţa”. Era abonat la optsprezece ziare şi reviste.

În octombrie, când se împlinea un an de la moartea Soniei, ne-am dus la cimitir. Sonia era înmormântată pe teritoriul vechiului crematoriu, în apropiere de Mânăstirea Donskoi. Crematoriul era închis de un an şi jumătate. Moscova îşi ardea morţii în altă parte, în afara oraşului. Se spunea că e departe, incomod, neconfortabil. Aici era confortabil, lângă Mânăstirea Donskoi! În cimitir intrarea era permisă până la ora şapte, iar noi am ajuns la şapte fără zece. Taxiul s-a oprit în piaţeta din faţa porţii. Era deja întuneric, întunecaţi, ca de cărbune, erau copacii, ca de cărbune întunecate zidurile, dar cerul mai sclipea încă în amurg şi era viu, ciorile zburau croncănind. Paznicul se pregătise să închidă poarta de fier, care scârţâia, şi tocmai în clipa aceea am ajuns şi noi. Paznicul nu voia să ne dea drumul. Începurăm să ne certăm în întuneric. L-am ameninţat, l-am implorat, am încercat să-i dăm nişte bani, dar paznicul răspundea tot mai arogant şi nu ceda. Ganciuk îi tot dădea zor că primeşte o pensie specială, că are optzeci şi şase de ani şi poate muri în orice clipă, iar paznicul cu o voce răguşită şi răutăcioasă urla că şi el e om şi că vrea să ajungă acasă la timp.

— Dar nu aveţi dreptul, la fără zece…

— Dar alimentarele închid la fără un sfert!

— Dar cum puteţi să comparaţi? Aveţi un pic de conştiinţă?

— Nu mă-nvăţaţi! Pot compara. Ia uită-te la el, nu pot

compara!

— Spuneţi-mi numele dumneavoastră, strigă cu voce slabă Ganciuk. Spuneţi-mi-l imediat. Am să reclam.

— Prohorov! Zbieră paznicul. Lev, Mihailovici, dacă doriţi! Ei şi? Unde o să mă reclamaţi? Pe lumea ailaltă?

— Şulepa… am spus eu încet. Dă-ne drumul.

Omul, a cărui faţă nu se putea distinge în întuneric, tăcu şi se dădu la o parte. Am intrat în cimitir. În liniştea, tulburată de strigătul ciorilor, scârţâiau tocurile mele şi foşneau tălpile lui Ganciuk, târşâite pe asfalt. Mergeam foarte încet. La fel, probabil, mergea şi pe schiuri. Când ne-am îndepărtat de poartă, la vreo douăzeci de paşi, i-am spus lui Ganciuk:

— Cred că e un băiat din clasa noastră… Ducă-se dracului.

Am ocolit crematoriul negru, fără viaţă, şi am început să căutăm mormântul, lucru ce s-a dovedit a fi destul de anevoios în întuneric. Bătrânul se apleca şi pipăia monumentele. În sfârşit, a rostit, suflând din greu:

— Aici e…

S-a aşezat pe vine şi şezând aşa, l-am auzit îndelung scuturând ceva, alegând, foşnind din frunzele uscate.

Mă gândeam că nimic nu e mai îngrozitor decât o moarte moartă. Un crematoriu stins este o moarte moartă. Şi Levka Şulepa la poarta cimitirului… Dintr-o dată l-am înţeles pe bătrânul care nu voia să-şi amintească. Ciorile urlau asurzitor, rotindu-se întruna deasupra capetelor noastre, păreau foarte supărate de cine ştie ce. Poate că pătrunsesem în proprietatea lor. Sau poate începea ora domniei lor, şi nu aveam dreptul să apărem pe-a ici. Împrejur, prin copaci, se vedeau o mulţime de cuiburi întunecate şi stufoase.

Bătrânul şoptea, vorbind cu sine însuşi:

— Ce lume absurdă, fără rost! Sonia zace în pământ, colegul ei de clasă nu ne lasă să intrăm aici, iar eu am optzeci şi şase de ani… De ce? Pentru ce? Cine o poate explica? Îmi strângea mâna ca un cleşte puternic. Şi cât

nu vreau să părăsesc această lume…

Când, peste o jumătate de oră, am ajuns din nou la ieşire, poarta era deschisă, iar paznicul dispăruse. Taxiul ne aştepta. Am mers în tăcere şi numai când am coborât spre piaţă şi am cotit prin tunel pe Sadovaia, Ganciuk s-a înclinat spre şofer, rugându-l abia auzit să mâie mai repede: voia să ajungă la timp. Să vadă nu ştiu ce emisiune la televizor. Se aprindeau luminile, seara se lumina, se întindea la nesfârşit oraşul pe care îl iubeam atât de mult, pe care-l ţineam minte atât de bine, pe care-l ştiam atât de bine, pe care mă străduiam atât de mult să-l înţeleg…

Curând după aceea a ieşit pe aleea care trecea de-a lungul zidului mânăstirii şi paznicul, într-o haină de piele îmblănită ponosită, ca aceea în care umblau aviatorii la sfârşitul anilor patruzeci, a făcut la stânga şi s-a trezit pe o stradă largă unde s-a suit în troleibuz. Peste câteva minute trecu podul peste râu şi privi la casa de pe chei, îndesată, lungă, diformă, unde ardeau sute de luminiţe, găsi din obişnuinţă fereastra de la fostul apartament unde petrecuse o perioadă fericită a vieţii sale şi visător îşi zise: ce-ar fi să se ivească pe neaşteptate o minune, încă e schimbare în viaţa lui?…

ALTĂ VIAŢĂ

Pentru Alla

S-A TREZIT DIN NOU ÎN TIMPUL nopţii, aşa cum i se întâmpla acum în fiece noapte, de parcă cineva ar fi tras de ea de fiecare data cu răutate, împingând-o: gândeşte-te, gândeşte-te, încearcă să înţelegi! Nu putea. Nu era în stare de nimic altceva, în afară de autoflagelare. Dar *ceea ce o trezea* cerea cu insistenţă: încearcă să înţelegi, trebuie să fie un sens, trebuie să existe vinovaţi, întotdeauna vinovaţi sunt cei mai apropiaţi, nu e cu putinţă să trăieşti mai departe, trebuie să mori şi tu. Trebuia să afle doar un lucru: care-i ere vina? Şi încă ceva, ceva tainic şi ruşinos: oare cu asta s-a terminat totul? „Ce proastă sunt. Cum pot să mă gândesc la moarte când am o fiică.”

Se gândea totuşi la moarte, cu uşurinţă, ca la ceva neplăcut, dar de neocolit, ce trebuia încercat, cum te gândeşti că trebuie să te internezi în spital pentru o operaţie. Gândurile despre moarte erau cu mult mai puţin apăsătoare decât amintirile. Acestea îi pricinuiau durere, cealaltă nimic în afară de gânduri trecătoare. Uite, începe: îl vede întorcându-se acasă uşor ameţit – îşi luase salariul la muzeu – aşa era mai demult, demult de tot, venea de obicei de la restaurantul „Sevan”, ce se afla alături de muzeu, sau fusese pe la Fedorov acasă şi rămăsese acolo mult timp; de cum sosea se culca totdeauna deîndată fără să zăbovească nicio clipă şi adormea pe loc. Dar se scula neapărat noaptea pe la trei, patru, cum se scoală ea acum. O deranja din somn, se

foia la bucătărie după apă sau după ceva de băut din frigider, ea se supăra, îl certa prin somn. În acele clipe, când o trezea nu putea să-l sufere: „Ce egoist eşti!”

El căuta să ascundă faptul că era ameţit, se arăta viclean şi inventiv, era un actor foarte abil, şi ea nu-i observa ochii înroşiţi, nu simţea mirosul, dădea crezare cuvintelor lui: „Sunt obosit ca un câine”, îi era milă de el, îi făcea mai repede patul, el se vâra sub plapumă şi începea să sforăie. Noaptea însă se dădea de gol, trezindu-se cu mult înainte de a miji zorile. Acum ceva asemănător se întâmplă cu ea. Drept alcool îi slujeau amintirile şi durerea, pe care le ascundea ziua, nimeni nu trebuia să le observe, nici la servici, nici acasă, nici Irina, nici soacra, mai ales soacra, pentru că dacă aceasta ar fi observat, durerea i s-ar fi accentuat şi mai mult, ziua făcea toate eforturile de a se ascunde, dar nu-i mai ajungeau puterile şi pentru orele de noapte.

Uneori el se trezea noaptea şi fără să fi băut, aşa, nu se ştie de ce. Asta chiar că era o prostie. Doar nu era un bătrân. Insomnii au bătrânii. Ea se enerva pentru că avea somnul uşor şi se trezea deîndată ce-l auzea oftând şi foindu-se, şi mai ales uitându-se la ceas – el lua deşteptătorul de pe lada pentru aşternut şi-l apropia de ochi şi totdeauna agăţa arcul metalic de ladă. Câte discuţii n-au mai fost din cauza acestui clinchet. Ce se mai supăra ea! O prostie totul. El, săracul, se chinuia să manipuleze deşteptătorul fără zgomot, dar nu se ştie de ce nu reuşea niciodată: agăţa lada neapărat, măcar cu coada micii trompe metalice, drept care se auzea clinchetul metalic, foarte clar, în liniştea nopţii; ea tresărea, se trezea înainte (imediat ce el începea să ofteze) şi, împietrită, cu inima strânsă, aştepta clinchetul.

Soacra continua să trăiască în acelaşi apartament cu ea: Unde era să se ducă?

Femeia aceasta era ferm convinsă că de moartea fiului ei, care se prăpădise în noiembrie anul trecut la numai 42 de ani, de infarct, vinovată era soţia. Le venea greu să

stea împreună. Ar fi preferat să trăiască separat, să se despartă pentru totdeauna, dar le reţineau unele motive: bătrâna era singură şi dacă s-ar fi despărţit de nepoată, de Irina, care avea şaisprezece ani, ar fi fost condamnată să moară curând printre oameni străini (sora şi nepoata ei nu o prea chemau să stea împreună şi nici Aleksandra Prokofievna n-ar fi fost de acord să trăiască cu ele): în afară de aceasta, Olga Vasilievna trebuia să ţină seama de fiica sa care-şi iubea bunica şi fără bunica, care o îngrijea, ar fi rămas de izbelişte. Toate se strânseseră într-un nod de nedesfăcut; părea că nu există aici nicio scăpare: trezeşte-te noaptea şi dă-te cu capul de pereţi de disperare, iar ziua pleacă de acasă, fugi, dispari. Acuma căuta cu orice preţ şi cât mai des să plece în delegaţie, înţelegea că nu e bine ce face, că e un somn de slăbiciune, că frâna acum are nevoie de ea cu mult mai mult decât înainte, şi ea avea nevoie de Irina şi în timpul călătoriilor era măcinată de dorul după fiică, se grăbea să se întoarcă, în fiecare seară cheltuia câte cinci ruble vorbind la telefon, iar când se întorcea descoperea că fiica ei o dusese de minune fără dânsa, absorbită de trebuşoarele ei şi aceasta o liniştea oarecum deşi îi mărea şi durerea. Şi iar pleca ca să se salveze, ştiind dinainte că nu exista salvare. Doamne, cât ar mai fi preţuit-o pe bătrână, ce milă i-ar fi fost de ea, dacă ar fi trăit undeva departe! Dar în cămăruţele astea, în coridoraşul strâmt unde anii trăiţi se înghesuiau unul lângă altul, fără jenă şi ruşine, aşa cum zac pantofii de casă scâlciaţi sub cuier, în lădiţa de lemn făcută de Serioja, aici, în înghesuiala aceasta, nu era loc pentru milă. Soacra spunea:. „Din câte ţin eu minte cornuleţe d-astea nu cumpăraţi înainte. Unde le-aţi luat, pe Kirovskaia?” O singură frază distrugea într-o clipă toată mila strânsă pic cu pic. Fraza însemna: pe el nu l-ai răsfăţat cu cornuleţe, acum pentru tine ai început să le cumperi. Asemenea prostii, fleacuri demne de luat în râs, o răneau ca o lovitură de cuţit. Pentru că de fapt erau o răutate, care o chinuia.

Tot un chin, aidoma cornuleţelor, a fost şi povestea cu televizorul. Încă de mult, pe când trăia Serioja, se gândiseră să cumpere unul nou, mare, în locul celui vechi cu totul desuet. Şi începuseră să pună bani de-o parte. Olga Vasilievna se enerva adeseori, poate că nu trebuia, dar, doamne, ce-i de făcut, se enerva în zadar, pe nedrept, dar nu putea să se oprească în niciun fel pentru că, la drept vorbind, avea motive; acum aceste amintiri sunt şi ele un chin, dar el putea sta ore întregi, uitând de toate cele, să privească orice flecuşteţ sportiv. Se cufunda în fotoliul verde, picior peste picior, cu ţigara în gură, cu scrumiera cu peştişor rotundă alături de el, pe jos, şi stătea, ca împietrit, nu puteai nici să-l întrebi nimic, nici să-l strigi. De ce se uita la toate emisiunile la rând? Erau toate chiar la fel de interesante? Mă odihnesc! spunea. Nu am şi eu dreptul la odihnă? Ce naiba? Mânia era uşor prefăcută: toţi erau obligaţi să ştie că el se oboseşte îngrozitor la servici.

Obosea într-adevăr şi, în afară de asta, mai avea şi neplăceri. Dar toţi le au. El însă îşi ieşea din fire. Şi mai era ceva: le ascundea, le ascundea. Multe au ieşit la iveală mai târziu. Ea îşi povestea neplăcerile şi aşa se uşura, iar el le ascundea, ruşinându-se de insuccesele sale. Şi acolo în faţa televizorului, se plângea pe jumătate cinstit, pe jumătate prefăcându-se:

— Domnilor, celulele mele nervoase au nevoie de odihnă. Câinii mănâncă iarbă, intelectualii ascultă muzică, iar eu mă uit la sport, e tratamentul meu, bromul meu, apa mea minerală, dracu să vă ia cu neînţelegerea voastră, domnilor…

Era o glumă obişnuită, dar Aleksandra Prokofievna se ridica iute în apărarea fiului său. Uneori; pentru a-l susţine, se aşeza alături de el, în fotoliu şi se uita la hochei sau volei, la orice, ei într-adevăr îi era indiferent, şi schimba replici cu fiul ei care o făceau pe Olga Vasilievna să râdă pe înfundate. Serioja îşi cam bătea joc, în aceste discuţii, în faţa televizorului, de Aleksandra Prokofievna,

dar o făcea uşor şi fin, totuşi ca Olga Vasilievna să înţeleagă. Bătrâna arăta însă cu insistenţă că sportul o interesează foarte mult. A, da, acum 40 sau 30 de ani ea fusese o turistă pasionată. Încă recent, se împopoţona cu nişte pantaloni vechi de culoare kaki, îşi punea o haină aiurită din epoca comunismului de război, îşi agăţa în spate un rucsac mititel, bun doar de strâns deşeurile, şi pornea absolut singură undeva în afara oraşului. Serioja privea liniştit. Pe alţii însă nu-i lăsa să glumească pe socoteala bunicii, nici măcar să zâmbească în tăcere pe la spate. Se pare că se ducea prin locurile pe unde umblase pe vremuri, cu soţul ei, tatăl lui Serioja, profesor de matematică, un turist pasionat de plimbări, şi fotograf. Soacra în straiele ei de turistă de pe timpul comisarilor poporului părea un personaj dintr-o tragi-comedie. Chiar şi Olga Vasilievna se simţea jenată, iar Irina pur şi simplu suferea de bunica îşi băteau joc până şi proastele casei, cele ce-şi făceau veacul stând la poartă. Tatăl lui Serioja plecase în 1941 voluntar pe front şi în toamnă căzuse lângă Moscova. Pe bătrână cu tristele ei ciudăţenii puteai s-o înţelegi, dar oare de ce pe ea, pe Olga Vasilievna, n-o înţelegea nimeni? De ce nimeni nu-i vedea durerea? În niciun fel nu o putea convinge pe soacră-sa, o femeie deloc proastă, cu studii juridice, să-i recunoască dreptul la suferinţă.

— Sigur, cumpăraţi televizorul, cumpăraţi-l. Nu mai staţi pe gânduri! îi spuse soacra când Olga Vasilievna, din prostie, se gândi să se sfătuiască cu ea.

Irina o tot rugase să-i cumpere un televizor mare. Olgăi Vasilievna îi era indiferent, dar acum la magazinul universal de alături, din casa vecină, unde Irina se ducea să cumpere tot felul de fleacuri, se aduseseră televizoare de marcă foarte bună, care se aduceau rar, trebuia să se hotărască.

— V-am spus doar: cumpăraţi-l! De ce să renunţaţi la o plăcere?

Olga Vasilievna i-a răspuns că nu-i arde de plăceri.

— Înţeleg! dar pe de altă parte nu aveţi intenţia să vă înfundaţi într-o mânăstire?

— Nu, la mânăstire nu vreau, ce-i drept.

De data aceasta, Olga Vasilievna a spus-o apăsat, într-adins ca să simtă şi bătrâna ce-i durerea; nu-i pricinuise şi, ea într-adins durere, vorbindu-i despre plăcere.

— Aşa că nu vă mai chinuiţi atâta, scoateţi banii de la C.E.C., Serioja pentru asta îi şi strângea, a fost dorinţa lui… Pe faţa turtită a Aleksandrei Prokofievna, cu pometii ieşiţi în afară, ca la o tătăroaică bătrână, încremeni un sur îs binevoitor, iar ochii soacrei – mici, ca nişte fante de albastru transparent – ochii lui Serioja, priveau rece, fără cruţare.

Plină de înverşunare, din cauza înţepăturilor bătrânei. Olga Vasilievna se hotărî să nu mai cumpere televizorul, aşa ca să-i facă în ciudă. A ţipat la Irina, aceasta a început să plângă. Dar apoi, înverşunându-se şi mai ţare, Olga Vasilievna s-a hotărât să facă dimpotrivă şi să-l cumpere. Timp de patru luni soacra nu s-a uitat la televizor nici o singură dată. Spunea că îşi fereşte ochii şi că se teme de radiaţiile emanate, dar, pe lângă toate acestea, o mai făcea şi demonstrativ. Cineva dintre cunoştinţe căutase s-o liniştească pe Olga Vasilievna: o să vă obişnuiţi cu ea, o să vă suportaţi până la urmă, aveţi aceeaşi durere, aceeaşi fetiţă pe care o iubiţi. Olga Vasilievna îşi zicea şi ea că până la urmă toate se vor aranja, dar întâmplarea a făcut-o să-şi dea seama că acest lucru nu se va mai întâmplă niciodată.

Era prin ianuarie, nu trecuseră nici două luni, durerea era de nesuportat. Atunci chiar că nu-i mai ardea de viaţă. Noaptea, foindu-se fără somn, Olga Vasilievna s-a sculat, s-a dus în bucătărie şi acolo, plângând în hohote, ba înghiţea nişte calmante, ba bea nişte esenţă de ceai rece din ceainic. Deodată auzi: Alekandra Prokofievna îşi târşâia picioarele spre bucătărie. Nici ea n-avea somn. Târşâitul o străpunse pe Olga Vasilievna, era ceva cunoscut. Serioja îşi târşâia şi el picioarele tot în papucii

ăştia. Bătrâna, nu se ştie de ce, şi-i însuşise şi umbla în ei. Îşi luase şi pledul lui verde din păr de cămilă. Olgăi i se păru că vine Serioja. Venea la bucătărie, când toate trei erau acolo, se oprea în uşă cu un coif de ziar în vârful capului, ridica mâna şi spunea: „Te salut, bietul meu popor!” Irina, bineînţeles, se tăvălea pe jos de râs. El încercase în fel şi chip să le unească, să le apropie măcar pentru o clipă, măcar făcând glume, prostindu-se. O năpădiră dintr-o dată lacrimile din cauza acestui târşâit, nu se putu abţine şi începu să plângă în hohote, tare, lucru de neiertat, îngrozitor, pentru că lacrimile ei nu trebuia să le vadă nimeni. Aleksandra Prokofievna a intrat în cămaşă, cu părul cărunt despletit şi ciufulit, cu o expresie de nemulţumire pe faţa-i galbenă –, a privit-o pe Olga, s-a apropiat de bufet, a luat o ceaşcă şi şi-a turnat apă din ceainic. Nu, nu i-a întins apa Olgăi Vasilievna, apa îi trebuia ei. Părea că nu vede şi nu aude hohotele de plâns; întrebă cu vocea ei morocănoasă, obişnuită:

— Unde e bicarbonatul?

Fără să răspundă, Olga Vasilievna ieşi din bucătărie.

Întrebarea asta despre bicarbonat şi privirea unor ochi ce nu văd ea nu putea să le uite. Brusc ieşise la suprafaţă ceea ce ziua era ascuns privirilor. Noaptea, adevărul apare gol-goluţ. Olga Vasilievna plângea, iar bătrâna o privea cu ură. Cele mai amare discuţii avuseseră loc noaptea. Odată, noaptea, Serioja i-a spus că dacă n-ar fi Irina el s-ar despărţi de ea, de Olga Vasilievna, şi acest lucru îi păru un adevăr atât de ucigător, încât credea că nu va apuca să vadă ivirea zorilor. Dar în timpul zilei Serioja a făcut bancuri, a îndrugat verzi şi uscate, părea să nu-şi mai amintească de nimic, şi discuţia nocturnă dispăru undeva fără urmă, ca un coşmar. Peste câteva luni însă avu loc altă discuţie în timpul nopţii – îi venise ideea să plece singur la o casă de odihnă în ajun de an nou, acest lucru a speriat-o, nu voia să-l lase, cerea s-o ia şi pe ea, pe atunci nu era greu să-ţi iei zece zile fără plată, se iviră însă dificultăţi în legătură cu Irina, soacra

era puţin bolnavă, dar nimic serios, de ar fi avut nevoie pentru Serioja s-ar fi învoit fără doar şi poate, dar de data aceasta, înţelegând că nevoie avea nora, a refuzat categoric. Totul era cusut cu aţă albă, într-adins au invitat-o pe Vera Prokofievna cu fiica ei Tamara, verişoara lui Serioja, neurolog într-o policlinică cu circuit închis. Olga Vasilievna n-o iubea, nu credea nimic din ceea ce spunea aceasta, iar Tamara, în tot timpul cinei, le-a explicat, îndelung şi bombastic, boala Aleksandrei Prokofievna, exagerând în mod evident, lăsând să plutească totul într-o nebuloasă. Ca să nu mai toarne gaz peste foc, Olga Vasilievna a tăcut din gură. S-a resemnat, deşi totul i se părea un complot revoltător. Noaptea totuşi nu s-a mai putut stăpâni, l-a trezit cu o întrebare şi a trăit din nou starea aceea de coşmar, când toate împrejur s-au cutremurat, pământul i-a fugit de sub picioare.

— Recunoaşte, ai pe cineva cu care vrei să petreci în singurătate?

— Da, am, am, rosti el în şoaptă, trezindu-se într-o clipă. Acest cineva sunt eu însumi. Vreau să fiu singur cu mine însumi. Vreau să mă odihnesc de voi, de tine, de mama, de toţi, de toţi…

În prima clipă a crezut, cum se obişnuise să creadă întotdeauna. Dar apoi s-a ivit un semn de întrebare. Are el oare nevoie de singurătate? Părea să nu existe niciun fel de motive care să-l facă să fugă singur la o sută de leghe de Moscova. De aceea l-a crezut şi s-a liniştii oarecum, dar nu până la capăt. În adâncul sufletului era sfâşiată de misterul ce-i trezea un singur gând înfiorător: „Are pe cineva!”

Îi plăceau femeile blonde şi micuţe. O descoperise întâmplător. Se simţea atras de femeile miniaturale, pe care le poţi legăna sau ţine în braţe. Odată i-a spus Olgăi Vasilievna cu gingăşie:

— Păcat că eşti atât de planturoasă. Tare mi-ar fi plăcut să te port în braţe.

Toate femeile din viaţa lui fuseseră planturoase. O

simplă coincidenţă, aşa s-a nimerit, povestea chiar el. Avusese cinci femei. Patru până la ea şi a cincea ea. Poate mai existaseră şi altele, mai mult ca sigur, nu puteau să nu fi existat, dar despre astea patru ştia sigur, despre altele putea doar să ghicească sau să bănuiască. În schimb, despre astea patru reuşise să afle toate amănuntele, le spunea pe nume – Valka, Svetlanka – şi nu lăsa să-i scape nicio ocazie să-l înţepe şi pe el cu ocazia asta, să spună ceva răutăcios, zeflemitor. Olga le ura pe aceste ticăloase, pe aceste târfe, dintre care două erau mai în vârstă ca el, îl învăţau tot felul de porcării, una era de-o vârstă cu el, se dădea drept o mare intelectuală, dar de fapt era o ticăloasă dezmăţată, care visa să-l convingă s-o ia de nevastă prin orice mijloace, dar el, slavă domnului, nu s-a lăsat prins în mrejele ei şi s-a purtat cu ea hotărât. Deşi, poate, nu prea nobil; dar aşa-i trebuie, ticăloasa; şi mai era una alb-rozalie, pastelată, cu care lucra la muzeu, o proastă patentată, dar foarte frumoasă, care fugea tot timpul de el, iar el alerga pe urmele ei. La un moment dat s-a plictisit; ea a fugit de el din casa în care se întâlneau, iar el n-a mai alergat după ea şi totul s-a terminat. Aceasta, a patra, pastelată, în pofida isteriei sale, era masivă la trup şi el îi spunea Brunhilda. Povestea că are sânii rotunzi şi grei ca nişte farfurii de supă. Olga Vasilievna n-o-înghiţea în mod deosebit pe aceasta. Le ura acum pe toate patru, pentru că Serioja o chinuia în continuare. Şi iată, îşi zicea, n-a avut parte niciodată de blonde micuţe şi poate din cauza aceasta se simţea atras de ele. Serioja a plecat undeva, într-o localitate, Peresvetovo, pe şoseaua spre Gorki, pentru douăsprezece zile. I se părea că nu-l va putea ierta. Nici măcar pentru că ar fi înşelat-o neapărat acolo, la Peresvetovo, ci pentru că a plecat, trecând peste rugăminţile ei, peste disperarea ei. Dar peste trei zile a sosit o telegramă: „Vino cu Irina, aici e minunat”. Şi-a luat de la servici o zi de recuperare şi s-a dus cu Irina la Peresvetovo; el, bineînţeles, a fost iertat, s-au dat cu

săniuţa pe derdeluşuri, iar dimineaţă, când a condus-o la tren, murmura: „Ce femeie prostuţă, prostuţă, mai eşti!” şi-şi întindea faţa nerasă spre gura ei. Cum se poate? Doar de curând, când îşi luase certificatul pentru a pleca la băi, doctorul îi scrisese: „practic sănătos”. Toate erau cum trebuie, analizele, inima, tensiunea. Ce se întâmplase între timp? Nimeni nu poate înţelege. Nici ea n-a înţeles: cum să trăiască fără el? Şi cum de a reuşit s-o facă – iată sunt cinci luni de atunci şi douăzeci şi cinci de zile! Nici ea nu înţelegea: totul pare că nu are sens, totul merge însă înainte, trăieşte...

Deşteptătorul va suna la şapte. Va mai sta culcată o oră şi jumătate, cufundată în toropeală – nu în toropeala somnului, ci în toropeala vieţii dispărute – apoi-se va scula fără grabă, îşi va pune halatul matlasat, cadou de la Serioja de ziua ei de naştere, sau poate chiar şi fără capod, doar în cămaşă de noapte, nepieptănată, acum nu se mai îngrijeşte, se va duce la bucătărie, şi va pune ceainicul pe aragaz, o crăticioară cu apă pentru caşă şi o alta pentru ouă, va scoate din frigider brânza de vaci, chefirul, pentru ca brânza, şi chefirul să se încălzească în aerul cald din bucătărie, până când ea şi Irina se vor îmbrăca şi se vor spăla. Va da drumul la radioul care se află deasupra bufetului. Şi tot timpul, orice ar face, la orice s-ar gândi, va simţi un gol şi un fior rece în spate.

Fusese un tip, un oarecare Vlad, bărbat bun, drăguţ, plicticos, neajutorat, talentat, cu o faţă lată de peşte, cu ochii uşor bulbucaţi în care se citeau seriozitate şi devotament. Purta ochelari cu ramă de bagă. Când râdea – ceea ce se întâmpla rar şi întotdeauna pe neaşteptate – îşi acoperea gura cu mâna pentru că buza de sus i se ridica mai mult decât era necesar. Nu era chiar o buză de iepure, dar amintea întrucâtva de buza de iepure. Unul din prietenii vechi, mai şugubăţ, îl numise pe Vlad cu răutate „semi-iepure”[7], parodiindu-i numele de familie

[7] ***Poluzaiţ*** în lb. rusă (n. tr).

Polisaev. Vlad era student la institutul de medicină şi încă de pe atunci i se prezicea un mare viitor în medicină. Mama Olgăi Vasilievna, pentru care *aspectul exterior* – fie al unui om, al unui palton, dulap, al draperiilor sau chiar al unui buchet de flori – nu avea niciun fel de importanţă, important fiind numai acel lucru destul de discutabil pe care ea îl determina cu ochiul ei interior şi-l denumea *esenţă,* dorise foarte mult ca fiica ei să se mărite cu Vlad. Olga Vasilievna însă nu se putea hotărî cu niciun chip, deşi înţelegea nu mai puţin decât mama ei ce om bun este Vlad. Dar să ai toată viaţa în faţă această figură lată de peşte cu pometii ieşiţi în afară...

Lucrurile au continuat, un flirt anodin, o prietenie pe jumătate copilărească, fără speranţe pentru Vlad, fără bucurii pentru Olga Vasilievna, timp de doi sau trei ani (concomitent cu Vlad o mai plictisea şi un alt curtezan, un oarecare Ghendlin, un inginer, care chiar că nu era bun de nimic, deşi mama îi arăta şi lui bunăvoinţa sa), până a venit momentul crucial: studiile s-au terminat, începea viaţa independentă, nu mai avea unde da înapoi, toate prietenele, blestematele, erau măritate şi deodată Vlad îi prezenta un tânăr, recent cunoscut, iarna, într-o tabăra studenţească la Zvenigorod, cu care se împrietenise imediat. Vlad iubea oamenii cu entuziasm, avea o adevărată pasiune pentru ei, deşi, trebuie spus, nu se descurca prea strălucit în această privinţă. De exemplu, mama lui Serghei era pentru el cea mai minunată femeie, o diviniza, o linguşea chiar, şi toate acestea numai pentru că Aleksandra Prokofievna făcuse ceva pe front în timpul războiului civil, bătuse pare-se la maşină în secţia politică a armatei. Dar asta a fost mai târziu. Înaintea lui Serghei îi făcuse cunoştinţă cu un aviator ce era şi campion la lupte, semănând a maimuţă, care vindea pe sub mână cărţi poliţiste vechi de o sută de ani; el ştia toate cele pe lume, era palavragiu şi morfinoman. De astă dată, noua cunoştinţă a lui Vlad era istoric, proaspăt absolvent al facultăţii, lucra la o instituţie neînsemnată şi nici măcar în

specialitate. Vlad l-a prezentat ca fiind totodată campion absolut al raionului Zvenigorod la „tâmpenii” şi la cititul cuvintelor de-a-ndoaselea.

Şi-ntr-adevăr, chiar din prima seară, a uimit-o pe Olga Vasilievna cu talentul său nemaipomenit. Vlad urla cu încântare: „Restaurant!” Iar musafirul răspundea: „Tnaruatser”. „Servietă!” exclama Vlad. Şi urma imediat: „Ateivres!’” „Seismicitate!” propunea cu perfidie Vlad. Entuziasmându-se în taină de inevitabilul răspuns de învingător al prietenului său: „Etati… cimsies”. „Ce, ce, e? striga Vlad. Repetă, te rog! Trebuie să verificăm!” Verificau, totul era exact. A făcut o impresie deosebită. Vlad mai sublinia şi de la el: „Ce mai, un geniu! Cel mai autentic geniu…” Pe atunci, Serioja era bine făcut, înalt, subţire, avea păr bogat, se mişca elegant, vorbea vesel şi totodată ciudat, nu semăna cu niciuna dintre cunoştinţele ei. Olga a simţit că s-a întâmplat ceva. Şi, înfruntându-şi emoţia, l-a întrebat şi ea: „Privire?” „O, a exclamat Vlad. Asta e foarte greu!” Musafirul a privit-o o secundă de parcă ar fi fost de acord – da, e greu şi a rostit încet, dar sigur:.. Erivirp”.

Cuvântul acesta tainic a străpuns-o ca un cuţit. Poate că se rostise o parolă care-i hotărâse viaţa. Un cuvânt sălbatic, nemaivăzut, nemaiîntâlnit nicăieri – „erivirp”. Era însă reflectarea în oglindă a unui alt cuvânt, adevărat, în care ea credea nemărginit – „privire”. Acest joc, acest cunoscut nou, straniu, aceste cuvinte sălbatice împreună cu votca şi peştele afumat i-au rămas în amintire pentru totdeauna, pentru că ele însoţeau un sentiment de uluire interioară şi un sentiment al schimbărilor ce urmau să apară în viaţa ei. Şi mai era ceva: era început de primăvară, o primăvară tainică, angoasantă, care mai trebuia descifrată, precum cuvântul „erivirp”, când toţi din jur ţinându-şi răsuflarea, aşteptau, făceau presupuneri, şuşoteau şi discutau. Mamei, însă, acest musafir care inventa cuvinte nu i-a plăcut pentru că din prima seară chiar a fugit după votcă. După ce l-a

cunoscut mai bine, Olga Vasilievna şi-a dat seama că de fapt gestul ascundea timiditatea cea mai obişnuită şi o nervozitate deosebită, exagerată, care-i împingea uneori spre acţiuni necugetate şi nicidecum nu era vorba de pasiune pentru alcool. Mama însă nu putuse uita mulţi ani acest *faux pas* al lui Serioja. „Îţi mai aduci aminte, spunea ea, când ginere-său se făcea vinovat de ceva, cum din prima seară s-a şi dus după votcă?” Mama ei, care se străduia atât de mult să înţeleagă esenţa oamenilor, nu putea să priceapă că acest gest curajos nu oglindea câtuşi de puţin esenţa lui. Ea era ferm convinsă că, dintre toţi, Vlad se potrivea cel mai bine cu fiica sa: aceasta era esenţa pentru ea. Săraca mamă, cu toată dragostea ce o purta fiicei sale, nu se putea dezbăra de egoismul naiv ce o caracteriza – naiv pentru că nici nu-i trecea prin cap să vadă în purtarea sa vreo urmă de egoism; i se părea dimpotrivă că este cuprinsă de un nor de altruism, că trăieşte pentru alţii, ceea ce nu era departe de adevăr, deşi, dacă te uitai mai atent, „alţii” erau un singur om, Gheorghi Maksimovici. Mama socotea că vrea binele fiicei sale când insista că Vlad i se potriveşte cel mai bine, dar de fapt ea se gândea la sine însăşi, pentru că Vlad era o soluţie mai bună pentru ea. De aceea nu-i plăceau jocurile de-a cuvintele şi nici felul cum povestea Serioja despre vizita lui cu Vlad la o clinică de psihiatrie. Iar Serioja, trebuie spus, povestea genial! Gheorghi Maksimovici, care venise şi el pentru o clipă din atelierul său să bea ceai, privea şi el sumbru.

Mama şi Gheorghi Maksimovici se aflau totdeauna într-o armonie desăvârşită. Mama emitea aserţiuni, Gheorghi Maksimovici dădea din cap afirmativ şi rostea concomitent bucăţi de frază de tipul: „Da, aşa este” sau „mă tem că ai dreptate”. Tatăl ei bun murise de mult, când Olga Vasilievna avea şase ani. Mama îl cunoscuse pe Gheorghi Maksimovici în timpul refugiului, lucraseră la aceeaşi uzină: mama la serviciul de planificare, iar Gheorghi Maksimovici la club, ca pictor. Era un pictor

bătrân, îşi făcuse studiile înainte de revoluţie, lucrase cu un pictor grec vestit, călătorise în străinătate, participase la expoziţii, apoi fusese aspru condamnat, reeducat, trecut pe linie moartă, treptat s-a dat la fund. S-a blazat, astfel că în perioada refugiului său în micul orăşel din Urali, devenise un zugrav pe jumătate flămând, care-şi câştiga pâinea desenând lozinci şi afişe. Dar, mai târziu, când s-a întors la Moscova cu noua lui familie, cu mama şi Olga Vasilievna, a căpătat un atelier şi o cameră în casa pictorilor, a început să fie băgat în seamă, amintit în presă, a căpătat contracte şi unele comenzi, căci s-a văzut că în refugiu el nu şi-a pierdui vremea în zadar, a muncit ca un taur, şi arta este creaţia taurilor, după afirmaţia lui Renard, scriitorul preferatul lui Gheorghi Maksimovici. Deci a pictat o serie de portrete, o adevărată galerie de „Oţelul Uralului.” Desenele au fost expuse în repetate rânduri. S-au făcut reproduceri după ele, chiar şi ilustrate, şi viaţa lui Gheorghi Maksimovici a cunoscut un fel de renaştere, o a doua tinereţe sau, după cum se exprima el, o „perioadă roz”. Şi toate ar fi mers bine, dacă tocmai atunci, la sfârşitul anilor patruzeci, Gheorghi Maksimovici n-ar fi început sa bolească. Ceva cu capul, apoi cu ochii, i s-a interzis să lucreze, s-a dus la un sanatoriu, pe urmă au început neplăcerile cu inima, şi puţin înainte de apariţia lui Serioja a avut şi un infarct. Câţi ani să fi avut pe atunci? Destul de mulţi. Mama era mai tânără cu şaptesprezece ani. Iar atunci când a apărut Serioja avea patruzeci şi trei, deci Gheorghi Maksimovici avea şaizeci.

Mai umbla drept, strângea tare mâna ce i se întindea şi, când făcea cunoştinţă cu cineva, avea obiceiul să-l privească pătrunzător şi stăruitor în ochi, să-l despoaie fără niciun fel de milă. Oamenii ce-l vedeau pentru prima dată se intimidau. Serioja a mărturisit mai târziu că prima întâlnire cu Gheorghi Maksimovici l-a pus oarecum pe gânduri.

— Mă privea de parcă i-aş fi furat ceva.

Ce e drept, Gheorghi Maksimovici mai avea şi un alt obicei: după ce studia un nou-venit din fir a păr anunţa că are „un chip aparte” şi că ar fi „foarte interesant de pictat”. În aceste cuvinte se auzea nota protectoare a omului de artă, care se simţea superior celorlalţi, dar era, în acelaşi timp, şi un compliment nevinovat, – care făcea plăcere tuturor. Lui Serioja însă, Gheorghi Maksimovici nu i-a spus acest lucru. A fost circumspect din prima clipă. De altfel, în această privinţă, Gheorghi Maksimovici nu era independent, recepţiona doar ca o membrană sensibilă, dispoziţia mamei. Da, ei doi se potriveau foarte bine. Minunat, slavă domnului. Olga Vasilievna nu era geloasă pe tatăl său abia dacă şi-l mai amintea. Gheorghi Maksimovici se purta frumos cu mama ei, după toate probabilităţile o iubea, iar ea săraca îl adora, şi cu trecerea anilor li s-au format gusturi comune, păreri comune despre oameni, despre pictură, despre cărţi, despre bani, despre toate. Mama era mereu cufundată în treburile şi bolile lui. Pur şi simplu, nu mai avea timp pentru viaţa altuia. Când s-a născut Irina, la început mama se împărţea între soţ şi nepoată, voia să fie folositoare, omniprezentă, dar n-au ţinut-o puterile, s-a dat bătută, a cedat locul celeilalte bunici. Olga Vasilievna a iertat-o. Un timp au locuit împreună cu mama şi Gheorghi Maksimovici pe Suşcevskaia, unde era atelierul, într-un apartament în comun, cu vecini, apoi i s-a întâmplat o nenorocire soacrei – i-a murit fiica pe care o iubea foarte mult, o fată fără noroc, rămasă nemăritată, mereu bolnavă – şi atunci s-au hotărât să se mute la ea, în apartamentul ei de două camere de pe Şabolovka. Aici îşi petrecuse Serioja copilăria. Totul aici îi era drag, apropiat. Şi deşi Olga Vasilievna a simţit de la început că traiul cu soacra nu va fi dulce, dar Serioja dorea foarte mult să se mute, şi apoi trebuiau să meargă şi în întâmpinarea dorinţelor bătrânei – care de altfel pe atunci nu era bătrână, ci o femeie în vârstă, zgomotoasă şi puţin aiurită. Nepoata ar fi umplut golul lăsat de fiica moartă. I-

a fost greu să plece de acasă, de la mama. Dar nu era nimic de făcut. Viaţa îşi urma cursul început în seara aceea în care el a intrat în casa lor ciufulit, în cămaşă cu carouri, şi o haină cu umeri puşi şi a început să spună cuvinte de-a-ndoaselea.

După seara aceea au urmat primăvară, curţi, ganguri, porţi, cafenele, bufete şi început de vară, Vlad care nu pricepea nimic, căutatul banilor, trenul spre sud, căldură, răcoare, eliberare. Erau patru: Olga Vasilievna cu Rita, prietena din anii aceia, dispărută apoi fără urmă, şi Vlad cu Serioja. Vlad avea o cunoştinţă a tatălui său, general-medic, care avea o vilă la Gagrî. Promisese să le închirieze camere. Aveau nevoie de două: pentru Rita cu Olga Vasilievna şi pentru Serioja cu Vlad. În casa acelei bune cunoştinţe nu se putea locui. Vara era caniculară, iar la Gagrî era o arşiţă sufocantă. Nu se ştie de ce, dar acea cunoştinţă a lui Vlad – un oarecare, se pare, Porfiri Nikolaevici, sau, poate, Parfenti Mihailovici, un personaj greu definibil, care lucrase pe vremuri la Moscova într-o instituţie importantă, iar acum era pensionar şi locuia la Gagrî în vila al cărei proprietar era – a închiriat o singură cameră, destul de proastă, departe de malul mării, sus pe deal. Le-a mai oferit un fel de cabană de vară în grădina sa. Camera au dat-o băieţilor, iar fetele s-au instalat în cabană, care era chiar lângă plajă. Era o construcţie şubredă, un fel de colibă, sau ceea ce se numeşte acum „bungalow” şi a ajuns la modă pe tot litoralul Mării Negre. La început totul părea minunat, dar apoi au început să iasă la iveală defectele. După apă şi la toaletă trebuiau să meargă în casă străbătând toată curtea. În afară de aceasta, locatarii vilei, rudele, cunoscuţii mai apropiaţi şi mai îndepărtaţi ai lui Profiri Mihailovici, foarte mulţi şi mereu alţii venind cu maşinile, duceau o viaţă zgomotoasă, obositoare. În fiecare zi, acolo se făceau chefuri, petreceri, cântau în gura mare, puneau radio foarte tare şi dansau pe verandă, făceau frigărui în grădină, iar seara tot grupul mergea să facă baie în mare:

coborau pe cărăruie, prin portiţa din gard, drept pe plaja pietroasă. Casa era pe malul mării.

Chefliii din casa lui Parfenti Nikolaevici îi invitau pe Vlad cu Serioja şi fetele la petrecerile lor. Băieţii nu refuzau, aveau bani puţini, la Gagrî totul era foarte scump, şi nici nu se putea face rost de nimic, iar acolo erau trataţi cu generozitate, curgea vin după pofta inimii. Rita, o fată vicleană şi ştearsă, strivită de singurătatea de la Moscova, trăgea şi ea spre această vâltoare ce părea ademenitoare, deşi periculoasă.

Doar Olga Vasilievna rosti ferm: „Nu!” Printre oamenii care mişunau noaptea prin grădini erau şi golani, o dată sau de două ori cineva încercase să forţeze la o oră târzie uşa cabanei, uşa trosnea, proasta de Rita chicotea, dar Olga Vasilievna şi-a dat seama că ei nu de Rita aveau nevoie. „Ei, tu aia mândră! strigau de afară. Hai cu noi să facem baie!” Olga Vasilievna, cu un glas sever, îi ameninţă cu miliţia.

Dimineaţa se plânseră lui Vlad, care se repezi în casă, de unde apăru soţia lui Profiri Panteleevici, o cucoană trupeşă, întotdeauna îmbrăcată în alb, care avea părul negru cu şuviţe cărunte, aur pe degete, în urechi aur, şi, când zâmbea cu gura ei albastră şi mare, lăsa să se vadă mult aur şi în gură: „Fetelor, iertaţi-i pe huliganii mei. Sunt copii ai sudului. Au soare în sânge... Soarele-i face pe oameni nebuni...”

Serioja era un înotător grozav, ştia să sară de la trambulină, să facă plonjeuri. El şi Rita plecau înot mult dincolo de geamandură, iar Olga Vasilievna şi Vlad se bălăceau la mal. În general, Serioja, atât de nepriceput şi de timid în treburile vieţii, în relaţiile cu oamenii, sau faţă de sine însuşi, avea în acelaşi timp un mare curaj fizic. Nu se putea hotărî în niciun chip să vorbească cu Profiri despre chiria pentru mizera cabană, şi nici despre apa pe care locuitorii vilei o închideau adesea, punându-le pe Rita şi Olga Vasilievna într-o situaţie dificilă – se temea să nu-l supere, amâna mereu, şi totodată nu refuza nici

vinul, nici vizitele pe terasă la musafirii vilei, ceea ce Olga interpreta ca o lipsă de fermitate, de bărbăţie – şi tot el, fără a sta pe gânduri, putea să intervină în orice bătaie de pe plajă, putea să sară în glumă de la o trambulină de zece metri. Cu fiecare zi ce trecea, Olga îşi dădea tot mai limpede seama de abisul în care se cufunda.

Niciodată înainte nu cunoscuse un asemenea simţământ de impas, de disperare, de pierzanie. Viaţa din jur parcă încetase. Dispăruseră orice alte gânduri. Trecuseră doar câteva zile – ce se putuse schimba? – dar ei i se părea că totul în jur se schimbase: culoarea cerului, mirosul mării, gustul frigăruilor. Şi înăuntrul ei părea că se mişcase o rotiţă. Totul începuse să se învârtă mult mai repede ca înainte. În sufletul ei apăruse ceva nou ce o îngrijora, era ca o greutate străină ce o apăsa şi o chinuia. De exemplu: nu mai putea suporta să-l vadă intrând în vila lui Porfiri rămânând acolo pentru mai multă vreme. Ce prostie, dacă stai să te gândeşti! Ea însă se chinuia: de ce-i acolo? cu cine? al cui râs se aude de pe verandă? Un râs de bărbat o zgândărea la fel de tare ca şi unul de femeie, la fel de chinuitor. Înseamnă că acolo el se simte mai bine, îi face mai multă plăcere decât să stea aici cu ea. Erau chinuri ciudate, lipsite de orice logică, ţinând mai mult de instinct: nu-i era soţ, nu deveniseră încă amanţi, era doar un lucru la care visa în taină, îl aştepta şi totuşi simţămintele şi chinurile erau de parcă totul s-ar fi întâmplat deja. Odată n-a mai răbdat şi a urcat pe verandă să-l cheme. El luase şahul, se pregăteau să se ducă la plajă – şi ea se apucase să înveţe să joace şah, voia să facă tot ceea ce făcea el. Deschizând uşa de sticlă, văzu câţiva bărbaţi şi câteva femei stând în jurul mesei cu gustări şi privindu-l pe Serioja, care făcea mimă ceva mai la o parte, pentru a fi văzut de toţi. Ştia foarte bine să facă glume mimând. Imita foarte bine, mai ales pe „bătrânul farmacist” şi pe „suporterul dinamovist”. Avea în genere multe talente, desena, cânta bine, învăţase de unul singur să cântă la ghitară.

Acolo, pe verandă, ea a simţit dintr-o dată repulsie şi indignare, un fel de greaţă şi de el, şi de beţivii de la masă, care-l priveau cu ochi prietenoşi, veseli, de parcă erau la restaurant. Cât de tare s-a mai înfuriat! Oamenii aceia aplaudau, strigau: „Bravo!”, „Noroc, Sergo!” îl întindeau paharele. Ea însă a rostit cu răutate:

— Haide, acum spune-le un cuvânt de-a-ndoaselea, de exemplu „clovnerie”, şi apoi „la revedere”. Să mergem. Suntem aşteptaţi pe plajă.

Uluit, el îşi aţinti asupra ei ochii albaştri, înguşti, ba chiar deschise gura să spună ceva – fie să se împotrivească, fie să rostească de-a-ndoaselea cuvântul „clovnerie” – ea însă l-a luat de mână, el s-a supus în tăcere şi au plecat.

Pe drumul spre plajă ea îi insufla, simţind totodată o satisfacţie puternică pentru că el tăcea, în timp ce ea îl dăscălea cu o severitate maternă:

— Înţelege doar, e o ruşine, o mârşăvie să te înjoseşti făcând pe clovnul în faţa unor mutre beţive. Tu, un intelectual, îi distrezi pe domnii aceştia, pe escrocii ăştia…

Pe urmă el a început să se apere destul de naiv:

— Eşti o maximalistă… Să ştii că maximalismul nu duce la nimic bun, îţi spun eu ca istoric…

Totuşi părea că nu-i displace să fie dus de mână, nici s-o vadă ofensată pentru el. Poate că atunci s-a născut în conştiinţa ei modelul care în decursul multor ani a fost singura fericire ce-i solicita toate forţele, iar el, vicleanul, se prefăcea că se supune, rămânând de fapt în afara jocului: *se lăsa dus de mână* şi dăscălit cu durere, cu inima zdrobită. Pe plajă s-a încins discuţia. Vlad, auzind cum îl beşteleşte, s-a năpustit să-şi apere tovarăşul: „Tu nu cunoşti obiceiurile locului. Aici nu poţi să refuzi când eşti invitat.”

Interveni şi Rita, în ascuns de mult enervată – pricepuse cu tot dramul ei de minte că nici Vlad, nici Serioja nu se interesează de ea, drept care începuse

treptat s-o urască pe Olga Vasilievna –, spunând că Olga, ca de obicei, face din ţânţar armăsar. În ceea ce-l priveşte pe Pafteni şi pe musafirii lui, după părerea Ritei, sunt oameni buni, simpli, nu trebuie să-i dispreţuieşti... „Nu trebuie să umbli cu nasul pe sus” a fost fraza ei. Dar cu ce se ocupă aceşti oameni, Dumnezeule? De unde au bani să-i arunce în vânt? E urât să numeri banii altuia, nu se face. Doar nu sunt hoţi. De-ar fi fost ar fi stat la zdup, pe când ei o duc foarte bine. Aceasta era logica proastei de Rita, cu care Olga se împrietenise – nu se ştie cum – pentru o vreme. Rita era o blondă-roşcata foarte slabă, cu o piele albă pistruiată, cu ochi albaştri şi cu un nas ascuţit. Trăia de ani de zile cu credinţa nezdruncinată că este o frumuseţe şi nu putea înţelege deloc de ce nu se uită nimeni la ea.

Ciudată era viaţa lor în patru! Se duceau peste tot împreună la piaţă, la cinema, la grătarul veşnic plin de fum – unde un grăsan cu capul mic, Datiko, îi servea cu bureki, un fel de chiftele din care sărea uleiul –, pe faleză, pe strada principală, unde se perinda o mulţime obosită şi albă, şi, seara, pe terenurile de tenis, unde jucau nişte jucători de mâna întâi, iar Serioja şi Vlad îi priveau cu o aviditate de neostoit, îi lăsau şi pe ei să joace puţin, amândoi abia învăţau, antrenorul Otto Ianovici le dădea indicaţii, lui Vlad îi lipsea complet talentul, lui Serioja în schimb îi reuşeau pasele, în fiecare seară tot mai bine, dacă ar fi vrut ar fi putut ajunge un tenisman adevărat. Cu talentul lui ar fi putut ajunge orice, un înotător de prima clasă, un muzician, desenator, fizician atomist! Otto Ianovici spunea despre el – „detentă formidabilă”, dar nu aveau nici mingi, nici rachete, toate costau scump, iar ei economiseau bani pentru drumul de întors. Cât jucau, Olga Vasilievna şi Rita şedeau pe nişte banchete lungi la umbra plopilor şi priveau. Când se uita la Serioja în tricou şi şepcuţă albă cu cozoroc, cu chipul lui slab, tainic, picioarele un pic greoaie din cauza şosetelor tricotate pe care le adusese de la Moscova special pentru

a le purta cu bascheţi – ce e drept nu ştia că se va apuca de tenis, credea că va juca volei, era un voleibalist înveterat – Olga îşi simţea inima năpădită de fericire. Simţea o plăcere deosebită să-l privească, să-i vadă pasiunile, încordările, regretele, bucuriile exprimate pe chip, totul era la vedere, el însă nu o vedea. Odată, Otto Ianovici, un pitic bărbos, i-a strecurat pe ascuns un bilet. L-a desfăcut cu atenţie să nu o vadă Rita şi a citit: „Veniţi mâine dimineaţă pe la nouă. Am să vă învăţ absolut gratis şi cât doriţi," Piticul lua destul de mult pentru o oră şi, se spunea, era un om bogat. Ea i-a zâmbit şi a clătinat din cap. Otto Ianovici a făcut o grimasă ce exprima o mare supărare. Doamne, mulţi au mai fost în anul acela cei ce ar fi vrut să-i dea lecţii absolut pe gratis şi oricâte ar fi dorit!

Ce e drept, pe atunci arăta bine. Încă nu se îngrăşase, proporţiile-i erau armonioase. Totul era bine aşezat, flexibil, muşchii tari şi, deşi nu ştia să înoate, alerga cu uşurinţă, juca volei, făcea fără greutate podul. Acum nici vorbă! Iar atunci putea face orice. De zece ori la rând, fără efort, făcea podul. Bărbaţii de pe plajă holbau ochii la ea. Pe atunci pielea ei se bronza foarte repede şi uniform, mai târziu, din motive necunoscute, aceasta calitate a dispărut. Putea să stea ore de-a rândul la soare, fără milă pentru inima ei. Tare mai fusese proastă. Părul şi-l purta după moda de atunci, lăsat liber, ciufulit, coborând pe umeri. Serioja spunea: „Ai cap de Meduză". Îi venea bine. Era ca o cunună stufoasă, pufoasă, de un roşcat închis, iar fruntea toată descoperită, bombată, curată, fără un rid. Probabil că atunci a fost anul cel mai fericit din viaţa ei, anul deplinei ei înfloriri. Îşi dădea seama de acest lucru după privirile bărbaţilor, când ieşea din apă. Ei îi trimiteau cu neobrăzare bezele. Şi, bineînţeles, o agăţau, tot din neobrăzare. Încercau să intre în vorbă, să se împrietenească, îi propuneau să joace cărţi sau volei. Serioja şi Vlad erau mereu în aşteptarea unei încăierări.

Şi-amintea de nişte leningrădeni, printre care şi un

căpitan, un musafir de-al lui Porfiri pe nume Ţnakis, apoi de nişte tipi de la teatrul de estradă, negri ca tăciunele; cu unul dintre ei Serioja s-a certat şi chiar l-a lovit cu un delfin din cauciuc, zgâriindu-l uşor; s-a stârnit vâlvă, au început ţipetele, a apărut miliţia, Porfiri însă l-a scăpat pe Serioja din încurcătură. Dar ăla care s-a legat de ea în pădure când au fost la lacul Riţa? Mai era apoi un omuleţ caraghios, în vârstă, cu o faţă măslinie, tot unul dintre musafirii lui Porfiri, care făcea curte concomitent şi ei şi Ritei (nu se ştie de unde sare iepurele). Era delicat, serviabil, mergea de dimineaţă la piaţă şi aducea verdeaţă, lapte bătut şi fructe, cu Vlad şi Serioja se purta cu o bunăvoinţă părintească, nu-i considera nişte rivali serioşi pentru el; venea cu ei la plajă şi-i aducea la disperare cu nişte discuţii plictisitoare la culme; nu ştiau cum să scape de el, prea era bine educat. Odată, însă, în mare secret şi cerând să nu fie divulgată taina, i-a arătat Ritei un certificat medical precum că: cutare, cu potenţial sexual normal, este lipsit de posibilitatea de procreare, ceea ce adevereşte medicul şef al policlinicii cutărică. Rita, bineînţeles, a împrăştiat noutatea, s-a făcut mare haz omuleţul măsliniu a dispărut pentru totdeauna.

Serioja îi dădea lecţii de înot. Cât de mult îi plăceau Ar fi fost plictisitor dacă şi ea ar fi ştiut să înoate la fel de bine ca el. O ţinea în braţe, ea se agita, i se agăţa de gât, râdea, se îneca, nu mai vedea din cauza stropilor şi-i simţea tot timpul mâinile care erau foarte îndrăzneţe în apă. Vlad îi privea încordându-şi vederea – în apă era fără ochelari – încercând să ghicească ce se petrece acolo, în mijlocul hohotului, al stropilor. Din când în când propunea:

— Dacă vrei, pot să te învăţ eu. Dacă Serioja s-a săturat…

Săracul, nici el nu ştia prea bine să înoate. Dar era cavaler. Îl induceau în eroare exclamaţiile brutale ale lui Serghei, ce părea enervat: „Tare mai eşti grea de cap, măiculiţă! Fă aşa cu picioarele, ca o broască!” Pe atunci îi

plăcea expresia „măiculiţă”, „maică”; s-ar fi zis că trăiseră toată viaţa împreună. Pe urmă au apărut alte cuvinte de alintare, de exemplu, „elefănţel”. Cunoscuţilor li se părea ciudat că ea suportă acest mod de a se adresa atât de neestetic, dar ei îi plăcea; căci ştia în ce clipe îl folosea. Vlad venea înot spre ei, încerca şi el s-o înveţe, râdeau toţi în hohote. Cât de caraghioase păreau toate! Vlad, care îşi umfla obrajii din dorinţa binevoitoare de a fi de ajutor, se ţinea scai de ei, nu pricepea nimic. Rita, care înţelegea totul şi tăcea furioasă – ea crezuse că Serioja fusese invitat la mare pentru ea şi acum, toate cele ce se petreceau le socotea drept o înşelăciune. Dar şi ei înşişi erau prilej de veselie unul pentru celălalt; orice cuvânt, orice glumă proastă, copilărească, le stârnea hohote de râs.

Noaptea, Rita a pornit o ceartă: cerea să se închidă geamul. Olga protesta. Era o căldură sufocantă.

— Dar mie mi-e frig! se încăpăţâna Rita.

— E de nerespirat!

— N-am niciun chef să mă căptuşesc din pricina ta cu o pneumonie!

— Nu putem dormi cu geamul închis.

— Ai să dormi minunat. Nu-mi fac eu griji pentru tine…

S-au ciondănit aşa multă vreme, şi, desigur, Rita a ieşit învingătoare, fereastra a fost închisă. Olga se simţea puternică şi fericită. Furia Ritei nu se mai potolea, a început s-o acuze pe Olga de egoism:

— Ce proastă am fost că m-am învoit să plec cu tine! Tu te gândeşti numai la tine. Cu tine nu se poate sta nici zece zile, eşti o egoistă fără de pereche.

Olga asculta jignită, dar nu simţea nici duşmănie, nici dorinţa de a-i răspunde: în adâncul sufletului ei îi era chiar milă de Rita. Dar cum putea s-o ajute? Dacă Vlad ar fi vrut să-i facă măcar un pic de curte ar fi fost minunat dar Vlad se purta cu Rita ca un bun tovarăş şi atâta, ceea ce însemna cu totul altceva.

— Nu văd de ce sunt o egoistă, spuse Olga căscând şi

zâmbind, pe jumătate adormită. Hai să dormim, am chef să dorm.

— Sigur că ai chef să dormi, faci eforturi, ţipi, o boscorodea Rita. De-aia eşti egoistă, toate le vrei pentru tine. Numai pentru tine. La alţii nu te gândeşti... O vacanţă, mai îngrozitoare n-am avut în viaţa mea... Un coşmar, un adevărat chin...

Şi ca să pună capac la toate, a început să plângă. Olga a fugit în casă după nişte picături, după apă, i-a trezit pe oameni. Rita zăcea fără suflare, cu un prosop ud pe frunte şi cerea cu un glas jalnic să i se facă rost de bilet pentru Moscova, îşi blestema soarta, Olga îi îndruga verzi şi uscate ca s-o liniştească, iar în sinea ei se gândea: mâine, în apă... Şi niciun fel de lacrimi ale nimănui, niciun fel de nenorociri ale altuia nu puteau să-i întunece bucuria.

Apoi Rita a întâlnit o prietenă la Ahali-Gagrî şi s-a mutat la ea. Odată au întâlnit-o cu prietena, aceea a ei, grasă, blondă ca paiul, de vârstă mijlocie, mergeau la braţ. Alături păşeau doi bărbaţi în pijama – pe atunci asta era moda în sud, bărbaţii se plimbau în pijamale cu dungi de parcă ar fi fost costume de vară – toţi patru vorbeau zgomotos, Rita le-a aruncat o privire fugară şi a trecut pe lângă ei abia făcându-le un semn cu capul. Prima noapte, a fost destul de neplăcut să doarmă singură în cabană. Nici n-a adormit până aproape de ivirea zorilor, a ascultat vuietul mării, era chinuită ba de nelinişte, ba de bucurie, ba de ceva de neînţeles, necunoscut.. Nişte oameni umblau prin grădină. Ţârâiau greierii. Făcea zgomot o maşină. Cineva ieşi din curte. Olga se gândea: unde s-or fi ducând în toiul nopţii? Oare la cârciumar, după vin? De dimineaţă s-a plâns băieţilor că n-a dormit deloc de frică. Dar nu spunea adevărul: o tulburau aşteptarea ce-i depăşise puterile şi gândurile confuze.

Căci chiar din prima noapte în care a rămas singură în cabana cea mizeră, aşteptase să vină el. Băieţii au spus că o vor păzi, se vor duce noaptea să facă baie.

Noaptea era neagră, nu se vedea nimic la doi paşi.

Noapte de sud, fără stele. Se strânseseră norii, era greu de respirat. Pe plajă se auzeau glasuri, paşi pe pietre, mulţi oameni făceau baie noaptea. Se auzeau şuşoteli, voci stinse, în aer plutea ceva tainic şi Olga era înfricoşată, la început a crezut că totul este o părere, că misterul nopţii este în ea însăşi. Pe urmă şi-a dat seama că erau într-adevăr nişte oameni care şuşoteau, că era într-adevăr ceva tainic ce nu avea nicio legătură cu ea. Şi atunci simţi că i se învârte capul, picioarele i se înmoaie din cauza zăpuşelii, a negurei şi a presentimentului acelei taine. Întunericul era atât de mare încât puteai face baie în pielea goală. Olga se apropie de apă fără să o vadă. Niciodată în viaţă, nici înainte, nici după noaptea aceea, nu i-a mai fost dat să facă baie într-o apă atât de caldă. Să fi avut vreo douăzeci şi şase de grade. Şi niciun val, linişte deplină, niciun sunet, marea nu exista, era doar o apă caldă ca de bazin, iar în negură se auzeau plescăituri line şi glasuri neclare.

A înţeles că va fi o noapte neobişnuită. Vlad plecase undeva. Poate era prin apropiere, dar tăcea, nu se dădea în vileag. Serioja o trăgea de mână spre adânc, dar ea nu-l vedea. S-a oprit când i-a ajuns apa până la umeri, i-a spus că pare o baie sfântă ca în apele Gangelui, sau în ale Iordanului, undeva în apele tropicale, unde apa este ca laptele abia muls. Cneazul rus Vladimir a fost botezat în Nipru, acolo totuşi apa e mai rece. Ea a râs:

— Toate le ştii!

Iar el a întrebat-o:

— Vrei să te învăţ să înoţi?

Ea s-a mirat: toata ziua făceau numai asta. S-a apropiat de el, l-a luat de gât, au stat mult timp aşa, s-au sărutat, era pentru prima dată; şi totul a fost atât de simplu de parcă s-ar fi sărutat de multe ori până atunci. Ciudat era un singur lucru: de jur împrejur era plin de oameni, dar niciunul nu se zărea. Vlad îi striga de undeva din depărtare. Se simţi jenată, se trase la o parte, s-au luptat, au ieşit în fugă din apă şi s-au prăvălit pe pietre.

Pietrele erau calde. Ea însă simţea fiori şi tremura.

— Unde naiba sunteţi, dracilor? strigă Vlad.

Serioja i-a acoperit gura cu palma. Nemaiputând rezista au pufnit amândoi în râs şi au căzut de pe bolovanul pe care se aşezaseră.

— Iată-vă... v-aţi ascuns... Vlad s-a aşezat cu greutate alături de ei. Eu, fraţilor, am aranjat treaba cu biletul.

Ea se temea să întrebe despre ce bilet era vorba, ca nu cumva vocea să o trădeze cât de tare tremura cuprinsă de frisoane. Căci nu era normal să tremuri de frig într-o noapte sufocantă. Nu voia oricum ca Vlad să-şi dea seama ce se petrece cu ea. El le-a spus că se înţelesese cu clinica Institutului de Medicină nr. 1 să lucreze acolo în august. El mai era încă student, în anul cinci, deşi era mai mare decât ea şi Serghei cu vreo trei ani. Începuse însă facultatea mai târziu.

După voce înţelese că el şi-a dat seama. Îi era tare milă de el. Limba nu-l asculta, bolborosea ceva de neînţeles. Nişte rugăminţi jalnice de rămas bun. Până pe la două noaptea au stat de vorbă pe malul mării, o discuţie anevoioasă, pe urmă ea a mărturisit că vrea să doarmă. Nu-i era chiar atât de somn, capul îi era înfierbântat, dar o dorinţă nedesluşită a împins-o să spună. Pur şi simplu nu se mai putea să mai stea în trei împreună. Vlad a întrebat: e nevoie de pază? În ciuda a toate, el rămânea cavaler. Şi ce soţ excepţional ar fi fost, dacă... Mama Olgăi Vasilievna socotea că într-o anumită măsură are „ceva” din Pierre Bezuhov. Pierre era personajul ei preferat, de aceea acel „ceva” în gura ei avea o semnificaţie deosebită. Gheorghi Maksimovici spunea că Vlad seamănă la chip cu zeul mordov Keremet şi că ar fi bun de pictat, drept care l-a pictat şi l-a chinuit pe Vlad în repetate rânduri. Şi el voise foarte mult ca Vlad şi Olga să se înţeleagă: „Nu fi proastă, n-ai să poţi găsi un prieten mai bun în viaţă”. Acum Vlad e conferenţiar, şef de secţie, are trei copii, soţia lui – o femeie bună, fără forme, grasă şi cu spatele lat – este medic radiolog. Iar atunci, în

noaptea aceea, era strivit, nenorocit, întreba cu un glas pierit: e nevoie de pază?

Au plecat amândoi, a rămas singură, costumul de baie ud zăcea pe pervazul de lemn în aşteptarea soarelui. Nu avea chef de somn, dar nici nu era înfricoşată, nu auzea paşi, nici glasuri, nu mai era nimic. Stătea culcată cu ochii deschişi, inima îi bătea să-i spargă pieptul, ştia că mai rămăsese puţin până să se facă ziuă şi el va veni în curând. Peste vreo douăzeci de minute a sosit. Din nou nu-i dădea pace gândul la Vlad: dacă a observat când a plecat Serioja şi şi-a dat seama unde s-a dus; şi l-a întrebat de ce n-a aşteptat până a doua zi, să plece Vlad. Iar el a întrebat-o:

— Dar ce înseamnă pentru tine Vlad?

Într-adevăr Vlad nu însemna nimic pentru ea.

— Nu puteam să aştept până mâine.

N-au fost discuţii, promisiuni, jurăminte, pur şi simplu ea l-a crezut pentru totdeauna.

Au urmat după aceea multe, nenumărate alte nopţi în oraş şi la ţară, vara, pe ploaie, în nopţi reci de toamnă când camera era încălzită doar de un radiator, aproape în fiecare noapte ei erau soţ şi soţie. Era un dar neobişnuit, prietenele îşi împărtăşeau uneori intimităţile, ea niciodată, dacă ar fi povestit vreodată de nu ar fi crezut-o, ar fi considerat că sunt aceleaşi minciuni ca şi ale lor, dar totul se rezuma în esenţă la ceva foarte simplu: ceea ce lipsea unuia se găsea la celălalt, iar ceea ce aveau amândoi se unea într-un întreg, deplin, armonios. N-au înţeles-o dintr-o dată, nu în prima noapte şi nici în primul an. Abia mai târziu a priceput că ceea ce fusese cu el nu putea să fie cu nimeni altul. Iar atunci mica şi mizeră cabană ce fusese? O noapte uitată, sufocantă...

Şi încă o zi a mai stat cu ei Vlad care era cu totul de prisos. În apă Serioja nu s-a mai apropiat de ea nici măcar o singură dată, tot timpul a stat cu Vlad, părea chiar să o evite. Ea se speria, dar apoi se liniştea: face aşa într-adins, şiretul, doar şi el şi ea ştiau că la noapte el va veni

din nou. Pe urmă cineva l-a strigat pe Vlad în apă. Ei s-au îndepărtat de mal şi acel cineva le-a transmis o veste. Pe atunci erau multe zvonuri şi veşti diferite. A uitat ce anume. Îşi amintea doar că Vlad şi Serioja s-au speriat, s-au dus în grabă la Porfiri, dar femeia din casă le-a spus că acesta plecase la Moscova, că stăpână e bolnavă şi nu poate vedea pe nimeni, iar musafirii au plecat, în grădină nu mai era nicio maşină.

S-au dus în oraş, au umblat prin piaţă, pe la prăvălii. Când Vlad se îndepărta sau întorcea capul, Serioja o lua de mână, îi strângea degetele, căuta să se apropie de ea, să se lipească de ea. În ziua aceea, Vlad şi Serghei au discutat mult, gălăgios, au tot vorbit ba de una ba de alta, iar ea nu s-a gândit decât la noaptea ce urma. În piaţă se vindeau struguri timpurii. Îşi dădea seama, desigur, că noutatea putea să fie interesantă, dar se simţea copleşită de un alt eveniment şi nu prea pricepea: cum de putea Serioja *într-o asemenea zi* să aibă alte preocupări, ba chiar să nu audă când ea îl întreba câte ceva?

Femeia din casă, grecoaica cu mustăţi, se tot foia prin grădină cu grebla, câinele-lup Titan se plictisea în pridvor cu botul pe labe. Toţi dispăruseră, părea că fugiseră care încotro, până şi cucoana cea trupeşă cu buze albastre, semănând cu jupâniţa moartă din nuvela lui Gogol o ştersese şi ea nu se ştie unde. Ce bine era atunci în casă, în grădină! Au locuit vreo cinci zile la etajul întâi. Pe verandă, grecoaica se temea să rămână noaptea singură în casă şi i-a poftit pe ei. Totul era de dimensiuni uriaşe, divanul părea anume făcut pentru a păcătui în neştire, prin camere stăruia un miros stătut de vin acru amestecat cu cel de câine, pe verandă însă sufla briza mării, care te moleşea şi în acelaşi timp îţi dădea puteri noi. Stăteau de vorbă zi şi noapte, nu se săturau să se tot descopere, încă de pe atunci părea că totul fusese hotărât de multă vreme. Vlad a rămas uimit când a fost invitat la nuntă în octombrie. El nu se gândise că lucrurile vor ajunge atât de departe şi mai ales atât de repede.

Abia făcuseră cunoştinţă şi, iată, veranda pe malul mării, niciun fel de taine, nu există om mai apropiat, august, mama lui cu discuţii apăsătoare, dar asta nu mai schimba nimic. Perhuşkovo, toamna, trenurile de seară, întâlnirile la casele de bilete, şi tot atunci a apărut şi Svetlanka, acest coşmar care nu a dispărut prea repede şi era cât p-aci s-o sufoce.

Când a auzit ea pentru prima dată acest nume? De la mama lui?

Felul în care mama lui a rostit acest nume a făcut-o pe Olga Vasilievna să se cutremure: era un nume cunoscut. El exista deja în conştiinţă ca o aşchie neînsemnată înfiptă acolo, ce făcea să crească infecţia, accentuând treptat durerea. Serioja era cinstit, uşuratic, palavragiu, lăsa să-i scape multe lucruri şi ea auzise deja de acea ochelaristă care nu se dădea înapoi de la nimic pentru a-l reţine. La început, Olga nu o luase prea în serios, pentru că nu se putea să nu existe un trecut, şi ea avea un trecut: de exemplu, Ghendlin. A fost dat la o parte, înmormântat de milenii, ca faraonul Tutankhamon. Pare că se cunoscuseră la conservator. Era inginer, pare-se înalt, avea un mers oarecum ciudat, de parcă la fiecare pas se oprea o clipă. Glasul plin de reproş al mamei: „Iar a telefonat Ghendlin”. Un sentiment de vinovăţie, nu faţă de Ghendlin, ci faţă de mamă-sa. N-a fost greu s-o rupă cu Ghendlin, a dispărut singur fără probleme, aşa cum cade o frunză la adierea vântului de toamnă, totuşi ea spunea, plină de mândrie şi cu un accent moralizator: „Eu i-am spus drept în faţă să nu mai dea telefoane pentru că nu e cazul, el a înţeles, gata. Trebuie să smulgi dintr-o dată, cum ai face-o cu un dinte bolnav.” Serioja era de acord: da, da, sigur că da. Ca un dinte stricat pe atunci nu-i cunoştea încă prea bine firea, plină de toane, instabilă. Felul supus în care dădea din cap, în care cădea de acord, uşor şi imediat, o liniştea; liniştea nu a durat de altfel prea multă vreme: până la prima discuţie cu viitoarea soacră.

Camera de pe Şabolovka a lăsat-o cu gura căscată: avea şase laturi, era ca o bucată dintr-o sală imensă, cu un tavan de o înălţime neobişnuită, cu nişte sculpturi tăiate fără milă în bucăţi. Un picioruş şi o aripioară împodobeau camera cu şase laturi, iar celălalt picioruş şi o mânuţă ce ţinea arcul atârnau deasupra coridorului. Amoraşii n-aveau cap. Capetele fuseseră tăiate de pereţii despărţitori. Pe pereţii acoperiţi de un tapet vişiniu închis cu coşuleţe albe atârnau o mulţime de fotografii. Serioja i-a atras imediat atenţia asupra uneia dintre acestea, o piramidă de bărbaţi mustăcioşi în mantale, cojoace şi tunici, şi-ntr-o parte, abia zărindu-se, o siluetă cu batic alb, al cărei chip abia se desluşea.

— E mama, pe vremea când lucra la secţia politică a armatei. E în o mie nouă sute douăzeci.

De la început era clar: nu e o mamă ca toate celelalte, nu o bătrânică pur şi simplu, ci o participantă la istorie Olga Vasilievna oricum era dispusă să privească cu multă simpatie pe femeia cu pometii ieşiţi în afară şi cu ochii ageri, cu chipul foarte ridat şi buze subţiri, şi era însufleţită de dorinţa cinstită de a o îndrăgi, nu pentru că ar fi făcut lucruri importante – era indiferentă faţă de toate relicvele, ruinele, mărturiile trecutului –, ci pentru că era mama lui. Au băut ceai din ceşti ieftine de tot, aproape ca cele pentru copii. A venit sora lui, înfofolită într-o broboadă de babă, o fată grasă, fără niciun fason, care nu-i semăna deloc; avea un surâs puţin indecis, dar plin de înţelesuri. Când vorbea, zâmbea strâmb şi se uita într-o parte. Era mai mare decât Serioja cu vreo trei ani.

Ceva absurd, de neînţeles, îşi pusese pecetea pe această casă, pe pereţi, pe tavan, pe veselă, pe mobilă şi pe oamenii care o locuiau. Totuşi, cât de mult le-a îndrăgit ea pe toate! Serioja a dat o fugă la magazin să ia un vin roşu gruzin. La Gagrî se obişnuise cu vinul roşu! Şi iată, când sora lui s-a dus în altă cameră şi Olga Vasilievna a rămas singură cu viitoarea ei soacră, aceasta a întrebat-o brusc:

— Ştiţi ceva despre Svetlana?

Olga Vasilievna a mărturisit că ştie. Dar vag.

— Iată deci ce e, ca să nu mai fie vag. Şi ochii ei, nişte crăpături albastre cu pupilă de oţel, se înfipseră în ochii Olgăi. Această Svetlana, de care eu nu am auzit nimic până alaltăieri, aşteaptă un copil de la Serioja.

Află că această creatură venise aici, povestise, turnase verzi şi uscate (apoi totul s-a clarificat ca fiind un şantaj ordinar, credea că are de-a face cu proşti) şi acum o chinuiau pe ea – mizerul salonaş se transformase dintr-o dată în încăperea unui tribunal imaginar, nu lipseau decât scurta de piele şi un revolver în teaca de lemn:

— Sunteţi convinsă că puteţi fi fericită cu preţul nenorocirii altuia?

Olga Vasilievna bolborosea:

— Nu ştiu… Dar sunteţi convinsă că e adevărat?

Femeia cu pupilele de oţel dădea din cap rece.

— Dar dragostea… dacă iubeşti… dacă te părăseşte, pleacă… încerca să se opună cu glas jalnic Olga Vasilievna.

— Vorbiţi despre ticăloşi. Fiul meu nu este un ticălos. Este pur şi simplu un om lipsit de simţ de răspundere.

Pe neaşteptate a răsărit în cameră sora lui, care auzise totul, strâmbându-şi gura cu zâmbetul acela ciudat. A rostit nervoasă şi plină de energie:

— Nu băgaţi în seamă ce spune, ca de obicei, la ea totul se reduce la scheme! Apoi, întorcându-se spre mama ei, zise răspicat şi cu răutate: Iar îndrugi aiureli! Mi-e lehamite să te aud!

Bătrâna se potoli. S-a întors şi Serioja cu vinul. Olga Vasilievna abia se ţinea să nu izbucnească în lacrimi, Serioja înţelese totul, a început s-o descoasă pe maică-sa, apăru iarăşi sora lui, care acum începu să-şi apere mama era de neînţeles ce credeau despre această viperă, despre Svetlana, ea părea nici să nu existe, important era principiul în sine care îi făcea pe toţi trei să se certe amarnic, fiecare apărându-şi punctul de vedere. Olga

Vasilievna nu înţelegea nimic. Un lucru însă i se părea ei că-l înţelege: *nu era dorită.* Absurdă era şi firea acestor oameni, deci ar fi fost o nechibzuinţă să tragă concluzii din discursurile şi faptele lor. Serioja spunea că Svetlana minte. Ea îl credea. Dar, nu se ştie de ce, era foarte greu să rupă relaţiile cu ea, îl ameninţa cu sinuciderea, el se chinuia, se ducea la rudele ei, se întâlnea cu fratele ei boxerul se ducea pe la doctori, la laborator, analizele erau negative, totuşi Svetlana îl şantaja în mod ordinar, iar asupra soacrei aveau întotdeauna priză: oameni falşi, totuşi Olga Vasilievna îşi dădea seama că pe Svetlanka soacra *o voia şi mai puţin* decât pe ea.

Tot coşmarul acesta a durat vreo trei săptămâni, în septembrie, la un moment dat, i se păru că cealaltă a învins: l-a smuls pe Serioja, chiar dacă nu l-a readus la ea. Dar l-a smuls de lângă Olga Vasilievna. Olga hotărî să se despartă de Serioja – atât de puternică fusese lovitura acelei ticăloase, o lovitură de moarte – totuşi a rezistat şi în felul acesta s-a salvat.

Era după unsprezece noaptea. Soneria. O fetişcană cu ochelari, pipernicită, ciufulită, cu picioruşe subţiri şi strâmbe. Dumneavoastră sunteţi Olga? Da, eu! A înţes, deîndată, sângele i s-a urcat la cap. Ura faţă de această sfrijită era imensă: s-o ia şi s-o arunce pe scări în jos să-şi rupă mâinile şi picioarele. Dar, bineînţeles, a invitat-o politicos să intre, au discutat în coridor. Căuta s-o convingă pe Olga Vasilievna că el n-o iubeşte şi nu poate s-o iubească, să nu se mai mintă singură, el „fete ca dumneata” în general nu suportă, a fost o eclipsă, are să-i treacă, „vei fi nefericită” şi alte aiureli de acest tel. Olga Vasilievna simţea înăuntru ceva ca un ghem care o apasă. Mută, privea faţa albă, triunghiulară, cu bărbia ascuţită care tremura, iar în ochi, pe sub lentilele ochelarilor, îi tremurau pupilele imense ca de bolnav. Şi pentru a-i demonstra că spune adevărul i-a mărturisit – pentru asta şi venise – că a petrecut la ea de curând două nopţi, în august, după ce s-a întors de la mare. Olga

Vasilievna i-a răspuns ferm:

— Minţi!

N-a crezut-o nicio clipă, Dar cealaltă, plină de satisfacţie, i-a dat un amănunt, pe care nu putea să-l ştie dacă ar fi minţit.

Şi totuşi ea, ce proastă, nu credea, ca o gâsculiţă naivă! A doua zi, când alerga prin ploaie la librăria de la „Metropol” unde se înţeleseseră să se întâlnească – pentru a-l alunga, pentru a-l blestema – în adâncul sufletului ei era o linişte neverosimilă. În ascuns credea că el se va indigna, îi va explica ceva, se va dezvinovăţi, va destrăma acest coşmar ce-i căzuse pe neaşteptate pe cap. Niciodată în viaţa ei nu i se mai întâmplase aşa ceva. Mamei nu-i povestise, nici tatălui vitreg. Lupta singură. Trebuia să ia o hotărâre în decurs de câteva secunde. Iar el, întunecându-se la faţă, apucând taurul de coarne – acum a început să-i cunoască firea stranie – a rostit: „E un gunoi, dar spune adevărul. Numai că n-am fost de două ori, ci o singură dată”.

Doamne, dar de ce, de ce? De ce s-a dus la ea? De ce să vorbească despre asta? Chiar dacă e adevărat. „Mi-a fost milă de ea. Ştiam că ne despărţim şi mi-a fost milă.” De aceea i-a fost milă, dar pe femeia pe care o iubeşte o condamnă la chinuri. I-a spus totul ca la spovedanie. Atunci, prin ploaie, lângă „Metropol”, s-au plimbat ca nişte lunatici, se loveau de oameni şi discutau, discutau, încercau să înţeleagă, acolo se construia ceva, se zugrăvea, casa era îmbrăcată în schele, înconjurate de ţevi, şi când ploaia bătea mai tare, ei se băgau sub apărătorile de lemn şi rămâneau acolo. Cum să trăiască mai departe, să mai rămână împreună, sau să se despartă pentru totdeauna? Îi treceau prin cap lucruri contrare: ba aşa, ba altminteri. Să se despartă şi să-l blesteme? Dar cu fiecare clipă ce trecea îi scădeau forţele necesare pentru aşa ceva. Deodată s-a gândit: e o încercare a cerului, dacă trece peste ea, va fi fericită. Şi totul s-a terminat la restaurantul „Metropol” unde au

mâncat bine; în ziua aceea el primise chenzina de la muzeu şi jumătate a cheltuit-o pentru acest prânz.

Nunta a fost peste o lună. Sfârşit de octombrie, rece şi însorit, au lipit geamurile cu hârtie de ziar să nu răcească musafirii şi au adus de la vecini radioul şi ceva discuri. De fapt nu o nuntă, ci o mică petrecere obişnuită, votcă, gustări, pârjoale a la Kiev de la cel mai apropiat restaurant. Serioja a bătut la maşină invitaţii umoristice inventate de el, ceva în genul acesta: „Dragă prietene! Daca vrei să-ţi odihneşti sufletul fugind de problemele vieţii de familie, sau de burlac, sau de muncă, sau studenţeşti (ce nu e necesar tăiaţi) vino la noi acasă la o nuntă-concert…” În program erau prevăzute tot felul de prostii, glume, la care el era meşter, nişte numere de mimică în interpretarea mirelui, citirea cuvintelor de-a-ndoaselea, cântece de pahar, conferinţa doctorului Polîsaev despre folosul curei de foame, la naiba! toate le-a uitat, toate au dispărut din amintire, un singur lucru a rămas: „Orgasme gastronomice. Responsabilă – mama miresei, denumită mai departe soacră mică.” Din cauza acestei fraze, la miez de noapte, când se spălau vasele – mama, Olga şi încă o femeie ce venise să le ajute, spălau farfuriile. Gheorghi Maksimovici le ştergea, iar Serioja, beat mort sforăia pe undeva printr-o cameră – s-a iscat o mică dispută.

Gheorghi Maksimovici s-a arătat nedumerit: ce fel de orgasme gastronomice? Dacă ăsta e umor, e antisanitar. Dacă nu e umor, mi-este permis să întreb ce s-a avut în vedere? Sunt aluzii la o anumită boală? Iar apoi: pentru ce în repetate rânduri se face caz de cuvântul „soacra mică”? Toate glumele privind soacra au fost epuizate încă în anul nouă sute. Mama zâmbea ironic, spunând că nu se simte câtuşi de puţin jignită de acest umor, n-aveţi decât continuaţi în acelaşi stil. Dar dacă s-ar fi simţit jignită tot n-ar fi recunoscut-o niciodată. De altfel, cum s-a descoperit mai târziu, mama nu voia să se simtă soacră, nu-i plăcea acest cuvânt şi nu avea niciun fel de pretenţie

să facă furori în domeniul gastronomiei.

Orice căsnicie nu este unirea a doi oameni, aşa cum se crede, ci unirea sau ciocnirea a două clanuri, a două lumi. Orice căsnicie înseamnă două lumi. Se întâlnesc în cosmos două sisteme, se ciocnesc violent, pe vecie. Care pe ere? Pentru ce? Cu ce? Au venit rudele lui, *lumea* lui, şi-au holbat ochii plini de curiozitate nebună să vadă pe rudele ei, *lumea* ei, şi cu toate că, se pare, după aceea nu a mai fost o asemenea întâlnire plenară, asemenea privire faţă în faţă, ochi în ochi, ciocnirea a început atunci şi a durat ani de-a rândul, fără încetare, uneori pe nevăzute, pe nesimţite. Acum Serioja nu mai e, dar vechiul război tot mai durează.

Război de fapt nu a fost. Totul s-a aranjat paşnic şi liniştit, dacă ar fi să nu luăm în considerare slabele ciocniri subterane. Olga Vasilievna fusese nervoasă: ea desluşea în viitoarea soacră ace şi ţepi, ba chiar credea că şi soră-sa, o domnişoară cu apucături ciudate, putea să facă una boacănă. Mai îi era teamă şi de fratele mamei, unchiul Petea: şi el, şi familia lui, erau oameni cu limba ascuţită, le plăceau certurile.

Înainte de a se aşeza la masă, Gheorghi Maksimovici a invitat pe toată lumea în atelierul său. Trebuiau să treacă printr-un coridor lung: pe dreapta erau uşile atelierelor, pe stânga baia comună, bucătăria comună şi toaleta comună pentru toţi chiriaşii de la etajul doi. Era o casă construită aiurea, prin anii douăzeci. Când gloata musafirilor tropăia prin coridor, în uşa de la bucătăria comună şi de la baia comună apărură, chiriaşii curioşi – nevestele, mamele şi copiii artiştilor, ba chiar şi artiştii înşişi întredeschiseră uşile de la ateliere, atraşi de zgomot. Nevestele şi mamele artiştilor nu le prea simpatizau pe Olga Vasilievna şi pe mama ei. Deşi locuiau în această casă de opt ani şi ar fi fost timpul să se obişnuiască cu ele. Nu se ştie de ce, însă, nevestele şi mamele artiştilor o ţineau bine minte pe prima soţie a lui Gheorghi Maksimovici şi pe fiul lui, Slava, de care

Gheorghi Maksimovici se despărţise cu câţiva ani înainte de război.

Procesiunea musafirilor înainta într-o tăcere deplină şi penibilă, din baia comună venea miros de aburi, de săpun, se spălau rufe. În toaleta comună se auzea curgând apa; brusc, Serioja, strângând degetele Olgăi Vasilievna, începu să cânte cu o voce tare, obraznică: „Taram-tam-tam…” – „Marşul nupţial” al lui Mendelsohn. O voce i se alătură, toţi începură să râdă, să facă gălăgie şi momentul penibil trecu. În acea clipă apăru Zika cea roşcată, soţia pictorului Vasin, cu un buchet de trandafiri. Fără să scoată un cuvânt, îi strecură buchetul Olgăi Vasilievna şi, înaltă, deşirată, aplecându-se, încearcă s-o sărute pe Olga Vasilievna pe obraz, Olga Vasilievna aproape că n-o ştia pe această Zika. În schimb, mai târziu, a avut prilejul s-o cunoască foarte bine.

În atelierul lui Gheorghi Maksimovici era o ordine neobişnuită, – ceea ce, bineînţeles, n-a observat nimeni. Toţi s-au îngrămădit în mijlocul încăperii spaţioase, sub becul puternic de două sute de lumini, iar Gheorghi Maksimovici, zvârlea pe fotoliul ce-i servea drept piedestal, una după alta, lucrările sale. Olgăi Vasilievna nu-i prea plăceau lucrările astea. Dar, probabil, ea nu se pricepea, pentru că pictorii chiriaşi ai casei vorbeau despre Gheorghi Maksimovici cu respect şi-i arătau lucrările lor, cerându-i sfaturi. Iar Olgăi Vasilievna toate aceste râuleţe, crânguri, lăculeţe, râpe pictate în ulei, toate aceste desene pe foi mari făcute cu sanguină, desene ce reprezentau bătrâni, copii, câini, mâini şi capete, erau asemănătoare cu o mulţime de alte tablouri şi desene, făcute demult de tot, de alţi pictori şi ea nu înţelegea de ce trebuie repetat ceea ce există deja pe lume.

Se vede însă că dintr-un motiv oarecare era nevoie. Pentru că tablourile lui Gheorghi Maksimovici erau aprobate de consiliul artistic, erau cumpărate de cei ce făceau comenzi şi Gheorghi Maksimovici nu trăia în

sărăcie. Era un om bun, cultivat, studiase la Paris, îi cunoscuse pe Modigliani şi Chagall, îi plăcea să bage în conversaţie câte un cuvinţel franţuzesc, deşi vorbea şi citea franţuzeşte foarte prost, cândva fusese poreclit „Van Gogh al Rusiei”. Un lucru părea ciudat: cum se putea ca cineva care înţelegea atât de bine totul în arta celorlalţi, nu înţelegea nimic în propria-i artă? Unii spuneau că-n tinereţe pictase altfel. Din motive obscure însă, lucrările acelea nu se păstraseră. Lui Gheorghi Maksimovici îi plăcea foarte mult să cheme lume la el în atelier, să-i bată la cap pe musafiri, să-i înnebunească cu tablourile lui. Era limpede că era cu adevărat mândru de râuleţele şi dumbrăvile sale. Lucrul era scuzabil pentru un bătrân care nu fusese răsfăţat nici de glorie, nici de bogăţie; în afară de asta, mama îl iubea atât de mult. Dar să cari oamenii în atelier în ziua nunţii era prea de tot. Şi Olga Vasilievna s-a supărat oarecum pe tatăl vitreg. Mai ales că nu s-a jenat să pună pe fotoliu o serie de desene înfăţişând o femeie goală pe canapea, cu şolduri largi, talia la fel, şi părul despletit. Faţa nu i se vedea, nimeni nu ştia că era mama, dar Olga Vasilievna nu se simţea la largul ei şi căuta să nu se uite la desene. Toate ar fi mers minunat, musafirii dădeau din cap aprobativ şi, oftând uşor, spuneau: „da-a-a…” – dacă mama lui Serghei n-ar fi pus pe neaşteptate o întrebare lipsită de tact, care de altfel nici nu se referea la operele lui Gheorghi Maksimovici.

„E-e-e, spuneţi-mi, fiţi amabil, zise ea, ce tablou e acesta?” — „E vestita Guernica, a răspuns repede Gheorghi Maksimovici, care nu dorea să-i fie distrată atenţia pentru mult timp de la lucrările sale. Nu este un tablou, e o reproducere.” „Prin ce e vestită? Eu aud de ea pentru prima oară.”

Mai târziu, această frază a Aleksandrei Prokofievna: „Eu aud de ea pentru prima oară” a devenit ca un fel de deviză sau de parolă ce definea *sistemul* Aleksandrei Prokofievna. Olga Vasilievna şi maică-sa îşi aruncau

uneori priviri complice şi-şi spuneau în şoaptă: „Eu aud de cutare lucru pentru prima oară”. Şi pufneau în râs. Dar în seara aceea mai era mult până la hohotele de râs. Şi Gheorghi Maksimovici, plictisit că trebuie să se desprindă de tablourile sale, începu să explice cu bunăvoinţă în ce constă gloria şi măreţia „Guernicăi”. Musafirii ascultau îngânduraţi. Gheorghi Maksimovici explica cu înflăcărare şi sârguinţă. Toţi păreau dispuşi să se încline în faţa autorităţii sale şi dădeau semne să fi înţeles ce a vrut să reprezinte Pablo, numai Aleksandra Prokofievna o ţinea morţiş:

„Eu consider că dovezile dumneavoastră nu sunt întemeiate. Nu văd nimic aici în afară de ulcele sparte, şi de ziare rupte”. „Mamă, asta te priveşte personal”, i-a spus sora lui Serioja. „Am s-o prelucrez eu, ca să ajungă la nivelul necesar, o să poată înţelege”, a intervenit Serioja. Aleksandra Prokofievna l-a pus la punct pe fiul său destul de sever. Şi aici, în această clipă, în mod neaşteptat, a susţinut-o unchiul Putea care se ameţise înaintea tuturor.

— Dumneata, draga mea, ai absolută dreptate în această problemă! spuse el, ridicând degetul cu un gest de dascăl. Iar pe tine, Egorşa, te-au criticat pentru formalism, dar, probabil, prea puţin. De ce ai atârnat aici porcăria asta?

Aleksandra Prokofievna a adăugat: „Dumneavoastră, Gheorghi Maksimovici, pictaţi într-o manieră realistă. La dumneavoastră o femeie este o femeie, capul cap, piciorul picior, asta asta... şi Aleksandra Prokofievna îşi înfigea îndrăzneţ degetul în desenul ce o reprezenta goală pe mama Olgăi Vasilievna. Toate la dumneavoastră sunt la locul lor. Atunci cum vine: propovăduiţi una, şi pictaţi altceva?”

Gheorghi Maksimovici se afla într-o situaţie dificilă. Păli, scoase din buzunar o batistă mare, violet, începu să-şi sufle nasul. Ce putea el să explice acestor musafiri cu cinci minute înainte de gustări, de votcă, de strigătele

„amar”[8]? Putea el să-şi povestească viaţa? Olgăi Vasilievna i se făcu milă. Dar nici nu apucă să deschidă gura ca să-şi scoată din încurcătură tatăl vitreg, că mama se şi aruncase în ajutorul lui. „Petea, dragul meu, a zis ea, mi se pare că tu toată viaţa te-ai ocupat de strunguri. Ce-ai zice dacă Egor s-ar apuca să te înveţe cum să faci strunguri!” „Ce-as zice? Păi l-aş face praf!” Unchiul Petea râdea cu hohote, clătinând aprig căpăţâna-i ciufulită. „L-aş face pilaf! L-aş face chisăliţă, neobrăzatul de el!” Toată lumea începu să râdă, trăgând cu ochiul spre Aleksandra Prokofievna. Dar sora lui Serioja interveni: „Ştiţi ce, o să fie o mare plictiseală dacă toţi o să-şi spună părerea numai în specialitatea lor”.

Cu asta, se pare, discuţia a luat sfârşit. Şi totuşi erau două lumi, două clanuri, ale căror rădăcini veneau din nişte adâncuri chiar de ele neştiute; întâlnindu-se, aceste clanuri încercau – fără să vrea să se domine sau chiar să se strivească reciproc. Sora soacrei, Vera Prokofievna, bolborosea şi ea ceva despre pictură. Olgăi Vasilievna i-a rămas în amintire o senzaţie clară de fericire şi teamă totodată: cineva să nu spună cuiva ceva nelalocul lui, să-l jignească... În sfârşit, sosi clipa solemnă, pentru care şi fuseseră invitaţi toţi în atelier: Gheorghi Maksimovici scoase un tablou mare, într-o ramă aurită încărcată, cadoul de nuntă pentru mire şi mireasă. Era un tablou original al pictorului francez Duvernoit ce reprezenta vechiul Petersburg. Mai târziu, în momentele de strâmtorare, acest Duvernoit fusese nu o dată în primejdie, au chemat chiar pe un specialist de la consignaţie să-l evalueze, dar, miraţi de preţul mic oferit – nu mic, dar cu mult mai scăzut decât cel pe care ani de-a rândul şi-l imaginaseră – s-au hotărât să-l păstreze. Stă şi acum atârnat pe perete. În timp ce musafirii ieşeau din atelier, împingându-se respectuos unul pe celălalt spre uşă, Aleksandra Prokofievna, din prag, spuse cu jumătate

[8] În timpul nunţii există obiceiul ca musafirii să strige „amar” şi atunci mirii trebuie să se sărute (n.tr.).

de gură lui Gheorghi Maksimovici (în tonul ei avea ceva victorios, Olga Vasilievna o auzi şi inima i s-a făcut cât un purice): „Şi totuşi, dragul meu cuscru, nu pot fi de acord cu dumneata…”

Noaptea, în bucătăria comună, unde încercau să nu facă zgomot, spălând vasele, Gheorghi Maksimovici şopti „Ai o rudă, măiculiţă! Mână de fier… E bine că la început staţi cu noi…” Şi, după o clipă de tăcere, adăugă cu mărinimie: „Are însă un chip interesant. M-ar interesa s-o pictez.” Erau oameni complet diferiţi. Aparţineau unor straturi diferite ale pământului.

Singura dată când Gheorghi Maksimovici a amintit tuturor că el este chiriaşul principal şi a dat dovadă de tărie şi neînduplecare, a fost prin mai: atunci s-a hotărât soarta Irinei. Era prima primăvară din viaţa lor. Totul era încă instabil, fără formă precisă, nimic nu se fixase definitiv. Ea mai lucra ca profesoară, dar căuta un alt post, vroia să se transfere. La şcoală se muncea din greu, şi apoi şcoala era departe. Prietenele de studenţie făgăduiseră să-i găsească ceva mai bun, dar deocamdată nu găseau şi ea tot trăgea această ghiulea atârnată de picioare: în fiecare dimineaţă la şase şi jumătate o pornea spre celălalt capăt al oraşului. Serioja se certase cu directorul muzeului şi avea şi el intenţia să-şi părăsească slujba. Cu banii stăteau prost. Şi atunci au aflat că vor avea un copil. Mamelor nu le-au spus nimic. Au hotărât să facă ceva repede, pentru că era imposibil, nu trebuia ca plodul să vadă lumina zilei. Nu aveau niciun doctor cunoscut, în această specialitate, şi în general nu cunoşteau niciun fel de medici în afară de Vlad. Cu el nu se mai văzuseră de vreo jumătate de an. El terminase studiile, îţi făcea practica într-o clinică.

Serioja nu prea vroia să se ducă la el. Şi ea se cam codea, dar cum Vlad fusese pentru ea *nimic,* un *nimic* foarte credincios, de dată veche, încercat încă din copilărie, se hotărî totuşi să treacă peste Serioja, care spunea că nu-i e la îndemână – ei personal nu-i făcea

nimic, ba chiar i se părea, nu ştia de ce, că Vlad o să se bucure – drept care i-a telefonat vechiului prieten. Spre mirarea ei, Vlad nu s-a bucurat, ba chiar s-a pierdut cu firea, a rămas oarecum stupefiat, dar apoi s-a apucat să acţioneze cu multă ardoare şi rapiditate. Au venit la el, el i-a făcut o injecţie. Serioja stătea alături pe canapea, o ţinea de mână şi se uita într-o parte.

A mărturisit mai târziu că la un moment dat a simţit că-l urăşte pe Vlad: el ar fi trebuit să refuze! Dar Vlad a vrut să fie binevoitor… Injecţia n-a ajutat la nimic. Atunci Vlad le-a recomandat un doctor pe care-l cunoştea, un bătrânel.

Au fost deci obligaţi să-i spună mamei, iar aceasta lui Gheorghi Maksimovici, nu avea cum să i-o ascundă, şi apoi mama era înspăimântată, ea nu mai făcuse niciodată aşa ceva. I se părea că este o operaţie neverosimil de ruşinoasă, criminală şi pe deasupra şi mortală. O privea pe Olga Vasilievna cu ochii plini de panică, înlăcrimaţi, şi şoptea: „Fetiţa mea, ce să facem?” În multe privinţe mama a rămas foarte naivă până la sfârşitul zilelor sale, când s-a transformat într-o babă.

Atunci însă, în acea lună, totul îi era încă necunoscut. Pe neaşteptate a intervenit Gheorghi Maksimovici, lăsându-i pe toţi cu gura căscată: „Eu, în calitatea mea de chiriaş principal, vă interzic!” Cauza a rămas pentru totdeauna necunoscută, se temea el oare să încalce legea, sau s-a lăsat cuprins şi el de panica în care intrase mama…

Irina a venit pe lume datorită frazei lui Gheorghi Maksimovici: „Eu, în calitatea mea de chiriaş principal…” Altădată, pentru Olga Vasilievna fusese o amintire chinuitoare, de nesuportat: fiica ei nu ştia că nu fusese dorită. Toţi apucaseră să uite, Serioja, mama, Gheorghi Maksimovici, şi, probabil, Vlad. Dar ea ştia, ţinea minte. Şi când, toamna, într-o zi ploioasă, alergând pe bulevardul Gogol spre Arbat, grăbindu-se după cumpărături, simţi deodată un junghi atât de puternic în partea de jos a

pântecului, încât se clătină, gata să cadă. De n-ar fi ţinut-o de braţ un om şi n-ar fi dus-o s-o aşeze pe o bancă de pe bulevard, primul lucru ce-i trecu prin cap: „E pedeapsa pentru că…” Irina s-a născut la şapte luni. Când au venit de la maternitate, şi ea a desfăcut scutecele, Serioja s-a apropiat să se uite, dar ea a strigat, acoperind pruncul cu trupul ei: „Nu te uita! Nu te uita! Mai târziu! Pleacă!” Nu putea să-l lase să vadă acest trupuşor jalnic, plăpând. Peste vreo trei zile i-a arătat trupuşorul care începuse să aducă a copil. Acum Irina, pare-se, este cea mai înaltă din clasă. Iar Serioja nu mai este în viaţă.

Ce repede au trecut toate.

A fost o viaţă de necuprins cu amintirea, de ce a trecut aşa de repede? Toate s-au încâlcit. O viaţă scurtă şi care a trecut repede. Ceea ce pare să fi fost de lungă durată acum răsare doar ca o clipă, iar clipa de atunci se tot întinde fără sfârşit, fără sens. Odată, în decembrie, la puţin timp după ziua aceea ce-i retezase viaţa în două, i-a spus fiicei sale – era o clipă de disperare, nu avea pe nimeni mai apropiat, dorea să capete o picătură de linişte de la oricine o fi, dar era o slăbiciune să aştepţi această picătură de la o fetiţă – i-a spus Irinei, mai bine zis şi-a spus sie însăşi sau cuiva care nu putea să audă: „Ce viaţă frumoasă am trăit noi doi, tata şi cu mine!” Exclamaţia nu reflecta, desigur, adevărul întreg. În această exclamaţie era şi minciună. Pur şi simplu o viaţă, bună sau nu prea bună, rea, nu are importanţă; o viaţă, asta spune totul. Viaţa ori există, ori nu există, nimic intermediar nu poate fi. Totul în viaţă aparţine unei părţi ori alteia, şi poate că aici, numai aici zace nu atât veşnica suferinţă a Olgăi Vasilievna, cât mai ales speranţa ei. Pe atunci ea nu înţelegea acest lucru, numai acum îşi dă seama, dar şi acum foarte vag.

Fetiţa a simţit ceva fals în fraza ei spusă „cuiva care nu putea s-o audă” şi uitându-se chiorâş, a replicat: „Frumosul cu linguriţa, nu cu toptanul”.

Olga Vasilievna s-a simţit distrusă. N-a găsit ce să

răspundă. Faina, o femeie deosebit de inteligentă, o prietenă veche, încă din copilărie, din anii de dinainte de război, i-a spus: „Fata ta e bineînţeles o egoistă cum puţine sunt pe lume, tu şi Serioja v-aţi dat toata silinţa, şi mai ales bunica, s-o educaţi aşa. Dar nu despre asta e vorba. Acum ea se teme pentru tine, de aceea te şi previne…” Faina era de părere că ea, Olga, trebuie să-şi caute de urgenţă un soţ: „Nu fii proastă. Pe Serioja n-ai să-l mai întorci din mormânt, pe tine însă o să te nenoroceşti. Ţine cont, ai foarte puţin timp: un an, doi, pe urmă totul s-a dus.” Nu trecuseră nici două luni şi o şi chemase la o petrecere, dar Olga Vasilievna a refuzat: n-avea chef de oameni, de petreceri, printre străini tristeţea îi era şi mai apăsătoare. Pe urmă a chemat-o să vină la Novgorod de Crăciun; a refuzat şi atunci, s-a dus cu Irina la o pensiune „Beriozki”, dar şi acolo era trist, a fugit din acel loc, pe Irina a lăsat-o cu tineretul. Faina nu se dădea bătută, ce încăpăţânată. Era o femeie de patruzeci de ani, părăsită de bărbat, cu fiul în armată, cu mama la azilul de bătrâni. Faina o invită de Anul Nou pe stil vechi la nişte arhitecţi cunoscuţi, oameni drăguţi, intelectuali: nu-ţi fie frică, proasto, nimeni n-o să atenteze la tine, ai să te odihneşti, ai să asculţi muzică. Nu-i venea să se ducă nici la cei drăguţi, nici la mitocani, nici la intelectuali, la nici unii.

Nu era vorba de vreun motiv precis sau de principii, ci pur şi simplu nu avea chef.

Atunci, după cuvintele fără milă spuse de fiică-sa, Faina, după câteva clipe de îndoială, rosti şi ea un adevăr, nu prea dulce – credea probabil că-i dă un medicament foarte amar, dar necesar: „Tu chiar crezi că viaţa voastră a fost frumoasă?” Olga Vasilievna a răspuns: „da”. Ce era să răspundă? Nu ştiu? Voi puteţi judeca mai bine? Anii trăiţi – mulţi – alături de această cea mai bună prietenă, cea mai bună sfătuitoare; cea mai invidioasă, cea mai bună iscoadă a scurtelor ei fericiri sau nenorociri, o deprinseseră să respecte în relaţiile cu această fiinţă

următoarea regulă de bază: să se pună în locul Fainei şi să încerce să privească de pe poziţiile ei. Faina era, bineînţeles, foarte nenorocită. În comparaţie cu ea, Olga Vasilievna se simţea întotdeauna revoltător de bogată. Era ca o permanentă scurgere dintr-un recipient în altul a unui surplus de bunătate, de fericire, de mulţumire sufletească, ostentativă. Aşa i se părea uneori Olgăi Vasilievna şi îşi făcea în acest sens doar reproşuri, sau, mai precis: i se părea că aşa apar lucrurile din afară, că în primul rând aşa îi apar bietei Faina.

Pe neaşteptate a ieşit la iveală că Faina îşi închipuia lucrurile cu totul altfel. Şi acum, pe baza acestor reprezentări neaşteptate şi atât de insistent ascunse, ea îndrăznea chiar, s-o îmbărbăteze pe Olga Vasilievna. Să fim serioşi! Cum adică, viaţa lor nu poate fi socotită frumoasă? *Viaţa lor* fusese un organism armonios, viu, ce pulsase şi acum dispăruse. Ca în orice organism viu, în el existase o inimă, nişte plămâni, organe genitale, organe de simţ; organismul acesta crescuse, înflorise, fusese bolnav, se uzase, dar nu se stinsese de bătrâneţe sau de boală, ci pentru că dispăruse materia care propulsa sângele. Ce fiinţă stranie a fost *viaţa lor!* Nimeni nu putea înţelege ce e. Toţi doar umblau cu presupusul, căutau să aprindă anumite forme în aer, fantazau, îşi închipuiau neclar că *viaţa lor* arată aşa şi nu altminteri, constă din asta şi asta. Dar ei înşişi… Nici ei înşişi n-ar fi putut defini nimic în cuvinte. Olga Vasilievna îşi zicea uneori cu toată sinceritatea că *viaţa lor* este frumoasă, alteori se simţea apăsată de ea, şi erau zile sau ore când i se părea îngrozitoare.

Acum nu-i venea să creadă că asemenea gânduri îi trecuseră prin cap, că ea urâse uneori *viaţa lor.*

Fuseseră, fuseseră! De pildă, în iarna aceea pe Suşcevskaia, când o chinuia cu Zika cea roşcată, soţia lui Vasîn. S-a terminat cu o înjosire, s-a uitat aproape totul, memoria a şters suferinţele şi ruşinea, dar ele existaseră – demult, cu paisprezece ani în urmă – şi fac şi ele parte,

de asemenea, din *viaţa lor.* I se părea că lui nu-i este indiferentă Zika. Aceasta cocheta cu el şi, probabil, căuta, şi nu în glumă, să-l cucerească; lucru firesc, Serioja plăcea femeilor. Ea o ştia şi suferea. Dar mai ştia că e un leneş, un sedentar, că femeile cochete şi proaste îl lasă rece, că preferă societăţii lor o discuţie cu bărbaţii, la un pahar de votcă cu castraveţi acri. Odată, când ea se străduia să-l facă să-i mărturisească dacă ar putea s-o înţeleagă, Serioja i-a spus oftând: „Îţi aminteşti de Hemingway: Dacă n-ar fi nevoie să stai de vorbă cu ele…”

Zika era tânără, robustă, cu mâini şi picioare lungi, cu şolduri puternice. Sculptorii de la parter o rugau să le pozeze pentru tablouri tematice, cu tot felul de femei discobol, colhoznice cu coşuri pe umeri, întruchipând belşugul. Puterea trupească a Zikăi o înspăimânta pe Olga Vasilievna: i se părea că pe Serioja acest tip de femei îl poate atrage, amintindu-i de Brunhilda cea uitată la chip. Zika arăta destul de bine, avea o faţă rotundă, proaspătă, întotdeauna cu un zâmbet întipărit pe ea, cu o cunună de bucle blonde. O faţă cam simplă, naivă. Lucra la o editură pentru copii ca graficiană de carte şi mâzgălea absolut fără har cu acuarele. Vasin era numai piele şi oase, urât, bătrân. Olga Vasilievna avea impresia, pe atunci, că era bătrân, de fapt avea vreo patruzeci şi ceva de ani. De două ori vârstă Zikăi. Totul a început de la o prietenie, cu invitaţii reciproce, cu băutul ceaiului, sau mici chefuri la care se asculta magnetofonul: pe atunci pasiunea aceasta era la modă, Vasin cumpărase un magnetofon „Nipru”, mare şi greu, ca un cufăr cu fier, îi înregistra pe toţi, le ordona să cânte, să pălăvrăgească, să recite versuri şi, imediat după aceea, ascultau cu încântare prostiile înşirate.

Vasin câştiga mult cu portretele oficiale pe care le făcea împreună cu colaboratorul său, Arkaşa. Împărţeau pânza în pătrate şi, cu o metodă rapidă de fabrică, cu multă abilitate, făceau portretul. Uneori îl ajuta Zika. În afară de asta, Vasin muncea pentru el sau, aşa cum se

exprima el, pentru „modistă”, făcea studii, care nu erau deloc rele. Gheorghi Maksimovici îl scotea talentat dar şi destrăbălat, spunea „cu talente ca el e pietruită strada Dorogomilovskaia”. Vasin era beţiv.

Avea obiceiul să repete versurile lui Saşa Ciornîi „modistă pentru trup şi dentistă pentru suflet”. „Toată săptămâna am să lucrez pentru modistă”, îl auzeai spunând. Sau: „Azi am petrecut o jumătate de zi cu dentista. Ce minune, ce bine! Aceasta însemna că alergase cu şevaletul prin trenuri, îngheţase, îl udase ploaia până la piele, pictase, dar sufletul i se bucurase cu adevărat. Păcat, Valera Vasin a murit nu prea bătrân, nu avea nici şaizeci de ani, beţia i-a venit de hac. Zika l-a părăsit – era un artist adevărat, trăia ca într-un vis, lucra ca în vis, se trezea numai în faţa şevaletului, când picta ceva adevărat şi drag lui. Era indiferent faţă de musafiri, putea să trăiască singur, să bea singur, dar Zika murea de plictiseală şi-l căra după ea în forfota vieţii. El o iubea tare mult pe Zika şi-i făcea toate voile.

Zika era vicleană, se dădea bine pe lângă Olga Vasilievna, o linguşea, voia să se împrietenească eu ea. „Vrei să mă plimb cu fetiţa? Nu-ţi trebuie lapte? Mă duc după cumpărături…” Păreau lucruri simple, tovărăşeşti. Odată i-a dat bani cu împrumut. Olga Vasilievna la început s-a lăsat, dar pe urmă şi-a dat seama că nu e lucru curat. A început să evite invitaţiile Zikăi şi nu-l mai lăsa nici pe Serioja.

Serioja s-a ambiţionat. De ce-l persecută? Ea nu-i putea explica, el nu-şi dădea seama. Era o gelozie măruntă. Atât de măruntă şi, probabil, atât de nemotivată, încât îi era ruşine să-i spună ceva. Dar nu putea să se biruie. „Ce se întâmplă? De ce nu vrei să mă duc la Valera?” „Nu vreau şi gata”. „Asta e dictatură!” Se înfuria şi se ducea la Vasin. Toată viaţa îi fusese teamă să nu fie ţinut sub papuc. În acea vreme plecase de la muzeu, nu-şi găsise nicăieri un post, era nervos, irascibil. Ea era toată ziua la şcoală, el rămânea acasă, o ajuta pe mama Olgăi

Vasilievna s-o îngrijească pe Irina, se ducea la Piaţa Minaev, aducea de-ale gurii, căra apă cu căldările – apa se lua din bucătărie, pe coridorul cel mare, trebuia să meargă de două-trei ori pe zi.

Talmeş-balmeşul de acasă, lipsa de ocupaţie, de bani şi, cel mai important lucru, viitorul neclar, – de la muzeu plecase în grabă, nu avusese timp să-şi pregătească un alt post – îl făceau să fie cuprins de deznădejde. Se chinuia, nu ştia ce să mai facă. Iar lungana stătea la pândă. Oricum era de neînţeles: de ce avea nevoie de el?

Acum el nu mai e, nimeni nu mai are nevoie de el.

Într-o zi, Olga Vasilievna a intrat în atelierul lui Vasin şi l-a văzut pe Serioja stând la masă, legat la gât cu un prosop destul de murdar, aşa cum se leagă un şervet la restaurant, iar Zika îl tundea. „Ce înseamnă asta?” a întrebat ea curioasă. Drept răspuns a izbucnit un hohot de râs. Şi Vasin şi unul din prietenii lui râdeau atât de tare, încât nu puteau să scoată niciun cuvânt. A aflat că şi-a pierdut părul la pocher. Zika, pe un ton foarte vesel şi natural, o liniştea: „Nu-ţi face probleme, Olecika, am să tai doar puţintel, puţin de tot. Aşa simbolic. Are să-i stea chiar mai bine.”

A fost uimită văzându-l cum stă supus ca o oiţă.

Nu se ştie ce a fost între ei. Poate că a fost ceva. Poate că nimic. Olga Vasilievna a încetat s-o mai salute pe Zika. Îi devenise duşman. Toată această schimbare – de la o prietenie apropiată la o duşmănie cruntă – s-a petrecut cu o viteză neobişnuită, în decurs de vreo două sau trei luni. Nu mai ţine minte deloc cum s-a desfăşurat această ceartă, dacă a mai avut nişte discuţii cu Zika până la întâlnirea aceea din coridorul pustiu. Spre primăvară, Olga Vasilievna începuse să se teamă de ea. Zika o privea stăruitor pe sub sprâncene, niciodată nu se dădea la o parte din drum când se întâlneau întâmplător la bucătărie sau pe coridor. Întotdeauna trecea drept înainte, ba mai căuta s-o şi împingă. Se pare că Olga Vasilievna a spus o răutate la adresa ei care a nimerit drept la ţintă, femeile

i-au transmis şi de aci a pornit ura. Toate amănuntele acelor ani s-au evaporat, a rămas un singur lucru: războiul ei cu Serioja din cauza acestei nenorocite de Zika, dispărute complet între timp, război din cauza unei himere, a ceva inexistent. Dar Olgăi Vasilievna i se păruse atunci că de felul în care se va încheia acest război depinde toată viaţa ei. O iubeşte el într-atât încât este gata să renunţe – dacă ea îl imploră – la mica plăcere de a pălăvrăgi în faţa unui păhărel în atelierul lui Vasin? Cât de mult suferea şi cât de mult credea că are dreptate! Ce putea fi mai limpede, gândea ea: dacă o iubeşte înseamnă că va renunţa. Dacă n-o iubeşte înseamnă că se va duce în continuare. O verificare fără greş. Dar nu se ştie de ce pentru el nu era nimic limpede în toate astea. El avea nevoie de dovezi. Cerea să i se prezinte mandatul de arestare.

„Te întreb pentru a suta oară: de ce? Poate că ai ajuns la asemenea nebunie pentru că eşti geloasă pe Zika?” „Te rog doar! spunea ea aproape plângând. Te rog, te rog, nimic mai mult! Te implor în genunchi!” Şi odată s-a prăvălit în genunchi de-adevăratelea, el s-a speriat şi a promis că face tot ce-l roagă. Bine, n-o să se mai ducă acolo. Ea îl iubea foarte mult în asemenea clipe pentru că pe neaşteptate a ieşit la iveală ceea ce ea dorea cu nesaţ să vadă. A trecut vreo oră şi jumătate – lucrurile se petreceau în zori, nu dormiseră toată noaptea – şi el iar a început s-o ţină pe a lui: „Nu, e o nebunie curată, e imposibil... Tu ceri o credinţă oarbă ca părinţii bisericii... Cred, deşi e absurd...” După valul de bucurie se simţea cuprinsă de gânduri triste: cu lacrimi, cu nopţi nedormite reuşea să-l convingă să cedeze în privinţa vreunui fleac. Bine, va înceta să se mai ducă pe la Vasin! Şi mai departe? De fiecare dată să plângă în hohote, să cadă în genunchi? Pot exista nişte rugăminţi cu mult mai serioase. Iar el va rămâne neclintit ca o stâncă.

Şi o mai chinuia conştiinţa că se ceartă cu atâta disperare, până la lacrimi, din cauza unei fâţe care nu

merită nici măcar o privire dispreţuitoare. Ah, ce s-ar mai fi umflat aia în pene, dacă ar fi aflat că din cauza ei se dezlănţuie atâtea pasiuni! Bineînţeles, era o nebunie. Şi Olga Vasilievna era o proastă, nu înţelegea ce era important şi ce nu, se chinuia din cauza unor fleacuri…

Serioja continua să se ducă la Vasin. Acum făcea acest lucru din încăpăţânare şi din principiu.

Altă îndeletnicire: se străduiau să-şi facă reciproc educaţia în vederea vieţii lor viitoare. Erau zile grele. Olga Vasilievna voia să se întoarcă la mama ei, să divorţeze, în zilele acelea ura *viaţa lor* care era numai la început. I s-a şters complet din minte ce anume s-a întâmplat înaintea întâlnirii din coridor, cu care s-a încheiat toată această poveste. Poate că a spus câte ceva deplasat cunoştinţelor comune, câte ceva din bârfele care circulau pe seama Zikăi. Câte unii au încetat să se mai ducă pe la Vasini. Toţi din casă ştiau acum că Zika şi Olga Vasilievna se duşmănesc. Vasin a încetat şi el s-o mai salute pe Olga Vasilievna şi totodată şi pe mama ei şi pe Gheorghi Maksimovici. Iar Gheorghi Maksimovici, fiind membru în comisia de achiziţii, a respins două tablouri ale lui Vasin. Acesta s-a îmbătat, a venit la uşa lor şi a început să urle tot felul de obrăznicii. Olga Vasilievna a întâlnit-o pe stradă pe Zika plânsă. Părea că acum nu mai era posibil ca Serioja să se ducă pe la Vasini.

Olga trecea prin coridorul cel lung, când în faţa ei, de după colţ, răsări Zika. Erau singure. Zika mergea drept înainte spre Olga Vasilievna; se opriră, privindu-se fix în ochi. Un gând îi fulgeră prin minte: „Ochi de nebună” Zika s-a apropiat de ea, buzele ei albe au prins să se mişte: „Am înţeles totul, suflet meschin ce eşti, o să-ţi nenoroceşti bărbatul, dar naiba să-l ia! Dacă însă pe mine şi Valera nu ne laşi în pace, am să te distrug! Ai înţeles?” Şi a ridicat în sus mâna-i uriaşă…

Olga Vasilievna a luat-o la fugă prin coridorul pustiu. Spaima, ca o dogoare, pusese stăpânire pe ea. Nici nu-i vine să-şi mai aducă aminte…

Ei şi Fainei le plăcea să cumpere covrigi calzi de la chioşcul ce se afla la intersecţia dintre strada Cehov cu Sadovaia. Acolo, şi înainte de război se vindeau covrigi calzi. Şase copeici bucata. I-a rămas în sânge, i-a rămas în dinţi ca o plăcere fără de margini din anii copilăriei: bucuria de a alerga pe stradă, apoi de a întinde un ban la mica ferăstruică pătrată, de acolo din adâncul parfumat o mână binevoitoare îţi întinde un covrig moale, viu, abia ieşit din cuptor, prăjit şi pufos. Apoi te plimbi, mesteci, simţi plăcerea de a trăi pe Sadovaia în jos spre Samotecinaia, de acolo pe Bulevardul Ţvetnoi; pe bulevard e agitaţie, lume multă, e circul, e piaţa, sunt taxiuri, ţigănci, e consignaţia, un cinema – tot ce-ţi pofteşte inima. Şi restaurantul „Narva” e alături. Când voiau să-şi mai aline sufletul sau să stea de vorbă în libertate – Faina în anii aceia se aciuase pe Krasnogvardeîskaia, într-un apartament în comun, un furnicar, într-o singură cameră ca mama, fiul, soţul şi încă o rudă bătrână ce zăcea la pat, – aşa că de vorbit nici nu se punea problema – ele două se duceau acolo pe Ţvetnoi. Când le era inima prea grea mergeau la cinema sau la piaţă, mai priveau, se foiau prin mulţime, cumpărau fructe de pădure, câte o pară foarte dulce, un pepene, sau pur şi simplu un pahar de seminţe prăjite, umblau, se plimbau pe bulevard, se plângeau una alteia şi parcă le venea mai uşor să trăiască.

Faina i-a spus: du-te imediat la procurorul de sector. Şi, concomitent, la serviciul ei, acolo unde văcsuieşte cu acuarelele ei. Faina avea un prieten care lucra la un ziar chiar de acolo, de pe bulevard, i-au dat telefon, de la un telefon public, rugându-l să scrie un articol sau mai curând un foileton. Olga Vasilievna ardea de dorinţa aprigă de a se răzbuna. Voia s-o bage pe Zika la zdup cel puţin pe doi ani pentru acte de huliganism.

Seara târziu, venind spre casă, nu mai simţea însă nimic decât o durere de cap şi o sfârşeală în tot trupul, ca după o boală grea. Şi-a zis să nu povestească nimănui

nimic. I s-a făcut o milă îngrozitoare de Serioja: cât ar fi suferit el, dacă ea i-ar fi povestit! Şi aşa totul a murit în coridorul acela pustiu. Nici mama n-a aflat.

Dar ce rost are să-şi mai amintească! N-are rost! Olga Vasilievna nu mai putuse atunci să-i mai vadă pe Vasini, s-o întâlnească pe femeia aceea în coridor sau la bucătăria comună. De altfel, şi Zika a început să o ocolească pe Olga Vasilievna, n-o mai privea în ochi, se ferea de ea. Curând după aceea, s-au mutat pe Şabolovka. Soacra rămăsese singură după moartea fiicei sale. Serioja o rugase să se mute şi ea fusese de acord, cu un sentiment de oarecare uşurare: acolo nu era coridorul acela lung şi absurd, plin de miros de culori de ulei şi terebentină, nu erau adunări gălăgioase seara şi dispute despre colorit, francezi, suprematism, nu era înghesuială şi forfotă la toate etajele în zilele în care funcţiona comisia de achiziţii, nu era baia comună cu ciment pe jos, cu anunţul de pe perete: „Este cu desăvârşire interzis a se spăla pensulele deasupra căzii!”, nu era bucătăria cu patru aragaze şi patru mese, nu era mama, nu era Gheorghi Maksimovici, care încă mai visa să uimească pe cineva, dacă nu întreaga lume, măcar pe vecinii de etaj, nu erau Vasin şi soţia lui, Zika. În schimb, acolo era soacra…

Faina spune: dacă nu ar fi stat împreună cu soacra…

Nu este adevărat, căci pentru Serioja a sta cu maică-sa nu fusese deloc o încercare grea, ca pentru ea. Dacă bătrâna ar fi fost cauza, atunci ar fi trebuit să se oprească mai curând inima ei decât a lui. Dar, bineînţeles, prezenţa ei şi veşnica dăscăleală au fost adaosul la ceva mult mai important. Când bărbaţii trec de patruzeci de ani, cu ei se petrec lucruri ciudate: ajung să înţeleagă ceva ce le-a rămas necunoscut până atunci. Unii se potolesc pentru totdeauna, alţii dimpotrivă, sunt cuprinşi de o tulburare sufletească. Şi el a căzut pradă unei atari tulburări. Ea s-a născut pe neobservate, după ce, împins de Praskuhin, s-a mutat la institut. La muzeu era o atmosferă calmă, bani

puţini şi perspective puţine, în schimb linişte deplină. La institut au început: făgăduieli, speranţe, proiecte, pasiuni, bisericuţe, primejdii la fiecare pas, Praskuhin lupta împotriva lui Demcenko, Demcenko împotriva lui Kislovski, apoi a apărut Ghena Klimuk, în fine s-a iscat toată povestea aia cu schimbarea temei tezei de doctorat. Serghei s-a tot agitat, ba un subiect, pe urmă altul, pe urmă încă unul. Ba istoria străzilor din Moscova, ba poliţia secretă în Rusia ţaristă, ba chiar se apucase de o disciplină cu totul nouă. Toată agitaţia asta l-a distrus. La început se înflăcăra, apoi de fiecare dată se potolea, începea să caute ceva nou. Un ghinionist în permanentă căutare a ceva nou. Şi la urma urmei, ce dacă? Ea nu-i reproşase niciodată nimic, nu-i ceruse ceva ce nu putea îndeplini. Nu au mijloace să meargă la Ialta, o să petreacă vara la Vasilkovo, la mătuşa Paşa. Nu sunt bani de televizor, o să ascultăm radioul. Niciodată în viaţă nu i-a spus: uite, ăla a ajuns sus, iar tu tot aici ai rămas. Nu-l obliga să facă eforturi, să se istovească, succesele altora n-o scoteau din fire.

Dimpotrivă, îi spunea: n-avem nevoie de teza ta de doctorat! Avem nevoie de sănătatea ta. Rămâi doar cercetător, însă, pentru Dumnezeu, nu te mai chinui, nu te mai agita, nu le mai da cu capul de pereţi, capul tău nu rezistă la aşa ceva.

Mai curând soacra era cea care suferea că fiul ei nu face carieră ca ceilalţi. Aleksandra Prokofievna nu putea să-i înghită pe unii din colegii lui de şcoală care ajunseseră cineva, şi când aceştia veneau în vizită se purta cu ei foarte rece. I se părea că fiul ei e un om minunat, demn de o soartă mai bună. Olga Vasilievna nu cunoştea chinurile vanităţii. Altceva o chinuia. Desigur, şapte ani îngropaţi la muzeu, fără entuziasm, fără realizări. Vinovat e însă el: veşnic se înflăcăra, îşi făcea iluzii deşarte. Dar şi ei sunt vinovaţi: toţi, toţi cei care erau în jurul lui! Vinovaţi pentru că au fost răi, cruzi! De ce n-au oprit roata ce se învârtea în gol…

Şapte ani! Ani în care colegii săi, prin eforturi febrile, făceau salturi, înaintau, mergeau mai departe. Iar el trăia de parcă ar mai fi avut în faţă-i nouă sute de ani. Avea nişte planuri, făcuse cercetări prin arhive, purtase tratative cu o editură pentru o lucrare „Moscova în anul 1918” şi fusese un oarecare Ilia Vladimirovici, care promisese să-l ajute, dar totul se terminase în coadă de peşte. După o mulţime de întâlniri, de telefoane, de mese şi invitaţi, se descoperi că Ilia Vladimirovici nu e bun de nimic. Aleksandra Prokofievna se indignase: „De ce se lipesc de tine tot felul de terchea-berchea?” El, ca de obicei, se disculpa şi-i apăra şi pe escrocii care-l trăgeau pe sfoară: „Ilia Vladimirovici nu e directorul editurii, e ca şi mine, un colaborator!” Muncise câţiva ani; între timp Irina crescuse şi intrase la şcoală, schimbaseră locuinţa, se făcuseră reparaţii capitale, se pusese un parchet nou, iar ea, Olga Vasilievna, devenise cercetător ştiinţific principal, iar apoi şefa laboratorului Institutului unional de statistică. Şi în cele din urmă toată această agitaţie de câţiva ani cu „Moscova în anul 1918” se terminase cu un eşec, cartea n-a apărut. Ce e drept, unele materiale le-a folosit pentru prima variantă a tezei, dar şi varianta aceea a căzut. A apărut o nouă temă: „Februarie, poliţia secretă ţaristă” şi altele de acest fel. Şi aici s-a trezit într-o înfundătură, în faţa unui zid de netrecut, şi au urmat apoi celelalte neplăceri: cearta cu Klimuk, interesul pentru casa aceea de pe chei şi tot ce era legat de ea, trădarea lui Klimuk...

Olga îi cunoştea expresia feţei, mersul şi chiar felul în care i se schimba glasul când suferea un nou eşec sau apărea o nouă iluzie, ademenitoare.

Atunci când se cunoscuseră, el fusese altfel.

Eşecurile ce urmau din an în an îi dădeau lovituri hotărâtoare, îi sleiau puterile, el se pleca, îi slăbeau puterile, dar un fel de tijă în interiorul lui rămânea neatinsă – ca un fel de vergea subţire de oţel – ea se arcuia, fără să se rupă. Şi aceasta era nenorocirea.

Serghei nu voia să se schimbe pe dinăuntru, ceea ce însemna că, deşi se chinuia mult în adâncul său, suferea mult de pe urma eşecurilor, pierzând încrederea în sine însuşi, continua să nutrească planurile cele mai absurde care te făceau să crezi că i-a sărit o doagă, drept care ajungea la disperare, îşi chinuia nenorocita-i de inimă, dar în niciun chip nu voia să renunţe la acel arc de oţel, nevăzut de nimeni, ce era în interiorul lui. Ea oricum îl iubea, îl ierta şi nu-i cerea nimic.

La două săptămâni după înmormântare a apărut Besiazîcinîi. Olga Vasilievna nu-l cunoştea, îi auzise însă numele rostit de Serioja. Luase parcă parte la discutarea „dosarului” lui Serioja, dar Olga Vasilievna nu reuşea să-şi amintească cu niciun preţ care-i fusese poziţia. Atunci oamenii, după spusele lui Serioja, se împărţiseră în trei categorii: câţiva ticăloşi, cei ponderaţi şi oameni care s-au purtat ireproşabil. Olga Vasilievna era nervoasă pentru că nu ştia de partea cui fusese Beziazîcinîi şi deci cum să vorbească cu el. A venit însoţit de o femeie în vârstă cu numele de Sorokina.

— Vă rog să mă scuzaţi, ştiţi, am intrat aici la dumneavoastră la alimentară, a spus Sorokina, zâmbind vinovat şi linguşitor, şi arătându-i, netam-nesam, plasa cu cumpărături.

Vreo două clipe şi-a tot rotit privirea ca să găsească un loc unde să-şi pună plasa şi nu a descoperit altul mai bun decât cutia de pantofi. Olga Vasilievna a luat în tăcere plasa şi a pus-o pe măsuţa cu telefon,

— Ce alimentară grozavă aveţi! Şi parizer de calitatea întâi şi brânză de vaci trasă în ciocolată, la noi se aduc rar. Deşi şi alimentara noastră e considerată dietetică…

Rostind aceste tâmpenii, femeia o privea pe Olga Vasilievna cu atâta căldură şi glasul ei era atât de pătruns de compasiune de parcă lauda pe care o făcuse alimentarei, alături de care avea norocul să locuiască Olga Vasilievna, putea să-i uşureze măcar un pic durerea.

Observând că Olga Vasilievna nu este dispusă să întreţină conversaţia despre alimentară, Sorokina, oftând, şi-a scos trenciul, pălăria şi apoi, câtva timp, n-a mai spus nimic, ci doar a oftat.

Olga Vasilievna aştepta cu tristeţe venirea unor colegi de serviciu ai lui Serioja. Ei nu-i puteau aduce nimic altceva decât durere. Toţi cei care îl cunoscuseră pe Serioja, câtuşi de puţin, îi pricinuiau durere. Era limpede un lucru: trebuia să-i suporte şi cu cât vor veni şi vor pleca mai repede cu atât va fi mai bine. Ambele persoane, după cum înţelesese Olga Vasilievna, erau de la comitetul sindical şi îndeplineau o sarcină obştească. Ceremonia funerară trecuse, îngroparea urnei avusese loc aşa încât comisia funerară se dizolvase şi aceşti oameni făceau parte din „comisia cu probleme sociale” sau ceva în genul acesta. Nu vor sta multă vreme. Brânza de vaci putea să se acrească dacă discuţia urma să se prelungească, dar Olga Vasilievna n-a propus Sorokinăi s-o bage la frigider. Nu putea să facă niciun fel de eforturi. Beziazîcinîi se tot foia pe covoraşul din faţa uşii, se tot uita în dreapta şi-n stânga, scotea nişte sunete nearticulate, Olga Vasilievna nu înţelegea ce voia, pe urmă, deodată, plin de hotărâre, îşi scoase ghetele şi rămase în ciorapi. De parcă Olgăi Vasilievna putea să-i pese acum de parchet.

De ce oamenii aceştia nu pricep nimic? A trebuit să-i dea sandalele lui Serioja, care stăteau la vedere lângă uşă. Era un lucru neplăcut şi, din partea lui, lipsă de tact: să ia sandalele lui Serioja.

Soacra trebăluia ceva pe la bucătărie. Olga Vasilievna a intrat să pună ceainicul pe foc. Trebuia totuşi să-i servească cu ceva. Aleksandra Prokofievna declară că nu se va face văzută.

— Nu vreau să văd pe niciunul dintre ei, spuse bătrâna. Întâi te persecută, pe urmă vin să-şi exprime compasiunea. Nu ştiu ce se poate discuta cu aceşti oameni.

S-ar fi zis că Olga Vasilievna putea sta de vorbă cu ei pentru că şi ea, împreună cu ei, îl persecutase pe Serioja. S-ar fi făcut că nu aude, totuşi nu s-a putut abţine:

— Oamenii aceştia nu l-au persecutat pe Serioja, n-are rost să spunem lucruri de prisos. Nu sunt vinovaţi de nimic şi au venit să-şi exprime simpatia formal, aşa cum e obişnuieşte, din partea serviciului. Şi, în genere, pe Serioja nu l-a persecutat nimeni.

— L-au persecutat, a spus Aleksandra Prokofievna, şi a ieşit din bucătărie.

Olga Vasilievna s-a aşezat pe un scaun şi o clipă-două a stat nemişcată: îi bătea inima să-i spargă pieptul. Serioja n-a fost persecutat. Nu i-au făcut mizerii cu intenţie, ci numai pentru că anumiţi oameni îşi urmăreau propriile lor scopuri. Şi asta e cu totul altceva. A auzit-o pe Aleksandra Prokofievna intrând în odaia ei şi trăgând zăvorul. Era jenant faţă de oameni străini! Dar, la naiba! Nu avea importanţă. S-a sculat, a trecut în odaia cea mare, ducând ceva într-o vază. Cei doi de la sindicat stăteau la masă împietriţi, exprimând o adâncă tristeţe. Femeia clătina tot timpul din cap aproape nevăzut, privind fix podeaua. I se părea probabil că o asemenea postură şi acest abia perceptibil clătinat din cap exprimau cu adevărat compasiune. „Ce proastă?” gândi Olga Vasilievna. Beziazîcinîi a sărit deîndată de pe scaun, spunând că au venit numai pentru o clipă, că nu trebuie să se deranjeze să mai pregătească ceaiul. Era un om cu picioare scurte, roşu la faţă, avea o expresie fermă pe chipul tineresc, cu părul cărunt tăiat foarte scurt. Nu se prea înţelegea ce vârstă are, probabil vreo cincizeci. Era îmbrăcat în costum negru, haina era foarte largă şi mototolită, cu nişte umeri uriaşi umpluţi cu vată pe dedesubt. „L-a pus special ca să vină la o văduvă, s-a gândit Olga indiferentă. Negru. Scos din cufăr.”

— Iată câteva obiecte ce i-au aparţinut lui Serghei Afanasievici... El scoase din servietă o cutie metalică ce servise pentru nişte ţigări ceheşti, în care suna ceva, apoi

o linie, un briceag pliabil, care fusese folosit, probabil, la deschiderea conservelor şi destuparea sticlelor în cazul „chefurilor” care se organizau destul de des în secţia lor, trei cărţi jerpelite, un pieptene cu mâner lung, un calendar de fotbal din 1969, un număr din revista „Inostrannaia literatura” şi o agendă veche cu numere de telefon, cu foile îndoite pe margini. Fiecare lucru îl scotea şi-l punea cu atenţie pe masă de parcă ar fi fost de sticlă.

Olga Vasilievna, cu privirea aţintită, se uita la toate aceste fleacuri întâmplătoare, care fuseseră aduse aici nu se ştie de ce, şi se gândea: „Trebuie să fie dureros să priveşti lucrurile soţului tău care a murit? Atunci de ce le-au adus?” Avea chef să le ia pe toate şi să le azvârle. A strâns lucrurile şi le-a mutat pe pervazul ferestrei ca să nu le mai vadă.

Beziazîcinîi i-a întins un plic, spunând ceva. Olga i-a mulţumit şi a început să toarne ceaiul. Nişte bani de la sindicat. Beziazîcinîi, sorbind cu înghiţituri mute ceaiul, spunea că toţi din secţie sunt foarte amărâţi şi îi simt lipsa, pentru că mulţi îl iubeau pe Serioja. Această frază a rănit-o pe Olga Vasilievna şi parcă a trezit-o din letargie. De ce a spus *mulţi*? După regulile acestui joc ar fi trebuit să spună „toţi îl iubeau” sau „era iubit în institut”, sau, în cel mai rău caz, pur şi simplu „era iubit”. El însă a spus *mulţi,* ceea ce însemna că existau – şi există şi acum, când el nu mai este – unii – *nu prea mulţi* – care nu-l iubeau şi nici acum nu-l iubesc. Bineînţeles că unii există. Olga Vasilievna nu se îndoia defel de existenţa acestor *nu prea mulţi,* dar să faci aluzie la ei chiar din primele clipe ale vizitei era un pic cam ciudat.

Îl privi cu atenţie pe Beziazîcinîi, încercând încă o dată să-şi amintească ce spusese despre el Serioja. Dar nu-şi aducea aminte de nimic.

— Vorbiţi de parcă Serghei Afanasievici ar fi lucrat până în ultima clipă la institut în pace şi prietenie cu toţi. De parcă nu şi-ar fi prezentat demisia, a spus Olga Vasilievna. Practic, el se considera concediat.

— Dar nu este adevărat! Vă înşelaţi amarnic! Beziazîcinîi îşi duse mâna la inimă. Ştiu despre demisie. Dar, în primul rând, problema rămăsese nerezolvată până când, ca să spun aşa, până în ziua tragică… Directorul era în concediu. Iar Ghenadi Vitalievici în ruptul capului nu voia să rezolve această problemă.

— Ghenadi Vitalievici nu voia? Despre Ghenadi Vitalievici puteţi să nu-mi povestiţi. Tocmai el o dorea mai mult decât toţi, numai că voia să o facă cu mâna altuia.

— Vă asigur: vă înşelaţi!

— Nu, nu mă înşel.

Acest om nu spusese, aşa, într-o doară: *mulţi îl iubeau.* L-a luat gura pe dinainte. Acum e limpede că a fost un duşman al lui Serioja sau, poate, simpatiza cu duşmanii lui. Au ajuns chiar la atâta josnicie încât să-l trimită aici cu o sarcină aşa de delicată pe un duşman al lui Serioja?

— Serghei Afanasievici lucra chiar în sectorul nostru, începu să vorbească cu glas tremurat femeia şi, scoţându-şi ochelarii, băgându-şi bărbia cărnoasă în piept, se apucă să-şi şteargă ochelarii cu batista. Chipul ei căpătă o expresie plângăreaţă, glasul abia i se auzea. Sectorul revoluţiei şi al războiului civil… Am lucrat împreună timp de şase ani… Era un om minunat, bun la suflet, săritor… un om bun…

Bărbia cărnoasă tremura. Olga Vasilievna o privea pe femeie cu răceală.

— Interesant, şi cum aţi votat când s-a discutat acest faimos „caz” al lui Serioja? întrebă ea.

Femeia tresări, ochii i se făcură mari, executând o clipă o mişcare de rotaţie. Desigur că întrebarea Olgăi Vasilievna era brutală şi, probabil, îi pusese pe oaspeţi într-o situaţie delicată, dar nici ei nu erau mai breji: stau aici, beau ceai, vorbesc despre Serioja…

— Eu n-am votat deloc dat fiind că lipseam din capitală. Eram în Polonia, în delegaţie, spuse Beziazîcinîi şi făcu un gest dispreţuitor din mână. Ei, ştiţi ce…

Gestul şi tonul însemnau: oare merită să ne amintim de

asemenea fleacuri? Sorokina a spus:

— Eu am votat să i se dea o mustrare… A roşit. Era unica soluţie în condiţiile acelea, cea mai…

În acea clipă intră, mai precis năvăli fără niciun pic de respect Irina şi-i ceru maică-sii cât mai repede o rublă jumătate până nu se închide încă magazinul universal. După asta, îi observă pe oaspeţi şi spuse:

— Bună ziua!

Olga Vasilievna o prezentă pe fiica ei, iar aceasta zâmbi drăguţ, cuceritor, aşa cum ştia să zâmbească când trebuia să facă rost de nişte bani.

În timp ce Olga Vasilievna scormonea prin geantă, aducând mărunţişul, Irina strigă bucuroasă:

— O, ce-mi văd ochii? şi se năpusti spre pervaz. Ce l-am căutat, ce l-am mai căutat! De unde-a apărut aici?

A luat în mână pieptănul cu mâner lung.

— L-au adus de la tata de la servici. Uite o rublă şi jumătate.

— Aha… Şovăind. Irina a pus pieptănul la loc pe pervaz şi pe urmă a întrebat: Mamă, pot să-l iau? Că doar mie mi l-ai cumpărat, îţi aduci aminte?

— Ia-l, a spus Olga Vasilievna.

Irina a fugit. Cineva o aştepta probabil în antreu, s-au auzit şoapte, s-a trântit uşa. Oaspeţii nu se mişcau, deşi de vorbit nu aveau despre ce vorbi. Era cazul să se ridice şi să plece, dar Beziazîcinîi aduse vorba despre teza neterminată a lui Serioja. Consiliul ştiinţific pare să fie de părere – hotărâre oficială încă nu e, doar zvonuri – să se ducă la bun sfârşit lucrarea cu forţele institutului şi să se publice sub forma unei monografii. Ar urma să fie încredinţată, în mod special, unor anumite persoane. Lucrarea este în plan, tot sectorul este interesat. Ar trebui găsite materialele neutilizate, ce a mai rămas pe la Serghei Afanasievici prin dosare, pe masa de lucru. Toţi se bazează pe ajutorul Olgăi Vasilievna. Simţi cum începe să fiarbă.

— Am să mă ocup de acest lucru când voi avea puterea

şi timpul necesar, spuse ea. Acum n-am să mă apuc să caut nimic.

— Desigur, desigur! Se înţelege, Vsevolod Borisovici… a început să bolborosească Sorokina. Când va putea Olga Vasilievna…

— Este în interesul Olgăi Vasilievna s-o facă. Spuse Beziazîcinîi.

Pe neaşteptate, în antreu, Beziazîcinîi spuse însoţitoarei sale, în timp ce-i ţinea paltonul:

— Polina Romanovna. Scuzaţi-mă. N-am să vă pot conduce. Trebuie să-i spun Olgăi Vasilievna două cuvinte…

S-au întors în cameră. Olga Vasilievna nu voia să stea de vorbă în coridor la uşa soacrei. Simţea că trebuie să fie ceva neplăcut. Beziazîcinîi i-a spus că se jenează, dar nu are ieşire, sunt treburi obşteşti. El este preşedintele casei de ajutor reciproc. Serghei Afanasievici a luat împrumut o sută şaizeci de ruble, obligându-se să-i înapoieze în decurs de şase luni, dar de atunci au trecut aproape doi ani, banii, nu au fost restituiţi, iar acum a apărut o complicaţie: casa este goală, sunt cereri pentru împrumuturi nu prea mari, imposibil de satisfăcut. Există o conducere, există o hotărâre, există părerile tuturor, fără excepţie, există o opinie, există mirare… Deci asta e: ce-i de făcut?

Olga Vasilievna, asculta uluită. Cuvintele ajungeau la ea ca printr-o perdea deasă.

— Aceşti bani nu-i am, a spus ea.

— De fapt, lucrurile stau aşa… Înţelegeţi, nu avem voie… Numai dacă adunarea generală a tuturor asociaţilor, dar vreţi aşa ceva… Beziazîcinîi bolborosea, faţa lui plină, roşie se mişca de parcă ar fi strănutat pe neauzite, ceea ce însemna, probabil, că era foarte fâstâcit. Credeţi-mă, mi-e neplăcut… Dar îndeplinesc…

Olga Vasilievna îi spuse că pe cecul lui Serghei se află depuse o sută de ruble. Dar va putea primi aceşti bani mai târziu. După ce se va termina succesiunea. În ceea ce

priveşte cele o sută şaizeci de ruble luate de la casa de ajutor reciproc aude de ele pentru prima dată.

— Când a luat aceşti bani?

Beziazîcinîi scoase din buzunar o agendă, o răsfoi, şi găsi: banii au fost ridicaţi în ziua de cinci martie o mie nouă sute şapte zeci şi unu. De unde această veste neplăcută? De ce a avut nevoie de acest bani? Trebuie să fi fost la mijloc o femeie, i-a venit imediat în cap şi, deşi s-a simţit cuprinsă ca de o vâlvătaie, răspunse foarte liniştită:

— Într-adevăr, aud pentru prima oară. De obicei îmi împărtăşea toate cheltuielile, datoriile... Nu era adevărul adevărat, dar în linii mari acesta era adevărul.

— Atunci mi-e cu atât mai neplăcut. Scuzaţi-mă.

După o pauză a spus:

— Am să mă străduiesc să fac totul ca să-i conving pe membrii conducerii, luând în consideraţie situaţia... Va trebui, probabil, să faceţi o cerere... Ce-am să pot face, am să fac! Îşi împreuna mâinile pe piept, plecând capul. Majoritatea tovarăşilor îl simpatizau, aşa că sper... Am să vorbesc cu câte cineva înainte...

A continuat să bolborosească în acelaşi sens, ducându-şi mâinile la piept şi înclinându-se, tot timpul cât s-a mişcat din cameră, până în coridor. Se pare că spusese totul. De data aceasta era sfârşitul. Dar de ce i-au trimis bani în plic dacă la rândul lor cer bani de la ea? Totul era nebulos. Olga Vasilievna îl privea pe omul acela micuţ, cărunt, în costumul său demodat, din anii cincizeci, negru şi mototolit, şi care-i spunea ceva fără să se audă. La plecare, omul i-a spus:

— O să vi se telefoneze în legătură cu monografia. Vă rog, faceţi-vă timp. Căutaţi... Dosarul acela despre care v-am vorbit, cu şiret rozaliu.

Altădată, când se iveau pe neaşteptate neplăceri şi ea nu ştia ce să facă, se sfătuia totdeauna cu Serioja, de obicei seara, înainte de culcare, când Irina dormea deja, iar soacra se închidea în odaia ei. Dacă în treburile sale

nu reuşea să realizeze nimic, ei, în schimb, îi dădea sfaturi cu cap. Ştia s-o liniştească uşor, când o supăra cineva. Acum cu cine să se sfătuiască? Soacra nu trebuie să ştie ce s-a-ntâmplat, pentru că în afară de o bucurie răutăcioasă nu va simţi nimic. Pentru, ea va însemna eventual o confirmare a părerii că ei nu erau legaţi şi că el îşi avea viaţa lui proprie. Olga Vasilievna se simţea copleşită de un sentiment apăsător, care nu era gelozie, ci cu totul altceva, cu alt conţinut: o gelozie consumată, carbonizată. De parcă i se înmânase o urnă cu această cenuşă ciudată. Pe pământ nu mai exista gelozie, dar resturile ei ea le ţinea în mână, strângându-le la piept.

Era convinsă, fără vreo pricină anume, că la mijloc trebuie, să fie o femeie. Cenuşă, cenuşă, nimic în afară de cenuşă. Dar mâinile îi tremurau. Pe cecul ei se aflau depuse două sute optzeci de ruble economisite de ea şi de Serioja pentru o cheltuială precisă, cumpărarea unui televizor. Era o prostie să scoată banii pentru a acoperi o datorie dubioasă. Serioja avea obiceiul să-i spună:

— Maică, nu te mai agita.

Era fraza lui preferată, pe care o repeta de zece ori pe zi, şi când trebuia şi când nu trebuia. Grozavi mai sunt oamenii ăştia: n-a trecut nicio lună şi se şi înfăţişează la văduvă cu poliţa. Ea ştia însă sigur un lucru: ei doi fuseseră cu adevărat foarte legaţi. Om mai apropiat decât Serioja nu avusese. Să tacă din gură soacra. În ultimii ani el nici nu-i mai împărtăşea totul mamei sale, ascundea de ea tot soiul de neplăceri pe care le avea. Spunea:

— Sunt lucruri pe care nu pot să i le explic.

Mama lui nu înţelegea o mulţime de lucruri şi această lipsă de înţelegere îl înfuria. Între ei însă nu exista o asemenea lipsă de înţelegere. Ea înţelegea totul, în toate amănuntele, până la cel mai mic oftat. Şi chiar dacă el fusese combinat cu cineva, asta n-avea niciun fel de importanţă.

Căuta să se autoconvingă, se străduia să rămână calmă, să-şi stăpânească indignarea, dar nu-şi găsea

liniştea. Şi nimeni nu putea s-o ajute. Fainei nu avea rost să-i povestească, cea mai bună prietenă va înţelege lucrurile în felul ei. Şi, probabil, se va bucura şi ea în ascuns, căci va găsi un sprijin pentru scopul ce-l urmărea: s-o scoată pe Olga Vasilievna din amorţeală. Pentru aceasta trebuia să-l ponegrească puţintel pe Serioja. Dar ea nu credea, nu voia să creadă! Şi cum din cauza acestor gânduri a apucat-o durerea de cap, Olga Vasilievna s-a îmbrăcat, şi-a luat poşeta şi a ieşit afară.

Cernea o ploaie măruntă. În alimentară intrau ultimii clienţi, mai erau vreo douăzeci de minute până la închidere. Olga Vasilievna a intrat să cumpere unt, chefir, ceva la ceai pentru Irina. Femeia de serviciu se învârtea cu cârpa, alunga cumpărătorii de lângă galantar şi bodogănea cu răutate. Olga Vasilievna a stat la o coadă nu prea mare la casă, pe urmă s-a apropiat de raionul de lactate, gândindu-se că în jurul ei sunt mulţi oameni, sunt prietene, dar nu există un om apropiat. Aceasta însemna de fapt că nu există nimeni. Lucrul cel mai groaznic ce ne aşteaptă în viaţă, şi-a zis, este singurătatea. Moartea şi nenorocirile sunt numai un preludiu pentru un rău mai mare. Cum să trăieşti dacă nu ai cu cine să te sfătuieşti, nu ai cui să te împărtăşeşti? Oamenii care stăteau cu bonurile în mână aveau un aer agitat şi puţin rătăcit. De parcă ar fi intrat aici din greşeală. Cumpărători de ultimă oră, preocupaţi de tot soiul de gânduri. Într-adevăr: întârziau acasă, de obicei la ora asta stăteau în faţa televizorului în papuci sau spălau câteva rufe în baie, sau călcau o uniformă de şcoală la bucătărie după ce întinseseră pe masă o pătură de diftină cu pete galbene de la fierul de călcat, toate aceste treburi îi aşteptau, dar ei nu păreau a se grăbi. Vânzătoarele abia se mişcau. Pe chipurile lor, ca un machiaj vulgar, se citea oboseala de peste zi.

Olga Vasilievna auzi în spate o voce cunoscută şi se întoarse: Irina! Fata ei stătea lângă o masă înaltă unde de obicei se bea cafea şi se mănâncă piroşti – dar acum era

târziu pentru cafea, bufetul era închis –, stătea cu două prietene şi toate trei pălăvrăgeau şi mestecau ceva. Picioarele lungi ale Irinei în ciorapi de culoare închisă, paltonaşul ei strâmt care nu o mai încăpea trebuia schimbat – de fiecare dacă când privea acest paltonaş, Olga Vasilievna simţea ca o strângere în suflet, ca o înţepătură de o clipă, dar nu deschidea discuţia despre cumpărarea altuia –, Irina tăcea şi ea, toamna asta o să se descurce cum s-o putea, iar la iarnă are un cojoc frumos – toată silueta deşirată, adusă de spate a fiicei sale, cu părul despletit cum era la modă, toate acestea au trezit în Olga Vasilievna un val spasmodic de gingăşie. Atât de puternic că era cât p-aci să fugă spre ea. „Biata orfană, s-a gândit ea aproape cu lacrimi. Ea încă nu înţelege ce-i asta! Dar eu ştiu!”

Olga Vasilievna făcu câţiva paşi spre grupul de fete, gândindu-se că cea mai înaltă dintre ele, cea mai sărăcăcios îmbrăcată, cea mai frumoasă şi mai bună este omul cel mai apropiat ei. Cu ea ar trebui să vorbească despre toate. Acum nu mai are pe nimeni mai apropiat decât pe această fetiţă. În timp ce se apropia de masă, una dintre fete – prietena preferată a Irinei, Daşa, o frumuseţe orientală, întotdeauna prea palidă, cu ochii prelungi puţin retuşaţi – văzând-o pe Olga Vasilievna, s-a oprit din pălăvrăgit şi-a şters zâmbetul de pe faţă, privind speriată.

— Iată unde vă faceţi veacul! spuse Olga Vasilievna. Ar fi interesant de ştiut ce tot discutaţi aici?

— Noi, Olga Vasilievna, discutăm lecţia de mâine de la ştiinţe sociale, unde se va dezbate o problemă foarte interesantă – personalitatea umană şi societatea. Stăm şi ne gândim cum să ne pregătim mai bine. Expresia de spaimă de pe feţişoara drăguţă a Daşei se transformă într-o expresie de ironie victorioasă.

Cealaltă fată a chicotit. Irina se uită la Daşa şi apoi la maică-sa pe sub sprâncene, dar cu o încântare tainică: încântarea se adresa, bineînţeles, Daşei. Săraca Irina era

îndrăgostită de această poamă. Olgăi Vasilievna nu-i plăcea Daşa, o considera nesinceră, afectată şi, ceea ce era mai rău decât toate, coaptă înainte de vreme. Din câteva frânturi de discuţie cu Irina înţelesese că Daşa are o viaţă personală complicată, că există un om cu mult mai în vârstă decât ea pe care ea îl numea prieten. Nu se ştia cât de departe mersese această prietenie. Olga Vasilievna încercase să afle adevărul, cu multă atenţie şi tact, dar Irina nu se lăsase trasă de limbă. Prefera să creadă că nu e ceva serios, fetele nu aveau încă nici şaptesprezece ani şi ea, Olga Vasilievna, la vârstă lor nu se gândea la nimic în afară de învăţătură. Clasa a zecea, ultimă, atâtea responsabilităţi!

— Iar banii, printre altele, ţi-i dădusem pentru magazinul universal, spuse Olga Vasilievna. (Obrăznicia Daşei o înfuriase. Proasta asta de fiică-sa o mânca din ochi.) Iar tu văd că-i arunci pe prăjituri şi pe ţigări. Fetelor, de ce fumaţi?

Ele au început să turuie ceva în cor, absolut de neînţeles, glumind într-adins. Tot în stil ironic. Olga Vasilievna simţi că prezenţa ei le stânjeneşte. Irina se fâstâcise ca o proastă, nici nu se uita la ea, în schimb mânca fiecare cuvinţel rostit de prietene şi râdea, tare şi nefiresc, în hohote. Cea de-a doua fată, Lena Kukşina, era o grăsună anemică, leneşă, dintr-o familie cu mari posibilităţi materiale; purta un pardesiu de antilopă, pe degetul grăsuliu avea un inel cu piatră – ce neobrăzare, pe vremea ei nicio fată nu ar fi îndrăznit să poarte inel în timpul şcolii! – alături de ea, pe masă, era o umbrelă pliantă japoneză, foarte drăguţă, Olga Vasilievna văzuse una ca asta la o prietenă, şi în general Kukşina emana un aer de bunăstare şi bogăţie, aşa cum uneori frizeriile emană un miros de colonie ieftină. Olga Vasilievna suporta cu greu acest miros. Irina spunea însă că această Kukşina e o fată bună. Ce e drept, Irinei nu-i plăcea că se linguşea pe lângă Daşa. Iar Daşa, puştoaica asta era pentru ele o împărătească neîncoronată, o mare

autoritate. Olga Vasilievna spuse cu severitate:

— Ira, hai acasă să mâncăm. Şi a apucat-o de braţ deasupra cotului, nu cu gândul s-o tragă de lângă măsuţă, ci pur şi simplu, din dorinţa de a o simţi alături. E timpul, fetiţo, hai.

— Mamă, am să vin acasă când o să vreau, replica Irina cu o duşmănie neaşteptată, apăsând pe fiecare cuvânt.

— Ce înseamnă când o să vrei?

— Chiar asta: când am să vreau am să mă duc.

— Nu, ai să mergi acum cu mine.

— Nu, n-am să merg.

Olga Vasilievna simţi cum i se ridică în suflet un val.

— Dar cum poţi vorbi cu mine… acum… aşa, a rostit ea sufocându-se.

— Dar tu cum poţi? Am şi eu neplăceri. Trebuie să stau de vorbă cu prietenii mei.

— Şi tu ai! a strigat Olga Vasilievna. Tu…

I-a întors spatele şi a ieşit din magazin. Cineva alergă în urma ei, o prinse de mână.

— Olga Vasilievna! Staţi!

Daşa. Iar în ochii ei căprui, atât de frumoşi, o expresie de spaimă.

— Irina are într-adevăr neplăceri cu un băiat, da, ştiţi, cu Borea, şi trebuie să stăm de vorbă doar un pic, vreo zece minute. Acum oricum au să ne dea afară din magazin, o să ne plimbăm un pic pe bulevard.

— E pur şi simplu o mizerabilă, spuse Olga Vasilievna.

Urcând la etajul şapte cu liftul, se gândi: iată adevărul. Singură într-o cutie închisă. Poate să citească cuvintele scrijelite cu diverse obiecte metalice. Dar nu are cui să spună ce durere are în suflet. Nimeni n-are, s-o audă. Închis de unul singur, omul urcă tot mai sus şi mai sus sau coboară tot mai jos şi mai jos, tot aia e, depinde ce consideri jos şi ce consideri sus. „Nimeni nu va auzi!” a rostit ea cu voce tare. „Alo? Vorbiţi mai tare!” i-a răsunat în ureche un glas înfundat, înspăimântător. Tresări: dispecerul din blocul trei. De obicei nu reuşeşti să-l faci să

te audă, dar de data asta a auzit. Înseamnă că trebuie să vorbeşti, să strigi, chiar dacă te afli într-o cutie cu pereţi goi. Cineva te va auzi.

Irina nu s-a întors peste zece minute, ci peste o oră. Olga Vasilievna o iertase între timp şi când o văzu în uşă cu capul plecat, smiorcăind din nas – sigur a răcit în paltonaşul ei subţire plimbându-se o oră întreagă pe bulevard – cu o expresie copilăroasă şi vinovată de pe faţă, se simţi din nou cuprinsă de un val de căldură şi milă. „Neruşinata de mine! De ce am urlat la ea? i-a trecut prin conştiinţa tulburată de milă. E orfană, nu are tată, nu are un apărător. Dacă nu eu, atunci cine…”

Fără un cuvânt, şi-a trecut mâna prin părul fetei. Aceasta, pe neaşteptate, s-a repezit, şi-a îmbrăţişat mama, s-a înfipt cu năsucul rece ca un bot de căţeluş în obrazul ei, în urechea ei, şoptind ceva jalnic; Olga Vasilievna şoptea şi ea, nu se auzeau una pe cealaltă, totul s-a petrecut în vreo două secunde. Şi amândouă, îmbrăţişate, abia stăpânindu-şi lacrimile şi oboseala, s-au dus la bucătărie să stea singure, singure de tot, fără bunică, pentru că oameni mai apropiaţi ca ele nu existau. Doi oameni, cei mai apropiaţi pe lume. Au stat acolo mult timp, au băut ceai. Irina a povestit despre Borea. Ea avea o fire ascunsă, rareori îşi împărtăşea trăirile, mica ei luptă cu viaţa şi-o ducea în tăcere. Însemna că acum au lăsat-o puterile, că avea nevoie de ajutor. Borea nu-i mai dădea telefon, iar la şcoală nu mai venea deloc s-o vadă. Ea presupunea că îl influenţează o fetişcană pe care o cunoscuse la mare, în sud, în timpul vacanţei. Daşa îi promisese să afle ce şi cum. Borea era un băiat dintr-o clasă paralelă, urât, Irinei nu-i plăcuse niciodată în mod deosebit, totul semăna însă a durere adevărată.

Olga Vasilievna îi şoptea cuvinte liniştitoare, nişte fleacuri. Până la urmă Irina s-a calmat şi s-a dus în baie să se spele pe cap. Olga Vasilievna s-a apucat să strângă de pe masă, farfuriile murdare le-a pus în chiuvetă, la ora aceea apa caldă curgea cu greu şi nu era destul de

fierbinte, iar să încălzească apă în ceainic nu avea chef. A hotărât: totul mâine, mâine are să se scoale pe la şapte. În clipa aceea a dat telefon femeia care venise cu Beziazîcinîi.

— Scuzaţi-mă că sun aşa de târziu. Până am ajuns în satul meu, în Kuzminki, până am făcut nişte treburi… ba una, ba alta… Iată de ce vă dau telefon, Olga Vasilievna. Vsevolod Borisovici probabil că v-a ameninţat cu casa de ajutor reciproc, cu datoria lui Serghei Afanasievici, dar să nu vă speriaţi, datoria se va anula. Acest lucru, se poate spune, s-a şi hotărât. Înţelegeţi? Iar dumneavoastră, vă rog, să nu daţi niciun fel de dosar, nicio coală de hârtie. Faptul că vă dau telefon acum e, desigur, în defavoarea mea, dar prea l-am respectat mult pe Serghei Afanasievici. Scuzaţi-mă, dragă Olga Vasilievna, că v-am deranjat la ora aceasta târzie din noapte. Toate bune.

Această convorbire ciudată, acest „toate bune” au pus-o pe gânduri pe Olga Vasilievna, dar nu într-atât încât să dea alt curs gândurilor sale. Noaptea putea să se gândească numai la trecut, nu la viitor.

Trebuia să se fi apucat mai demult. Dar nu s-a simţit în stare s-o facă. Toate dosarele lui, carneţelele, caietele groase şi subţiri, tăieturile din ziare, lipite dezordonat prin albume, paginile rupte din reviste, teancurile de hârtii scrise, băgate prin diferite locuri – o parte se găseau în sertarele biroului, o parte pe rafturile bibliotecilor, alte dosare erau pline de praf, stăteau deasupra bibliotecilor, chiar sub tavan, unde cârpa nu ajungea luni de-a rândul şi Olga Vasilievna se supăra şi de fiecare dată când făcea curăţenie îi cerea să-şi aranjeze undeva „boarfele”, cel mai bine în lada de gunoi, le numea chiar „boarfe” pentru că dacă ar fi fost ceva de valoare nu le-ar fi lăsat să zacă la cucurigu,în praf; alte hârtii nimeriseră în timpul zugrăvelii în debara. Toate aceste hârtii mai făceau parte din trupul lui, îi purtau mirosul, amprenta fiinţei, de aceea îi fusese teamă să se apropie de ele. Ştia că mai devreme

sau mai târziu toate acestea vor trece, dar deocamdată nu putea. La fel nu putea nici privi, nici atinge lucrurile lui din dulap. Faina i-a spus că trebuie să le vândă. Spunea că aşa fac toate văduvele, ca să nu-şi otrăvească sufletul. Promisese să-i găsească un cumpărător. Luiza, soţia lui Fedea Praskuhin, care devenise văduvă cu opt ani în urmă, i-a spus că vânduse lucrurile lui Fedea imediat, dintr-o suflare, dar Olga Vasilievna nu se putea hotărî cu niciun preţ.

Şi nici nu avea timp pentru asemenea treburi. Luiza nu avea servici – de-abia acum, se pare, s-a dus să lucreze ca agent de asigurări – ci stătea acasă cu copiii. Avea şi dădacă şi bunică, mama ei. Să stai acasă înseamnă să înnebuneşti.

Alt lucru de nesuportat: fotografiile. Pe perete era atârnată una foarte bună, din tinereţe, în care el zâmbea uşor şi gânditor cu un fir de iarbă în gură. Olgăi Vasilievna îi era deosebit de dragă această fotografie, o atârnase demult, pe când Serioja mai trăia şi se obişnuise cu ea. Când intra în cameră, Olga Vasilievna se străduia să nici nu se uite la ea, sau dac-o făcea, s-o facă în treacăt, preţ de o secundă. De album să nu mai discutăm. L-a ascuns cât mai departe. Orice atingere era o durere. Iar viaţa constă în atingeri, pentru că e ţesută din mii de fire şi fiecare porneşte din ceva viu, dintr-o rană. La început îşi spusese: când toate firele, chiar cele mai mici şi mai subţiri, se vor rupe, atunci va coborî liniştea. Dar acum i se părea că acest lucru nu se va întâmplă niciodată, pentru că firele sunt nenumărate. Fiecare obiect, fiecare persoană cunoscută, fiecare gând şi chiar fiecare cuvânt, totul, tot ce există pe lume, e legat printr-un fir de el. Oare îi va ajunge viaţa? Ieri s-a dus cu nişte treburi pe Novo-Basmannaia, a ieşit din metro la staţia „Lermontov” şi imediat a simţit un cuţit în inimă, şi-a amintit cum iarna, pe un ger năprasnic, alergaseră în jos pe Sadovaia. Se duceau în vizită la cineva. Au trecut şase luni şi mai bine, dar nu simte că-i e mai uşor. Oamenii spun că

trebuie să treacă cinci ani, dar Luiza i-a spus: nu s-ar zice, ar fi simţit-o ea, căci în cazul ei au trecut şi mai mulţi.

A întâlnit-o, pe Luiza pe stradă, de curând, întâmplător. S-au bucurat atât de mult, aveau să-şi spună atât de multe, să întrebe: ce faci? ce simţi? ce se întâmplă cu tine? Ţi-e… măcar cu atâtica, măcar cu o fărâmă?

Luiza privea cu nişte ochi cenuşii şi pierduţi:

— Nu ştiu cu. Ce să măsor. N-am instrumente…

Olga Vasilievna mai voia s-o întrebe: „Ai pe cineva?”, dar n-a îndrăznit. E o bătălie în care fiecare luptă singur. Luiza arăta bine în cojocul ei vechi, deja curăţat, din care cauză culoarea lui maronie devenise mai deschisă şi căpătase o nuanţă rozalie cam vulgară. Olga Vasilievna a întrebat-o: ce fac copiii?

— Foarte bine, i-a răspuns Luiza. La toate întrebările ea răspundea: „foarte bine”.

Cu opt ani în urmă, în septembrie, dimineaţa devreme – Irina nu plecase la şcoală – a sunat cineva la uşă. Olga Vasilievna a rămas uimită văzându-l pe Ghena Klimuk – pe atunci încă Ghena, un vechi prieten – care ar fi trebuit la ora aceea să-şi facă gimnastica de înviorare pe plaja pietroasă de la Koktebel înainte de a lua micul dejun. Faţa lui Klimuk era presărată de pete stacojii. Fără să spună bună ziua a întrebat: „Unde e Serghei?”, a păşit în antreu şi s-a pus să sprijine cu umărul un zid. Serioja a ieşit din baie cu spuma de ras pe faţă.

— Serioja, tu trebuie să-i povesteşti tot… Eu nu pot… Eu nu am, nu am… Şi acest flăcău uriaş, cu faţă rotundă, s-a clătinat, picioarele i s-au îndoit şi a alunecat uşor de-a lungul peretelui pe podea. Nu a căzut, ci dintr-o dată s-a aşezat pe vine şi a stat aşa vreo două-trei secunde, răsuflând din greu.

Cu două zile în urmă, Klimuk şi Fedea plecaseră împreună în sud, pentru o săptămână. Fedea tocmai cumpărase un nou „Moskvici”. Aveau obiceiul să organizeze din când în când nişte evadări de burlaci, îl momeau şi pe Serioja, dar ea făcea tot posibilul să-l

reţină acasă. Nu că ar fi fost geloasă pe prietenia bărbaţilor, nu că s-ar fi temut de acţiuni imorale în tovărăşia vechilor săi amici, care încă nu se debarasaseră cu totul de obiceiurile vieţii libere studenţeşti – când se strângeau toţi trei aceste obiceiuri păreau să se galvanizeze, începeau fapte extravagante, făceau pe vitejii, visau Dumnezeu ştie la ce – şi nu că ar fi fost îngrijorată pentru sănătatea lui, căci acolo unde era. Klimuk era şi chef. Pur şi simplu nu-i plăcea ca el să dispară din câmpul ei vizual. Trebuia să fie mereu alături, în apropiere, cel mai bine în aceeaşi odaie cu ea. Fusese probabil o mare greşeală din partea ei, dar nu putea să se schimbe cu niciun chip şi nici nu se străduise s-o facă.

Întotdeauna se împotrivea lui Klimuk, lui Fedea şi oricui altcuiva în uneltirile de a i-l răpi pe Serioja! Uneori găsea cu abilitate motive, le inventa în chip fericit – de exemplu, spunea că nu se simte bine şi cerea ca el să fie tot timpul alături – iar uneori făcea apel direct şi grosolan la conştiinţa lui, la mărinimia lui. La drept vorbind, aici se întâlneau două egoisme. Lui îi plăceau aceste „evadări”, care-l smulgeau din preocupările zilnice, de la treburi, de acasă, în mod deosebit îi plăceau „evadările” la „prietenul de la muzeu” Fedorov, sau undeva cu Fedea Praskuhin cu maşina, chiar, şi numai până la restaurantul „Sevan”. Ea ştia că-i plac, că are poate nevoie de ele din multe motive, dar nu se putea stăpâni în niciun fel: când el dispărea ea era ca bolnavă. Uneori căpăta chiar o urticarie. Dar el nu se lăsa învins în lupta-i pentru independenţă şi rareori ceda. Unul din aceste cazuri rare a fost în septembrie. La institut se terminau reparaţiile, nu se lucra, toţi erau pe la casele lor, iar Fedea cu Klimuk şi-au pus în gând să se aerisească o săptămână pe malul mării, îl chemau şi pe Serioja. Era atâta dezordine că nimeni nu s-ar fi prins că au plecat. Şi-apoi cine să se prindă? Fedea Praskuhin, ca secretar ştiinţific, era stăpânul.

Serioja voia tare mult să meargă şi el. Dar intuiţia ei îi

şoptea: nu-l lăsa pentru nimic în lume! Ei, niciun fel de intuiţie, pur şi simplu îi era necaz că o să plece la mare fără ea, se va distra pe acolo, va face pe grozavul şi va bea, fireşte. I-a spus că nu au bani, că el nu face nimic – nu lucrează la teză, nu iese nimic cu cartea cu escrocul ăla de Ilia Vladimirovici – că Fedea Praskuhin şi Ghena Klimuk pot să-şi piardă vremea fiindcă ei au o situaţie consolidată, dar el, ce se bagă?

— Cele treizeci de ruble pe care pot să ţi le dau pentru drum, îi spunea ea. Vor face din tine un parazit pe lângă ei. Îţi place acest rol?

I-a spus că n-are a face. Între ei sunt relaţii sănătoase, ca între bărbaţi, nu o jalnică prietenie de muieri, când îşi fac socotelile între ele până la ultima copeică. Şi-a permis să-i spună cu mândrie:

— Tu n-ai cum să înţelegi asta!

Săracul, cât de mult se înşela! Olga Vasilievna i-a spus că de va merge cu ei, ea va da divorţ. I-au dat telefon, sau Luiza, sau prostuţa aia de Mara Klimuk, puse de bărbaţi, o tot convingeau s-o lase mai moale. Dar ea a fost inflexibilă. Dacă va pleca, divorţează. Poftim, du-te, nu te ţine nimeni, dar când te vei întoarce, eu nu voi mai fi aici: mă mut pe Suşcevskaia. Îi şoptise oare ceva un glas profetic din acele spaţii nepământeşti în care Serioja s-a afundat mai târziu şi unde-l aştepta sfârşitul? Serioja s-a înfuriat, n-a vorbit cu ea câteva zile, totuşi n-a avut curajul să plece, în zori, pe şoseaua spre Simferopol, la sud de Harkov, un bătrân traversa drumul, fără să audă claxonul. Fedea n-a putut să frâneze, a trecut pe banda din stângă unde l-a lovit un camion. Fedea a murit la spital, într-un sat, fără să-şi mai revină. Klimuk a scăpat doar cu zgârieturi. El a reuşit să se proptească cu mâinile de pereţii maşinii – avea braţe puternice – şi, deşi maşina s-a răsturnat de două ori, a rămas întreg.

Abia îşi mai putea mişca buzele albe:

— Cadavrul îl aduce un autobuz... Am dat o sută douăzeci de ruble...

Îl implora pe Serioja să se ducă la Luiza. Serioja s-a dus. Ştia să fie prieten. De aceea, *mulţi îl iubeau,* şi veneau la el când erau la ananghie şi-i exploatau bunătatea.

Noaptea n-a mai suportat – nu trebuia s-o facă în niciun caz. Dar nu s-a putut abţine – şi i-a spus încet la ureche:

— Serioja, eu te-am salvat… Vezi ce proroc sunt?

Fără să spună un cuvânt, a dat-o la o parte şi s-a întors cu faţa la perete.

Şi-a dat seama pe loc că a fost o greşeală. Dar prea o zgândăreau: şi spaima, şi mila faţă de Fedea la care ţinuse mult şi un sentiment lăuntric ciudat de automulţumire. Probabil, îşi zise, ceva asemănător li se întâmplă oamenilor în război, când sunt ucişi tovarăşii de alături, iar ei, nu se ştie de ce, rămân în viaţă, teferi. Nu trebuia să spună nimic; Gândul rostit devine în mod inevitabil minciună[9]; era exact cazul ei.

După o tăcere, el rosti:

— Nădăjduiam totuşi că-ţi vei ţine limba… Nu, ai spus-o…

Fireşte, nu trebuia să spună. Dar nici el n-ar fi trebuit să fie atât de rău cu ea. Căci într-adevăr îi salvase viaţa. El se apucă să vorbească despre Fedea, să spună că un prieten ca el nu va mai avea în viaţă. Într-adevăr, erau prieteni, toţi trei fuseseră colegi de an – odinioară, tare demult – Serioja, Fedea şi Ghena Klimuk. Şi ce dacă? Ei i se părea ciudat acest ataşament naiv faţă de vechii prieteni, din timpul şcolii, de la facultate, Serioja căuta să nu le observe lipsurile, să nu le vadă trăsăturile caraghioase, neplăcute. „Un băiat din şcoala noastră” sau „un băiat din anul nostru” erau pentru el cel mai înalt calificativ, cuprinzând toate virtuţile. O prietenie care nu era rezultatul unei alegeri şi al unei situaţii: cu cine a stat în bancă, cu ăla e şi prieten. De altfel, toţi bărbaţii au această ciudăţenie. Nu pot trăi fără vechii lor amici. Olga Vasilievna se putea lipsi foarte bine de prietene, şi, când era Serioja, putea să n-o vadă luni de-a rândul pe Faina,

[9] Parafraza unui binecunoscut vers din Tutciev (n.tr.)

pe oricine altcineva. Avea nevoie numai de el. Cu Luiza şi cu Mara se vedea de nevoie, pentru că bărbaţilor le plăceau foarte mult „întâlnirile generale”: „Hai să strângem generala!”, „Cam de mult n-am mai avut o generală!”

Acum îi reuneau aceleaşi interese: institutul şi tot ce se petrecea pe acolo. Ghena Klimuk glumea, făcând cu ochiul:

— Hai să organizăm grupuleţul nostru, bisericuţa noastră, o clică a noastră, mică şi plăcută!

Fedea nu pălăvrăgea, el făcea. El ajuta într-adevăr: l-a băgat pe Serioja la institut, l-a ajutat să avanseze în toate chipurile, a reuşit să-i mărească salariul, l-a convins pe Ivan Evdokimovici Demcenko, directorul, să accepte schimbarea subiectului tezei de doctorat şi l-a îmblânzit pe profesorul Viatkin, conducătorul ştiinţific al lui Serioja, care n-a fost deloc bucuros de această schimbare. Fedea a făcut-o. Dacă Fedea ar fi trăit şi ar fi rămas secretar ştiinţific, n-ar fi permis niciodată toată porcăria care s-a ţesut în jurul lui Serioja cu un an în urmă, şi de care au fost vinovaţi Klimuk şi „mica lui clică”.

Ghena a preluat fotoliul de secretar ştiinţific atât de repede şi cu atâta dragă inimă, încât ai fi putut crede că el, asemenea lui Woland, eroul lui Bulgakov, aranjase într-adins accidentul.

O dată cu instalarea lui în acest post, ceva imperceptibil s-a schimbat. Mult timp ea nici n-a observat. Când Ghena telefona, era la fel de amabil şi glumeţ cu ea ca şi înainte, uneori telefona şi Mara. Îi împărtăşea noutăţi din domeniul confecţiilor şi al cosmeticalelor – Mara lucra într-un loc de aur, pe Petrovka, vizavi de magazinul mare din Pasaj – dar au trecut câteva luni înainte ca Olga Vasilievna să-şi dea seama că nu-i mai vede deloc nici pe Ghena, nici pe Mara, relaţiile limitându-se la telefoane. De mult nu mai răsunase strigătul plin de veselie al lui Ghena: „Facem generala!” Dându-şi seama de acest lucru, îl explică prin moartea lui Fedea, căci de cele mai

multe ori adunările aveau loc la el. În afară de ei, mai veneau pe acolo şi prietenii lui Fedea, fizicianul Şciupakov cu soţia lui, o bulgăroaică, Krasina, o pereche de medici, Lujski, ea radiolog, el psihiatru; de fapt, Olga Vasilievna se ducea pe la Fedea şi Luiza din cauza acestora, pentru că medicina o interesa foarte mult şi-i plăcea să stea de vorbă cu doctori.

După moartea lui Fedea, Luiza a încetat să-i mai cheme, au fost o singură dată la un parastas şi apoi încă o dată când s-au împlinit şase ani de la moartea lui Fedea. Ghena Klimuk nici înainte nu-i prea invita pe la el, tot timpul ba repara ceva în casă, ba făcea schimb de locuinţă, trecând mereu în locuinţe tot mai mari şi în cartiere tot mai simandicoase. Acum, pare-se, locuieşte pe noul Arbat, într-un zgârie-nori, unde jos e magazinul „Melodia”.

Serioja a spus odată, în bătaie de joc:

— Ghena al nostru a ajuns într-adevăr un grangure important. Lucrul îţi sare în ochi. Când Fedea era pe acelaşi post, nu ştiu de ce, dar nu remarcam…

L-a întrebat: ce anume „important” şi ce „grangure” vede el la Ghena? Serioja hâmâia, nu zicea nimic. Olga ştia însă că mai devreme sau mai târziu nu va rezista şi va povesti. Aşa s-a şi întâmplat: peste câteva zile „s-a dat pe brazdă”. La sindicat se împărţeau bilete pentru excursii turistice în Franţa, unsprezece zile, şase zile la Paris, cinci zile la Marsilia, Nisa şi altele, visul-vieţii oricui; costau o sumă frumuşică. Dat fiind că nu erau decât patru locuri, comitetul sindical a hotărât să nu facă niciun fel de reclamă, ci să le repartizeze, cum se spune, pe şest. Serioja a aflat întâmplător. Şi nu de la prietenul său Ghena, ci de la secretara lui Ivan Evdokimovici, care avea o slăbiciune pentru Serioja. Amatori erau mulţi. La început, comitetul sindical a avut intenţia să tragă la sorţi, dar apoi acelaşi Klimuk a dat dovadă de spirit de precauţie, spunând că tragerea la sorţi va trezi agitaţie şi poate duce la o lipsă de control periculoasă, biletele

pentru excursie putând fi atribuite unora care nu au câtuşi de puţin nevoie să plece în Franţa, rămânând pe dinafară aceia care au nevoie în mod imperios. La drept vorbind, exista aici o logică, ca în toate cele ce le susţinea Klimuk. Dar iată buba: cine va hotărî cine sunt cei ce au nevoie şi cei ce nu au? Serioja i-a spus la un moment dat direct lui Klimuk că el are absolută nevoie să meargă la Paris, nu pentru plimbări şi distracţii – aici era un pic de ipocrizie – ci pentru a căuta materialele necesare tezei sale. Oricine ştie – şi Klimuk ştia foarte bine – că istoricul care se ocupă de poliţia secretă ţaristă se loveşte neapărat de Franţa, de emigraţie. Lucrurile puteau fi explicate foarte clar, Serioja avea dreptate, avea toate motivele obiective să ceară să i se acorde această excursie, dar Klimuk se tot codea, cerea noi lămuriri, noi precizări – ce rost avea să se codească când totul era pe dreptate – şi Serioja, pierzându-si răbdarea, i-a spus-o de la obraz, ca între prieteni, cam aşa: „Ia nu te mai sclifosi atât!” sau „Ia nu te mai umfla în pene, Ghenka!”

Klimuk a ridicat din umeri şi a răspuns destul de rece:

— Fă o cerere indicând toate motivele şi „triunghiul” va hotărî. Înţelege-mă, problema nu este chiar atât de simplă pe cât pare.

Cuvântul „înţelege-mă” era singurul omenesc şi prietenesc ca pe vremuri în toată discuţia lor.

Povestind, Serioja era deprimat.

Olga a crezut că el, poate, exagerează jignit fiind de fleacuri şi, în mod deosebit, de fleacul principal, de faptul că Klimuk discutase cu el pe ton de şef. Ce să-i faci? Cu asta trebuia să se împace. El e şeful, tu eşti subalternul. Asta-i viaţa. Pe ascuns faţă de el, când a plecat de acasă, i-a dat telefon Marei, aşa, ca prietenă. De ce nu daţi un telefon, unde aţi dispărut, ce se aude pe la voi şi aşa mai departe? Olga înţelesese că trebuie să acţioneze. Serioja era deprimat, deşi nu se întâmplase încă nimic, dar ce va fi dacă într-adevăr i se va refuza plecarea? Olga ţinea ca el să plece. „Evadarea” la Paris ar fi putut să-i insufle noi

forţe şi să însemne o cotitură în viaţa lui. Când asupra unui om se prăbuşesc unul după altul insuccesele – sau nu se prăbuşesc, ci doar se aşază lin şi obişnuit ca păsările pe ramurile copacului –, omul simte cum îi împietreşte sufletul, cum devine nesimţitor şi, treptat, se transformă el însuşi în copac. Pentru excursie era nevoie de o grămadă de bani, ei bani nu aveau. Au hotărât deci: de jumătate face rost el, vânzând unui cunoscut cele opt volume ale lui Ştefan Zweig din editura „Vremea”, o ediţie minunată legată de mână cu piele roşie pe cotor, odinioară plătise pentru ea o mie cinci sute de ruble în bani vechi, de cealaltă jumătate face rost ea, o să-i ceară mamei sale.

Aşadar, i-a telefonat Marei şi, pe un ton fals vesel, prietenesc a pălăvrăgit cu ea neştiind încă ce-o să iasă din pălăvrăgeala asta. Voia să tatoneze terenul, dar nu reuşea să afle nimic. Mara vorbea şi ea pe acelaşi ton afectat şi, vezi doamne, prietenesc, ca de obicei, îi povestea fleacuri, hohotea fără rost, era, în esenţă, de nesuportat, dar toate acestea nu erau noi şi Olga Vasilievna s-a liniştit oarecum şi şi-a zis că nu s-a schimbat nimic şi că Serioja a intrat în panică fără rost. Totuşi Mara nu era un organism fin şi nereceptiv, care să reacţioneze prompt, prin urmare trebuia să vorbească cu Klimuk. Şi Olga Vasilievna, cu totul pe neaşteptate, chiar pentru sine însăşi, i-a invitat pe Ghena şi pe Mara în vizită. La „dacea” lor, la Vasilkovo. Vara abia începuse, era o vreme minunată, puteau face baie, plajă, sau o plimbare prin pădure... Ei? Ce-ar fi să vină fără să stea mult pe gânduri, sâmbătă, sau vineri, când vor. Mara i-a spus că ea personal e de acord, dar nu ştie ce va zice Ghena. El munceşte foarte mult şi, deoarece ei nu se mai duc pe nicăieri, s-au sălbăticit complet. Ghena era în altă cameră, i-a transmis salutări şi a spus că o să vină neapărat cândva.

Serioja bombănea:

— E absurd ce faci. Eu îl văd aproape în fiecare zi şi nu-

l invit, tu nu-l vezi niciodată şi-l inviţi…

Totuşi, în linii mari, părea a fi mulţumit. Nimic nu e mai dureros decât o prietenie care se strică. În fiecare seară Olga întreba:

— L-ai văzut pe Klimuk? Vin pe la noi?

— L-am văzut, dar nu l-am întrebat… Nu vreau să aibă impresia că mă vâr pe gâtul lui…

Ceea ce altădată era firesc şi de la sine înţeles devenise o problemă. Lui nu-i venea să pună o întrebare simplă: „Ghena, când veniţi pe la noi?” Într-o bună zi însă, s-a întors de la instituit alertat şi i-a spus că Klimuk a intrat el în biroul lui şi i-a zis că, dacă invitaţia la Vasilkovo mai e în picioare, ei o să treacă sâmbătă pentru puţină vreme.

— Pentru puţină vreme? l-a întrebat Olga Vasilievna.

— Ei, nu ştiu. Aşa a spus.

Vineri au cumpărat de-ale gurii, două sticle de votcă, două de vin, câteva sticle de bere şi s-au dus cu taxiul la Vasilkovo. Irina şi soacra, împreună cu tuşa Paşa stăteau acolo singure toată săptămână. Era greu pentru ei să vină la ţară în zilele de lucru: era departe de gară, trebuiau să se scoale devreme, făceau cu trenul electric aproape o oră până la Moscova. Şi totuşi, când reuşea uneori să ajungă după servici şi ieşea pe peron, oricât de obosită ar fi fost de pe urma drumului lung, a înghesuielii, de pe la cozi, de prin magazine, oricât de grele ar fi fost sacoşele, pungile, borcanele şi cărţile înghesuite în plasele pe care le căra, Olga simţea dintr-o dată cum o învăluia aerul răcoros al pădurii, respira adânc, foarte adânc, aşa cum nu putea face nici măcar o dată în timpul zilei în oraş şi simţea cu plăcere cum încet-încet dispare oboseala şi în trup i se revarsă o forţă nouă. Era aşa de bine! De unde se ivea această forţă după o zi istovitoare în câre muncise fără încetare, fără să răsufle o clipă? Din cer, din pădure? Sau poate pentru că Serioja mergea alături, căra sacoşele şi bombănea ceva, dus pe gânduri, sau povestea, trăgând din ţigară, noutăţile săteşti? Tuşa Paşa a adus smântână

de la cooperativă, Rîjik iar a hăituit găinile vecinilor…

El avea câteva zile pe săptămână de prezenţă la institut, celelalte, uneori trei-patru la rând, le putea petrece la ţară. O aştepta pe peron şi îi lua sacoşele din mână. La început mergeau împreună cu mulţimea de vilegiaturişti de-a lungul unui gard viu, apoi coteau spre păduricea de stejari, vilegiaturiştii se risipeau treptat, astfel că după ce depăşeau dumbrava şi ieşeau în câmp, pe drumul mare spre Vasilkovo, rămâneau de obicei singuri. Vilegiaturiştii închiriau camere în casele de lângă gară, iar cei care locuiau la Vasilkovo nu veneau seara târziu de la Moscova. Câmpul era uriaş şi parcă bombat. Copacii erau jos, în vale; păreau să se fi rostogolit dincolo de marginea câmpului; ici şi colo răsăreau în vale acoperişurile izbelor cu antene înalte de televizor, în ceaţă, se zăreau pâlcurile argintii, de-a lungul unui râu nevăzut, un băiat într-o cămaşă roşie trecea cu bicicleta tăind câmpul şi undeva, în toată această linişte, se auzea zumzăind un tractor. Cerul era limpede şi te îndemna să priveşti în sus, pe când la oraş nici nu observi cerul, nici nu-ţi arde să priveşti în sus.

Până în sat era distanţă de vreo trei verste şi încă din oraş Olga visa să ajungă, târâş-grăpiş, cu toate greutăţile după ea, să mănânce repede, să bea ceai pe săturate şi apoi să meargă la culcare, în camera mare a tuşei Paşa cu miros de fân proaspăt şi cimbru, băgat în bucheţele prin toate colţurile pentru „duhoare”, căci se simţea sleită de puteri. Dar de fiecare dată se întâmplă altfel: după ceai se duceau cu Irina prin crâng, pe la zece o culcau şi apoi se mai plimbau multă vreme în doi – dacă se agăţa de ei şi Aleksandra Prokofievna, nu se duceau prea departe şi se întorceau repede, dar soacra nu se încumeta să facă acest lucru prea des, înţelegea totuşi că un bărbat şi-o nevastă trebuie să rămână şi singuri. Uneori făceau baie în bulboană, stăteau pe mal, pălăvrăgeau cu vecinii, nu se ştie de unde mai aveau forţe; iar de dormit n-aveau chef să doarmă.

Dar erau, desigur, şi zile de ploaie, când drumul peste câmp era numai noroi, un noroi de netrecut şi era o plictiseală cumplită cum numai la ţară putea fi. Aleksandra Prokofievna scria nu se ştie cui scrisori interminabile, Irina se smiorcăia şi se plângea ba de ureche, ba de burtică, şi Serioja alerga prin ploaie s-o caute pe infirmiera Aghia…

Klimuk a venit cu maşina, o „Pobedă” veche şi a adus şi un musafir, pe directorul adjunct al institutului, Kislovski. Pe acest Kislovski nu-l aştepta nimeni. Olga Vasilievna a observat cum, văzându-l pe Kislovski ieşind din maşină, Serioja s-a strâns o clipă ca un arici şi a făcut o grimasă binecunoscută; de parcă ar fi zis: „Asta ne mai lipsea!” Cu Klimuk venise Mara, îmbrăcată într-un costum cu pantaloni verde închis ultraelegant – pe atunci abia ajunseseră la modă asemenea compleuri, şi erau toate aduse din străinătate, avea sandale albe, o poşetuţă albă, clipsuri albe, te orbea cu eleganţa ei. Datorită „henei”, îşi transformase şi părul într-un roşu aprins. Totul în Mara, din cap până-n picioare, era nou şi de nerecunoscut. Olga Vasilievna era uimită şi nu se simţea prea la îndemână: stai acasă în şorţ, la bucătărie şi deodată apare, hai să zicem aşa, buna ta cunoştinţă în asemenea ţoale… Oricum însă pe Mara nimic nu o putea salva. Prostia deborda din ea. Dacă, săraca de ea, ar fi stat tăcută, zâmbind gânditor, ţinând între degetele ei subţiri ţigara, ar fi fost irezistibilă, dar Mara voia neapărat să-şi spună părerea. Chiar încerca s-o contrazică pe Olga Vasilievna în probleme de biologie. Nu, Mara nu-i putea strica Olgăi Vasilievna buna dispoziţie.

I-a stricat-o cealaltă. Cea care a venit cu Kislovski. Numele ei acum îl uitase. Creatura aceea tânără, parcă toată pe arcuri, ţigănoasă la faţă, slabă, plină de ifose, nu i-a plăcut de la început Olgăi Vasilievna. Toată era împodobită cu argint – brăţări, mărgele scumpe şi frumoase, care mai şi zornăiau. Pentru o plimbare la ţară tot acest harnaşament era nepotrivit şi trăda, fireşte,

prost gust.

Prinzând un moment potrivit, Olga Vasilievna a întrebat-o deîndată încetişor pe Mara: cu ce se ocupa *soţia* lui Kislovski? La care Mara, aşa cum presupunea şi Olga Vasilievna, i-a răspuns că îi e soţie cum „sunt eu bunica ta”.

Într-un cuvânt, o nouă obrăznicie a lui Klimuk. Odată s-a înfiinţat cu nişte fetişcane de calitate dubioasă, cică de la televiziune, fără să dea un telefon, fără să-i întrebe, în apartamentul lor din Moscova, şi Serioja, care e cam nebun când e vorba de prieteni, se şi pregătea să-i servească cu resturi de coniac franţuzesc şi cu fursecuri, dar Olga Vasilievna, care se întorsese de la servici, dându-şi imediat seama de situaţie, i-a pus capăt cu un aer sever, – poftindu-le afară pe intruse. Klimuk a fost atunci foarte furios. Dar acum se simţea în dreptul lui: fusese doar atât de insistent invitat! Şi în afară de aceasta, venise cu Mara.

— Am trecut pentru o clipă… Ne ducem spre lacul de acumulare… Numai să ne odihnim o secundă… spuneau ei, de parcă şi-ar fi cerut scuze pentru năvala lor neaşteptată, pentru oamenii străini pe care-i aduseseră cu ei, şi în acelaşi timp cu o expresie de oarecare neglijenţă, de ca şi cum ar fi spus că vizita e întâmplătoare, în trecere, şi nu trebuie luată în serios.

Olga Vasilievna se dădu peste cap cu masa, Irina o ajuta, tuşa Paşa participa şi ea, căra din pivniţă ba varză ba castraveţi acri, ba ciuperci murate; pe fiul său Kolka îl trimisese la cooperativă după pâine – acesta se duse în fuga mare pe motocicletă, bucuros de băuturica ce se anunţa – şi numai Aleksandra Prokofievna, aşezată pe terasa împărţită în două de un paravan, nu se apropie de aragaz, nu se atinse de vase, cufundată în continuare în scrisorile ei. Răspundea cititorilor la rubrica „Consultaţii juridice”, la ziarul unde făcea muncă obştească. Odată lucrase pe la tribunale, fusese avocată. Olgăi Vasilievna nu-i venea să creadă că ea putuse fi un avocat bun şi

nepărtinitor. Nu, nu-i venea să creadă cu niciun chip, dar nu vorbea niciodată despre asta cu Serioja.

Au luat masa în grădina din spatele casei. Era o zi de arşiţă, la umbra merilor simţeai că te sufoci. Cel mai mult s-a băut apa din puţ, rece ca gheaţa, Kolka o tot căra cu găleţile – apa la Vasilkovo era într-adevăr o minune! Nicăieri Olga Vasilievna nu băuse apă mai dulce şi mai rece… Deşi la Erevan toţi se laudă că au o apă grozavă, minunată, acolo apa e mai proastă… Ei, dar ce să-şi mai amintească! O apăsa ceva, o enerva tipa aia ce venise cu Kislovski, o agasau privirile ce le arunca lui Serghei şi întrebările ei pline de cochetărie, ca şi faptul că el devenise în mod stupid morocănos şi răspundea aiurea, o plictisea pălăvrăgeala Marei, o îngrijora că nu le va ajunge mâncarea, vinul şi că Serioja nu va apuca să vorbească cu Klimuk despre Franţa. Apoi nu ştia cum să se poarte cu acest Kislovski, un tip lins, parcă de cauciuc, semănând cu un artist de circ. Totuşi, fusese atunci o stare de fericire, probabil sinceră, tinerească, irepetabilă asemenea verii. Da. Atunci a fost fericire, în grădina aceea de ţară, unde mirosea a pământ, a bălegar, unde adia o mireasmă proaspătă de iunie, de verdeaţă; în spate se auzea un guiţat, iar în faţă, pe strada îngustă, muget şi tropăit – Matilda, văcuţa cea cuminte, deschizând cu un trosnet poarta, se instalase singură în ţarc. Tuşa Paşa uşor beată, o ameninţa cu micul ei pumn cafeniu: „În rai cu tine la domnul, ştrengăriţo!” „Clipa” zburase de mult trecuse şi ziua, se lăsase înserarea, şi ei tot mai şedeau, beau, bombăneau, pălăvrăgeau, de mult se goliseră sticlele şi Kolka zbura cu motocicleta la celălalt capăt al satului, să ia „Samogon” de la bătrâna Krendeliha.

Olga Vasilievna a intrat în casa mare şi l-a văzut pe Kislovski înlănţuindu-şi de mijloc însoţitoarea şi încercând să o răstoarne pe patul înalt al gazdei. Fata, zornăind din podoabe, se împotrivea.

Olga Vasilievna se întoarse în grădină şi apropiindu-se

de Serioja, care discuta nişte nimicuri, lucruri absolut lipsite de orice importanţă cu Klimuk, îi şopti la ureche că văzuse acum în casă ceva ce nu era câtuşi de puţin elegant.

— Dar dacă la mijloc e dragoste? a întrebat-o el cu *o* privire. Nu era atât de beat pe cât voia să arate. Privirea lui exprima supunere în faţa soartei.

— Ei, pentru asemenea dragoste, există anumite stabilimente, spuse ea, iar nu izba tuşei Paşa.

Tusa Paşa, neînţelegând despre ce e vorba, dar prinzându-şi din zbor numele, se burzului gata să sară:

— Ce tuşa Paşa? Să nu te-atingi de tuşa Paşa! Am să-ţi arat eu, tuşa Paşa! Am să vă fac praf pe toţi de pe-aici… Şi ameninţă cu degetul. Am să vă descopăr toate secretele… Kolka, spune-le asta…

Kolka era brigadier de miliţie, lucru cu care se lăuda nu puţin, povestindu-l tuturor în secret. Ocupaţia lui era dulgher la sovhoz. Nu prea înalt, destul de slab, cu o paloare bolnăvicioasă pe chipul blând de fetişcană, Kolka purta pâr lung ca cei de la seminarul de la Zagorsk, cânta mediocru la ghitară şi era asaltat de fete seara. Tuşa Paşa era necăjită că uite, naiba să-l ia, nu se-nsoară şi „doar îşi cheltuieşte energia”. Kolka nu a fost luat în armată din cauză că avea inima bolnavă, nu avea voie să bea – maximum un păhărel pe zi, cum reda el cuvintele doctorului, întristându-se dar păstrând în acelaşi timp oarecare mândrie, ca şi cum ar fi fost vorba despre o particularitate neobişnuită a organismului său – dar această interdicţie, se înţelege, o încălca aproape în fiecare zi.

Aleksandra Prokofievna vădea mare grijă pentru sănătatea lui Kolka, îl mustra întotdeauna când îl vedea beat şi, trebuie spus, era singurul om de care el asculta. Ciudată fire avea bătrâna! Oamenii apropiaţi nu dădeau doi bani pe ea – şi nici n-aveau de ce. Oamenii apropiaţi îi cunoşteau prea bine firea – uite însă că străinii o respectă şi chiar se tem puţin de ea. După toate probabilităţile, se

făcea simţită în firea ei această dorinţă puternică de a fi stăpână, căreia oamenii simpli, fără o inteligenţă deosebită, i se supuneau imediat, în schimb oamenii care gândeau i se împotriveau organic.

În seara aceea, pe înserat, după prânzul ce se lungise, s-au dus să se plimbe prin pădure – pe Kislovski abia l-au scos din casă – iar Aleksandra Prokofievna a pornit o discuţie sâcâitoare, ca un interogatoriu de tribunal, cu Klimuk, cu care se purtase fără pic de respect. Şi-l amintea foarte tânăr, în anii studenţiei, când venea jerpelit, slab şi înfometat de la cămin. („Întotdeauna era înfometat, oricând ar fi venit şi întotdeauna putea să mănânce tot ce se găsea şi chiar mai mult de atât, cinci pârjoale, opt pârjoale, douăsprezece pârjoale, ceva fantastic”). Serioja îl invita să rămână peste noapte, jucau şah până la miezul nopţii, fumau ca nişte turci, învăţau împreună pentru examene, se certau, se împăcau, ea îi spunea Gheşa, îl considera un băiat bun, dar puţin cam bleguţ. Serioja îl ajuta la filozofie, la limba rusă, şi uite-l ce carieră a făcut, a devenit şeful lui Serioja. Ea sesizase prima cum se schimbă neobservate de nimeni – nici măcar de Olga Vasilievna – relaţiile dintre fiul ei şi Ghenadi. Ea surprinsese totul la început, încă pe vremea când băieţii în cămăşi cadrilate beau ceai la bucătărie şi-şi ungeau felii uriaşe de pâine cu gem de mere şi când erau încă în trei. Mai era un băiat în cămaşă cadrilată, al treilea care vorbea cu voce de bas, se însurase primul şi făcuse şi un copil, bietul Fedea, la care ea ţinuse mult. Acum, bătrâna observa că fiul ei se comportă ca un tăntălău cu acest Gheşa, ca un subordonat în prezenţa şefului – reţinut şi chiar uşor intimidat. Asta îi părea de nesuportat, se simţea jignită pentru Serioja. Dacă Klimuk face pe grozavul, se umflă în pene şi s-a transformat într-un birocrat din aceia care erau luaţi peste picior încă în anii douăzeci, Serioja nu trebuie în niciun caz să adopte acest stil, trebuie să-i dea peste nas, să-l înveţe pe acest lungan prostălău cum să se poarte. Şi Aleksandra

Prokofievna îl tutuia pe Klimuk în mod ostentativ, îi spunea Gheşa, ca pe vremuri, şi se străduia în fel şi chip să-i dea peste nas.

— Am mai uitat, a început mintea să-mi joace feste, spunea ea. Ciudat! mă mândream totdeauna cu memoria mea încă din anii de gimnaziu… Gheşa, în ce an a venit fratele tău de la Kremenciug? A stat la noi, i-am găsit un avocat… O afacere legată de un furt…

— Alexandra Prokofievna, ce rost are să vă amintiţi de poveşti uitate de demult? se amestecă Olga Vasilievna, intuind că Klimuk s-a bosumflat şi s-a enervat, ceea ce, fireşte, nu va putea înlesni discuţia ce urma să aibă loc.

— Ba nu, mi-aduc aminte foarte bine, i-am dat telefon Elisavetei Markovna la colegiul orăşenesc al avocaţilor şi dacă i l-am dat Elisavetei Markovna înseamnă că era vorba de nişte treburi economice, ei îi plăceau asemenea afaceri, nu că-i plăceau, dar se descurca bine în ele, ştia contabilitate… Căci ce e important în cazuri de-astea? Cifra delapidată. Trebuie tras de fiecare copeică…

Forţa cu care bătrâna povestea era atât de mare încât toţi, deşi ameţiţi, se potoliră pentru o clipă, îşi veniră oarecum în fire şi începură s-o asculte cu respectul faţă de un om mai în vârstă. Degeaba se plângea de memorie, îşi amintea totul foarte bine. Klimuk devenea tot mai sumbru, mai încordat, pentru ca brusc să înceapă să râdă cu hohote:

— Staţi puţin, dar asta e ca în teatrul absurdului! Un adevărat circ! Dumnezeule, de ce să ţinem minte toate astea, eu, dumneavoastră, oricine ar fi?… Există o noţiune: raţiunea istorică… Ştiţi cine este acum fratele, meu?

Râzând zgomotos şi lăudându-se, povesti ceva despre, fratele său. Toţi începură, fără pricină, să râdă şi ei în hohote. Şi aşa, râzând fără niciun motiv, au ajuns pe malul râului unde era nisip şi loc bun de scăldat. Ziua aici se vânzoleau copiii, făceau plajă vilegiaturiştii. Băieţii din sat săreau în cap de pe un fel de trambulină metalică,

acum însă era pustiu, se vedeau doar în amurg ca nişte pete albe ziarele pe nisipul cenuşiu. Apa era rece şi mirosea a nămol. Bărbaţii au făcut baie, femeile s-au aşezat pe iarba de pe malul povârnit şi au stat de vorbă. Pentru Aleksandra Prokofievna o asemenea îndeletnicire – să stai de vorbă pe iarbă – era mult prea femeiască şi burgheză, drept care i-a anunţat că va face şi ea baie, separat de bărbaţi şi departe de femei, şi a rugat ca nimeni să nu se ducă dincolo de arin. Peste vreo douăzeci de minute de dincolo de arin s-a auzit un strigăt de ajutor: Alexandra Prokofievna nu putea să urce din apă pe panta de pământ lunecoasă şi-l ruga pe Serioja să-i întindă mâna.

Deşi nu excela prin inteligenţă, Mara înţelese totuşi ceva şi-i şopti Olgăi Vasilievna:

— Te compătimesc!

Seara aceea i-a rămas întipărită în minte sub un alt aspect. Serioja se agăţase de cuvintele lui Klimuk despre „raţiunea istorică”. Era pentru el o problemă dureroasă. La început fusese un schimb de vorbe paşnice în apă, se jucau, se stropeau unul pe celălalt, ca nişte puştani, apoi disputa a devenit mai aprinsă şi pe drumul de întoarcere spre sat – după baia rece ameţeala dispăruse –, ajunseseră să se certe în toată regula, schimbând cuvinte tari. În cearta lor se amestecase Kislovski. Totul era legat de lucrarea lui Serioja, de alte lucrări, în general, de concepţia despre istorie.

Poate seara aceea de beţie de la Vasilkovo – de fapt, mai mult ca sigur, dinainte, dar în conştiinţa Olgăi Vasilievna seara aceea a semnat începutul – s-a iscat vrajba îndelungată dintre Serioja, Klimuk şi toţi ceilalţi, care l-a chinuit atât de mult şi s-a încheiat în mod tragic. Când s-au întors la căsuţa tuşei Paşa şi s-au aşezat pe terasă să bea ceai, Serioja şi Klimuk furioşi ţipau unul la altul. Olga nu-şi închipuia că Klimuk poate fi atât de furios.

Despre Serioja ştia: când intra într-o dispută îl apuca

turbarea, uita de regulile bunei cuviinţe, nu ceda. Singurul scop este să demonstreze că avea dreptate.

— Iată, tuşa Paşa are în casă un ceas străvechi într-o cutie de lemn! De unde îl aveţi, tuşă Paşa; striga Klimuk, gesticulând ca la tribună.

— Păi ce ştiu eu! L-a adus taica de undeva, spunea că l-a schimbat, în anii de foamete…

— L-a schimbat, l-a adus, totuna. Şi totul e fără importanţă, important e doar faptul că arată ora exact şi la fiecare jumătate de oră cântă muzică de Strauss. Adevărat, nu-i aşa, tuşă Paşa?

Tuşa Paşa îşi strângea înţepată buzele:

— Tot aia mi-e, dragul meu tovarăş, numai că nu vă dau voie să-mi spuneţi tuşa Paşa…

— Aşa e, loveşte-mă pe la spate! Nimic nu e important şi n-are niciun fel de importanţă, în afară de raţiunea istorică, să ţii minte asta, tuşă Paşa, şi mai toarnă-mi, te rog, niţel ceai! Mama mea, de altfel, e şi ea o tuşă Paşa ca dumneavoastră, numai că o cheamă tuşa Pavlina şi locuieşte în regiunea Belgorodskaia, raionul Şebekinski…

— Raţiunea istorică despre care tot spui, interveni Serioja, e ceva neclar şi periculos, ca un fel de mlaştină

— Este unicul fir sigur pe care trebuie să-l urmezi!!

— Interesant cine va stabili ce este raţional din punct de vedere istoric şi ce nu? Consiliul ştiinţific cu majoritate de voturi?

Serioja se pornise atât de tare încât uitase că Kislovski e chiar preşedintele consiliului ştiinţific. Olga Vasilievna spera că oamenii care băuseră o zi întreagă cot la cot şi-şi vorbiseră despre tot felul de fleacuri vor uita cine spusese ceva serios, ce şi pentru ce, dar, cum s-a dovedit, aceia au ţinut bine minte toate cele zise de Serioja. Oamenii nu se supără de sensul cuvintelor, ci de tonul cu care sunt rostite, pentru că intonaţia face să iasă la iveală un alt sens, ascuns, dar esenţial.

Când Serioja brava glumind: „Ce, consiliul ştiinţific cu majoritate de voturi?” şi chicotea dispreţuitor, această

chicoteală jignea mai mult decât cuvintele. Iar Kislovski nu o va uita. Serioja era flecar, vorbea fără să se gândească şi asta i-a făcut mulţi duşmani. Câţi duşmani nu-şi făcuse cu glumele lui, cu ironiile în timpul discuţiilor, neştiind să se oprească la timp şi să chibzuiască. De pildă, să luăm numai porecla pe care i-a dat-o lui Klimuk în perioada în care încă nu erau duşmani pe faţă, dar când lucrurile se îndreptau intr-acolo: din Ghenadi Vitalici a făcut Genitalici. Toţi la institut au preluat, porecla cu entuziasm. Ce rost avea însă, de ce trebuia să-l înfurie într-atât? În seara aceea se făcuse târziu. Ei tot şedeau şi şedeau. Bărbaţii discutau, strigau, fumau, beau resturile – l-au trimis iar pe Kolka la Krendeliha – femeile picoteau, pe Irina o culcaseră de mult, Olga Vasilievna căsca şi arăta în fel şi chip că e frântă de oboseală, iar prin fereastra deschisă de pe înălţimea întunecată a cerului privea luna nouă.

Dar nu, nu plecau! Căscau şi ei, se întindeau, toată înfăţişarea lor trăda o oboseală groaznică şi dorinţa de a-şi odihni undeva oasele până dimineaţa. Apoi a urmat discuţia dintre Serioja şi Klimuk. Bărbaţii se duseră în căsuţa din celălalt colţ al curţii şi când s-au întors musafirii au început de îndată să-şi ia rămas bun. Olga Vasilievna a înţeles imediat că între bărbaţi se petrecuse ceva: seara se ameţiseră din nou, acum însă amândoi erau treji şi sumbri. Pe Kislovski l-au băgat în maşină într-o stare de letargie. Mara s-a urcat la volan, nu băuse într-adins pentru a da bărbaţilor posibilitatea s-o facă lată. Ciudat: prostuţa de Mara i s-a părut Olgăi Vasilievna singurul om la locul lui din toţi patru. Sărutând-o pe Olga Vasilievna pe obraz, i-a şoptit mulţumită:

— Foarte bine a făcut că nu i-a lăsat! Ei… Ce să-ţi spun, persoane grate!

Kolka fluiera din fluierul lui de miliţian şi, agitându-şi mâinile prin faţa farurilor de la maşină, urla:

— Ei, ei, ce-i asta, aşa băut la volan? Cine v-a dat voie? Ia, daţi-vă jos, maşina n-o să plece!

Serioja i-a povestit apoi că Klimuk l-a rugat să-l lase pe Kislovski şi pe însoţitoarea lui să înnopteze la ei. De fapt, pentru asta şi veniseră. El s-a înfuriat şi a refuzat. Klimuk căuta să-l convingă în toate chipurile:

— M-ai invitat ca să rămân şi peste noapte, am dreptul la două paturi în casa ta, ei, cedez aceste locuri prietenilor mei… A trecut apoi la ameninţări: Bătrâne, te porţi nesăbuit. O să-ţi pară rău… Şi, în sfârşit, aproape cu lacrimi în glas, l-a implorat: Bătrâne, fă asta pentru mine! I-am promis ca ceva sigur! Bazându-mă pe spusele tale! Cum am să arăt după minciuna asta?

Serioja i-a spus că a simţit dintr-o dată o scârbă insuportabilă.

— Mi-am dat seama deodată că am în faţa mea un negustor. Căsuţa noastră trecea drept marfă în nu ştiu ce fel de operaţii ale lui. Îi promisese ceva, iar acela îi promisese altceva, şi acum toată afacerea se ducea de râpă… Ce istericale mi-a făcut! Cum şuiera, cum clocotea de furie! „Eşti un prieten de nimic! Pe tine nu se poate pune bază. Tu îi urăşti pe oameni.” Şi toată ura aceasta neprefăcută nu pentru că îi era milă de prietenul său, ci pentru că el însuşi pierdea ceva. Nu l-am lăsat să câştige ceva, înţelegi?

La urma urmei ce era dacă cei doi ar fi înnoptat? Duduia ţigănoasă era, desigur, respingătoare, dar dacă Kislovski este un tip atât de important şi-l rugase Klimuk… Să-i fi culcat în cameră, iar ei pe terasă… Dar Serioja în toate împrejurările, chiar în cazul unor lucruri serioase, chiar când era vorba de soarta lui se comporta după cum îi făcea sau nu plăcere. Făcea ceea ce-i plăcea şi nu făcea ce nu-i plăcea. Aici era cauza veşnicelor neînţelegeri.

— Am simţit dintr-o dată că şi eu sunt un negustor şi particip la o afacere lungă şi plicticoasă. Mi s-a făcut sila şi am refuzat. Am dat vina pe tine. Cică tu ai avea principii morale severe… Ei, ia să se mai ducă dracului!

Doamne, acum e limpede, totul fusese un lanţ de

prostii şi invenţii fără rost! Nu trebuia să-i tot cheme la ţară. Nu trebuia, dacă tot i-a chemat, să le răspundă obraznic şi să-i jignească. Nu trebuia să dorească atât de mult să meargă în minunata Franţă…

Bineînţeles, la Vasilkovo Serioja nu i-a spus niciun cuvânt de Franţa şi a procedat corect, dar de ce atunci toată agitaţia cu invitaţia aceea? Au trecut două zile. Serioja s-a dus la institut. Întorcându-se seara acasă, pe Şabolovka, i-a povestit fericit şi agitat: Ghena a fost foarte amabil, prietenos, l-a întrebat cum se simte Olga Vasilievna, soacra, Irina, tuşa Paşa şi brigadierul de miliţie Kolea şi dacă la beţie nu au făcut cine ştie ce prostii. Serioja i-a răspuns că totul a fost la un înalt nivel artistic şi că gazda nu are niciun fel de pretenţii. Pe aceiaşi ton. Pe jumătate glumeţ, l-a întrebat:

— Dar cum a fost cu Eduard Nikolaevici, n-a zis nimic? În legătură cu lipsa de locuri libere la hotel?

Nu, n-a zis nimic, pentru că n-avea cum să zică: până la Moscova nu şi-a putut mişca limba în gură. Numai când au ajuns în Moscova a rostit cu un glas răguşit primul cuvânt. Nu se ştie de ce, a fost o întrebare: „Aţi adus?” Nimeni n-a înţeles ce însemna asta.

Au stat pe coridor, au râs şi s-au despărţit. Dar ce se aude în legătură cu Franţa? Deocamdată nimic. Nu se ştie nimic. Klimuk va vorbi el cu cine trebuie, a făgăduit-o.

— Draga mea. Nu te mai agita! Ghenka o să facă, nu e o problemă…

În clipa aceea Serioja era sincer convins că aşa va fi.

Problema acum era să facă rost de bani. La început Olga Vasilievna a vorbit în taină cu mama ei, care o scotea adesea din încurcătură, dându-i cu împrumut sume nu prea mari, uneori şi fără să ceară banii înapoi, dar de data asta mama a stat în cumpănă: suma prea mare a speriat-o. Aceşti bani mama nu-i avea. Gheorghi Maksimovici îi dădea în fiecare lună bani doar de cheltuială.

— Această călătorie este chiar aşa de necesară? Mama

încerca să se împotrivească uşor. Aveţi atâtea găuri în sacul vostru. Tu ai nevoie de un palton de iarnă, Irinei i-au rămas mici hainele... Şi apoi, dacă măcar ar fi să plecaţi amândoi!

Olga Vasilievna i-a explicat că de amândoi nici nu poate fi vorba, de altfel nimeni nici nu le propune să meargă amândoi, iar pentru el această călătorie ar fi folositoare în toate privinţele. Mama nu prea pricepea despre ce privinţe era vorba, era greu de explicat, fiind vorba de nişte noţiuni misterioase – de exemplu, valoare spirituală, autoafirmare – dar o crezu. Întotdeauna mama îi dădea crezare în cele din urmă. I-a promis că va sta de vorbă cu Gheorghi Maksimovici. A doua zi i-a dat telefon şi i-a spus că Gheorghi Maksimovici îl roagă pe Serioja să treacă pe la el.

Erau convinşi că „să treacă" înseamnă pur şi simplu să treacă să ia banii. Sâmbăta s-au dus toţi trei. Mama şi Gheorghi Maksimovici locuiau de trei ani intr-o casă nouă, nu departe de vechiul apartament de pe Suşcevskaia, unde rămăsese atelierul. Treburile lui Gheorghi Maksimovici mergeau acum foarte bine, deţinea nişte posturi înalte, conducea ceva, preda undeva şi mai şi lucra puţin. Doctorii îi interziseseră să lucreze mult. Lui totuşi îi plăcea să se ducă de dimineaţă la atelier, şi dacă nu picta sau nu desena, îşi făcea de lucru cu tablourile, bătea cu un ciocănaş cuişoare în rame, întărind cartonul, revedea lucrările, îndreptând pe ici pe colo, fără să-şi obosească ochii, sau invita câte un prieten de la etajul întâi sau de la parter. Încălzeau împreună ceaiul pe aragaz şi discutau diferite probleme, îşi aminteau de trecut şi, în acelaşi timp. Se uitau la reproduceri, – colecţia foarte bogată a lui Gheorghi Maksimovici era aranjată prin diferite dosare.

Serioja avea o părere bună despre Gheorghi Maksimovici. Îl considera un om cumsecade şi chiar nutrea pentru el un sentiment asemănător recunoştinţei: nu pentru ceea ce acesta crea, pe pânză şi hârtie, ci

pentru felul în care se purta cu Olga Vasilievna, ca tată vitreg. Odată însă i-a spus Olgăi:

— Există nişte ilustraţii pentru copii: dacă te uiţi la ele printr-o peliculă roz, vezi una, iar dacă te uiţi printr-o peliculă albastră vezi altceva. Uite, tatăl tău vitreg, iartă-mă, îmi aminteşte de o asemenea ilustraţie. Ba mi se pare un artist adevărat, care sacrifică totul de dragul artei, ba un afacerist care umblă după comenzi…

Olgăi Vasilievna nu i-a plăcut, i s-a părut o umilire a mamei sale. Aceasta n-ar fi putut îndrăgi un afacerist. Tocmai aici era problema: maică-sa îndrăgise un om nenorocit. Fără situaţie, sărac, care făcea chiar foame, dar un om curat… Cine se căpătui se în refugiu? De ar fi fost un afacerist s-ar fi căpătuit. Gheorghi Maksimovici nu ştia să câştige bani nici pentru o pâine zilnică. Nu ştia să facă nimic, decât să mâzgălească cu pensula pe hârtie. Unica pereche de ghete pe care o avea, înalte, negre, cu vârful tocit, uzat de tot – îi rămăsese bine întipărit în minte – şi-o lega, de dimineaţă, cu şireturi de jur împrejur pentru că i se desprinseseră tălpile. Mai târziu, după mulţi ani, chiar după zeci de ani, lucrurile se schimbaseră, el începu sa câştige bani.

Mama i-a şoptit o dată că Gheorghi Maksimovici avea destul de mulţi bani la cec. Fireşte că era bine. Olga Vasilievna putea fi liniştită pentru mama ei şi chiar şi ea, într-un moment dificil, avea la cine să apeleze.

În sâmbăta aceea Serioja însă nu voia să se ducă la socru-său. Parcă ar fi presimţit ceva neplăcut.

— Du-te singură. Te rog…

— Nu, Serioja. Nu se face. Banii îi ceri tu pentru călătoria ta. Dacă nu te duci tu personal, o să pară că fac pe boierul. Şi aşa treci arareori pe la ei.

— Spune-le că m-am îmbolnăvit. Într-adevăr nu mă simt prea bine.

— Nu, dacă tu nu te duci, nu mă duc nici eu. Amânăm totul.

I s-a părut foarte jignitor faptul că el nu voia să meargă

la părinţii ei. Aceştia făceau un gest nobil – de la cine putea împrumuta asemenea sumă? de la amici şi prieteni: pe dracu! – şi lui i se cerea un minimum de atenţie: să stea, să bea ceai, să vorbească cu bătrânii. Ei şi, fireşte să spună „mulţumesc” sau „vă rămân îndatorat”, două cuvinte în semn de recunoştinţă. E oare atât de greu? Nu, nu e greu, e chiar plăcut să stai la taifas cu Gheorghi Maksimovici, care ştie atâtea şi a locuit la Paris, pe Rue Mouffetard, despre care le-a mai povestit multe, dârz. Ei, dar ce să mai discutăm! Dacă nu înţelege de la bun început, n-are rost să-i explice. Rugăminţile lui îi făceau o greaţă de nesuportat şi de aceea toate ceaiurile, vizitele la rude, discuţiile cu ele i se păreau false.

— De aceea te-am rugat pe tine – vezi, iar o rugăminte, iar ceva de nesuportat! – dacă poţi scapă-mă de această încercare. Dar, dacă nu, poftim, să mergem…

Ar fi trebuit să-l înţeleagă, dar nu l-a înţeles, pentru că se gândea că nici mamei nu-i fusese simplu, poate chiar şi pentru ea fusese de nesuportat, totuşi le-a depăşit pe toate şi *a rugat.*

— Uneori în viaţă trebuie să faci şi lucruri neplăcute, a spus ea fără să dea înapoi. Ştiu că ţie nu-ţi place. Acum hotărăşte: mergem sau rămânem acasă?

Tot drumul au tăcut. Ea continua să se frământe: de ce consideră el că are dreptul să se supere? De ce, de fapt? Pentru că pleacă în Franţa, iar ea rămâne? Irina tăcea şi ea. Intuia discordiile, neînţelegerile ce se iscau între părinţi şi reacţiona în felul ei – nu, nu se străduia să împrăştie norii, să-i împace sau să-i înveselească, cum se spune că fac alţi copii – nu, ea se comporta aidoma lor: dacă ei doi erau nervoşi, tăceau încruntaţi, şi ea se închidea în sine, dacă ei bombăneau şi ea vorbea tot aşa de nervos, sau bombănea ca o bătrânică.

Aşa, în tăcere, au ajuns până la Suşcevskaia, au trecut pe lângă casa cea veche, s-au afundat în străduţe, unde totul acum era de nerecunoscut, multe case fuseseră dărâmate, altele reconstruite. Ciudat şi neînţeles lucru

însă: de ce erau într-o dispoziţie atât de sumbră când se apropiau de casa mamei? Oare şi el era la fel? Erau doar tineri, munceau, el se pregătea să plece în străinătate, ea spera în timpul acesta să facă o curăţenie generală şi mici reparaţii prin apartament, şi mai spera că el îi va aduce nişte ţoale pariziene şi, întrebând în dreapta şi-n stângă, se gândise cam ce anume... Şi toţi trei erau împreună, împreună! Era *viaţa* lor!

Au intrat în bloc sumbri, sumbri s-au urcat în lift. Unica frază pe care a rostit-o Olga Vasilievna a fost un ordin sever adresat fetiţei:

— Nu pune mâna pe peretele murdar!

Apartamentul părinţilor nu era mare, dar comod, antreul avea un tapet frumos de culoare cărămizie, unguresc, în camera cea mare tapetul imita lemnul. Aici Gheorghi Maksimovici şi-a etalat cu gust resturile de mobilă stil, a pus tot felul de policioare, de etajere şi tot ceea ce în casa cea veche semănase a vechitură fără valoare căpătă aici un aer distins, de obiect scump de anticariat. În afară de aceasta, pe pereţi erau o mulţime de tablouri, gravuri şi desene sub sticlă, nu numai ale lui Gheorghi Maksimovici, ci şi ale altor pictori, printre altele două studii ale lui Levitan şi Korovin, nişte desene ale altor celebrităţi şi – mândria lui Gheorghi Maksimovici – un desen al lui Modigliani, nişte linii în valuri înfăţişând ceva neclar şi erotic. Pe toate etajerele, policioarele, pe bibliotecă erau lumânări, subţiri şi groase, dantelate, de o formă şi culoare neobişnuită, lumânări parfumate, aduse din străinătate de prietenii lui Gheorghi Maksimovici – el nu călătorea în străinătate, i-o interziseră medicii – şi acum de toate ardeau, sclipeau, răspândind un miros plăcut şi dulce.

— În cinstea dumneavoastră, mesdarnes et messieurs, am organizat această iluminaţie! rosti Gheorghi Maksimovici cu un gest teatral, invitându-i în odaie.

Cuvintele fuseseră rostite în franceză cu un anume înţeles şi lucrul nu-i fu pe plac lui Serioja: Olga a observat

că a făcut un uşor bot, grimasa-i bine cunoscută. Împrumutul acordat rudelor soţiei – o faptă bună – se amplasa într-o atmosferă solemnă, deşi casnică. Însuşi Gheorghi Maksimovici avea un aer solemn: în bluza largă din catifea reiată neagră – cum purtau altădată pictorii –, de curând cusută la atelierul Uniunii Artiştilor Plastici, cu eşarfă violet la gât şi cămaşă albă ca neaua, în pantaloni de culoare gri „gudron” foarte la modă; ce e drept, în picioare avea nişte papuci vechi scâlciaţi.

La început au băut ceai, au mâncat tort. Irina a povestit despre şcoală – Olga Vasilievna o asculta cu mult interes, pentru că acasă Irina, netrebnica, nu povestea nimic, pe când în prezenţa bunicii şi a bunicului sau a altor persoane nu foarte apropiate, dar nici străine, se ivea darul ei de povestitoare cu care îi plăcea să se fălească. Apoi mama le-a luat pe Olga Vasilievna şi pe Irina la ea în cameră, iar bărbaţii au rămas să discute.

Gheorghi Maksimovici începu să povestească despre viaţa lui de la Paris, pe Rue Mouffetard pe care ei, parizienii ruşi o numeau „Muftarka”, despre prietenii săi de atunci, doi erau de la Odessa, unul de la Elisavetgrad şi unui din Vitebsk, acela care mai târziu devenise cunoscut în toată lumea. Iar despre ceilalţi Gheorghi Maksimovici nu mai ştia nimic cu precizie: se pare, unul plecase în America, alţii muriseră necunoscuţi, pe unul îl uciseseră nemţii când intraseră în Paris. Toate acestea se petrecuseră foarte demult. Fuseseră anii de tinereţe ai secolului, începutul epocii noastre, începutul aeroplanelor, al filmelor, al fotbalului, al artei decadente, al tuturor acelor lucruri care acum fac să înnebunească lumea şi – ce coincidenţă! – era propria lui tinereţe, a lui Gheorghi Maksimovici. De aceea i-au rămas în minte fetele, glumele lor, gesturile lor, cum îşi scoteau rochiile, cum închideau ochii, ce spuneau cu acest prilej, i-a rămas în minte foamea pe care o simţea mereu, i-au rămas în minte cafenelele, i-a rămas în minte munca plină de bucurie şi neostoită, noaptea, nu se ştie pentru cine şi

pentru ce, căci nu aducea niciun fel de bani. Amintindu-şi de toate acestea, Gheorghi Maksimovici se emoţionă, chipul lui rotund şi moale cu nasul mare se roşi, el scoase din buzunarul hainei o batistă de mătase violet şi-şi şterse chelia şi obrajii.

Olga Vasilievna îşi putea imagina scena foarte limpede, pentru că, mai târziu, Serioja, imitând gesturile şi vocea lui Gheorghi Maksimovici, aproape ca un actor, cum ştia el, i-a repetat toată discuţia foarte pitoresc şi în amănunt.

— De fapt, am fost la Paris de două ori… Prima dată, pe când eram un băieţandru, în jurul lui 1910, dar atunci nu înţelegeam nimic… A doua oară, în anii douăzeci, am fost trimis în delegaţie, atunci înţelegeam ceva mai mult… Ce să vă spun? A doua oară am stat pe strada Vaugirard… E cea mai lungă stradă din Paris…

Serioja se gândea: introducerea s-a lungit. Când va trece la miezul problemei? Gheorghi Maksimovici a mai vorbit un timp. Entuziasmul i se stingea tot transpirând şi făcându-şi vânt cu batista, povesti ceva despre prima lui soţie, cu care locuise pe strada Vaugirard şi care lucra ca dactilografă la ambasada noastră, iar el făcea schiţe pentru un panou mare despre Comuna din Paris. Din motive nemărturisite tabloul a rămas neterminat.

— Ei, ce să vă spun despre Paris? a murmurat, cu o voce pe neaşteptate obosită, Gheorghi Maksimovici. Parisul, fireşte, e frumos… Dar nu mai frumos decât Odessa, sau Kiev… Şi apoi la Paris nu e nici Marea Neagră, nici Niprul, iar Sena, vorbind cinstit, este un râu destul de urât şi de murdar… Vara e o climă foarte greu de suportat, pur şi simplu te sufoci…

Serioja l-a întrebat: nu cumva Gheorghi Maksimovici vrea să-l facă să înţeleagă că nu are rost să meargă la Paris?

Gheorghi Maksimovici dădu din cap, zâmbind viclean şi semnificativ. O, nu! Asta în niciun caz. Ca om bătrân, care a văzut multe în viaţa lui, Gheorghi Maksimovici voise doar să spună următorul lucru: pe vremuri oamenii se

duceau la Paris în două cazuri. În primul rând, când erau foarte săraci, sperând să biruie nenorocul şi să se îmbogăţească acolo, în al doilea rând, când erau foarte bogaţi şi voiau să-şi facă o plăcere şi să risipească banii. Despre *qu'est-ce que c'est* turismul de azi, Gheorghi Maksimovici nu are nici cea mai mică idee şi nu se încumeta să judece... Serioja râse: V-am înţeles! Nu fac parte nici din prima, nici din a doua categorie şi deci... Doamne fereşte, dragă ginere, nu încerc să te conving să te răzgândeşti şi chiar am pregătit, la rugămintea Calinei Evghenievna, o anumită sumă de „argent" pentru...

Din buzunarul hainei de catifea apăru un teanc de hârtii de zece ruble.

— Poftim, spuse Gheorghi Maksimovici, zâmbind binevoitor şi vesel cu toţi dinţii săi de plastic, şi-i întinse lui Serioja teancul.

— Mulţumesc, spuse Serioja fără să ia teancul. Aşa cum a mărturisit mai târziu, în clipa aceea simţise o mişcare ciudată: de parcă totul s-ar fi derulat în direcţie inversă.

Gheorghi Maksimovici puse teancul de bani pe masă, alături de Serioja. Au continuat să discute. Gheorghi Maksimovici l-a întrebat despre serviciul lui, despre cum merge teza.

Teza mergea prost şi lui Serioja nu-i plăcea să vorbească despre aceasta. Răspunse în frânturi de fraze, neatent, apoi la o întrebare a lui Gheorghi Maksimovici nu răspunse deloc, tăcu, se închise în sine, şi, bolborosind un cântecel, începu să se uite pe fereastră, gândindu-se la altele.

— Aş putea să te ajut cu ceva? l-a întrebat Gheorghi Maksimovici.

Serioja, după ce i-a mulţumit, a spus că nimeni nu-l poate ajuta. Şi cum era, de fapt, să-l ajute? Că doar nu e de vopsit un gard sau de săpat o grădină. Treptat începuse să se enerveze, avea impresia că Gheorghi Maksimovici îl compătimeşte, iar compătimirea era un lucru pe care-l detesta în mod deosebit, în acea clipă

hotărî definitiv să nu ia banii.

— Ştii cum făceam eu când nu-mi ieşea ceva? murmură bătrânul, care nu-şi dădea seama că era cazul să tacă. Găseam în mine forţa de a distruge totul şi a porni de la capăt...

— Da, da înţeleg... dădea din cap Serioja, zâmbind.

— Ai intrat într-o înfundătură. Bătrânul descrise ceva cu mâinile. Trebuie să faci câţiva paşi înapoi şi să cauţi nu-i aşa? un alt drum, o altă cale... Trebuie să te afli într-o permanentă mişcare şi atunci...

— Aveţi absolută dreptate, dragă *maître.* Şi creaţia dumneavoastră o confirmă din plin... (Olga Vasilievna tocmai atunci intră în cameră; auzind aceste cuvinte oftă în sinea ei, înţelesese că Serioja se află în culmea enervării, căci trecuse la faza ironică.) Dar, vă rog, să nu vă faceţi probleme, Gheorghi Maksimovici. Totul va fi în regulă. Vă promit, Văzând-o pe Olga care intrase, spuse repede: Hai să mergem, am stat prea mult. Trebuie să mergem acasă.

Gheorghi Maksimovici exclamă:

— Luaţi-i! Aţi uitat ceva! El agita teancul de bani, ţinându-l deasupra capului ca un stindard.

Acest „ceva" provocă o nouă criză de ironie din partea lui Serioja:

— Nu „ceva", ci o anumită sumă de bancnote pe care dumneavoastră, Gheorghi Maksimovici, foarte amabil şi aşa mai departe... Vă sunt adânc recunoscător, dar, mulţumesc, m-am descurcat. Mulţumesc foarte mult!

Pe stradă, după o tăcere îndelungată i-a spus Olgăi Vasilievna să nu povestească nimănui, nici părinţilor, nici nimănui altcuiva, despre problemele lui cu teza. Şi în general, despre treburile lui. Prezenţa Irinei îl făcea să se stăpânească, dar Olga Vasilievna îl vedea cum fierbe. Arunca fraze scurte şi şuierătoare, al căror sens fetiţa nu-l pricepea, nu-l înţelegea, dar vedea că părinţii se ceartă, că tatăl a pornit la atac şi de aceea a luat-o pe maică-sa de mână şi l-a privit supărată pe Serioja. Avea pe atunci

vreo unsprezece ani, dar se obişnuise să participe la discuţiile adulţilor. Serioja spunea că toate întrebările şi sfaturile compătimitoare, recomandările din propria experienţă nu numai că-i sunt de prisos şi nefolositoare, dar, – ducă-se dracului toţi! Olga Vasilievna s-a stăpânit mult timp, văzându-l pornit peste măsură. Dar când a rostit o minciună clară: „Te-am prevenit nu o data să nu povesteşti nimănui despre treburile mele, iar tu nu-ţi ţii gura, flecaro!” n-a mai răbdat şi i-a spus că nu e adevărat, că ea nu flecăreşte şi că nu e cazul să-şi reverse enervarea asupra ei.

— Atunci de unde ştie el amănunte?

— Păi chiar tu i le-ai spus!

— Dar tu de ce nu poţi să-ţi scrii teza? a strigat Irina.

— Numai tu mai lipseai… I-a dat un bobârnac fetiţei sale în vârful capului. Ţţâţ!

Irina o luă înainte, sărind şi strigând:

— Ei, tu! Ei, tu! Nu poţi să-ţi scrii teza! Ei, tu! Ei, tu! Nu poţi să-ţi scrii teza!

Această ieşire prostească a fetiţei avu un rezultat neaşteptat: Serioja izbucni în râs, apoi tăcu şi până acasă nu mai scoase niciun cuvânt.

Dar de fapt ce se întâmplă? Nu putea pricepe. Nu pentru că ar fi fost mult prea ocupată cu munca ei, cu laboratorul, cu relaţiile complicate de acolo, care existau în lumea ei la fel ca peste tot – ea, între altele fie spus, ştia să se împace bine cu oamenii şi să nu se teamă de complicaţii – ci pentru că disciplina lui i se părea o îmbinare ciudată de simplitate şi mister. S-ar zice că nimic nu poate fi mai simplu *decât să studiezi ceea ce deja s-a întâmplat.* Orice ştiinţă este preocupată de mersul înainte, de construirea noului, de crearea unor forme ce n-au mai existat şi numai istoria – obiectul de care se ocupa Serioja – reconstruieşte vechiul, recreează ce-a fost. În imaginaţia Olgăi Vasilievna istoria apărea ca o coadă imensă, fără sfârşit, în care se înşirau la rând, unele după altele, state, epoci, mari personalităţi, regi,

comandanţi de oştire, revoluţionari, sarcina istoricului asemănându-se cu cea a miliţianului, care în ziua premierelor vine la casa cinematografului „Progres” şi are grijă de ordine, deci să urmărească ca aceste epoci şi state să nu se încurce şi să nu-şi schimbe locurile, ca marile personalităţi să nu o ia una înaintea alteia, încercând să obţină peste rând un bilet de intrare în nemurire...

Totuşi Serioja se chinuia foarte mult cu această slujbă simplă de miliţian. Tocmai aici era pentru ea misterul. De ce nu poate să stea în arhive o lună, două, trei, cinci, cât e nevoie, să scoată din această *coadă* imensă tot ce se referă la poliţia secretă ţaristă din Moscova în ajunul revoluţiei din februarie şi apoi să prelucreze cu conştiinciozitate materialul? Doar nu trebuie să creeze ceva nou, ce nu a mai existat. Uite ea şi Andrei Ivanovici se zbat încercând să descopere un SBC – stimulator biologic de compatibilitate. Încearcă să creeze ceva ce nu exista încă în lume, nici în America, nici în Japonia, nici în Grecia antică, nici în Egipt, nicăieri. Serioja stătuse în arhive de dimineaţa până seara. Umpluse cu notiţe treizeci şi şase de caiete de dictando groase. Treizeci şi şase! De curând le numărase. Şi totuşi i-a lipsit ceva – o ultimă informaţie, o ultimă experienţă, sau poate, i-a lipsit pasiunea, entuziasmul...

I se întâmpla asta: deodată îşi pierdea interesul. Mai precis, se năştea interesul pentru altceva.

Aşa a fost cu Franţa – i-a spus deodată că nu mai are niciun chef să plece: „Acum nu mi-e la îndemână”. I-au telefonat de la sindicat şi i-au comunicat că grupul s-a redus şi că el, din păcate, nu va pleca. A ascultat cu indiferenţă şi cu o voce moale – parcă din politeţe – a bolborosit câteva cuvinte: „Ce spuneţi? Ce păcat...” iar ei acolo, probabil, au crezut că se stăpâneşte foarte bine, că de fapt este distrus de durere. Dar ea a văzut că într-adevăr nici nu-i păsa: îi pierise interesul.

I-a spus:

— Ce n-am văzut acolo? Lucrurile de care am eu nevoie le pot găsi numai aici…

La început avusese nevoie de foarte multe materiale. Fără să-şi dea seama întru totul de volumul şi conţinutul lucrării pe care o proiecta, Olga începea să bănuiască tot mai mult că tema era prea amplă, nemărginită chiar. Îi dădea drept exemplu teza – de doctor docent! – a lui Andrei Ivanovici despre stimulatoarele biologice, scrisă foarte concentrat, sintetic. Nu era niciun detaliu în plus. Era toată parcă acţionată de un arc, simplă şi dinamică, ca o yale, iar arcul era ideea. Andrei Ivanovici avea o ipoteză generală: structura difuză a stimulatoarelor. Şi Olga îl tot sâcâia, vroia să afle: dar ce idee ai tu? Ai tu o idee care să reunească, să sintetizeze într-un tot unitar toate caietele, notiţele, faptele, citatele tale?

I-o spunea din dorinţa de a-l ajuta, nu ca un reproş. Dar el nu discuta cu ea despre lucrarea lui în serios, mai precis niciodată nu spunea totul până la capăt, simţea că unele gânduri le ţine ascunse, ca o rezervă de neatins. Sau, poate… Dar dacă nu exista niciun fel de rezervă? Şi toate sunt un bluff sau mai precis un *autobluff?* Tocmai la acest lucru făcuse aluzie Ghenka Klimuk când venise odată – încă la începutul activităţii sale ca şef – să vorbească confidenţial despre Serioja.

Era greu de priceput ce anume voise. Nici atunci nu fusese prea limpede, iar acum şi mai mult, căci unele amănunte le uitase. A venit pe neaşteptate, în ziua aceea, când Serioja era plecat la Leningrad. A intrat cu o mimoză, în cămaşă roşie şi şosete roşii, ca un tinerel, a îmbrăţişat-o pe Olga Vasilievna şi chiar a pupat-o familiar pe obraz. Ea i-a spus:

— Genvitalici! Şi l-a ameninţat cu degetul: Soţiile prietenilor se sărută în prezenţa soţilor…

Iar el i-a spus să nu-i mai spună porecla asta îngrozitoare de câine care înspăimântă femeile.

Pe chipul lui de băieţel bătrân apăru pentru o clipă o expresie de şiretenie. Ea însă simţi – cu inima, cum se

întâmplă de obicei când era vorba despre Serioja – că şiretenia ascundea duşmănie. Ce scop avusese? Îi tot explica plicticos ceva despre o „situaţie falsă”, despre nişte „obligaţii”, despre faptul că Serioja fusese luat la institut cu anumite condiţii, dar Serioja reuşise – cu ajutorul lui Fedea – să schimbe subiectul tezei, că acest lucru, dintr-un anumit motiv, era rău. Nu putea înţelege de ce. Se dădea peste cap planul institutului sau ceva în genul acesta.

— Noi i-am venit în întâmpinare! spunea el pe un ton tot mai sever. Am fost de acord cu cererea lui, deşi era în dauna noastră.

Nu vorbea ca un prieten, ci ca un funcţionar binevoitor, ceea ce a umplut-o de uimire. În primele clipe Olga s-a purtat cu el familiar şi uşor dispreţuitor, ştiind că i se urcase puţin la cap şefia şi voind să-i dea peste nas, dar apoi cuvintele şi tonul au uimit-o într-atât încât, dezorientată, fără să vrea, a început să-i vorbească ca un subaltern.

— Bine, spunea ea, am să-i spun. Am să-i transmit.

Un lucru era limpede: ei puteau face în aşa fel încât susţinerea să nu aibă loc.

Totul era prezentat ca o expresie a grijii pentru el: se nenoroceşte, a luat-o pe un drum greşit, s-a rătăcit, a pierdut firul călăuzitor.

— Serioja este îngrozitor de încăpăţânat, a rostit deodată Klimuk prieteneşte. Şi dacă nu e oprit la timp o să-şi sfarme căpăţâna.

Nu ştia ce să facă, să-i povestească lui Serioja sau, poate, să-i ascundă totul pentru un timp? Se întoarse de la Leningrad obosit, supărat, toate acolo fuseseră pe dos vremea, hotelul, cunoscuţii, îndeajuns de amabili, nu-i acordaseră atenţie, şi, cel mai important, nu găsise în arhive ceea ce căuta. Totuşi ea i-a povestit despre discuţia cu Klimuk. Spre uimirea ei, a ascultat povestirea liniştit şi chiar a râs cu un aer superior:

— Bieţii de ei, ce proşti sunt, tot se mai tem că am să-l

apăr pe Brosov…

Era la ei la institut unul Tolea Brosov, pe care îl persecuta Klimuk.

De fapt era vorba despre altceva. Brosov nu avea niciun amestec. Iar doi ani mai târziu, când s-a discutat „afacerea” lui Serioja, Brosov şi Klimuk au luat cuvântul pe acelaşi ton, pe aceleaşi poziţii. Nu le plăcea metoda de care el făcea mare caz şi pe care o denumise pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios, „dezgroparea morţilor”. Pe multe din caietele lui stă scris pe copertă „DM”, ceea ce înseamnă „dezgroparea morţilor”, ceea ce spune că el lua această metaforă mai curând în serios, decât în glumă. Căuta firele ce legau trecutul de un trecut şi mai îndepărtat dar în acelaşi timp şi de viitor.

Din ceea ce prinsese ea la un moment dat rezulta că, după părerea lui, omul este un fir ce se întinde de-a lungul timpului, cel mai fin nerv al istoriei, care poate fi scos afară şi detaşat de rest şi în baza căruia se pot stabili multe. Omul, spunea el, nu se împacă niciodată cu moartea, pentru că în el trăieşte sentimentul infinitului, al firului, din care face parte el însuşi. Nu Dumnezeu îi conferă omului nemurirea şi nu religia îi insuflă această idee, ci acest sentiment codificat că aparţine unui şir nesfârşit ce se transmite prin gene… Ea zâmbea, auzindu-l perorând la cină sau în pat, când îl apuca pe neaşteptate dorinţa de a fuma şi de a filosofa. Avea oare rost, ca biolog şi materialist ce era, să infirme aceste opinii? Doamne, dacă s-ar fi putut schimba! Măcar pentru o clipă. Dar, din păcate, nu o putea face. Ştia un lucru cu certitudine: totul începe şi se termină cu chimia. Nici în univers, nici dincolo de hotarele lui nu există nimic, în afară de formule. De câteva ori Serghei a întrebat-o foarte serios:

— Tu crezi într-adevăr că poţi dispare din lume fără a lăsa vreo urmă? Sau că eu pot să dispar?

La care ea îi răspundea cu sinceră uimire:

— Şi tu chiar crezi că nu poţi?

El îi răspundea că oricât şi-ar bate capul, oricât şi-ar sili imaginaţia, nu poate să-şi închipuie…

Şi iată-l că a dispărut. Nu există nicăieri, s-a contopit în acel infinit despre care vorbise atunci cu uşurinţă fumându-şi ţigara. Dar, doamne Dumnezeule, dacă totul începe şi se sfârşeşte cu chimia, de unde vine durerea? Că doar durerea nu e chimie? Şi *viaţa lor,* stinsă pe neaşteptate ca o lumânare, fusese ea oare o asociere de formule? Omul pleacă, plecarea lui din lume provoacă emanaţii în formă de durere, apoi durerea se stinge şi ea şi la un moment dat – când vor pleca cei ce au trăit această durere – ea va dispare cu totul. Cu totul, cu totul. Nimic, în afară de chimie. Chimie şi durere, iată în ce constă viaţa şi moartea.

Ceea ce numea dezgroparea morţilor", şi ceea ce, de fapt, era palparea firului – a început-o cu propria lui viaţă, cu acel fir căruia el însuşi îi aparţinea. A început cu tatăl său. Ţinea foarte mult la amintirea vagă ce i-o purta. I se părea că tatăl lui fusese un om excepţional, ceea ce era probabil o exagerare şi-ntr-un anumit sens un orgoliu, neîntemeiat. Era în bună parte influenţa Aleksandrei Prokofievna care-şi idolatriza soţul şi pentru care ordinea era cam aceasta: Gorki, Lunacearski, Nadejda Konstantinovna şi Afanasi Dementievici Troiţki. După războiul civil, tatăl lui Serioja lucrase în domeniul învăţământului. Iar în nouă sute şaptesprezece, după revoluţia din februarie, fiind student al Universităţii din Moscova, făcuse parte din comisia ce inventariase arhiva direcţiei Jandarmeriei. Comisia căuta să identifice pe colaboratorii secreţi ai fostei Ohrana[10]. Când Serioja a aflat acest lucru – colaborarea tatălui său la această comisie – s-a apucat să cerceteze, s-a înfundat în arhive, toată povestea a devenit o pasiune pentru el. De aci a mers mai departe – cum? de ce? de unde? – a început să studieze familia tatălui, a bunicului, chiar a străbunicului, drept care a făcut şi o călătorie la Penza.

[10] Ohrana – poliţia secretă ţaristă (n. tr.).

Ea îşi dădea seama că o apucase pe un drum ce ducea prea departe. Toate acestea erau captivante, interesante, dar la ce bun? Într-o zi cineva i-a spus că i-ar putea face cunoştinţă cu strănepotul unui poet celebru, dar ar trebui să meargă în vizită la o familie. El a sărit în sus bucuros:

— O să mergem neapărat!

I-a dus o colegă de servici de-a Olgăi Vasilievna. Le-a spus că strănepotul poetului are puţin timp la dispoziţie, că după ce-şi va bea ceaiul va mai sta vreo jumătate de oră cel mult şi nu va putea întârzia peste ora cinci. Întâlnirea a avut loc într-un bloc nou din prefabricate, în cartierul Ceriomuşki. În odaia aceea, standard, cu tavanul jos. Totul părea a fi fost cules din rămăşiţe. În jurul mesei, acoperite cu o faţă de masă obişnuită – gazda a ridicat o margine ca să arate încrustaţiile de pe tăblie, bine lăcuită ca la muzeu – stăteau printre scaune obişnuite, luate din oraş, două jilţuri, opere modeste de la începutul secolului trecut, purtând pe spătarele înalte capete de sfinx aurite. Ceaiul l-au băut din ceşti Kuzneţov sau Gardner, bineînţeles, tot vestigii ale unor servicii dezmembrate.

Strănepotul poetului era un om de vârstă mijlocie, foarte blond, ridat, cu favoriţi tunşi modern. Purta o haină albastru închis, plină de medalii şi insigne. Ciocănea cu linguriţa în pahar, bătea darabana cu degetele pe masă şi povestea grăbit, în cuvinte multe şi de neînţeles, o istorie încurcată cu un schimb de locuinţă, repetând mereu: „în privinţa faptului”. La început Olga Vasilievna, fâstâcită, îl sorbea din ochi pe strănepot, şi nu îndrăznea să vorbească cu el. Serioja tăcea şi el mohorât. Apoi Olga Vasilievna intră în vorbă cu strănepotul, dându-i sfaturi despre schimb, dat fiind că şi ea făcuse unul de curând.

— În privinţa faptului, bombănea strănepotul, că se apropie jubileul... În privinţa faptului acesta am făcut o scrisoare... Academicianul Veleglasov a promis să semneze, artistul Sonin a semnat...

Bătrânele vorbeau între ele franţuzeşte. Strănepotul s-a sculat curând grăbit să plece, pe una din bătrâne a pupat-

o pe obraz, celorlalte le-a sărutat mâna şi, luând de pe masă un sandvici şi învelindu-l în şerveţel, a spus:

— Acolo prin apropiere nu e nici măcar un bufet, un loc nenorocit în privinţa faptului acesta.

Una din bătrânele l-a întrebat:

— Unde mergi azi, Alexis?

— O, departe, *ma tante.* Strănepotul fluieră uşor. Dar am o legătură minunată de aici. Cu metroul până la Sokolniki şi de acolo cinci minute cu autobuzul…

După ce a plecat, bătrânele au povestit că duminicile arbitrează meciuri de fotbal. Ce să facă? El e inginer, salariul nu e mare, soţia îi e bolnavă, are doi copii…

La întoarcere au străbătut un bulevard întunecat. Serioja era sumbru.

— Mai bine nu ne-am fi dus… Una din două: ori în nerodul acesta există ceva ascuns, nedescifrat, ori în poetul celebru era ceva „în privinţa faptului”…

I se părea că firul ce leagă generaţiile e asemenea unui sistem de vase prin care trec elemente ce nu dispar. Era de fapt o viziune mai curând biologică decât istorică. S-a apucat cu sârg de studierea poliţiei secrete ţariste, în special celei din Moscova în ajunul revoluţiei din februarie şi, în baza documentelor, a făcut liste de colaboratori indicând toate „succesele” lor în servici şi toate „meritele” lor în faţa patriei – muncă migăloasă ce i-a luat nu mai puţin de doi ani, fiind însă numai o parte din teză – preocupat mai ales de aflarea firului de legătură, adică acelaşi motiv ce-l împinsese şi să caute întâlnirea cu strănepotul poetului. I se părea că aici se ascunde ceva extraordinar de important. În unele zile lucra cu un entuziasm nemaipomenit, se întorcea acasă de la bibliotecă sau de la arhive palid, abia se ţinea pe picioare, şi nici nu puţea să se aşeze imediat să mănânce: trebuia să stea întins câteva clipe ca să-şi liniştească inima. În ultimii doi ani se simţise atât de slăbit încât nici nu mai avusese chef să bea. Prietenii îl invitau şi el refuza. Într-atât era de cufundat în muncă. Punea mai mult suflet

decât era nevoie, decât merita.

Într-o seară veni acasă cu un aer de parcă ar fi băut. Avea un zâmbet ciudat. Ea s-a speriat pentru că dacă băuse însemna că se întâmplase ceva.

— Ai băut? l-a întrebat ea.

— N-are a face. Numai ceva la bufet

Continua să surâdă ciudat. Ea îşi dădea seama că era ceva la mijloc.

Şi soacra simţise ceva, drept care se tot învârtea pe la bucătărie, unde Olga Vasilievna pregătea cina. Ştia că Serioja nu era totdeauna dispus să povestească de faţă cu mama lui, de aceea s-a abţinut să-l întrebe atât timp cât soacra s-a tot învârtit. Iar el şedea picior peste picior, legănând unul din ele şi se uita pe fereastră de parcă ar fi fost un străin. Imediat ce a ieşit soacra, Olga Vasilievna a spus încetişor:

— Explică-mi ce s-a întâmplat… Vă doar…

El a dat din cap şi n-a zis nimic. Omleta era gata. Şi-a înfipt furculiţa în ea, dar a lăsat-o de o parte. Soacra a intrat din nou în bucătărie, trăgând cu urechea la fiecare cuvânt şi Olga Vasilievna, într-adins, s-a apucat să povestească nişte bârfe neimportante auzite la servici. Pe urmă el a băut nişte ceai tare şi s-a simţit mai bine, paloarea i-a dispărut. S-au dus în camera lor – acum după ce făcuseră schimbul de locuinţă, fiecare îşi avea camera sa, Irina, soacra, şi ei amândoi; acolo se desfăşura *viaţa lor* – el a închis bine uşa, a luat-o pe Olga Vasilievna de mână şi i-a spus:

— Ce să-ţi spun, m-au făcut praf… A fost discuţia tezei în cadrul sectorului. Mi-au făcut atâtea observaţii încât ar trebui să mai stau alţi doi ani, dacă nu… Numai mamei nu-i spune nimic!

Spuse toate acestea cu glas pierit, dar ultimele cuvinte: „Numai mamei nu-i spune nimic!” le-a rostit nervos şi apăsat şi-n glas i se simţea o adevărată spaimă. Să nu afle mama! Nu putea înţelege ce e: grijă pentru liniştea mamei, să n-o supere sau, ceea ce era îngrozitor, veşnica

lui supunere faţă de ea, de părerea ei, de dispoziţia ei, obligaţia de a-i da socoteală şi de a se disculpa în faţa ei.

Vestea, desigur, era proastă. Ea ştia ce înseamnă susţinerea preliminară şi mai ales faptul că teza nu e acceptată; aşteptase cu nelinişte această zi, dar îi ascunsese că discuţia are loc astăzi. Ciudaţi oameni sunt şi el şi maică-sa! Tot timpul subliniază: noi singuri, noi înşine, noi ne descurcăm. El pleacă la discutarea tezei fără s-o spună, că se duce la spital pentru o operaţie grea – cum s-a întâmplat cu opt ani în urmă – şi tot aşa nu ştie nimeni. „Bunica a plecat de dimineaţă şi a spus că va veni târziu”, a spus Irina. Iar bunica a dat telefon seara, spunând că se află la spital, că totul a trecut – dar ce-a trecut, doamne Dumnezeule?! – şi peste o zi se va întoarce acasă. Cuvintele lui Serioja au distrus-o pe Olga Vasilievna. Şi a supărat-o fraza rostită cu adevărată spaimă în glas: „Numai mamei nu-i spune nimic!” I-a spus că e o prostie şi, de altfel, nu de asta trebuie să-i fie grijă acum. A întrebat-o: dar de ce să-i fie grijă? Trebuie să aibă grijă de lucruri serioase, să se gândească cum să iasă la liman, nu să-l preocupe fleacurile de acasă. Desigur, n-avea niciun rost să-şi arate ciuda. Şi ce dacă e un fiu exemplar? De altfel, nici nu era un fiu exemplar, ea o ştia bine şi de aceea se enerva şi mai tare când el insista, vrând să pară un fiu exemplar. Toate acestea ar fi trebuit să şi le spună sieşi, tăcând din gură.

Căci asupra lui se prăbuşise o adevărată nenorocire. Învinsul nu trebuie lovit. Dar demonul o împingea, o înghiontea. Nu putea să-l stăpânească; fără să ridice vocea – temându-se că soacra poate bate la uşă, sau chiar să intre fără să bată – plină de un venin pe care nu se ştie de unde îl luase, îi zise:

— În loc să ai grijă cum să nu-ţi superi mama, mai bine ai fi avut grijă de susţinerea ta…

O privi cu o căutătură ciudată, ca de fiară hăituită sau de om gata să suporte orice, apoi întrebă:

— La ce te referi?

— Trebuia să pregăteşti totul. Să vorbeşti cu oamenii. Cu toţi cei de care depindea ceva… Iar tu, aşa cum ţi-e obiceiul, din nepăsare, ai lăsat totul să meargă de la sine. Eşti vinovat tu singur. Nu aşa se face.

El a ridicat din umeri:

— Dar credeam…

— Ce credeai? De ce erau ei obligaţi? Cine eşti tu pentru ei?

Şi mai departe tot aşa, dăscălindu-l şi cicălindu-l. Serioja tăcea privind-o cu ochii aţintiţi: avea această privire când se cufunda pe neaşteptate în gânduri.

— Vorbeşti serios? o întrebă.

Ea continua să-l dăscălească plină de avânt. Clocotea toată de enervare. El făcu un gest din mâna a lehamite, şi ieşi. Peste o clipă se întoarse purtând un geamantan. Ea n-a înţeles deîndată că se pregătea să plece. Când i-a spus că se duce pentru câteva zile la ţară, la tuşa Paşa – ceea ce era o aiureală, nimeni nu-l chemase la Vasilkovo, nu avea unde să stea acolo, toată familia tuşei Paşa se mutase deja din colibe şi şoproane în izbă, vara se terminase – ea s-a înfuriat, nu s-a mai putut stăpâni şi a strigat în gura mare că această fugă este o dovadă de laşitate şi că, dacă el va pleca acum la ţară, ea îşi declină orice responsabilitate pentru sănătatea lui, pentru condiţiile de viaţă de fiecare zi şi, de altfel, n-o să-i dea nici bani. Urla absurd, ruşinos, cum poate striga numai un om la mare mânie. La ţipetele ei a venit soacra. A apărut în grabă Irina din camera ei. Dintr-o suflare, în aceeaşi clipă Serioja i-a spus totul maică-sii, că teza s-a discutat, că l-au făcut praf, că susţinerea se amână cu cel puţin un an. Nu putea înţelege: îi ceruse atât de sever să nu care cumva să-i povestească şi acum îi spusese totul, cu toate amănuntele!

Desigur, pentru maică-sa era o lovitură, dar nu atât de mare ca pentru Olga Vasilievna. În clipele grele, când trebuia să dea dovadă de înţelepciune şi de sânge rece. Bătrâna reuşea totdeauna să fie tare. I se părea că în

asemenea ocazii este de neînlocuit.

— Calmaţi-vă, tovarăşi, nu intraţi în panică! Nu intraţi în panică! rosti ea pe un ton de comisar ce-şi îmbărbătează soldaţii. Ce s-a întâmplat, de fapt? S-au făcut observaţii? Foarte bine! Cu cât sunt mai multe observaţii cu atât e mai bine pentru noi. Cu atât va fi mai valoros conţinutul tezei. Nu înţeleg de ce eşti deprimat, fiul meu…

— Nimeni nu e deprimat. Numai că toată această porcărie nu mi-e pe plac.

— Nu poate fi nimănui pe plac. Cui îi poate fi? Dar nu se poate, la urma urmei… Când tatălui tău… Dacă tatăl tău…

Îl linişti treptat, trecând de la tonul de comisar la tonul de bunicuţă blajină. L-a şi mângâiat uşor pe obraz. Acest gest i s-a părut fals Olgăi Vasilievna. Îi vorbea ca unui băieţel de zece ani. Şi el se preta la acest stil. Olga Vasilievna a răspuns că de fapt nimeni nu face panică, dar totul trebuie gândit în linişte, ţinut seama de observaţii, făcute modificările necesare cu care e de acord în sinea lui, într-un cuvânt, trebuie să se apuce de muncă din plin, nu să se lase pradă slăbiciunii. Serioja, în schimb, vrea să plece la ţară, ceea ce nu e corect, pentru că asta înseamnă fugă din faţa greutăţilor.

Poate că spusele Olgăi Vasilievna erau adevărate în esenţă, dar câtuşi de puţin potrivite în clipa aceea. Nu trebuia rostit cuvântul „slăbiciune”. Serioja asculta posomorât, continuând să-şi azvârle lucrurile în geamantan.

— Nu, n-ai dreptate, Olia, i-a spus Aleksandra Prokofievna, trecând din nou de la tonul de bunică la asprimea metalică de comisar. Te înşeli amarnic! Dacă simte nevoia să plece, să se ducă la Vasilkovo. Să-şi ia cărţi, caiete, să lucreze în linişte.

— Dar n-o să lucreze! O să bea votcă împreună cu Kolka. Iar noaptea o să i se facă rău.

— Tăticule, mama nu-vrea, de-aia nu trebuie să te duci!

spuse Irina şi, apropiindu-se de geamantan, începu să scoată de acolo lucrurile.

El a atins-o, ea a luat-o la fugă, ducând câteva rufe şi aparatul de ras. Discuţia – să meargă sau să nu meargă – s-a întins până la zece seara, fără să se ajungă la vreo concluzie. Era târziu ca să mai plece. Aleksandra Prokofievna continua să-şi joace rolul de judecător, plin de nobleţe şi dreptate:

— Nu înţeleg, de ce aveţi amândoi un aer atât de abătut? Ce, a murit cineva? S-a amânat susţinerea! Înseamnă că s-a amânat sporul de salariu, aşa e? Nu-i nimic, se poate suporta. Noi, la vârstă voastră, nu ne gândeam deloc la bani. Cine se gândea la bani? Nepmanii, chiaburii şi foştii exploatatori. Noi nu aveam timp de aşa ceva. Pe noi ne interesau viaţa, munca, prietenii, evenimentele. Da, da, evenimentele! Nu mai zâmbi, Irina, la vârstă ta eu eram la curent cu toate noutăţile politice, cu mişcarea trupelor, făceam tăieturi din ziare, iar tu ai în cap numai cinematograful şi îngheţata. În anii douăzeci Afanasi Dementievici avea un salariu foarte mic, apartamentul nostru avea mobila dată de la servici… Nu aveam nevoie de nimic în afară de cărţi… De altfel, Afanasi Dementievici şi cărţile le lua de la bibliotecă… N-a avut niciodată un costum negru, nu a purtat cravate… Nu-ţi face probleme, băiatule, la ananghie te ajut eu dacă e nevoie. Trebuie să lucrezi fără să ai griji.

Peste două zile Serioja a plecat la Vasilkovo.

Iată ce o chinuia: când avea necazuri, el voia neapărat să plece undeva, dar nu cu ea, ci singur. Ceea ce însemna că ea nu-i era de niciun sprijin. Aşa socotea mama lui, ceea ce era o neobrăzare. După cum neobrăzare era şi ideea ei de care căuta să-l convingă, şi anume că, după părerea ei, a Olgăi Vasilievna, toată nenorocirea cu teza consta în faptul că s-a amânat sporul de salariu. Dar ea nu se gândea la bani! Nu-i era mintea la niciun fel de bani! Şi nimeni din familia lor nu se gândeşte la bani, în

afară de Irina care strânge ba pentru un disc, ba pentru nişte mărgele de trei ruble. Nu e cazul să se fălească atât că e o dezinteresată. Olga Vasilievna s-a simţit foarte lovită, şi aceasta a făcut-o să explodeze şi să strige atât de ruşinos, pentru că reacţia lui imediată a fost *să plece de la ea.* Ce, parcă ea i-ar fi adus toată nenorocirea. De parcă fără ea era salvarea. Mai târziu, liniştindu-se puţin, s-a împăcat cu gândul, iar el, calmându-se şi reflectând, hotărî să nu se mai ducă la Vasilkovo. Dar venirea lui Klimuk a stricat iar totul.

Klimuk a venit a doua zi după discutarea tezei. S-a dus să se plimbe împreună cu Serioja. S-au plimbat mult timp. Olga Vasilievna începuse să fie îngrijorată. Serioja s-a întors pe la unsprezece şi jumătate.

— Gata! a spus el. Finita la commedia! M-am certat definitiv cu Ghenadi.

În vocea lui nu era niciun fel de regret. Se întâmplase ceea ce se putuse prevedea demult, într-acolo se îndreptaseră lucrurile. L-a întrebat doar: din ce cauză?

— A! – făcu un gest din mână a lehamite. Din multe cauze…

Avea un aer distrat, s-ar fi zis că n-avea chef să povestească, nu merita osteneala s-o facă. Dar a povestit-o în curând, chiar în ziua aceea. A fost o noapte de dragoste. Nu ştia de ce i se întipărise în minte noaptea aceea de dragoste când el i-a povestit pentru prima oară despre Kislovski. De obicei el adormea imediat, făcutul dragostei acţiona asupra lui ca un narcotic, ea, dimpotrivă, nu putea adormi multă vreme, şi cu cât fuseseră mai puternice senzaţiile, cu atât adormea mai târziu: dar în acea noapte el era tulburat, simţea nevoia să stea de vorbă; i-a spus că Klimuk a căutat să-l convingă să-i dea lui Kislovski nişte materiale de care acesta avea nevoie pentru teza de doctor docent. Serioja a refuzat. I-a spus că nu vrea să se lipsească de materiale atât de preţioase, care nu se găsesc nici în arhive, pe care numai el le are. Klimuk i-a spus că e mai bine să se

lipsească de nişte materiale decât să rămână fără teză. Şi de aici a pornit cearta. A ieşit la iveală ca e o poveste veche. Klimuk l-a făcut idiot, iar el i-a spus lui Klimuk: „Eşti un rahat!”

Despre ce anume era vorba? Ce materiale? Îşi amintea doar că Serioja s-a bucurat nemaipomenit atunci când a făcut rost de ele, ceea ce s-a petrecut întâmplător şi pe neaşteptate. Listele cu colaboratorii secreţi ai poliţiei ţariste din Moscova de la o mie nouă sute zece până la revoluţia din februarie 1917. Erau desigur nişte materiale foarte preţioase pentru că arhivele poliţiei ţariste fuseseră distruse, arse. El a făcut rost de undeva de listele astea. A găsit un individ, sau un beţiv, sau un pungaş, sau pur şi simplu un coate-goale nenorocit, un decăzut – ea nu-l văzuse niciodată, avea un nume ciudat, Selifon sau Selivan, ceva de genul acesta – care i-a vândut aceste liste contra treizeci de ruble. Se pare că bunicul aceluia avusese legături cu politia secretă ţaristă, fusese pe acolo un funcţionar mărunt şi păstrase listele ca să şantajeze oamenii şi să stoarcă de la ei bani. Un timp, Serioja fusese înnebunit de toată această poveste, absolut fantastică. Unii nu-l credeau şi-i spunea că Selifon l-a tras pe sfoară; că listele sunt false, contrafăcute, dacă nu acum, atunci în anii douăzeci, şi e posibil să fi servit la şantaj. La institut îndeosebi un profesor, Viatkin, era împotrivă. Discuţia cu Viatkin l-a făcut pe Serioja să se hotărască să plece la Gorodeţ. Fireşte, la liste – în dosarul cu şireturi rozalii – se referise Beziazîcinîi. Pe ele voia să pună mâna Klimuk.

Pentru ce? Kislovski nu mai e la institut. N-o să le dea nimic. Ar fi chiar ciudat să-l ajute cu ceva pe Klimuk.

Atunci când el a plecat de unul singur la Vasilkovo – erau zile calde, în jur de douăzeci septembrie – au început suferinţele ei. A trecut o zi, a doua, a treia… La început a luptat cu sine însăşi. Voia să învingă neliniştea ce o rodea, dorul de el şi grija pentru el, ceea ce însemna de fapt o *dependenţă înjositoare şi totală faţă de el,* şi zicea

că nu trebuie să se gândească, să-şi amintească de el, trebuie să se cufunde în propria-i muncă. El nu voise ca ea să vină, voise să rămână puţin singur. Şi ea îl înţelegea, îl înţelegea! Dar spaima, sau dorul, sau Dumnezeu ştie ce era, o tulburare nemiloasă, îi ardea sufletul, creştea, fără să o poată opri; ştie că se va duce să-l vadă, trebuia doar să găsească motivul. Şi tocmai atunci a venit o scrisoare cu ştampila institutului, o comunicare oficială din partea sectorului: avusese loc discutarea tezei, se făcuseră următoarele observaţii, – o listă lungă – data susţinerii se amână până în luna cutare anul viitor. A plecat în grabă cu scrisoarea asta, chiar fără să aştepte sâmbăta, luându-şi o zi liberă – vinerea.

Vasilkovo apăruse în *viaţa lor* demult. Irina avea vreo patru sau cinci anişori, casa de pe Kliazma nu mai era liberă, au început să caute alta, au fost sfătuiţi să încerce pe linia de cale ferată spre nord şi într-o zi au pornit fără nici un fel de adresă, au coborât după vreo cincizeci de minute – pur şi simplu le-a plăcut peronul pustiu, coroanele copacilor, câmpul întins – s-au îndreptat spre satul ce se vedea la orizont. Casa tuşei Paşa avea la poartă o tăbliţă cu topor. Acest topor i-a şi făcut să se oprească din drum. De ce un topor? Pentru ce un topor? Stăteau şi-şi dădeau cu părerea împreună cu Irina şi tocmai atunci ieşi tuşa Paşa în curte; ei au întrebat-o: uite, fetiţa se interesează. Iar tuşa Paşa le-a explicat: în caz de incendiu trebuie să vină cu toporul, asta înseamnă. Iar pe alte case sunt alte tăbliţe, ba o găleată, ba o cange. Şi aşa au rămas la tuşa Paşa, la „casa cu topor”. Au locuit la tuşa Paşa mulţi ani, câteva veri, unele călduroase, altele înnorate, unele umede, altele însorite. Bărbatul ei, unchiul Vanea, Ivan Panteleimonovici, om şters şi tăcut, mic de statură, era dulgher şi umbla mereu cu artelul, aşa că vara nu prea era pe acasă, de altfel nimeni nu-l considera stăpân. Toată lumea o ştia pe tuşa Paşa; tuşa Paşa în sus, tuşa Paşa în jos, o muiere puternică, masivă, muncitoare, cu gura mare şi bună la

suflet. Fiul ei, Kolka, era brigadierul de miliţie. După ce i-a cunoscut mai bine, Serioja s-a întors nu o dată cu gândul în discuţii la toporul de la care a început totul. Îi plăcea să reflecteze la această temă, mai ales după ce bea puţin: „Casa cu topor! Asta, măiculiţă, nu e aşa pur şi simplu… Aici e un simbol… Doamne, doamne, câte sunt ascunse aici…”

Uneori părea să filosofeze în serios, alteori, în prezenţa vilegiaturiştilor care treceau să bea ceai sau să guste nişte ciuperci, cum era Lev Semenovici, fizicianul sau Gorianski. Un actor de la estradă, un bătrânel foarte cumsecade, îndruga multe despre topor, prostindu-se, imitând un stil pompos de pe timpuri: „Domnilor, dar aveţi oare cunoştinţă, în ce loc beţi votcă? E izba cu topor… Să fiţi mai cu luare aminte pe-aici…” S-a prostit ce s-a prostit şi până la urmă aşa a şi ieşit: a cobit.

Ziua era foarte senină, dar deja răcoroasă, cerul înalt, drumul prin pădure mirosea a frunze moarte, mireasma preferată a Olgăi Vasilievna, aducându-i aminte de mirosul de vin vechi. Ea se grăbea, aproape fugea, nu observa nimic în jur, respirând doar aerul, parcă îmbătându-se cu el. Se grăbea atât de tare să-l vadă, de parcă nu s-ar fi văzut de mulţi ani! Dar trecuseră doar patru zile. El şedea pe terasă cu o carte. Văzând-o, rosti:

— A, tu eşti…

Nu i-a zâmbit, nu a sărit de pe scaun, nu a sărutat-o şi nici măcar nu i-a luat din mâini sacoşele grele cu alimente, cu borcane, cutii şi două sticle de vin roşu unguresc „bikaver” – simpatia lor pentru vinul roşu sec, ce se ivise demult de tot, părea să continue, deşi acum era mai curând o tradiţie, care se cuibărise în conştiinţă ca o amintire din vremuri mai bune: Olga Vasilievna păstra cu multă grijă această amintire a vinului roşu, faptul că se cărase din oraş cu două sticle însemna foarte mult în limbajul lor; dar el a făcut o mişcare abia perceptibilă din mână ce ar fi putut fi un fel de salut, sau un gest că „totul s-a dus!” şi s-a dus de pe terasă în

cameră. Aşa a întâmpinat-o. Ea era hotărâtă să ierte totul. A luat cartea pe care o citea: Puşkin. Cartea era destul de jerpelită şi de murdară. Probabil din biblioteca lui Kolka.

Olga şedea pe terasă, neştiind de ce şi unde s-a dus şi ce să facă acum. A pus sacoşele jos.

Peste puţină vreme, Serioja s-a întors şi a întrebat-o cu o privire plină de răutate:

— Pentru ce ai venit?

Ar fi trebuit să-i explice că pur şi simplu n-a mai putut suporta viaţa fără el, că nu are puteri să treacă prin această încercare, e o prostie, doar nu sunt certaţi, s-au despărţit normal şi ea înţelege că îi este necesar să fie singur, dar – ce să facă dacă nu are puterea? În locul acestor cuvinte ea îi flutură scrisoarea de la institut, spunând pe un ton oficial nişte prostii. Serioja strigă:

— Pentru ce ai venit? Şi-şi agită pumnii în faţa ochilor.

Ba s-a speriat că el va putea să înceapă să plângă, să cadă jos şi fugi în casă, chemând-o pe tuşa Paşa. Casa era pustie. Luă apă din găleată în cană – apa de puţ de la Vasilkovo e minunată! – şi apoi ieşi în fugă pe terasă. S-a aşezat alături de el, l-a mângâiat pe păr şi i-a spus cu jumătate de glas că era neliniştită căci el plecase într-o stare atât de proastă. Toţi erau neliniştiţi, şi mama, şi Irina. Amintirea mamei şi a fiicei ar fi trebuit să-l îndulcească, dar el a exclamat dintr-o dată:

— Nu mai minţi! Nu le mai amesteca pe Irina şi pe mama!

Ea încerca să-i explice, el nu voia s-o asculte.

— Nu mai minţi! Nu mai minţi ţi-am spus! repeta el. Ai venit din proprie iniţiativă şi numai pentru că te urmăresc nişte bănuieli idioate…

— Dar deloc! Spui prostii!

Nega cu sinceritate, pentru că nu-şi mărturisea nici ei bănuielile care o chinuiau într-adevăr. I se părea că o chinuie altceva. De aceea bănuielile parcă nici n-ar fi existat şi putea cu o mânie sinceră să nege acuzaţiile lui.

Dar, doamne, ce bine, ce liniște i se făcuse în suflet, când îl văzuse singur pe terasă cu cartea în mână.

— Despre ce vorbeşti? Ce bănuieli? Linişteşte-te, dragul meu, nu e pentru vârstă noastră… Ai întârziat, şi eu la fel…

Avea pe atunci doar treizeci şi opt, iar el patruzeci. Dar nu pierdea nicio ocazie să-i repete: trenul tău, vezi doamne, a plecat, nu-ţi mai arunca înapoi privirile, nu te mai obosi. O amuza totdeauna când se aşeza în metro şi începea să se chiorască la câte o fetişcană de vizavi. Uneori pornea câte o discuţie pe această temă, dar el se supăra… Olga i-a spus de scrisoarea de la institut, pe care tot o mai ţinea în mână. El i-a smuls scrisoarea, a mototolit-o şi a aruncat-o pe geam.

— Nu vreau să citesc, ştiu totul… La dracu… bolborosea. Deşteaptă ce eşti! Trebuie să uit, să mă desprind, să uit de toată povestea asta, iar ea, parcă într-adins… N-am nevoie de scrisoarea lor!

Ea voia să-l ajute, dar nu ştia cum. Au venit tuşa Paşa şi Ivan Panteleimonovici, săpaseră nişte cartofi pe un câmp îndepărtat. S-au bucurat tare mult când au văzut-o:

— Ia te uită! Olga Vasilievna! Bărbatul tău fără tine s-a ofilit de tot…

Doamne ce încurcătură! Oamenii ăştia nu pricepeau ce se întâmplă cu ei. Ei îi era îngrozitor de milă de el şi voia să-l ajute. Ce-l mânase încoace, să stea între aceste scânduri înnegrite ale casei de ţară, cu terasa ei, cu legături de ceapă la fereastră şi nişte borcane şi saci pe podea? Mâinile tuşei Paşa, când punea masa, miroseau a pământ. Ivan Panteleimonovici umbla la tranzistor şi vorbea cu Serioja despre preşedintele american şi despre Canalul Suez, tuşa Paşa, cu emoţie sinceră şi plină de râvnă, întreba de Irina şi Aleksandra Prokofievna, precum şi de mama Olgăi Vasilievna şi de Gheorghi Maksimovici, care, deşi rar, veniseră pe la Vasilkovo, iar Gheorghi Maksimovici spusese că tuşa Paşa are „o faţă interesantă” şi o pusese să-i pozeze. Apoi tuşa Paşa şi

Ivan Panteleimonovici s-au plâns că anul acesta cartofii sunt mărunţi, că au întârziat cu scosul, că nu au reuşit să facă rost cu nici un chip de un cal şi o căruţă, iar de cărat în spate e departe, acum câmpul de cartofi e „la stâlpi”: acolo pe unde trece linia de înaltă tensiune au săpat şi au sădit de ambele părţi. Se numeşte „la stâlpi”. Olga Vasilievna asculta, se uita la tuşa Paşa şi la Ivan Panteleimonovici şi se gândea: sunt oameni bătrâni, tuşa Paşa are peste şaizeci, el aproape şaptezeci, dar muncesc, se străduiesc din răsputeri, sapă pământul, cară sacii cu cartofi, fac în fiecare zi munci deosebit de grele şi nu se vaită că viaţa lor ar fi foarte grea. Şi spuse aşa, într-o doară, glumind:

— Serioja, tu citeşti cărţi, iar oamenii aceştia bătrâni fac eforturi, sapă la cartofi, ce-ar fi să te duci să-i ajuţi…

Tuşa Paşa se năpusti, Ivan Panteleimonovici începu să-şi agite braţele:

— Pentru ce? Nici să nu te gândeşti, el sa se odihnească! Şi să nu mai discutăm niciodată despre asta!

Se auzi uruitul motocicletei lângă pridvor, venise Kolka. Cei doi bărbaţi, şi tatăl şi fiul, erau mici de statură, slăbuţi, aveau faţa palidă cu trăsături şterse, ochii le erau albaştri, părul deschis la culoare, – bătrânul avea părul cărunt, cu nuanţe galbene. Amândoi aveau acelaşi fel de a-şi subţia buzele când surâdeau, iar Kolka când vorbea îşi mai dădea şi ochii peste cap ca o fată mare. Numai după ce bea puţin devenea îndrăzneţ şi guraliv.

Înfulecând ciorba şi muşcând ba dintr-o felie de pâine intermediară, ba dintr-un crenvuşti – adusese o grămadă întreagă de crenvuşti, vreo două kilograme, într-o pungă, şi tuşa Paşa băgase la fiert vreo zece bucăţi, foarte mândră de achiziţia lui Kolka – el povestea cum la depozitul de lemne de la Istomino, unde şi pusese mâna la bufet pe crenvuşti, au apărut stinghii, scânduri şi grinzi pentru poartă; el voise să se înţeleagă cu moşul, dar acela nu se lăsa nicicum convins. Kolka părea jenat şi n-o privea pe Olga Vasilievna în timp ce vorbea. Ea observase

de multa vreme că flăcăul se fâstâceşte în prezenţa ei. Odată i-o spusese şi lui Serioja:

— Ştii, mi se pare că Kolka… pentru mine…

— Ei?

— Îi plac oarecum…

El s-a uitat la ea cu mirare:

— Şi de ce-mi spui mie asta?

El se arătă rece şi indiferent într-adins când apărea chiar cel mai neînsemnat motiv de gelozie. Dar motive… de unde să fie? Nu erau deloc. Uneori mai inventa ea câte ceva ca să-l aţâţe, să-i trezească tulburarea, dar el se obişnuise, ghicea totul, dintr-o dată şi nu îi mai dădea nicio atenţie. Cu Kolka era ceva ce aducea a adevăr. Ea simţea acest lucru. Poate simţea şi el? Şi, nu-i păsa? Gândurile lui erau duse în altă parte. Puţin câte puţin s-a împăcat cu venirea ei, iar pe la sfârşitul zilei – după plimbarea la râu – s-a arătat chiar bucuros, spunea că bine a făcut că a venit. Noaptea a fost bine. N-au dormit deloc. Au adormit spre dimineaţă. I-a povestit despre lucrarea lui, tot-tot, cu de-amănuntul. Se sfătuia cu ea: ce să facă? Cel mai important lucru era că şi-a stricat cu desăvârşire relaţiile cu ceilalţi. Lui Klimuk i-a spus obrăznicii, şi l-a făcut duşman şi i-a spus cuvinte jignitoare în prezenţa altora, lucru ce nu-i va fi iertat. În ce-l priveşte pe Klimuk, ruptura era evidentă, nu se putea ocoli, dar ce rost avusese să vorbească tăios cu profesorul Viatkin, un om influent? Nu, nu. N-a procedat în mod inteligent, nu! Dar cu Kislovski? Cu omul ăsta foarte viclean, ca de cauciuc, care Olgăi Vasilievna i se părea foarte periculos şi gata de orice? Dă-le naibii de materiale nenorocite, pentru care plătise treizeci de ruble, să i le fi dat şi gata! A salvat treizeci de ruble, iar teza a fost respinsă. Îi era limpede de unde provenea lipsa de noroc a acestei familii puţin ciudate: tatăl fusese odinioară un mare activist, dar nu reuşise să facă nimic, mama era o juristă casnică cu principii şi pretenţii, el aidoma lor. Şi mai fusese şi sora de acelaşi calibru. Murise

fată bătrână, lipsa de noroc şi tristeţea o duseseră la boală; se spune că cineva ar fi putut s-o facă fericită, dar ea toată viaţa iubise un coleg de şcoală, un om de nimic. Un fel de absurditate interioară şi dorinţa de a face numai ceea ce le place îi distrugea pe aceşti oameni…

Noaptea el spuse pe neaşteptate:

— Ştii de ce toate îmi merg anapoda? Murmurul abia i se auzea: Pentru că firele care vin din trecut… înţelegi? sunt încărcate de… Sunt foarte încărcate. Înţelegi?

Nu înţelegea.

— Încărcate de ce?

— Cum de ce? Se porni să râdă. Ei i se făcuse frică, i se păruse că el înnebuneşte. Nimic în viaţă nu se rupe fără să lase o urmă… Nu există rupturi definitive! Înţelegi! Trebuie să existe o continuitate, nu poate să nu existe, e atât de simplu de înţeles…

Îl privea, simţind fiori reci de spaimă.

O nebunie! Era lucrul de care se temea cel mai mult, cunoscându-i sistemul nervos instabil. L-a cuprins cu braţul gol, i-a pus capul pe pieptul ei, mângâindu-l uşor pe păr. El chicoti încetişor; râsul o făcu să tresară din nou.

— Crezi, probabil, că m-am sclintit? Aiurea! sunt sănătos. Cunoşti doar ideea mea: firul ce leagă o generaţie de alta… Dacă ajungi să sapi tot mai adânc, să mergi înapoi, poţi să găseşti firul care duce înainte…

Nu era nebunie. Poate că o parte era, probabil, o nebunie, o parte glumă şi o parte era lucru serios. Nebunie şi lucru serios însemna la el acelaşi lucru. Olga începu să plângă, ascultându-i pălăvrăgeala de neînţeles. Atunci, în noaptea aceea, i s-a părut că s-a zis cu el. Povestea ceva încâlcit despre propriii lui strămoşi, ţărani albi evadaţi şi rascolnici, de la care pornea firul spre un preot răspopit de la Penza, iar de la el către nişte colonişti din Saratov care alcătuiseră o comunitate, apoi la un învăţător care trăise într-un fund de ţară, într-o regiune mlăştinoasă, al cărui fiu, viitor student la Petersburg, jinduise schimbări şi dreptate – în toţi oamenii fiersese şi

clocotise *nonconformismul...* Această trăsătură nimic n-o putuse distruge, nici securea, nici biciul, nici secolele, pentru că era încrustată în trunchiul genetic... Pe neaşteptate senzaţia de delir dispărea şi părea că vorbeşte logic, consecvent, poate foarte inteligent, pentru ca în aceeaşi clipă să se ivească senzaţia de groază: nu cumva a înnebunit? Ce legătură putea să existe între preotul răspotit din Penza, care trăise cu o sută douăzeci de ani în urmă, şi dificultăţile legate de teză, de discutarea ei la sector? El spunea că există o legătură. Tot atunci, în noaptea aceea, se născu ideea de a pleca la Gorodeţ.

Profesorul Viatkin se îndoia de autenticitatea listelor obţinute de Serioja pe căi nu tocmai ştiinţifice.

Foarte curând, Olga deschise dosarul cu şireturi rozalii, îngropat sub un maldăr de alte dosare, pe raftul de jos al bibliotecii celei mari. Dosarul era din carton cerat de culoare gălbuie marmorată, la modă prin anii nouă sute zece. Citea, înţelegea cu greu, literele îi dansau în faţa ochilor, şi se gândea cu amărăciune că viaţa e un şir de lucruri ireparabile. Ce parte uriaşă din fiinţa lui rămăsese necunoscută! Iar ea crezuse că îl cunoaşte destul, prea mult chiar. Foile păreau că sunt îngrozitor de neinteresante. Nimic nu se mai putea îndrepta. Răsfoia paginile fragile, mirosind a mucegai, încerca să le pătrundă sensul şi înţelegea cu deznădejde că sensul lor îi scapă: pustiu şi fără viaţă el pleca în zbor, şi zbura...

Nume de familie, ani, sate, plase, oraşe, porecle, ocupaţii, adrese. Mulţi aveau mai multe porecle. Ce să facă cu toate astea? E de neînţeles. Dorul îi strângea inima, înainte de a aşeza foile la loc în dosar, de a lega şireturile într-o fundă şi a pune dosarul la presă sub alte zeci de dosare, mai groase şi mai grele, găsi printre alţii numele lui Koşelkov Evgheni Alekseevici, născut în 1891, ţăran din satul Gorodeţ, gubernia Moscova, croitor ce lucra la magazinul „Jacques" de pe Petrovka.

De acest Koşelkov era legată o amintire unică, o

dimineaţă de septembrie. În ceaţă, liniştea drumului pustiu, pământul deja puţin răcit şi îngheţat în timpul nopţii, o dumbravă de mesteceni îngălbeniţi şi foşnitori, miros de ciuperci (Serioja bolborosea ca de obicei: „Ciupercile au trecut, dar mirosul e tare…” şi alt vers, preferat: „Ce toamnă rece. Pune-ţi şalul şi haina…”). Mergeau pe cărare fără să se grăbească, dar nici foarte încet, aveau drum lung de făcut, el era într-o dispoziţie minunată, vesel, glumea, se prostea şi-o lua de mână, obligând-o să şi-o mişte prinsă de a lui, de parcă ar fi fost doi şcolari îndrăgostiţi. Şi chiar spunea cuvinte de-a-ndoaselea. Pe neaşteptate redevenise cum fusese odată, demult. Ea s-a întrebat atunci: Să fie oare asta fericirea? O dimineaţă senină, drumul, crângul îngălbenit… Nu, lipsea Irina… Odată, când au venit la Vasilkovo în martie, în timpul vacanţei Irinei, au mers prin pădure pe schiuri – Serioja le-o lua cu mult înainte. Irina abia se târa, se făcuse aproape seară, se vedea un apus galben-roşiatic printre trunchiuri, zăpada sclipind ii orbea – şi Irina a întrebat-o: „Mamă, dar ce e fericirea?”: avea vreo zece ani, la toate întrebările trebuia să i se răspundă serios, şi ea s-a gândit serios ca să-i răspundă pe scurt şi limpede, dar cum nu reuşea să găsească, nimic, zise deodată: „Iată seara asta în pădure, noi trei pe schiuri, aceasta e fericirea. Înţelegi? Asta e…” Irina, fireşte, n-a înţeles. Chiar şi ea, atunci, nu înţelegea cu adevărat, deşi o spusese ca să înţeleagă. A trebuit să dispară *viaţa lor.*

Iar atunci, în dimineaţa aceea de septembrie, când mergea de la Vasilkovo la gară, se tot temea să n-o roadă pantofii. Erau noi, tari. Nu erau buni pentru un drum lung. Dar se pare că totul s-a terminat cu bine. Au plecat deci în satul Gorodeţ în speranţa de a găsi măcar nişte urme de-ale lui Koşelkov Evgheni Alekseevici, care figura în listele poliţiei secrete din Moscova cu porecla Tamara şi Filipciuk. Serioja spunea: bineînţeles, n-or să găsească niciun fel de rude sau urme, trecuseră atâţia ani, ca un tăvălug s-a distrus totul, totuşi ceva trebuie să fi rămas,

nişte fire rupte, nişte străfulgerări în memoria cuiva. Dacă se va găsi măcar ceva – măcar o însemnare la biserica satului, data naşterii sau a botezului – înseamnă că lista nu minte. Au ales Gorodeţ pentru că era locul cel mai apropiat de Vasilkovo, numai douăzeci şi opt de kilometri. La început au mers cu trenul electric, apoi cu autobuzul. Satul se transformase într-un orăşel. În jurul fabricii de textile de altădată, construită de un francez, se ridicaseră blocuri din prefabricate cu trei etaje, cu antene de televizor pe acoperişuri. Când au trecut podul peste un râuleţ pe nume Voprea, acoperit tot de lintiţă verde şi mâl, au văzut, în stânga, o pantă pe care erau lipite şoproane şi căsuţe negre şi putrezite; nu se înţelegea ce putea fi acolo, trăia cineva în ele sau se păstrau ca o relicvă istorică, drept mărturie a sărăciei şi nedreptăţilor de dinainte de revoluţie. În faţa unei case de cărămidă, numai cu parter, purtând firma „produse alimentare”, stăteau câţiva bărbaţi; aveau aerul unor oameni ce nu au nimic de făcut, leneş-distrat, care desemna fără greş pe cei ce trândăvesc din obligaţie, sau au concedii de boală, fac schimburi de noapte sau poate duc lipsă de ceva ce le este necesar în acea clipă. Serioja s-a dus să-i întrebe. Peste un sfert de oră stătea deja în tovărăşia a trei dintre ei lângă peretele de cărămidă al casei şi bea votcă dintr-un pahar de hârtie, muşcând în acelaşi timp dintr-o roşie. Ea se enerva, toate astea nu-i erau pe plac. Bărbaţii glumeau. Serioja era foarte bine dispus. Era o zi minunată, aurie, cu cer albastru. Au umblat prin orăşelul care pe alocuri amintea de un sat. Au intrat prin case, au discutat, prin livezi unde mirosea a mere. Pe la sfârşitul zilei au găsit un bătrân foarte rumen la faţă, voinic la înfăţişare, care umbla încet, cu nişte paşi mici-mici de tot, în pâslari negri: anul trecut avusese o congestie cerebrală, credea că o să moară, dar iată scăpase cu viaţă. Bătrânul vorbea zâmbind cu dinţii albi şi frumoşi:

— Ce toamnă minunată avem…

Era chiar Koşelkov Evgheni Alekseevici.

În martie, imediat ce s-a întors de la Leningrad – cu avionul, într-atât i se făcuse dor de Irina – a auzit plângeri din ambele părţi. Irina i-a spus că bunica a ţinut-o ca-ntr-o cazarmă, nu i-a dat bani, nu i-a dat voie nicăieri, iar cu prietenii care au venit în vizită s-a purtat revoltător. I-a dat afară într-un mod grosolan. Nu era târziu, cel mult unsprezece şi jumătate. Prietenii, firește, au plecat, ea s-a dus să-i conducă, s-a întors peste o oră, iar bunica făcuse istericale – le telefonase la toate pe rând, Daşei, Tamarei, Belei. Oamenii se culcaseră, ea i-a sculat din somn. A *luat-o razna* de tot.

— N-am mai vorbit cu ea trei zile după asta.

— Dar, poate, nici tu nu ai întru totul dreptate?

— În ce sens nu am dreptate?

— De ce te-ai dus să-i conduci aşa târziu? După părerea mea nu avea rost. Ea şi-a făcut griji pentru tine.

— Dar de ce s-a purtat grosolan cu ei? Nu trebuia să se poarte grosolan cu ei…

Discuţia asta s-a iscat imediat, ea n-a apucat nici să se schimbe, nici să-şi desfacă geamantanul în care erau câteva mici daruri cumpărate la Gostînîi dvor. Buna dispoziţie nu-i dispăruse încă. În timp ce o asculta pe Irina şi o mustra, o mângâia pe spatele-i costeliv: omoplaţii îi ieşeau în afară, tricoul bleumarin cu mânecă scurtă îi era evident mic, nu-l mai putea purta la vară. Dar peste un sfert de oră, când Olga Vasilievna, după ce-şi pusese halatul, se dusese în baie şi dăduse drumul la apă caldă, apucându-se să frece cu îndârjire baia cu un burete vechi şi cu detergent „Igiena”, fredonând ceva cu jumătate de glas (nu mai fredonase de multă vreme, poate de o jumătate de an, se dezvăţase să fredoneze, iar acum se trezise fredonând fără să-şi dea seama, căci dacă şi-ar fi dat seama, probabil, că ar fi încetat), uşa de la baie scârţâi şi răsună vocea Aleksandrei Prokofievna:

— Să n-o mai laşi niciodată pe Irina în seama mea. Nu mai vreau, îmi ajunge, e fată mare, să trăiască aşa cum

vrea ea.

— Bine, vorbim mai târziu, a spus Olga Vasilievna.

— Sau rămâi dumneata acasă, mai şi plictiseşte-te puţin. Eu am de lucru, trebuie să-mi văd de treabă.

Bătrâna era foarte mândră de munca ei de doi bani la ziar, la rubrica „Consultaţii juridice”; i se dădea de lucru din când în când, după multe telefoane şi rugăminţi: pur şi simplu celor de acolo le era milă de ea ca pensionară şi veterană a legislaţiei socialiste. Dar, fiind un luptător experimentat al bătăliilor de la tribunal, bătrâna ştia în general să te înţepe acolo unde te durea cel mai mult. Ca acum cuvintele: „mai şi plictiseşte-te puţin” care au jignit-o pe Olga Vasilievna, totuşi nu avea chef să se certe şi răspunse paşnic:

— Bine, Aleksandra Prokofievna, lăsaţi-mă să fac un duş şi vorbim după aceea.

Pe urmă a început să plouă cu învinuirile: Irina a luat-o razna complet, n-o poţi ruga nimic, nici să se ducă la magazin, nici la spălătorie, nici măcar să măture, răspunde obraznic, în schimb, cere, cere, cere mereu. Irina, care între timp apăruse în uşa de la bucătărie, asculta învinuirile bunicii cu un aer batjocoritor, pentru a întreba în cele din urmă:

— Ce ţi-am cerut? Glasul avea într-adevăr ceva obraznic şi mitocănesc.

— Nu vreau să vorbesc cu tine. Îi explic mamei tale, să-şi bată ea capul să vadă ce-i de făcut cu tine.

— A, nu vrei? Află că nu ţi-am cerut nimic.

— Irina, te rog să nu răspunzi pe tonul acesta. Du-te în camera ta, lasă-ne să stăm de vorbă.

— Sigur, eu o să plec, iar ea o să mintă...

— Ai auzit? „Ea”, „o să mintă”...

— Irina, du-te!

— Am să mă duc, dar te rog să nu-i dai crezare. Unicul lucru de care am rugat-o a fost să-mi dea bani pentru „Gustul cireşei” la Sovremennik. Nu mi-a dat. Am împrumutat de la Daşa trei ruble. Iar cizmele de iarna pe

care mi le promisese ştiam oricum că n-are să mi le cumpere. Aşa că nu e nimic de mirare.

— Mi se pare că ţi-am explicat care e problema şi de ce nu pot să-ţi dau bani nici pentru teatru, nici pentru cizme, i-a spus Aleksandra Prokofievna. De speculanţi nu m-am folosit şi n-am să mă folosesc niciodată. N-ai să apuci tu să mă vezi făcând asta. Pe pungaşi nu-i susţin. Când ai să vezi în magazin nişte cizme frumoase, ai să-mi spui şi o să mergem să le cumpărăm. Dar acum, din păcate, o să trebuiască să amânăm.

Olga Vasilievna a simţit cum o năpădeşte o durere în cap, deasupra sprâncenelor. Irina plecase. Soacra continua s-o acuze pe Irina: susţinea că e rea, proastă, prost crescută şi, vinovată de toate acestea, e, desigur, mama ei. Toate acestea strânse într-un nod care nu oferea nicio soluţie, nicio altă soluţie în afară de ameninţarea cu o migrenă, o făcură pe Olga Vasilievna să izbucnească prosteşte şi cu răutate, apărându-şi fiica:

— Pentru Dv. Irina nu are nimic bun. Dar fetiţa are nevoie de bunătate, de mângâiere, căci a rămas fără tată…

— Îndrăzniţi să-mi explicaţi!

În ochii înguşti ai soacrei se iviră lacrimi, faţa îi păli, buzele i se pleoştiră. Expresia schimbată pe neaşteptate a feţei Aleksandrei Prokofievna parcă o biciui pe Olga Vasilievna; se ridică şi, strângându-şi cu o mână fruntea, de parcă ar fi vrut să-şi ţintuiască locului durerea ce se străduia să iasă afară, cealaltă agitând-o în faţă-i – stăpânirea de sine a părăsit-o –, se porni să vorbească tare şi fără şir:

— Dv. nu aveţi pic de bunătate.! Sunteţi o femeie rea! Dar n-am să permit! N-am să vă las… Dacă nu are tată credeţi că n-are cine s-o apere? N-am… n-am să vă las! Un spasm i s-a oprit în gât. De ce nu i-aţi dat nenorocitele alea de trei ruble? Vă era teamă că n-am să vi le dau înapoi? Fetiţa trebuie să cerşească ca o sărăntoacă! Nu e o cerşetoare, nu! Atâta timp cât are o mamă, nu e o

cerşetoare, auziţi? De ce aţi minţit-o şi aţi ademenit-o cu cizmele, fir-ar să fie de cizme?…

Soacra, privind-o dispreţuitoare şi scârbită, clătina din cap şi se dădea înapoi spre uşă. Faţa îi împietrise. Olga Vasilievna nu-şi auzea glasul. Deodată un strigăt:

— Mamă! Taci!

A văzut chipul Irinei alterat de spaimă. Fetiţa a îmbrăţişat-o, a dus-o undeva. Apoi a dispărut şi ea, poate s-a dus la şcoală sau la magazin, oricum nu mai era în casă. Olga Vasilievna stătea întinsă în semiîntuneric, cu perdelele trase şi se gândea: „Fata e mare. Ea o să mă apere. Nu pot fără ea. Să-i spun bătrânei o dată pentru totdeauna: să nu îndrăzniţi…”

S-a sculat pe înserat. A mâncat la bucătărie singură, Irina fugise la cinema. Soacra scotea ceva din frigider, punea în tăcere pe aragaz. De ce a şters-o Irina la cinema ştiind că mama ei e supărată, că a fost certată? Ce fire ciudată, avea aceeaşi instabilitate, maleabilitate şi totodată cruzime ca tatăl ei. Aceleaşi „evadări”, dispariţii. Pe neaşteptate e afectoasă, miloasă, compătimitoare, dă dovadă pentru o clipă de o minte matură şi limpede, pentru ca apoi să te lase cu gura căscată cu o ieşire semicopilărească, cu un capriciu sau cu un egoism feroce. Aşa e, înrâuririle au fost diferite. Tatăl îi spunea un lucru, bunica altul. Pentru Olga Vasilievna cel mai important era s-o înveţe să fie independentă, să nu depindă de alţii. Nu e nimic mai jalnic decât un nenorocit care depinde sufleteşte de alţii. Ba, mama Irinei, fusese toată viaţa aşa. Acum totul se terminase. Şi apăruse alt chin: sufletul ei este independent şi pustiu.

Cu tot răsfăţul, răbufnirile de egoism şi mitocănie, Irina avea această slăbiciune: era lipsită de apărare în faţa unei voinţe străine. Povestea aceea cu teatrul, din ianuarie, din timpul vacanţei. Înainte, de bilete la teatru făcea rost Serioja. El mai păstrase relaţii cu prietenii de la cercul de teatru din timpul anilor de studenţie: unul din aceştia devenise actor la Teatrul Mossoviet, celălalt

ajunsese un administrator de teatru atotputernic. Era o problemă însă să-i facă să le dea, telefon. Tare nu-i plăcea să se roage de cineva! Se puneau amândouă pe capul lui. Îl băteau la cap o săptămână în şir. Dacă reuşea să facă rost de trei bilete, se duceau toţi, dacă numai de două, ceda locul său fetiţei. Irinei îi plăcea să meargă cu tata: era mai darnic la bufet. Şi iată, după acel noiembrie, pentru prima dată mergea la teatru. De bilete făcuse rost Daşa. Şi tocmai la teatrul la care mergea Irina cel mai adesea cu tatăl ei, la Mossoviet. Olga Vasilievna era neliniştită, multe lucruri de acolo îi puteau trezi Irinei amintiri. Ea nu s-ar fi dus la teatru acela pentru nimic în lume. Toată seara, Olga Vasilievna s-a chinuit, a suferit, i-a telefonat mamei lui Daşa: o să le aştepte cineva pe fete la terminarea spectacolului? Mama Daşei era o persoană complet nepăsătoare. Irina a venit aproape de douăsprezece, posomorâtă şi fără să spună niciun cuvânt, s-a dus în camera ei, refuzând să mănânce: „Mă doare, capul!” După un sfert de oră, Olga Vasilievna a aruncat o privire în odaie: fetiţa plângea. A copleşit-o mila. A îmbrăţişat-o, a mângâiat-o, a liniştit-o, ea însăşi abia stăpânindu-se. Dar după ce s-a potolit, Irina i-a povestit ceva cu totul neaşteptat: Daşa a venit la teatru cu încă o fată şi toată seara a vorbit numai cu ea şi nu cu Irina. În pauză s-au plimbat la braţ amândouă, Irina se simţea ca o străină. Îşi şopteau secrete. Irina s-a supărat aşa de tare că după spectacol a plecat fără să-şi ia rămas bun. Olga Vasilievna era uluită. Îşi iubise atât de mult tatăl! Şi suferă pentru o fetişcană de nimic, o prefăcută. Irina s-a împăcat însă repede cu Daşa ei, şi i-a amintit fericită Olgăi Vasilievna: „Daşa a spus că Maia e o proastă! N-ai ce să discuţi cu ea. Nu-l recunoaşte pe Fellini…”

Clinchet, zgomot, uşi trântite, alergătură prin coridor. Irina se întorcea de la cinematograf pe la unsprezece. Încă înainte de a fi apucat să se dezbrace, desfăcându-şi fularul lung de lână în mijlocul încăperii, Irina îi anunţă o noutate: mâine vrea să plece pentru vreo două zile la

Daşa, la casa ei de la ţară. Înţelegea, fireşte, că-i dă o lovitură. Olga se perpelise de dor, voia să-şi petreacă sâmbăta şi duminica cu fata. Ochii Irinei trădau o viclenie meschină. Olga Vasilievna se străduia să nu-şi arate uimirea.

— Întâi dezbracă-te.

Irina s-a dezbrăcat, s-a aşezat lângă masă. Ar fi putut să se aşeze pe divan, alături, dar s-a aşezat mai departe, ceea ce însemna că era gata să opună rezistenţă. În acea clipă a intrat Aleksandra Prokofievna anunţând că ceaiul e fierbinte. Olga Vasilievna a întrebat-o cu cine se va mai duce la ţară.

A urmat o înşiruire de nume, în parte necunoscute, vreo opt persoane. Trebuie şi ea să mai respire puţin aer, are nevoie pentru sănătatea ei, nu-i aşa?

— Şi cum s-ar zice, chiuliţi de la şcoală?

— Ei, na! a dat din mână. Sâmbăta n-avem decât o singură oră. Toată lumea e bolnavă, e o gripă atât de groaznică în Moscova.

— Ce oră e?

— De fizică.

— Nu, a spus Olga Vasilievna, asta nu-mi place.

— Mămică, dar de ce?

— Nu-mi place să chiuleşti de la ore.

— Dar de ce, de ce? Ce dacă? E doar o lecţie, mare lucru!

— Dacă nu înţelegi n-am chef să-ţi explic. Nu-mi place asta.

Ei nu-i plăcea nu numai asta ci, probabil, cu mult mai mult decât asta, nu-i plăcea faptul că Irina o părăseşte atât de uşor după ce abia se văzuseră în urma unei despărţiri de zece zile. Doamne, cum aşa? Putea fi cineva atât de obtuz încât să nu înţeleagă nimic din ce se petrece cu oamenii apropiaţi? Asta e de la taică-său. El avea uneori asemenea perioade de obtuzitate. Soacra stătea alături şi asculta în tăcere. Nu putea, fireşte, să aprobe aventura Irinei, dar îi era şi peste puteri să spună

două cuvinte în apărarea Olgăi Vasilievna.

— Ei şi ce dacă ţie nu-ţi place. Nici mie, poate, nu-mi place câte ceva... Irina şedea ţeapănă lângă masă, picior peste picior, cu un aer trufaş privea faţa de masă. Piciorul drept şi-l legăna. Avea exact acel aer de independenţă pe care-l dorise Olga Vasilievna.

— Ce nu-ţi place?

— Câte ceva.

— De exemplu?...

— Ei, acum... De exemplu că pleci des de acasă. Ba la Celiabinsk, ba la Leningrad.

— Plec, draga mea, în delegaţii. Mă trimit, vreau sau nu vreau. („Am ajuns să mă şi disculp în faţa ei”.). Crezi că o fac aşa după capul meu?

— Ştiu că în delegaţie, dar ai şi tu chef să mai schimbi aerul, să te distrezi, nu-i aşa?

— Să mă distrez? Ce tot îndrugi prostii?

Dar astea nu erau prostii. Sângele i se urcase la cap Olgăi Vasilievna. Soacra continua să stea tăcută.

— De unde ai scos-o că eu vreau să mă mai distrez? Cine ţi-a spus asemenea aiureli? Olga Vasilievna nu se uita la soacră, dar îi simţea prezenţa. I se părea că soacra ei zâmbeşte.

— Nouă tuturor, firește, ne e greu fără tata, continua să murmure fetiţa, dar bunica şi cu mine nu putem pleca nicăieri. Iar tu...

— Eu ce?

— Ei, îţi găseşti nişte posibilităţi să mai uiţi... Poate şi mie mi-e greu când stau acasă, vreau şi eu să ies de aici. Măcar vreo două zile.

— Prostuţă ce eşti, prostuţo... spuse Olga cu glas slab, ştergându-şi ochii cu palma. Eu în delegaţiile astea nu-mi găsesc locul, mă tot trage aţa acasă... Dau telefon în fiecare seară... Număr zilele până să te văd pe tine... n-ai pic de suflet... spui că vrei să te distrezi... Nerecunoscătoare ce eşti. Pleacă, nu vreau să te văd!

Irina a ieşit în fugă.

Aleksandra Prokofievna rosti în gol:

— Fireşte, nu trebuie lăsată să meargă la ţară.

— De ce nu i-aţi spus asta ei? a întrebat Olga Vasilievna. Vreţi să păreţi bună?

Pe urmă a spălat rufe până la miezul nopţii. Irina, diavoliţa, nu spălase nimic din lucrurile ei. Oricum, după ea tot trebuie să speli din nou. Doar întinde murdăria. În ziua următoare, prinzând un moment când bunica ieşise din bucătărie, Irina şi-a cerut iertare. Ca de obicei, a făcut-o cu o fraza rapidă, oficială, rugătoare: „Mamă, iartă-mă, te rog. Dacă vrei n-am să mă duc”. Olgăi Vasilievna i s-a părut că este un gest de smerenie, important. A iertat-o, spunându-i că va vorbi cu mama Daşei la telefon, după care va lua o hotărâre. Dar cel mai important: iar s-a simţit cuprinsă de milă, pierzându-şi puterile. S-a uitat iar la fetiţă ca din afară şi i s-a strâns inima: o orfană, mereu singură-singurică în odaia ei, n-are tată, mama e pe drumuri… Cum să nu-i dea voie? Şi i-a dat voie.

Bătrânelul în pâslari negri umbla fără zgomot prin grădină, de nu foşneau nici frunzele, şi surâdea:

— Frumoase zile de toamnă, s-au făcut anul ăsta…

Olgăi Vasilievna bătrânelul nu îi plăcea. Se gândea cu nelinişte: „Doamne, de ce spune *s-au făcut?”* În ziua aceea aurită, în fundul grădinii, în amnezia bătrânului ea simţea ca o alarmă, o simţea foarte clar numai că nu putea înţelege: de unde şi de ce? Toate aceste cercetări erau o distracţie fără rost. Poftim, l-a găsit pe acest bătrân parcă acoperit de praf, care odinioară lucrase în magazinul „Jacques” de pe Petrovka, l-a extras ca pe un as din teancul de cărţi, ei, şi mai departe? Bătrânelul nu-şi amintea nimic, nu ştia, nu voia să ştie, pentru că, după magazinul „Jacques”, se prăbuşise asupra lui o viaţă uriaşă ca un munte de pietre, care căzuseră peste el şi striviseră tot ce i se mai mişca cât de cât în minte.

— Iar domnul Jacques ştiţi cum era? Aoleu! Dacă nu era

ceva cum vroia el…

— Dar sfârşitul lui februarie? Vă amintiţi?

Nu, nimic nu se lămurea, nu se arăta din adâncurile peşterii. Trecuseră războaie, ani de zbucium, ţări îndepărtate, frig de crapă pietrele, morţi şi distrugeri, iar Gorodeţ, cu grădina şi liniştea lui, apăruseră abia de curând, ca o zare târzie la marginea vieţii. Şi aşa, mulţumescu-ţi ţie doamne, că, fie şi târziu, totuşi l-a găsit! Serioja a scos un caiet şi un creion, dar n-a reuşit să noteze nimic ca lumea. Fiica bătrânelului, o muiere sumbră, mică de statură, i-a chemat la cină pe terasă. Tot acolo era nota acestei muieri, o infirmieră, şi doi copii ai ei; curând a venit şi soţul infirmierei, nepotul bătrânului, pe care-l chema Pantiuşa, numele i-a rămas întipărit în minte.

Pantiuşa era masiv, cu un cap mai scund decât Serioja, negricios, cu sprâncene stufoase, din orbitele ieşite în afară îi străfulgerau nişte ochi mici, răi şi împungători, ca de un şobolan. Sau era beat, sau era bolnav, sau pur şi simplu clocotea răutatea în el şi-l sufoca, aşa cum pe alţii îi sufocă un sânge prea gros. La început a tăcut şi a tot examinat pantalonii, pantofii, ceasul şi puloverul lui Serioja, apoi a studiat, la fel de atent, pantofii Olgăi Vasilievna, haina ei de antilopă, pe atunci încă nouă, fără nicio pată şi foarte frumoasă. La haină s-a holbat foarte mult timp. Olga Vasilievna chiar şi-a zis: „Ce privire neplăcută”. Serioja nu observa privirea atentă plină de răutate a lui Pantiuşa – aşa cum în genere nu observa aspectul exterior, privirile şi expresia de pe feţele oamenilor, pe el îl interesau cuvintele – şi continua cu aceeaşi îndârjire să scoată de la bătrânel câteva amănunte în legătură cu poliţia secretă din Moscova. Deodată Pantiuşa a întrebat, atingând mâneca hainei de antilopă:

— Da, unde se găsesc haine de-astea?

— E din Ungaria, i-a explicat Olga Vasilievna.

— A! Nu de-a noastră deci? Ia te uită, ca o catifea…

— Păi e antilopă, a spus infirmiera. Ce, nu vezi?

— Văd. Eu văd foarte bine.

— Ei, atunci stai jos şi taci din gură. Nu pune mâna. Pe mâini nu te-ai spălat, mai mult ca sigur, iar pe antilopă se aşază imediat orice murdărie! Vai de mine! Parcă ai şi murdărit-o puţin!

Femeia a luat o batistă şi s-a năpustit spre mâneca hainei de antilopă s-o şteargă. Copiii au sărit şi ei, arzând de dorinţa de a pune mâna pe haina neobişnuită. Pantiuşa scrâşnea din dinţi. Bătrânelul care părea cufundat în discuţia cu Serioja, şi pe deasupra mai era şi destul de tare de ureche, s-a băgat în discuţia despre haină pe neaşteptate şi la momentul potrivit:

— Şi la noi de ce să nu fie? în strada Kamergerskaia, la magazinul fraţilor Schultz, se numea „Zemisch-leder”... Mănuşi, cordoane...

Pantiuşa a făcut un gest cu mâna a lehamite spre bunic.

S-au adus nişte cartofi în oala de tuci. Pe neaşteptate, s-a lăsat amurgul, au aprins lumina. Serioja a început să-şi noteze ceva. Tot încerca să afle ceva în legătură cu incidentul din februarie nouă sute şaptesprezece: cine a dat ordinul, cine l-a stins, cine comanda pe atunci, în perioada aceea, bătrânelul fusese mult prea neînsemnat, un fir de praf în furtună, totuşi au trecut cincizeci şi trei de ani, în mod ciudat firul acela de praf mai există, mai joacă în lumina razei de soare, deşi totul împrejur a fost spălat de ape, luat de vânt... Olga Vasilievna îl înţelegea pe Serioja care asculta cu atâta nesaţ bolboroseala pe jumătate de neînţeles. Un lucru o mira şi ar fi vrut să-l întrebe: cum de a scăpat cu bine? Oare chiar niciodată, nimic... nu a fost tras la răspundere?

— Cum să nu mă tragă? Era neapărat... spunea bătrânelul surâzând. Ba la război, ba surplusurile... Eu, desigur, aveam o specialitate bună, aşa că nicăieri nu aş fi pierit... Noi pe şefi îi ungeam, veneam totdeauna cu o bucată de pâine... Şi chiar dacă ne cereau într-un alt loc,

şeful nostru, tovarăşul Gravdin, nu ne dădea, chiar se certa pentru noi...

Şi bătrânelul făcea cu ochiul, bucuros.

Pantiuşa, care dispăruse nu se ştie unde, apăru iar la masă.

— Ce tot vreţi să scoateţi de la bunicul?

— Bunicul dumitale a avut o viaţă foarte bogată, i-a spus Serioja. Discutam despre viaţă...

— Da de ce notaţi?

— Sunt istoric, pentru mine asta e important pentru istorie.

— Care istorie?

— Istoria din Februarie nouă sute şaptesprezece. A revoluţiei din februarie şi a tot ce e legat de ea. Este o perioadă complexă, care nu a fost încă studiată pe deplin şi fiecare nouă mărturie este valoroasă pentru noi. Aşa că vă rog să ne scuzaţi că vă sâcâim, plecăm imediat.

Serioja vorbea liniştit, răbdător, dar celălalt avea chef de ceartă. A început deodată să urle:

— La naiba cu interogatoriile! Marş! Istoricilor, duceţi-vă... acolo cu voi! Şi-şi agita degetul plin de noduri în faţa lui Serioja. N-am să vă îngădui!

Mama şi nevasta căutară să-l liniştească pe Pantiuşa, dar cu oarecare sfială. Olga Vasilievna se sperie. Era cazul să plece. Serioja însă nu ştia niciodată să plece la timp, tot i se mai părea că mai era nevoie să facă ceva: să bea până la capăt, să mănânce până la sfârşit, să mai explice ceva sau să se certe definitiv. Şi deodată, cu ceafa înroşită, s-a năpustit să-i explice prostului beat ce este istoria şi de ce este necesară. Pantiuşa asculta ironic şi duşmănos, agitându-şi degetul:

— Da, am citit istoria asta în şcoală. Şti-i-im! Ce-mi tot împuiaţi capul? Istoria, istoria... Ajunge, există o istorie, de mai mult nu e nevoie.

— Ascultă, Pantelei, dumneata de fapt ce meserie ai?

Când Serioja stătea de vorbă cu oamenii simpli, mai ales când isca cu ei o discuţie în contradictoriu, fără să

vrea, lua un ton neplăcut de superioritate, lucru care îi enerva pe oameni. Pantiuşa i-a răspuns grosolan: da, tu ce treabă ai ce fac eu? Poate lucrez la cimitirul Maicii Domnului şi pentru trei ruble sap un mormânt. Dar voi, întâmplător, nu sunteţi de la miliţie sau de la spaţiul locativ pentru verificări? Vorbea pe un ton ameninţător şi nu-şi mai agita degetul, ci chiar pumnul în faţa nasului lui Serioja. Olga Vasilievna îl tot trăgea pe Serioja de la masă. Dar acesta rămânea cu încăpăţânare, se angrena în scandal.

— Staţi puţin, ascultaţi, mi se pare că nu v-am jignit cu nimic... E chiar interesant, de ce v-aţi luat de mine?

— La naiba am eu nevoie de istoria ta! Nu trebuie să trageţi oamenii de limbă!

— Istoria nu e a mea, e şi a voastră, şi a bunicului vostru. Ea aparţine tuturor. Iată, de exemplu, satul Gorodeţ este foarte vechi...

Infirmiera îi şoptea Olgăi Vasilievna să nu se supere pe bărbatul ei, e cam înapoiat, e slab la minte şi dacă bea pe dată i se năzare ceva şi se agaţă de oameni, de aia îl şi bat îngrozitor, iar de lucrat lucrează ca mecanic pe elevator şi în general e om bun. Bătrânelul Koşelkov, fostul colaborator al poliţiei secrete – pentru care totul fusese atât de demult, încât nu mai avea nicio mireasmă şi nicio culoare, totul pierise şi se evaporase – dormita acum liniştit cu capul în piept, – încununat de un perişor albicios ca de copil. Serioja povestea ceva despre cnejii de altădată din aceste ţinuturi, despre tătari. Copiii ascultau. Pantiuşa îşi preumbla privirea turbată, intransigentă.

— Nu vrei două după ceafă? Ei? Scrâşnea din dinţi. Să vezi istorie atunci.

Până la staţia de autobuz era mult de mers; au mers pe întuneric. Olga Vasilievna tremura, sau de spaimă, sau de frig. După ziua aurită se lăsase o seara friguroasă de toamnă. Îl zorea pe Serioja, dar el abia îşi mişca picioarele, moleşit de votcă, mergea în tihnă şi

pălăvrăgea, bucurându-se de reuşita cu bătrânelul. Ei toate astea i se păreau nişte aiureli. Cine are nevoie de ele? Lătrau câinii, unii dintre ei, deosebit de răi, ieşeau în drum şi alergau în urma lor, el îi amenința, arunca cu pietre, ei se întărâtau şi mai tare.

— Încetează! îl ruga ea.

Dar se părea că această luptă, cu câinii îi face plăcere. În fiecare clipă puteau să apară din curţile întunecoase nişte flăcăi cu beţe, cu furci. Of, cât era de supărată pe el! Totul era o prostească absurdă de băietan: călătoria, statul până noaptea târziu, discuţiile cu bătrânul care nu mai era întreg la minte.

— Mrrr! Mrrr! întărâta el câinii şi hohotea la auzul lătratului.

„Doamne, Dumnezeule, se gândea ea, uite-te, la el, aproape bătrân, aproape doctor, aproape savant... Nu, nu va reuşi să facă nimic”. Această concluzie, amestecată cu spaimă, a străpuns-o în seara aceea pe stradă, în bezna unde el se lupta cu câinii. Îi înconjurase o haită întreagă de dulăi cât uşa până la căţeluşi care scânceau sărind în jurul lor ca nişte purici. Deodată: salvarea, huruitul unui motor. Împrăştiind câinii şi orbindu-i cu farurile, s-a apropiat de ei pe la spate şi a oprit o motocicletă.

— Suie! Istorio! scuipă Pantiuşa. Casca lui albă de motociclist şi mănuşile albe cu manşete ca ale unui miliţian, se zăreau lucind în beznă. ’Aide până la tren, vă duc până la Voronovskaia! Şapte kilometri, acuşi ajungem!

Olga Vasilievna se codea – tipul era slab la minte şi beat pe deasupra – dar Serioja, gata, o şi împingea cu sila în ataş. El s-a suit în spate pe şa, l-a cuprins pe duşmanul de adineauri ca pe cel mai bun prieten (desigur bărbaţii te uluiesc în acest sens – cât de uşor îi apropie şi-i uneşte beţia şi cât de repede se iartă după o jignire) a fluierat ca tâlharii, cum nu mai fluierase de multă vreme şi au pornit-o în goana mare. Călătoria nu a fost prea lungă, vreun sfert de oră doar, dar de neuitat. Olga Vasilievna

era de părere că nu vor scăpa cu viaţă din această aventură. Sălta, se apleca, se agăţa, dinţii îi clănţăneau, voia să ţipe dar nu-şi putea descleşta fălcile şi să ia destul aer în gură, şi cea mai groaznică dintre toate era spaima pentru Serioja, care tot încerca să se salte de pe locul său şi, ridicându-şi mâna în sus, striga cu un glas tunător, de paradă: „Glorioşilor muncitori din Gorodeţ – ura-a-a!” sau „Colhoznicilor eroici din satul Baranovka – ura-a-a!” Lui Pantiuşa, după cum se vede, îi plăceau lozincile astea, striga şi el „ura”, iar drumul era încâlcit, izbe fantomatice zburau în întâmpinarea lor, străfulgerau stâlpii luminaţi pentru o clipă, ca nişte umbre călătoare. „Trecătorilor singuratici – ura-a-a!” urla Serioja şi-şi flutura mâna cu şapca, smucindu-se de pe şa.

Olga Vasilievna era uşor înspăimântată, dar râdea în sinea ei, îi curgeau lacrimi de atâta râs, sau, poate, din cauza prea multelor sentimente care îi umpleau sufletul atunci. Era şi supărată pe el, dar îl şi iubea. Puţină vreme îi mai era sortit acestui veşnic băieţandru ce striga să mai rămână pe pământ. Pe neaşteptat, Klimuk i-a cerut lui Serioja să confirme că Kislovski i-ar fi pretins documentele pentru teza lui, şi în schimb i-ar fi promis că-l va ajuta la susţinere. Probabil aşa şi fusese, numai că Serioja ştia acest lucru doar de la Klimuk însuşi, el fusese mijlocitorul, iar acum, nu se ştie de ce, roata se întorsese cu o sută optzeci de grade şi voia să-l prindă-n plasă pe Kislovski. Serioja nu ştia să ţească intrigi, lucrul îi repugna şi-l înfuria, şi din răutate făcea acţiunile cele mai absurde. Doamne! Dacă s-ar fi aliat atunci cu Klimuk! Acela îl rugase atât de mult! Totul ar fi putut lua o altă întorsătură. Ar fi rămas în viaţă. Ar fi trăit bine mersi, ar fi muncit, glumit, s-ar fi plimbat cu schiurile până la adânci bătrâneţi şi ar fi făcut încetul cu încetul carieră. Dar cine poate şti de ce mor oamenii. Pe neaşteptate se usucă ceva, *izvorul vieţii,* cum spunea Tolstoi. *Izvorul vieţii* lui mai dura, el mai avea probleme, mai voia să obţină ceva.

Mai putea face cunoştinţă cu oameni noi şi să aibă,

cum i se părea lui, noi prieteni. Deodată a apărut Daria Mamedovna. Olgăi îi venea greu să-şi amintească de ea. Dar nu putea nici să scape de amintirea ei. Această femeie a speriat-o pentru prima dată cu adevărat pe Olga Vasilievna pentru că pe neaşteptate a simţit limpede că Serioja o ia razna. Cu ea. A şi luat-o razna mai târziu şi ea s-a dovedit a fi vinovată. A fost acel punct îndepărtat din care s-a desfăşurat apoi tot ghemul nenorocirii nemăsurate, aşa cum viscolul din „Fiica căpitanului" s-a dezlănţuit dintr-un norişor abia zărit. De-a lungul vieţii îndelungate oamenii ce ne înconjoară se adună în nişte grupuri de prieteni: pe neaşteptate acestea se cristalizează şi tot aşa pe neaşteptate dispar, se supun unor legi neclare. Cândva au existat prieteni din tinereţe ca Vlad; grupurile din timpul studenţiei au dispărut fără urmă; apoi Suşcevskaia, pictorii, bătrânii, chefuleţele, Valerka Vasin cu Zika – s-au dus şi ei pe apa sâmbetei; apoi oamenii de la muzeu, unii, alţii, Ilia Vladimirovici – de parcă n-au existat niciodată! Apoi cei de la institut, cei de la Vasilkovo – acum şi aceştia s-au prăbuşit în lumea de apoi… Iar apoi a apărut Daria Mamedovna…

De cum a văzut pentru prima oară obrajii măslinii, uşor verzui, albul ochilor cu reflexe albăstrii, părul ca pana corbului, lins, fără cea mai mică ondulaţie, fără o buclă, ca şi cum capul mic de şarpe ar fi ieşit de sub un şuvoi de apă, Olga Vasilievna a intuit cu sufletul: vine o nenorocire! Avea puţin peste patruzeci, dar o siluetă de fetişcană de douăzeci de ani. Nu silueta o înspăimântase, nu faţa măslinie, nu picioarele frumoase, ci faima ei întreţinută şi exacerbată de adulatori şi amici, şarlatani de diferite feluri: faima că era neobişnuit de deşteaptă. O prostie! O invenţie! Olga Vasilievna a întâlnit-o de câteva ori în vizite, la teatru, la familia Lujski, şi chiar o dată în propria-i casă, a stat de vorbă cu ea pe diferite teme, începând cu preaiubita ei parapsihologie şi terminând cu poezia contemporană şi a înţeles repede: regina e goală. Era o cultură superficială, cunoştinţe prinse în zbor,

aproximative, dar, desigur, cu toate acestea, avea o siguranţă infernală şi un fel de a se exprima ferm şi categoric de parcă ar fi rostit o sentinţă, care nu poate fi pusă la îndoială. O creatură neplăcută. Dar erau proşti care se prindeau în nadă.

Ei, şi mare lucru, doctor în ştiinţe, „aproape doctor docent” – amuzant e că aşa o şi prezentau, probabil ea însăşi se prezenta cu acest titlu „aproape doctor docent” – ei, şi, filosof, psiholog, a citit o mulţime de cărţi, limba îi e ascuţită, dar asta nu e tot. Poţi să fii plină de informaţii, dar nu o să-ţi crească deşteptăciunea.

Se împlineau şase ani de la moartea lui Fedea. Luiza şi-a invitat prietenii – pe Lujski, Borea şi Verocika, pe Şciupakov cu Krasina lui, pe încă cineva de la institut şi pe Ghena Klimuk cu Mara. La data aceea Serioja şi Klimuk erau ca şi duşmani. Luiza era nervoasă din cauza asta, se sfătui cu Olga Vasilievna la telefon: ce să facă? Să nu-l cheme pe Klimuk era imposibil. El se schimbase, doar *după* moartea lui Fedea, iar cât trăia Fedea se purtase acceptabil, Luiza îl ştia de prieten bun şi vechi. Serioja spuse:

— Dracu să-l ia, să-l invite, n-am să mă leg de el.

Luiza îl iubea pe Serioja şi, firește, el era pentru ea cel mai drag oaspete – pentru că şi Fedea îl iubise – dar şi Klimuk fusese colegul lui Fedea şi tovarăşul lui în ultima călătorie, şi, în afară de aceasta, îi făcuse rost Luizei de un ajutor din partea institutului. Îi aranjase un împrumut nerestituibil – şi cum a aflat Olga Vasilievna mai târziu, suma nu fusese deloc mică, cam de două ori mai mare decât primise ea – apoi în fiecare vară îi trimitea pe copilaşii lui Fedea în tabăra de pionieri organizată de institut. În concluzie, nu putea să nu-l invite.

— Ştiu, mulţi nu-l iubesc, îl consideră un ticălos, dar cu mine a fost bun. Nu pot să fiu o măgăriţă, îi explica ea Olgăi Vasilievna. Mă felicită de fiecare dată de Anul Nou. Şi de ziua de naştere a lui Fedea dă telefon, mi-a adus chiar şi flori. Pe când Serioja uită…

Serioja uita. Au fost ani când uita s-o felicite şi pe Olga Vasilievna de ziua ei de naştere, ori mereu încurca ziua – în loc de patru iunie o felicita pe trei. Klimuk nu încurca nimic. Se vedea că avea un motiv pentru care căuta să fie bun cu Luiza. Se pare că Luiza spera că Klimuk va refuza să se aşeze la aceeaşi masă cu Serioja, să bea cu el votcă şi, invocând un motiv oarecare, nu va veni. Dar iată-l că a venit. Nevastă-sa avea chef să se dea mare în faţa fostelor prietene, să povestească despre noul ei apartament, despre faianţa bleu, despre tapetul imitând stejarul, despre minunile cockerului Pedi şi, desigur, despre impresiile din străinătate, se strânseseră multe de când nu se mai văzuseră. Şi nu se văzuseră, ce e drept, de mult. Frumoasa bulgăroaică, Krasina, soţia lui Şciupakov, se îngălbenise la faţă. Borea Lujski, medicul-psihiatru, cu care Olgăi Vasilievna îi plăcea atât de mult să stea de vorba, se transformase într-un om în vârstă uscat, mai purta şi nişte ochelari cu rame grele americane, care-l îmbătrâneau. Soţia lui Borea, Verocika, se plângea de ficat şi nu mânca nimic. Dar cel mai vizibil se schimbase Luiza, slăbise, se încovoiase, iar rochia de pe ea era atât de îngrozitor de vulgară şi de doi bani, încât Olga Vasilievna s-a înspăimântat: Luiza nu se mai sinchisea de cum arată! Îi era tare milă de ea. Bineînţeles, Luiza făcuse eforturi supraomeneşti pentru a-i invita pe oameni şi pentru a-i ospăta cum se cuvine, masa era bogată, dar după privirile avide ale copiilor, după felul cum trăgeau încetişor din farfurie ba o bucată de şuncă, ba o bucată de caşcaval, se vedea că nu mănâncă des aşa ceva. Erau două sticle de votcă, înainte le-ar fi dat gata într-o clipă şi ar fi dat fuga şi după supliment, iar acum, cu greu, într-o seară, au „biruit” o sticlă şi pe aia fără chef: unul avea tensiune, altul trebuia să scrie la noapte o comunicare. Klimuk şi Borea Lujski erau cu maşina. Serioja nu refuza desigur dar cel mai mult s-a străduit Mara. Ea era, se pare, singura căreia aceşti şase ani îi priiseră: devenise mai suculentă, se

făcuse mai bună, devenise o femeiuşcă grăsulie, feţişoara ei rotundă, de culoarea zmeurei datorită votcii, radia, exprimând plăcerea deplină de a trăi. Nu avea chef să stea de vorbă cu ea, cu atât mai puţin să-i audă lăudăroşenia.

Imediat ce Mara se apucă să vorbească despre cockerul Pedi care înţelege o sută patruzeci de cuvinte sau despre călătoria ei: „Închipuiţi-vă, ce grozăvie, mergeam prin Nisa pe bulevard. Olga Vasilievna într-adins o întrerupea cu voce tare, rugând-o să-i dea un platou sau să dea drumul la televizor sau altceva. Desigur, era o mitocănie, dar Olga Vasilievna nu se putea opri: era de nesuportat s-o asculte pe Mara atât de mulţumită de sine. Şi ea şi Klimuk parcă într-adins uitaseră cu desăvârşire că Serioja luptase mult timp să plece în Franţa şi că această călătorie îi fusese necesară, dar, nu se ştie de ce, n-a reuşit s-o facă, iar această codobatură, această nulitate care nu lucra nicăieri, apucase să se ducă şi la Nisa, şi la Paris, şi la Roma, şi dracu mai ştie pe unde. Bine, v-aţi descurcat, aţi fost abili, dar măcar nu fiţi lipsiţi de tact, nu vă mai lăudaţi pe la toate colţurile, mai ales de faţă cu Serioja.

Serioja, de altfel, părea că nici nu ascultă toată această pălăvrăgeală despre străinătate, cufundat în gândurile sale, dar Olga Vasilievna era furioasă pe Mara. De oamenii cărora, pe măsură ce au succese mai mari în viaţă li se îngroaşă tot mai mult obrazul îi fusese întotdeauna silă şi se străduia să se ţină cât mai departe de ei. Înainte era răbdătoare cu Mara, chiar binevoitoare. Îi părea o prostuţă plină de viaţă, departe de orice capricii şi intrigi, acestea rămânând apanajul soţului ei. Dar iată că totul răbufnise: cu ce poftă erau înfulecate roadele acestor capricii şi intrigi!

— Luiza mea dragă, ce bun e totul, aproba ea cu condescendenţă, luând o fructă din vas. De ce nu mai facem „o generală”? Haideţi să convocam „o generală”!

Copiii priveau cu tristeţe cum dispăreau perele

zemoase, ca pe o bandă rulantă, una după alta, în gura cu dinţi de cal a acestei doamne cu obraji zmeurii şi perucă albastra.

Klimuk era destul de posomorât sau poate, suprasaturat de sentimentul propriei sale importanţe: nu vorbea mult, cum îi era obiceiul, nu făcea glume, iar când Luiza a adus ghitara – ghitara vestită a lui Fedea, la care el ştia să cânte atât de bine – şi l-a rugat să cânte melodia cea mai dragă lui Fedea „Repede, repede, cât mai repede”, Klimuk spuse că nu-l mai amuză asemenea lucruri şi roagă să fie scuzat, dar i-a pierit vocea.

Era un om mult prea important ca să cânte, ca un student în tren, în acompaniament de ghitară, un cântecel ieftin. Ei, dacă ar fi fost ceva de tipul „Draga mea capitală, Moscova mea de aur”! Asta da! Aşa îşi bătuse joc de el Serioja după aceea, acasă, amintindu-şi de toate întâmplările din seara aceea care se terminase cu certuri şi scandal. A fost îngrozitor că nu au putut să se stăpânească şi au făcut scandal într-o zi ca aceasta. Şi Serioja nu a fost mai puţin vinovat decât Klimuk. La început totul s-a desfăşurat paşnic, doar că nu îşi vorbeau, şedeau la capetele opuse ale mesei. Relaţiile dintre ei nu erau încă foarte duşmănoase, aşa cum au devenit mai târziu, se dispreţuiau însă făţiş: Serioja îl dispreţuia pentru că era carierist, iar Klimuk pentru presupusa lui invidie. Socotea că Serioja nu-i poate ierta ascensiunea miraculoasă.

Totul s-ar fi terminat cu bine, mai ales că şi Klimuk şi Mara aveau intenţia să plece devreme, dar, pe neaşteptate, o cucoană de la institut – i-a uitat numele – trupeşă, cu fire cărunte în păru-i negru, a început apăsat şi foarte înflăcărat să-l laude pe Fedea, pentru dezinteresul lui şi *neştiinţa de a trăi.*

— Asemenea oameni acum nu mai există! exclama ea. Feodor Aleksandrovici a fost, în acest sens, un om unic. Nu s-a procopsit nici atâtica, nu voia nimic pentru el…

Glasul doamnei tremura de emoţie, desigur exagera,

Fedea fusese un om bun. Dar nici chiar un sfânt de pus în rama cum îl descria ea. Şi altcineva s-a apucat să vorbească pe aceeaşi temă, au început să-şi depene amintiri despre Fedea. Cât era de bun, cum îi plăcea să-i ajute pe toţi şi, totodată, cu oarecare înduioşare – pentru că tot venise vorba – cât era de lipsit de simţ practic, gospodăresc, trăsătură care într-adevăr îl deosebea de ceilalţi. Luiza, pe neaşteptate, a început să plângă şi să se lamenteze: nu fusese nicăieri mai departe de Crimeea, nu a avut un palton de iarnă ca lumea, n-a făcut schimb de locuinţă, tot voia să facă schimb prin biroul de schimburi de locuinţe, dar de ce nu prin serviciu, cum fac toţi? Acum nu mai are la ce spera.

— La el se gândea numai în ultimă instanţă, mereu la ceilalţi, numai la ceilalţi, şoptea Luiza, clătinându-şi capul încărunţit vizibil.

Nimeni nu dorise aceste lacrimi, aceste lamentări. Atmosfera calmă se curmase brusc, toţi începură să vorbească laolaltă, cuprinşi de un elan de dragoste pentru Fedea, un om atât de pur, care nu seamănă cu oamenii obişnuiţi – doamne, o mare exagerare, dar în clipa aceea părea că se rostise adevărul absolut! – şi, mişcaţi de durerea acestei femei, de imaginea sărăcăcioasă a apartamentului micuţ, plin de lucruri vechi şi, de bună seamă, incitaţi de povestirile Marei despre viaţa înfloritoare a familiei Klimuk... Dar cum o să arate apartamentul ei peste şase ani?

Rezultatul a fost că, tot lăudându-l pe Fedea, fără să vrea dădeau în Klimuk. Acesta s-a încordat ca un arc, i-a ridicat şi el osanale lui Fedea, dar în glasul lui se simţea enervarea. Totul se îndrepta vertiginos spre explozie. Bărbosul Şciupakov, prietenul lui Fedea din anii de şcoală, om venit din alt mediu, s-a interesat naiv:

— Dar ce, secretarul ştiinţific dispune de posibilităţi speciale?

Probabil nu era chiar atât de naiv, doar că a dat primul lovitura. Doamna cu fire cărunte în părul negru a replicat

imediat:

— Dar dumneavoastră cum credeţi?

— Nu ştiu. D-aia mă şi interesez.

— Are, şi nu puţine. Iată, Ghenadi Vitalievici, care stă în faţa dumneavoastră, vă poate, cred, confirma acest lucru.

Klimuk făcu sincer ochii mari, clătină din cap şi mărturisi că, deşi o doreşte cu orice preţ, nu poate înţelege despre ce posibilităţi e vorba:

— Ei, pe cuvânt, nu pot să-mi dau seama…

— Ei, cum aşa, Ghenadi Vitalievici? Aveţi doar totul în mână! se miră sincer doamna.

— Ce anume am în mână în mod special? Klimuk râdea. Uite că nu ştiam!

— Păi, totul, totul, absolut totul!

Doamna râdea şi ea, uşor linguşitor. Klimuk ridică din umeri. Totul putea să rămână o glumă, o pălăvrăgeală, dar deodată, Serioja, pe un ton cu totul diferit – apăsat şi oarecum obraznic –, a spus că teza de doctorat, foarte bună, a lui Fedea nu s-a publicat nicăieri, iar a ta, absolut mediocră, ce să vezi, a apărut deja în două ediţii, într-o culegere şi în volum separat.

Klimuk s-a făcut că nu aude. Nici măcar nu i-a aruncat o privire lui Serioja. Au mai urmat replicile cuiva, care nu se refereau la această problemă, după care Klimuk a rostit cu un oftat:

— Îmi pare tare rău pentru tine, Serioja… Cât de greu trebuie să-ţi fie: să urmăreşti tot timpul succesele altuia!

Cuvintele fuseseră rostite fără răutate, oarecum compătimitor. Serioja a explodat: ce succese, naiba să te ia? Îmi vine să fac ceva pe ele! Nu succese, ci rahat! Şi încă nişte cuvinte cu aceeaşi furie, cu ţipete, Luiza s-a făcut albă ca varul. Olga Vasilievna îi făcea semne lui Serioja să tacă. Era speriată pentru el. Mara s-a năpustit să-şi apere bărbatul şi striga ca la piaţă. Unii dintre cei prezenţi – inclusiv doamna cea trupeşă şi înflăcărată – s-au ridicat împotriva lui Serioja. Klimuk surâdea răzbunător. Doamna cea trupeşă exclama:

— Expresii neacademice! V-aţi permis expresii neacademice!

Klimuk şi Mara au plecat. Curând au plecat, şi ceilalţi invitaţi de la institut. Pe feţe lor, atunci când îşi luau rămas bun de la Serioja, se putea citi dezaprobarea. Iar doamna cea trupeşă, care, după cum s-a aflat mai târziu, avea un post important, era membră a unei comisii, şopti preocupată:

— Serghei Afanasievici, trebuie să vă necăjesc: e ceea ce se numeşte *casus belii!*

Serioja a surâs fără să-i pese:

— Ei, drace… Aşa să fie!

Era bine dispus.

Deveni guraliv, zgomotos, povesti cu mult haz – aşa cum ştia el – despre călătoria lui la Gorodeţ şi întâlnirea cu bătrânul Koşelkov. Luiza se linişti, toţi se îmbunară, Şciupakov şi Krasina erau, bineînţeles, de partea lui Serioja, lucrurile neplăcute şi ţipetele s-au domolit, s-a trecut la altă discuţie – nu puteau uita, dar se străduiau să uite – şi atunci a fost rostit pentru prima dată numele de Daria Mamedovna. Serioja spunea că în lista colaboratorilor secreţi ai poliţiei secrete ţariste existau trei persoane importante nedescoperite, ascunse sub porecle. Probabil de ele, sau de una dintre ele, erau legate arestările din 1916. Problema îl preocupa mereu. Olga Vasilievna chiar îşi bătea uşor joc de el:

— Da’ ce eşti tu, istoric sau detectiv particular?

Şi aşa cum înainte de asta, Krasina, o femeie bună şi drăguţă, dar destul de limitată, povestise despre o ţărancă dintr-un sat de munte din sudul Bulgariei, care are darul prezicerii şi alte talente parapsihologice – atât de uimitoare încât vin la ea oameni din străinătate, iar o cunoştinţă a Krasinei căpătase de la ea un răspuns care explica exact cum murise un prieten dispărut în chip straniu – cineva i-a dat lui Serioja un sfat: să se adreseze acestei ghicitoare şi s-o întrebe în legătură cu colaboratorii secreţi. Poate că se descifrează taina? În

hohotele de râs generale, cineva a propus: ce ar fi să chemăm la o şedinţă de spiritism pe colonelul Martînov şi să aflăm toate de la el? Atunci Borea Lujski a povestit despre Daria Mamedovna. Dar acum nu mai era glumă, femeia aceasta se ocupă în mod serios de parapsihologie şi, pe lângă toate, se interesează de ştiinţele oculte, de magii orientali, de mediumuri şi de alte lucruri asemănătoare. E cu studii superioare, ştie patru limbi, ţine conferinţe. Tatăl ei este din Caucaz, de aceea după tată este Mamedovna, a fost medic homeopat, a murit în timpul războiului, iar mama îi e de origine nobilă.

Atât de tare l-a incitat, încât toţi au început să-i ceară să le facă cunoştinţă cu ea, s-o invite la vreunul din prietenii comuni. Cel mai tare se înfierbântase Serioja. Cred şi eu, o personalitate exotică: era şi de viţă nobilă, şi orientală, şi medium, şi profesoară! Borea a promis să facă neapărat acest lucru. Soţia lui, Verocika, a domolit entuziasmul general, spunând că Borea însuşi o cunoaşte pe Daria Mamedovna foarte puţin, s-au întâlnit la familia Kostin, nişte fizicieni tineri şi foarte talentaţi, şi n-ar crede că o asemenea cunoştinţă făcută în treacăt îi va permite s-o invite pe această femeie acasă.

Faptul că Verocika a numit-o pe Daria Mamedovna cu răceală *această femeie,* a făcut-o pe Olga Vasilievna să-şi ciulească şi mai tare urechile. Înseamnă că şi Verocika adulmecă un pericol. Iar Verocika nu e genul să se păzească de ceva fără motiv, e raţională, deşteaptă. Olga Vasilievna a întrebat-o:

— Vera, tu o cunoşti pe Daria Mamedovna?

— Am văzut-o o singură dată. Atunci, la familia Kostin.

— Ei, şi cum e? O Cosânzeană orientală?

— Nu, nu cred… răspunse, după o mică pauză, Verocika. Cum se spune, depinde de gustul fiecăruia, cui îi place. Dar lui Borea al nostru îi place. După părerea mea, l-a cucerit definitiv.

— Borea, imediat să-mi faci cunoştinţă! se prostea Serioja. Ce fel de prieten îmi eşti? Cum de nu te mustră

cugetul?

— Nu te mai agita, n-ai tu trecere acolo.

— N-am eu trecere? Dar tu ai?

— Eu sunt sub semnul întrebării. Dar există totuşi o şansă. Pentru că mă ocup de psihiatrie, e un domeniu care îi e apropiat. Dar tu, dragul meu, cu istoria revoluţiei din februarie n-ai cum să fii necesar…

Aşa se prosteau şi pălăvrăgeau, iar Olga Vasilievna simţea cum i se strânge inima ca de un presentiment sumbru. Au început să iasă la iveală amănunte: are patruzeci şi ceva, dar arată minunat, e foarte sportivă, înoată în piscină. A fost măritată, soţul i-a murit. Anul trecut i s-a publicat în revista „Ştiinţa şi viaţa” un articol de parapsihologie, ceva de genul „Misterele din jurul nostru”, revista e imposibil de găsit, la biblioteci se înscria lumea la rând pe listă ca s-o capete. Borea o ameninţa pe Olga Vasilievna cu degetul:

— Olenka, tipul ăsta s-a ambalat serios. Ai grijă de el…

Toţi râdeau. Olga Vasilievna se străduia din răsputeri să zâmbească şi să răspundă pe acelaşi ton glumeţ. Au trecut vreo trei luni. N-a mai auzit nimic de Daria Mamedovna. Apoi a aflat că Serioja a făcut cunoştinţă cu ea, i-a spus-o în treacăt, fără să dea importanţă, ca şi cum ar fi fost vorba despre un fapt absolut nesemnificativ. Poate că aşa îl şi considera sau, poate, se prefăcea. Povestind despre expoziţia pictorului animalier Presnin, s-a scăpat:

— Apropo, am făcut cunoştinţă acolo cu Nigmatova aia.

— Cu care Nigmatova?

— Cu aia, cu Daria Mamedovna, despre care, ţii minte, povestea Borea când am fost la Luiza…

Cum să nu ţină minte! A rămas stupefiată. Jenea Presnin îl cunoscuse pe soţul ăleia, pictor şi el. Dar ce, totul a fost pus la cale dinainte? Nici vorbă, o cunoştinţă făcută întâmplător. Nu seamănă cu o femeie fatală. Uscăţivă, aduce a ţigancă. Spunea că acum este criticată peste tot, i se aduc tot felul de acuzaţii. După vernisaj,

Jenea a dat un minicocteil pentru prieteni, au fost şi cunoştinţe de-ale lor din casa de pe Suşcevskaia. Cineva i-a spus că Gheorghi Maksimovici e bolnav…

Cuvintele despre tatăl ei vitreg, Olga Vasilievna le-a considerat ca pe o perdea de fum şi n-a reacţionat deloc la ele. Ea ştia de la mama ei – vorbeau aproape în fiecare zi la telefon – că lui Gheorghi Maksimovici îi ieşiseră prost analizele, că slăbea, că se plângea că are dureri şi că, probabil, se va interna. Toate acestea îi erau cunoscute, şi Olgăi Vasilievna îi părea tare rău de Gheorghi Maksimovici şi era foarte preocupată pentru mama ei. Dar acum o uimise altceva: un minicocteil unde Serioja făcuse cunoştinţă şi stătuse de vorbă cu această fiinţă. Olga Vasilievna încă nu o cunoştea, nu o văzuse nici măcar o dată, dar când i se pomenea numele, simţea un fel de tulburare astmatică ciudată, ca un nod în gât. Despre ce era vorba? Şi în această stare de enervare, uşor sufocându-se, s-a apucat să-i reproşeze că se foloseşte de orele libere pe care le are şi de faptul că ea este ocupată la serviciu, de la începutul până la sfârşitul programului, şi se preumblă singur, pe la prieteni, pe la expoziţii, face noi cunoştinţe. Ca un burlac…

Cuvinte vulgare, gânduri vulgare… Ceea ce spusese era ruşinos… Dar era ca o boală, ca o alergie, o incompatibilitate. Se sufoca şi nu se putea stăpâni.

Spre iarnă, a venit tuşa Paşa de la Vasilkovo, cu lacrimi în ochi: Nikolai a fost arestat, va fi judecat, îl aşteaptă o pedeapsă aspră. Cei din Semkovo şi cei din Vasilkovo s-au încăierat la club, iar Kolka, ca brigadier de miliţie a vrut să-i despartă şi l-a căsăpit pe unul din Semkovo. Ala a fost la un pas de moarte, acum e la spital. A scăpat, mulţumită medicilor. Pe băiatul ăla din Semkovo nu-l ştia deloc, nici nu auzise de el, şi iacă-tă ce tărăşenie, ce întâmplare nenorocită. Cu ce l-a căsăpit? Păi, cu toporul. A vrut, bineînţeles, să-i despartă ca brigadier de miliţie; iar ei, nişte berbeci beţi, s-au năpustit asupra lui, iar el a lovit. Aleksandra Prokofievna a remarcat că toporul este o

armă ciudată pentru un brigadier de miliţie.

— Ce, aţi uitat? a spus Serioja. Casa lor e cu toporişcă, ţineţi minte?

Tuşa Paşa plângea şi cerea ajutor. Să-i găsească un avocat, o să plătească oricât, de bani face ea rost, vinde vaca, vinde motocicleta. Aleksandra Prokofievna începu să se agite, deşi situaţia i se părea deznădăjduită. S-a dus la Vasilkovo şi la centrul raional Reabţevo, unde Kolka era ţinut la arest, a discutat cu anchetatorul, cu şeful miliţiei. Şi chiar după primul drum făcut (era toamnă târziu, la sfârşitul lui noiembrie, timpul era infect un ger neobişnuit şi lapoviţă, toţi duceau muncă de lămurire cu ea să nu se ducă, Serioja ţipa: „Îţi interzic! Nici să nu te gândeşti! Eşti o babă şi trebuie să te porţi ca o babă!” – asemenea mitocănii nu-şi permitea prea des, dar era speriat; ea însă îi răspunse: „Niciodată n-am să mă port ca o babă, şi dacă am promis, înseamnă că trebuie să mă duc, femeia mă aşteaptă”, el a mai ţipat puţin a ameninţat şi a plecat la institut convins că maică-sa nu s-a scrântit de tot şi va rămâne acasă, Olga Vasilievna a plecat la serviciu, Irinka la şcoală, iar bătrâna şi-a luat umbrela, şi-a pus echipamentul de turistă de pe vremea comisarului poporului Krîlenko, cizme de cauciuc şi a plecat la gară), seara, când s-a întors, obosită şi îngheţată, semănând cu o sperietoare de ciori cam jalnică şi totuşi îngrozitoare, a povestit că treaba nu stă deloc aşa cum a prezentat-o tuşa Paşa. Pe de o parte, mai prost, pe de alta mai bine. Serioja era supărat pe maică-sa, nu a vrut s-o asculte şi-ntr-adins s-a sculat de la masă, iar cum Olga Vasilievna niciodată n-a fost pentru bătrâna cea mai bună interlocutoare, soacra s-a apucat să povestească toate Irinkăi. Vocea îi era oricât ar părea de ciudat, plină de vioiciune.

Iată ce aflase. Kolka fusese, desigur, la fel de beat ca şi toţi ceilalţi, iar bătaia nu s-a iscat din nimic. Era amestecată o oarecare Raisa. Cei din Semkovo se legaseră de ea, voiau să se răzbune pentru că îl părăsise

pe unul din satul lor pentru Kolka. Acest Kolka, molcom, bolnăvicios şi şters, umbla cu o mulţime de fete şi era considerat nu se ştie din ce pricină un mire de invidiat. Se părea că Raisa aştepta de la el şi un copil, dar tuşa Paşa era de părere că ea minte şi Kolka nu avea nici cea mai mică intenţie s-o ia de nevastă.

— L-am convins că trebuie să ocupe o poziţie cu totul opusă, înţelegi? explica Aleksandra Prokofievna Irinkăi. Numai asta e speranţa noastră. Într-un acces de gelozie şi apărând cinstea mamei viitorului său copil…

Vorbea cu Irinka ca un om mare. Iar puştoaica nu avea decât paisprezece ani. Olgăi Vasilievna nu-i plăcea acest lucru, dar nu putea face observaţii, căci s-ar fi iscat supărare, cuvinte tari. A suportat toată plictiseala cu problemele lui Kolka, discuţiile soacrei, agitaţia ei, telefoanele, telegramele – căci bătrâna se băgase în mod serios în afacere şi găsise într-adevăr un avocat, un bătrânel vioi pe numele de Lupovzorov –, mirându-se tot mai mult: de unde această pornire, această înflăcărare pentru a apăra cauza unor oameni străini? Cine erau pentru ea, chiar şi pentru ei toţi, tuşa Paşa şi Kolka? Nişte gazde întâmplătoare, proprietarii care-i jecmăneau fără milă vara. De vorbit nu aveai ce vorbi cu ei. Şi Aleksandra Prokofievna vorbea arareori cu ei, doar uneori le dădea poveţe. Desigur, de Kolka ţi-era milă…

Toate aceste evenimente au coincis cu boala gravă a lui Gheorghi Maksimovici, cu supărările mamei. Şi cu umbra Dariei Mamedovna planând deasupra capului. Olga Vasilievna era nervoasă. O enervau nevolnicia mamei, egoismul fiicei, viaţa nedesluşită a soţului – ce face el în zilele când ea e la serviciu? – şi acum amestecul în treburile altora al soacrei cârcotaşe. În loc s-o ajute în gospodărie, să ţină casa în curăţenie… Să se ducă la şedinţele cu părinţii la şcoală, cum fac toţi bunicii şi toate bunicile atunci când părinţii sunt ocupaţi… De la Serioja nicio nădejde… Olga Vasilievna simţea cum cade din picioare de oboseală… Să plătească măcar chitanţele la

casierie ziua, când nu e lume multă, oare şi asta îi e greu? Totul îi e greu. Cu mult mai greu decât să se ducă pe o vreme infectă la ţară cu trenul, să umble pe drumurile pline de noroaie, să stea ore în şir pe la tribunale pentru oameni aproape necunoscuţi, pentru oameni care oricum nu-i erau apropiaţi. O făcea mai ales demonstrativ. Cum făcea totul această femeie.

Şi, într-o zi, foarte enervată de toate – nu enervată de fapt, ci copleşită de o oboseală totală, ca atunci când capul încetează să mai gândească şi cazi pradă tuturor enervărilor ascunse în străfunduri – i-a spus că pe ea o interesează Kolka mult mai puţin decât boala lui Gheorghi Maksimovici. Şi s-o mai lase în pace Aleksandra Prokofievna cu iubirea ei demonstrativă de oameni. Era nedreaptă. Aleksandra Prokofievna o sâcâia cel mai puţin, dar Olga Vasilievna auzea mereu consultaţii juridice date la telefon, informaţiile cele mai amănunţite la cină, şi, pe deasupra, pe Serioja povestind cele auzite de la mama lui. În afară de asta, tocmai se întorsese de pe strada Suşcevskaia, unde mama ei se zbătea fără puteri şi se chinuia în durere privind cum îi moare un om foarte apropiat. Gheorghi Maksimovici era de o jumătate de lună în spital. Se simţea tot mai rău. Fusese operat cu trei zile în urmă de profesorul Rodin, un specialist renumit; spitalul era bun, l-au internat acolo cu mare greutate, cu ajutorul lui Vlad, făcuseră tot ce le stătea în putere şi totuşi mama se frământa: i se părea că ar fi trebuit să-i dea profesorului Rodin două sute de ruble înainte de operaţie. Cineva îi sugerase nerozia asta. Ea nu-i dăduse nimic. Pentru că i se spusese prea târziu. Şi acum o rodea gândul că poate din cauza aceasta operaţia nu-l va putea salva. Profesorul Rodin fusese cu ea cam aspru, îi vorbise sec, spunându-i: „Din păcate nu vă pot da speranţe, dar nici nu vă pot spune că s-a sfârşit”.

Mama s-a simţit lovită în moalele capului de această frază.

— După părerea mea e o bătaie de joc să vorbeşti

astfel cu rudele! se indigna ea printre lacrimi. Cine i-a dat dreptul?... Vorbea cu mine ca un funcţionar...

Şi pe loc se autoînvinuia că fusese slabă, că nu-i venise să-i propună bani profesorului Rodin. E adevărat că i se spusese târziu, dar şi ea se gândise mai înainte la acest lucru, doar că nu se putuse hotărî. Acum, după operaţie, trebuiau să facă rost de un medicament elveţian foarte rar, eritrin. Trebuiau să dea telefoane pe la diferiţi oameni. Mama era sleită de puteri, stătea în pat cu tahicardie, iar Olga Vasilievna şi-a petrecut două ore la telefon. Unii îi promiteau să afle câte ceva, să întrebe, dar majoritatea spuneau că şi ei caută tot felul de medicamente rare şi nu pot face rost de ele. Olga Vasilievna s-a întors de pe Suşcevskaia pe la nouă seara, a băut nişte ceai şi a avut intenţia să-i telefoneze mamei pentru că nu plecase de la ea cu inima liniştită. Doar ca s-o întrebe cum se simte, dacă i s-a mai potolit tahicardia. Dar nu reuşea să prindă telefonul liber.

Alekandra Prokofievna vorbea cu avocatul Lupovzorov. Conversaţia a durat fix patruzeci de minute. În sfârşit Olga Vasilievna s-a dus drept la bătrână şi i-a şoptit că are nevoie să dea un telefon urgent. Soacra a dat nemulţumită din cap şi a mai vorbit câteva clipe, iar apoi a lăsat receptorul în furcă.

— Aleksandr Ivanovici mi-a povestit despre proces. Pentru mine e un lucru foarte important! a rostit aspru.

Olga Vasilievna i-a răspuns la fel de aspru:

— Iar eu trebuie să-i telefonez mamei. Nu se simte bine.

Nu, soacra nu a întrebat-o: ce e cu Galina Evghenievna? nu are nevoie de ajutor? de vreun medicament? Câte ceva mai putea face şi ea rost de la o policlinică de pe Kirovskaia. De eritrin, puţin probabil. Dar cel puţin putea să întrebe. Soacra nu era pornită împotriva mamei Olgăi, niciodată nu se certa, cu ea, chiar dacă existaseră nişte conflicte neînsemnate, dar asta demult, când mama se ocupa de Irinka, iar Aleksandra

Prokofievna îi tot dădea sfaturi. În zilele acelea, din cauza exaltării comune şi a dragostei pentru copil, izbucneau uneori fulgere. Dar de multă vreme toate fuseseră uitate. Şi acum se instaurase o indiferenţă paşnică. Oricum însă, un străin care avea nevoie de ajutor tovărăşesc îi era mai apropiat soacrei decât mama nurorii sale.

După înfruntarea de o clipă de la telefon, care nu s-a finalizat în niciun fel, Olga Vasilievna, intrând din coridor în cameră, spuse ceva, aşa, într-o doară, despre „dragostea demonstrativă de oameni”. Serioja sări imediat ca o sentinelă încordată, gata să tragă:

— Flăcăul a căpătat trei ani în loc de şapte!... Şi asta ţi se pare demonstraţie? Nu, draga mea, este un lucru adevărat... pe care tu nu-l poţi înţelege...

I-a răspuns ceva. Pentru că prea sărise în sus. Prea îi luase apărarea mamei. Ei, poate nu avusese dreptate, mai mult ca sigur că nu avusese dreptate, soacra venea în ajutor oamenilor uneori din toată inima – nu putea face altfel. Era un obicei, aşa fusese educată, nu era un merit al ei –, dar trebuiau să o înţeleagă şi pe Olga, în ce stare se întorsese de pe Suşcevskaia. Iar el n-a găsit de cuviinţă decât să se supere. L-a văzut că intră în cameră în palton, cu căciulă, cu acea expresie de încremenire sumbră şi cu fălcile strânse care îi erau caracteristice în clipele de maximă supărare, şi s-a învârtit prin cameră căutând ceva.

— Unde te duci?

— La Feodorov.

A găsit ce căuta – servieta – şi a aruncat în ea nişte hârtii.

Feodorov era prietenul lui. De pe vremea când lucra la muzeu, un om de nimic, o nulitate, unul din flecarii aceia de care el se lipea în mod ciudat şi care-l trăgeau înapoi. Din fericire, acum se întâlneau mai rar, pentru că Feodorov se mutase undeva foarte departe, dincolo de Kuzminki. L-a întrebat: ce treabă urgentă e? Nu e nimic urgent, pur şi simplu i-a promis să treacă pe la el. După o

clipă de tăcere a adăugat: vine şi Daria Mamedovna. Feodorov s-a dovedit a o cunoaşte foarte bine. Ea va veni târziu, după conferinţă. Pentru Olga Vasilievna această veste a fost ca un fulger intrat în camera vecină, umplând-o de lumină, urmat de o bubuitură.

Cu glasul pierit – i s-a părut că totul s-a terminat, că ei pleacă pentru totdeauna – l-a întrebat cum are de gând să se întoarcă. Era zece trecute. I-a răspuns că va rămâne peste noapte acolo. Vorbea liniştit, pe un ton puţin cicălitor, de parcă l-ar fi zgândărit cu întrebări inutile, iar ea nu avea puteri să se indigneze şi să urle: dar ce dracu de porcărie mai e şi asta? De ce pleci de acasă să înnoptezi dracu ştie pe unde?

Se comporta ca un om care face ceva absolut normal: bineînţeles, să pleci la zece şi jumătate la Kuzminki sau mai departe înseamnă să rămâi să dormi acolo. Ce e ciudat să-ţi petreci o dată o noapte la un prieten? Dar nu e nimic ciudat, Dumnezeule! În *viaţa lor* însă nu existaseră asemenea obiceiuri. Nu mai existaseră până atunci şi iată că el, folosindu-se de cearta lor, liniştit şi oarecum obraznic, introducea această noutate. Olga Vasilievna tăcea, uluită mai ales de noutatea cu Daria Mamedovna

Serghei i-a spus: „La revedere!” şi a plecat.

Li se mai întâmplase să se certe uneori groaznic, el să plece, să fugă de acasă sau ea să fugă la maică-sa, dar ca să plece aşa, tăcut, fără zgomot, să-şi ia servieta şi să spună „la revedere!”… asta nu! Era despărţirea unor oameni străini: pentru o oră sau pentru toată viaţa, tot una era.

La funeraliile lui Gheorghi Maksimovici a plâns nestăpânit, gata să leşine – era o primăvară rece, urlau ciorile deasupra crematoriului – o ţineau ca să nu cadă, voia să cadă, nu mai avea sens să trăiască; în ajun el îi spusese „poate” şi plecase iar până noaptea târziu. Îi ceruse *să înceteze să-l mai chinuie.* Nu putea să rostească cea mai simplă frază, să-i facă o observaţie

măruntă, că el se ridica imediat şi pleca. L-a întrebat doar:

— Poate ai o aventură cu Daria aia?

Ba pleca la Feodorov, ba în altă parte. Spunea că parapsihologia îl interesează foarte serios. Şi, într-adevăr, citea cărţi vechi, nişte prostii de genul „Glasul tăcerii” de Blavatskaia, revista „Rebus” şi „Buletinul vieţii de dincolo de mormânt” – cine i le dădea? – şi reviste noi englezeşti şi americane, şedea cu dicţionarul în mână, lua notiţe, glumind pe propria-i socoteală, dar ei nu-i ardea de glume. Ca biolog ştia foarte bine cât valorează toate aceste aiureli. Pe el îl îmbrobodise o femeie. Voia să pună stăpânire pe el.

— De ce ai nevoie de toate astea?

— Pentru nimic. Vreau să înţeleg cu ce s-au ocupat oamenii timp de milenii. În afară de aceasta, colonelul meu, Martînov, a fost spiritist şi membru al unui cerc secret, în legătură cu aceasta a avut chiar neplăceri în nouă sute şaisprezece…

Când, parcă în glumă, povesti că fusese la Feodorov la o şedinţă de spiritism şi chemaseră spiritul lui Pobedonoştev, iar acesta le-ar fi spus o frază neclară: „Nu astfel veţi învinge” – şi ei au discutat furibunzi două ore ce ar putea însemna aceste cuvinte, mama lui Serghei nu a mai rezistat şi a făcut în sfârşit scandal: A ţipat că tatăl lui ar fi murit de ruşine, dacă asemenea lucruri s-ar fi petrecut pe când trăia el. Fiul lui Afanasie Troiţki şi spiritismul! Fiul unui participant la revoluţie, al tovarăşului de luptă al lui Lunacearski! Dacă taică-său s-ar scula din mormânt… El a remarcat caustic:

— Aha, deci şi tu admiţi o asemenea posibilitate?

Bineînţeles era în multe privinţe un joc, nişte glume – încă nu se transformase într-un cretin patentat – şi contau şi insuccesele care-l chinuiau permanent. Şi mai era şi cel mai îngrozitor lucru, de care Aleksandra Prokofievna nu-şi dădea seama: Daria Mamedovna. La început, când se ducea la Feodorov la dracu’n praznic, o

chema şi pe Olga Vasilievna să meargă cu el, dar ea n-avea niciun chef să bată un drum atât de lung ca să asculte nişte prostii şi refuza, râdea, îşi bătea joc de el. Toate degeaba. A pierdut o seară întreagă citind revista „Spiritualistul” din 1906 şi broşuri rupte cu coperţi de hârtie ce zăceau pe masa lui: cât erau de jalnice în provincialismul lor! Uneori râdea, uneori se enerva, dar cel mai mult o uimea faptul că toate aceste aiureli – toate aceste mediumuri, spirite înalte, spirite joase, voci de pe lumea cealaltă – persistau până în zilele noastre. După ce citi cu vârf şi îndesat aceste revistuţe, ajunse la două concluzii care o speriară îngrozitor. Prima – cele mai entuziaste în toată această horă erau femeile. Simţeau o momeală ascunsă pentru ele. Celebra Blavatskaia, autoarele „Spiritualistului”, Bîkova, Speranskaia, Şcegolkova, o oarecare Kapkanşcikova, foarte activă. „De prea mult bine or fi înnebunit, sau ce naiba? Ia să fi umblat ele prin magazine, pe la cooperative, să fi stat la coadă la GUM pentru cizme…” Şi a doua concluzie, mai teribilă: lipsa de sens a tot ceea ce se referea la chemarea spiritelor şi la comunicările cu lumea de dincolo era atât de evidentă, încât dacă Serghei continua să se dedice tuturor acestor prostii, însemna că existau *alte motive.* Iată de ce, când i-a spus „poate” şi a plecat, a simţit că-i fuge inima în călcâie, pentru că se aştepta la un asemenea răspuns. Şi nimeni n-a plâns mai amarnic la sicriul lui Gheorghi Maksimovici lângă Mânăstirea Donskoi ca Olga Vasilievna.

Serioja o susţinea dintr-o parte, Vlad din cealaltă. Simţea calmul de piatră al lui Serioja. La un moment dat el i-a şoptit rece:

— Trebuie să te stăpâneşti!

Pe urmă, Vlad a luat-o cu grijă deoparte – era în clipa în care a început să cânte muzica – şi ducând-o spre zid, a scos din buzunar o sticluţă cu medicamente, un păhărel şi i-a dat să bea. Privindu-i faţa îmbătrânită şi ciupită de vărsat, i-a spus:

— Gheorghi Maksimovici te iubea, Vladik…

Vlad dădea din cap cu întristare, dar şi cu ascunsă îngâmfare. O maşină neagră, de la servici, îl aştepta în piaţeta de la intrarea în crematoriu. Olga Vasilievna se gândea: toate ar fi putut fi altfel, astăzi ea nu s-ar fi chinuit, dacă Vlad nu l-ar fi adus atunci pe Serioja. Ce repede trece viaţa! Serioja stătea cu spatele, fără să întoarcă capul, acum o susţinea de braţ pe mama Olgăi Vasilievna. Muzica îi distrusese pe toţi. Pe urmă s-au dus pe Suşcevskaia, vecinele, nişte femei cumsecade, organizaseră totul, iar o doamnă necunoscută, cu numele de Ghenrietta Osipovna, de la organizaţia de Moscova a Uniunii pictorilor, energică şi descurcăreaţă, exact aşa cum trebuie, dădea dispoziţiile. Îi spunea mamei „draga mea”. Pictorii s-au îmbătat rapid, discutau ţipând, despre Gheorghi Maksimovici vorbeau exagerând peste măsură, şi de aceea cuvintele lor sunau a ipocrizie, iar toate obiectele din atelier – tablourile, ramele, modelele de ghips, borcanele, pensulele – păreau orfane, străine, nimeni nu avea nevoie de ele. Unchiul Petea, devenit un bătrânel alb şi slab, tuşi toată seara ca o trompetă, strigând mereu: „Lăsaţi-o baltă!”

Mama se pierduse cu desăvârşire în toată această înghesuială şi agitaţie, avea aerul că nimerise aici din întâmplare. Olga Vasilievna se gândea cu îngrijorare la mama ei: cum va trăi de acum înainte? A rămas peste noapte la ea, iar Serioja cu Irinka şi Aleksandra Prokofievna s-au dus acasă.

Prima soţie a lui Gheorghi Maksimovici fusese la crematoriu şi apoi venise pe Suşcevskaia, dar nu la ei în atelier, deşi fusese invitată, ci făcuse – comediantă nenorociră – o altă pomenire a ei, la acelaşi etaj, în camera unei pictoriţe. Unii oaspeţi gustau ba din nişte bucate, ba din altele. Unchiul Petea deschidea din când în când larg uşa şi striga ameninţător în coridorul pustiu:

— Acuşi vin să fac ţăndări toate farfuriile! Ce pomenitori s-au mai găsit!

Din camera pictoriţei i se răspundea ceva, dar nu se auzea ce. Iar Olga Vasilievna şedea pe o canapea alături de Lihnevici, un bătrânel bărbos care nu mai pleca, îşi tot turna ba vişinată, ba ceai şi-i povestea, plângând, despre viaţa pe rue Moufetard cu un veac în urmă, când el şi Gheorghi Maksimovici, nişte tineri obraznici, şi-au pus în cap să lase cu gura căscată Parisul, şi mai era cu ei şi Marc Chagall, şi ...ce-a ieşit din asta, pomenirea de pe strada Suşcevskaia! O sfătuia ca cele două desene în creion, catedrala din Montmartre şi autoportretul cu faţa strâmbă, să le vândă, iar celelalte să le dăruiască cui o fi, cui le-o lua, pentru că cele mai bune lucrări ale sale Gheorghi Maksimovici le-a ars cu propriile mâini în anii treizeci. Ce prostie, o clipă de slăbiciune şi viaţa s-a rupt în două, ca acest ghips spart în două, n-o mai poţi nici aduna, nici lipi, au urmat fleacuri, şedinţe, comisii, comenzi („Să nu crezi, Olia, că-l invidiam, mi-era milă de el, bietul Georges”). Olga Vasilievna, care îşi vărsase deja toate lacrimile, iar inima i se frânsese cu gândul la mamă-sa, şedea buimăcită, nu putea înţelege ce-i aduce viitorul şi se gândea că Serioja ar fi trebuit să rămână cu ea şi Irinka ar fi plecat cu soacra. Aşa ar fi trebuit să fie. Dar el nu a vrut. „Ei, noi am plecat, a spus. Am s-o duc pe Irinka. E timpul să se culce.”,

Acum ducea o viaţă independentă, a lui. Munca nu-l mai interesa, teza stătea pe loc. În schimb, povestea despre răspunsurile amuzante şi prorocirile uimitoare auzite la „serile de spiritism”. Ea continua să nu dea crezare acestor prostii – cum poţi să consideri un lucru serios faptul că el a reuşit să se pună în legătură cu un oarecare frate Arnoulf, un călugăr franciscan care a trăit în secolul ai XVI-lea în Elveţia, cu care acum poartă discuţii în mod regulat. I se întărea tot mai mult convingerea că Daria îl prinsese în mrejele ei.

Prima dată a văzut-o întâmplător la teatru. Se duseseră la teatru „Sovremennik”, la o premieră. Se plimbau în pauză prin foaierul de la etajul întâi şi, deodată, a strâns-

o puternic de braţ – a fost mai târziu o dovadă de netăgăduit, prea o strânsese tare, ca un cleşte, un gest pur reflex – şi i-a şoptit:

— Acolo în colţ este Daria Mamedovna!

Înainte de a se uita în colţ, îl privi pe el. Se roşise tot. Daria Mamadovna era oacheşă, slabă, cu fire argintii în părul negru. Îl privi pe Serioja, când acesta se apropie de ea, fără să zâmbească şi, chiar, s-ar zice, fără prea multă prietenie. Alături de ea era un tânăr, prost ras, într-un pulover pe gât alb, destul de murdar. Serioja a salutat-o şi i-a prezentat-o pe Olga Vasilievna. Tânărul avea cu vreo douăzeci de ani mai puţin decât Daria Mamedovna. Nu li l-a prezentat. Nu s-a înfiripat niciun fel de conversaţie, deşi Serioja a mai rămas în faţa ei vreo două-trei secunde, jenante – Olga Vasilievna simţise atunci o ruşine chinuitoare – şi apoi au plecat.

— Îmi pare tare rău pentru tine, i-a spus Olga Vasilievna.

— De ce? Ce tâmpenie! Nu înţeleg ce tot îndrugi acolo! se răţoi el la ea şi, supărat, nu îi mai vorbi până la sfârşitul pauzei.

Spectacolul era vesel, dar ei nu râdeau. Olga a simţit o adiere – ca de vânt rece – prevestitoare de nenorociri.

A doua oară a fost în casa de pe chei cu cariatide, ce-i aminteau de camera de demult de pe Şabolovka. Acolo locuia un prieten de-al lui Feodorov, inginer de drumuri, spiritist şi colecţionar de cărţi despre magie şi ocultism. Le arătă o carte ciudată cu titlul „Tulburarea fermecată”. Serioja o chemase de câteva ori să vină să vadă cum se petrec toate astea, dar ea nu avea chef, nu avea chef deloc: simţea că nu o invită sincer, că minte când insistă.

— Hai să mergem, să ne ducem… O să ne distrăm.

Dar, de fapt, *nu voia ca ea să apară pe-acolo.* De aceea trebuie să-şi biruie repulsia. *Viaţa lor* se destrăma, era numai aşchii, particule de mozaic, totul părea ca un vis, căci visul e întotdeauna din fragmente, mozaical, în timp ce lucrurile reale sunt întregi, compacte. A venit cu

durere de cap. În coridor era un afiş: „Linişte, tu eşti lucrul cel mai bun din câte mi-a fost dat să aud”. Stăruia un miros dulceag, de fum de lumânare şi ceară caldă, ca-ntr-o biserică. Toţi vorbeau abia auzit, îşi aruncau cum nimereau paltoanele şi blănurile în coridor pe nişte cu fere.

Olga a observat că parchetul nu fusese spălat de multă vreme, era cenuşiu de murdărie.

O stăpânea o hotărâre tâmpă, cum se întâmplă numai în vis: să vorbească cu această femeie. Nu era acolo. A venit peste vreo două ore când totul se terminase. Oamenii care şedeau în jurul mesei aveau un aer încordat şi oarecum jenat. Nimeni nu glumea, nu zâmbea, se străduiau să nu se privească; priveau spre mijlocul mesei unde, pe o foaie de hârtie cu literele alfabetului desenate pe un cerc, se afla un pahar nu prea mare. Erau cinci femei şi patru bărbaţi. Serioja i-a spus că sunt tehnicieni sau ingineri, dar una dintre femei, cum s-a aflat mai târziu, era casieră la teatru. Tot aici era şi Feodorov, nefiresc de tăcut şi de sumbru. Toată treaba o dirija inginerul de drumuri, un om palid cu o bărbuţă roşcată aducând a căpitan de vas, care vorbea sacadat şi repede. Fiecare frază a lui răsuna ca un ordin, ceea ce era foarte neplăcut. De altfel şi omul acesta, îmbrăcat cam pretenţios, într-o haină roşie tricotată pe andrele mari, cu un şiret în loc de cravată, nu-i plăcu Olgăi Vasilievna. Avea degete lungi cu o nuanţă alburie în jurul unghiilor. Toată seara nu i-a aruncat nicio privire Olgăi Vasilievna, deşi ea simţea că o urmăreşte. Cineva propuse să se deschidă un geam, alţii se împotriviră, de aici izbucni cearta. Cele două femei care ceruseră să se deschidă fereastra se apucară să discute cu o neobişnuită înflăcărare, pline de furie, ameninţând chiar că vor părăsi adunarea dacă nu li se va face pe plac şi atunci adunarea îşi va pierde tot rostul. Era clar că nu se punea problema aerisirii, ci se avea în vedere ceva, mai important, global. Gazda, după o scurtă îndoială, găsi, plin de hotărâre,

soluţia: deschise uşa spre camera vecină, iar acolo deschise fereastra.

Serioja şedea vizavi de Olga Vasilievna. Avea o expresie de nepătruns pe faţă. La ce se gândea? Ea simţea strângându-i-se inima de nelinişte şi de milă pentru el: şi nici el şi nici ea nu se simţeau aici la îndemână. Acasă o aşteptau atâtea treburi, curăţenia, cumpărăturile, trebuia să ducă rufele la spălat şi spălătoria era deschisă până la nouă seara, dar în fiecare zi o împiedicase ceva, ba oboseala, ba alte preocupări. Trebuia să scrie darea de seamă, iar pe el îl aşteptau notiţele din caietele cele groase, cărţile, mapele, tot ceea ce rămăsese împietrit la jumătate de drum şi nu se mai urnea, şi în loc de asta… Omul în haină roşie comanda:

— Mâna stângă pe mâna dreaptă a vecinului… Piciorul pe picior… Faceţi un lanţ…

Păhărelul părea într-adevăr să prindă viaţă sub mâinile lor, la început se mişca nesigur, apoi se plimba convulsiv pe hârtie, trecând brusc de la o literă la alta, şi, din această aiureală fără sens, se năşteau fraze. Părintele Paisie spuse: „Nu te calici să faci bine, vei fi răsplătit, prostule, cu vârf şi îndesat.” Nelămurire trezi cuvântul „prostule”. De ce spui această expresie de dispreţ la adresa celui ce face un bine. O doamnă a explicat: spiritul părintelui Paisie ironizează, probabil, morala pământeană, unde cei ce fac bine în logica noastră cinică sunt consideraţi nişte proşti. Spiritul lui Torquemada vorbi îndelung şi încâlcit, dar frazele lui erau, nu se ştie de ce, stereotipe, de ziar, ceea ce decepţionă.

Apoi s-a făcut o experienţă de psihografie: una din femei s-a aşezat deoparte cu un creion şi o foaie de hârtie, ceilalţi stăteau ca mai înainte, în jurul mesei. S-au străduit să invoce spiritul lui Heren, acela se încăpăţâna, nu voia sa vină, făcea nazuri. Cineva propuse să fie lăsat în pace, dar ceilalţi nu erau de acord; atunci stăpânul casei şopti furios să se înceteze cu certurile şi să se continue treaba – lumina era stinsă, încordarea creştea şi,

în sfârşit, toţi, în mijlocul liniştei de mormânt, auziră scârţâitul creionului. Femeia care stătea deoparte *scria!* Nimeni nu se îndoia că creionul ei era impulsionat de mâna lui Herzen. Când au aprins lumina, s-au năpustit asupra hârtiei. Femeia şedea, sprijinită de speteaza scaunului, extenuată, cu faţa transpirată, foarte palidă – i s-au dat imediat picături de valeriană – iar pe hârtie au văzut nişte mâzgăleli uriaşe cât toată foaia.

Stăpânul casei, apucând hârtia, citi cu glasul pierit de emoţie:

— „Rifugiul… meu… râul…”

— Olga Vasilievna îl auzi pe Serioja chicotind. Îi cunoştea foarte bine chicoteala maliţioasă, nu putea să greşească, dar când îl privi, văzu aceeaşi expresie de nepătruns. Se auzi o voce:

— Dar mai departe? Ce e? Nu mai e nimic?

— Atât, numai aceste trei cuvinte, a răspuns repede stăpânul casei, tot aşa de tulburat.

Examinau hârtia, studiau mâzgălelile şi discutau fără sfârşit. Ce înseamnă „râul”? Şi de ce „rifugiu”? Au căzut de acord că „râul” este, probabil, simbolul timpului, râul timpului, iar spiritul lui Herzen, deci, speră în timp. Această comunicare li s-a părut importantă şi profundă, în ceea ce priveşte „rifugiul”, aici s-au aflat în impas. Oare putea spiritul lui Herzen să facă o greşeală ortografică atât de grosolană? O interogau cu patimă pe femeie: e convinsă că ştie cum se scrie cuvântul „refugiu”? Femeia – era tocmai casieriţa de la teatru, care se remarcase printr-o deosebită *senzitivitate,* adică sensibilitate, cea ce-i explica aptitudinile de medium – nervoasă şi indignată, respingea presupunerea că ea ar fi putut face o greşeală.

— Cum vă puteţi închipui că aş fi atât de agramată? spunea ea cât pe-aci să plângă.

În acest caz, remarcă Serioja, trebuie să recunoaştem că agramat este Herzen. De aci s-a iscat o nouă discuţie, toţi vorbeau în cor, dar gazda a clarificat problema:

greşelile de ortografie nu au importanţă, importantă este esenţa celor comunicate, nu forma. Când la banchetul lui Baltazar, a spus el, au apărut cuvintele mistice „mene, tekel, fares”, nimănui nu i-a trecut prin cap să se întrebe dacă e corectă ortografia. Toţi au fost cuprinşi de groază. De altfel, în cartea profetului Daniil se spune că aceste cuvinte au fost „mene, mene, tekel, uparsin”, o tautologie şi o schimbare a literelor obişnuite în psihografie… Olga Vasilievna simţi că-i creşte durerea de cap şi nemaiputând sta jos, se sculă. Se duse să se întindă pe divanul din camera vecină. Era întuneric şi frig. Cineva intră în urma ei şi închise geamul.

A avut o migrenă ca în timpurile cele mai rele, până la greaţă. Serioja i-a adus un pahar de ceai fierbinte şi un medicament. A învelit-o cu ceva. Ar fi vrut ca el să stea lângă ea, să rămână singuri în întuneric, îl luă de mână şi-l întrebă:

— Îţi dai seama că toate astea sunt nişte aiureli?

A spus că da. În durerea îngrozitoare care-i strângea tâmplele ca-ntr-un cleşte, pătrunse ca o înţepătură o altă durere: dacă înţelege, atunci de ce vine aici? Dar nu avu putere să-i pună această întrebare. Se simţea mult prea slăbită.

— E cea mai banală experienţă ideomotorică… Am învăţat-o în anul cinci la cursurile de psihologie… şopti Olga Vasilievna.

Peste vreo douăzeci de minute sau o jumătate de oră în odaie intră o femeie şi aprinse veioza.

— Cum vă simţiţi? întrebă femeia şi Olga Vasilievna o văzu pe Daria Mamedovna.

Cu un efort nemaipomenit, îşi impuse să se scoale şi să se aşeze. Serioja nu era în cameră. Simţea cum îi zvâcneşte capul ca şi mai înainte.

— Mai bine, spuse.

Privea uimită la femeia cu faţa oacheşă şi cu trăsături ascuţite. De ce a venit? Nu o dată se gândise: să-i vorbească între patru ochi, să-i arunce în faţă cuvinte

pline de venin, de ură, dar acum cuvintele pieriseră dintr-odată, de parcă vântul i-ar fi spulberat toată furia. Singurul lucru pe care-l mai simţea Olga Vasilievna era respiraţia greoaie ca de astmatic.

— Nu vreau ca Serioja să-şi piardă vremea cu toate aceste aiureli, a spus ea, sufocându-se uşor.

Femeia i-a întins un pahar.

— Beţi!

Olga Vasilievna se supuse ascultătoare.

Daria Mamedovna s-a aşezat alături de ea pe divan şi a început să vorbească liniştită: şi ea e împotrivă ca el să-şi piardă timpul cu aiureli. De fapt, nu sunt aiureli, e o distracţie, un joc. Un amuzament de sâmbătă pentru oameni obosiţi şi plini de griji. Unii joacă pocher, alţii madjong, alţii, cu disperare, joacă şah, alţii... Şi mai zise alte banalităţi... Era totuşi o obrăznicie: *şi ea* e *împotrivă!* Nimeni pe lume, în afară de Olga Vasilievna, nu avea dreptul să fie împotriva vreunui lucru care ţinea de viaţa lui Serioja. „E o proastă! se gândi Olga Vasilievna. Şi se spune că ar fi deşteaptă.” Acest fapt o linişti, îşi simţi capul mai uşor.

Daria Mamedovna mai zise:

— Sunt bucuroasă că ne-am cunoscut. Trebuia de multă vreme să stau de vorbă cu dumneavoastră...

„Asta de ce oare?” se gândi Olga Vasilievna fără niciun fel de spaimă. Cu voce tare rosti:

— În primul rând ne-am mai cunoscut. La teatru, vă amintiţi?

— Da? Am uitat.

— Vreţi să vorbim acum?

— Dacă nu vă simţiţi prea rău. Căci cine ştie când o să ne mai vedem? Daria Mamedovna scoase din poşetă ţigările, bricheta şi, fără să ceară voie – un amănunt foarte drăguţ şi caracteristic pentru ea –, îşi aprinse o ţigară. Serghei Afanasievici mi-a spus că vă ocupaţi de probleme legate de incompatibilitatea biologică...

A, asta era! Şi asta e tot? Problemele incompatibilităţii

erau legate de unele din cercetările ei. În plan secundar. Olga Vasilievna îi povesti câte ceva. Daria Mamedovna o întreba de Andrei Ivanovici, pe care-l cunoştea de la universitate. Pe urmă începu să vorbească despre munca ei, despre percepţia extrasenzorială, despre tot felul de probe, experimente şi scopuri, despre mii de experienţe, care s-au făcut colo şi colo, şi despre faptul că noi, din păcate, am rămas în urmă şi trebuie să recuperăm ce-am pierdut. Dumneavoastră, ca biolog care studiază problema relaţiilor şi a incompatibilităţii biologice, trebuie permanent să vă loviţi... Dar liliecii cu locatorul lor? Dar peştii? Trebuie să fiţi de acord că nu aveţi niciun fel de motive să negaţi relaţii deosebite, extrasenzoriale şi în structura... Nu avea chef să pornească o discuţie, totuşi, – cu voce slabă, sufocându-se, uşor, replică: în parapsihologie e prea multă înşelăciune. Nicăieri, în nicio ştiinţă, dacă parapsihologia poate fi considerată ştiinţă, nu au existat atâţia escroci. Dar dumneavoastră cum credeţi, de ce? Pentru că, dragă Olga Vasilievna, oamenii se găsesc într-o permanentă autoînşelare: socotind că totul ar fi deja cunoscut.

Olga Vasilievna a spus:

— Dacă e să vorbim de incompatibilitate... Tainele alergiei... Ştiţi că există oameni care reacţionează bolnăvicios la prezenţa unei anumite persoane: încep să tuşească, se sufocă...

— O, da! Bineînţeles! Deci, care este mecanismul?

Olga Vasilievna îi răspundea ceva, privindu-i fruntea mică, oacheşă, caucaziană, şi se gândea: vor să afle originea lucrurilor, să scoată la iveală structura, să găsească mijloacele de comunicare ce transmit ura, invidia, spaima şi dragostea. Şi dacă se vor găsi mijloacele de comunicare, atunci să le dirijeze? Cineva deschise uşa, vru să intre. Daria Mamedovna a rostit sever: „Închideţi!” şi uşa se închise.

— Daria Mamedovna, aş vrea să vă... despre un singur lucru... – a rostit dintr-o dată Olga Vasilievna cu o voce

jalnică, întrerupându-se. N-are rost ca Serghei Afanasievici să se înflăcăreze de toate aceste lucruri foarte interesante… înţelegeţi, nu mai e tânăr, nu prea e sănătos, are o mulţime de treburi, are obligaţii…

Daria Mamedovna căsca ciudat ochii ei negri, încercuiţi de un alb albăstrui, înclinându-şi tot mai mult capul spre umărul drept.

— La ce vă referiţi? Nu înţeleg.

— La faptul, Daria Mamedovna, că Serghei se distruge… Se prăbuşeşte, nu mai face nimic, teza nu şi-o mai scrie…

— Draga mea, dar ce pot face eu? Nu-şi scrie teza? Deodată se porni să râdă. Foarte bine că n-o scrie… Zău aşa, nu vă supăraţi, Olga Vasilievna… Mie, în genere, nu-mi plac filologii, nu, nu-i adevărat că nu-mi plac, îi deplâng pe toţi filologii, pe toţi aceşti literaţi, istorici, toată confreria scriptologilor, care sunt nevoiţi să flecărească, să flecărească, care nu fac nimic altceva decât să flecărească. Mi-e milă de ei, săracii. Ce mai prostie – într-adevăr o prostie – şi tema asta de care el se ocupă de o viaţă: colaboratorii secreţi ai poliţiei secrete ţariste din Moscova! Cine are nevoie de aşa ceva? Am râs când mi-a povestit despre, vezi doamne, descoperirile lui în acest microcosmos, şi cu atâta pasiune…

În camera de alături s-a auzit un hohot de râs, cineva a bătut cu pumnul în perete şi a strigat:

— Nigmatova, vino încoace!

— Şi asta, într-o vreme când se hotărăsc soarte… Când întrebarea shakespeariană…

Apoi, pe neaşteptate, povesti cum a ajuns să se ocupe de parapsihologie. Cu câţiva ani în urmă, soţul ei, pictorul Nigmatov, a pierit într-o catastrofă de aviaţie. În noaptea aceea i-a văzut în vis chipul schimonosit de groază.

Faptele au fost povestite cu absolută indiferenţă, ca un fapt de comunicare extrasenzorială, telepatică. Şi Olga Vasilievna n-a simţit niciun fel de milă pentru Daria Mamedovna. Şi-a zis că dacă el s-a îndrăgostit de această

femeie nu poate fi decât nefericit.

Era târziu, acasă o aştepta Irinka, căreia îi promisese ceva în ziua aceea, aşa încât, de cum a intrat Serioja pe uşă, i-a spus că trebuiau să meargă acasă şi s-a ridicat. Repede şi pătrunzător le-a prins pe amândouă cu o privire şi, după cum se vede, a rămas mulţumit, pentru că a răspuns liniştit:

— Să mergem.

De obicei, când erau în vizită, trebuia să-l scoată cu macaraua.

Când au ieşit în stradă, i-a spus că toţi au fost foarte intrigaţi, întrebându-se despre ce a discutat atât de mult cu Daria Mamedovna?

— Nu-i prea stă în obicei, nu-i place să flecărească. Înseamnă că i-ai plăcut.

— Da. I-am plăcut, confirmă Olga Vasilievna. Am discutat despre tine. Îi e milă de tine…

— De mine? Milă? Mă rog, n-are decât. Are şi de ce.

— Consideră că te ocupi de prostii.

— Ei, nu mai spune! A izbucnit în râs şi a clipit viclean din ochi, ca un om pe care nu-l poţi trage pe sfoară.

Totuşi Olga Vasilievna simţi o uşurare.

Peste câteva zile totul reîncepu ca mai înainte: pleca de acasă, dispărea, avea o viaţă a sa ascunsă, iar Olga se chinuia.

În copilărie, pe la vreo şapte-opt ani, Irinka avea manifestări ciudate. Se trezea noaptea şi umbla somnambulă, se poticnea de lucruri şi, o dată, pe când locuiau pe Şabolovka, i-a speriat pe musafiri apărând în uşă ca o mică fantomă, în cămaşă albă, şi, apropiindu-se de masă – faţa îi era adormită, ochii închişi –, spuse întinzând mâna goală: „Vreţi ţiganca mea?” Ţiganca era păpuşa ei preferată. Apoi lucrul s-a repetat tot mai rar, iar pe la zece ani crizele au dispărut cu desăvârşire. Amintindu-şi de ciudăţeniile Irinkăi, Serghei s-a gândit că ea poate face parte tocmai din acele firi *senzitive* pe care el le căuta pentru hobby-ul său. Se pasionase în mod

serios pentru experimentele parapsihologice. I-a adus la disperare pe toţi ai casei, încercând să ghicească la ce se gândesc sau au intenţia să facă şi străduindu-se să le insufle voinţa lui. Voinţa în prima perioadă se referea, bineînţeles, la nimicuri: să aducă o cutie de chibrituri sau să stingă lumina în coridor. Uneori pe neaşteptate exclama bucuros:

— Bravo! În sfârşit! O jumătate de oră ţi-am insuflat să închizi fereastra…

Alteori, la fel de neaşteptat, se supăra, se înfuria şi-şi permitea chiar observaţii jignitoare:

— Ei, naiba să te ia, dar tare mai ai obrazul gros, nu trece nimic prin el. Îţi insuflu, îţi transmit, iar tu nimic…

Erau purtări de băieţandru, ce aminteau de jocurile de elevi de la cercul „Psihologia distractivă”. Şi Olga Vasilievna ar fi putut să le şi ia ca atare, pe jumătate în glumă, pe jumătate acceptând, pentru că Serioja parcă mai prinsese viaţă, se remontase, tonusul îi crescuse evident, căpătase culoare în obraji, ceea ce demonstra foloasele noii pasiuni. Totuşi, e bine să fie măsură în toate, în cazul de faţă, jocul se transforma în ceva mai serios. Şi Olga Vasilievna îşi dădea seama, alarmată, de semnele care spuneau că e vorba de abordări preliminare, de căutarea metodei şi că, în momentul când se va simţi un pic mai liber, el se va ocupa de psihologie şi parapsihologie în mod temeinic. I-a spus că e o naivitate, ca şi când ai spune că ai intenţia să te ocupi de fizică şi metafizică.

— Nu ţi-e teamă că ai să te transformi în „vecinul savant” din nuvela lui Cehov?

A privit-o distrat:

— Fii mai cu băgare de seamă când faci glume. În momentul de faţă sunt singurele lucruri ce mă interesează la viaţă.

Ce-i mai rămânea să facă după asemenea cuvinte? N-a mai glumit, a început să aştepte să vadă ce se întâmplă. Totuşi i se părea că farmecele se vor termina.

Doamne, Dumnezeule, ce greşeală făcuse! N-ar fi trebuit să aştepte, nu ar fi trebuit să părăsească lupta, să-l lase în stăpânirea deplină a acestei Daria şi a amicilor ei. Ce proastă cumsecade mai fusese! Era doar evident că el se îndepărtează, se desprinde ca o corabie de chei, cu toate pânzele şi steagurile sus, în timp ce ea continua să aştepte ceva, să mai spere. Nu înţelegea că el se găseşte la o cotitură a destinului. Cel mai important chin era lipsa de înţelegere. La un moment dat s-a gândit să acţioneze energic, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic, de parcă între ei nu s-ar fi interpus blestematul acela de hobby: fără să-l mai întrebe, a cumpărat bilete la un film extraordinar, la care toată Moscova se înghesuia să se ducă. El i-a răspuns că tocmai la zece este ocupat. Cu ce e ocupat? Pleacă? Nu, va fi acasă. Dar de la zece e ocupat.

S-a simţit foarte jignită, dar nu s-a apucat să-l descoasă. S-a dus singură, domolindu-şi mândria rănită. N-a putut suporta să stea la cinema mai mult de un sfert de oră şi a fugit înapoi acasă. Oare, colac peste pupăză, mai şi minte? Era stăpânită de un sentiment de neputinţă: dacă o minte este numai pentru că s-a încurcat, drumurile vieţii sale s-au încâlcit definitiv – înainte n-o minţise niciodată – şi ea nu-i poate veni în ajutor. Nu există chin mai mare decât neînţelegerea şi imposibilitatea de a ajuta! Dar când a venit în fugă acasă a văzut că era într-adevăr ocupat.

Şedea în cameră, zăvorât, sumbru, concentrat: întinsese cărţile lui Zener, acelea parapsihologice, cu pătrate, stele. El şi Daria Mamedovna îşi fixaseră pentru zece seara o şedinţă: ea, în calitate de *percipient,* adică ghicitor, se găsea la Bolşevo, în casa de odihnă a cineaştilor.

Cu cărţile acestea îi sucise completamente capul Irinkăi. La început spunea că fetiţa are mari aptitudini, că e uimitor procentul de reuşite, care depăşeşte cu mult calculul probabil.

— Poţi să devii o celebritate mondială! Nu glumesc. O să fii invitată peste hotare, iar eu şi mămica o să te însoţim.

Cu asemenea basme voia s-o atragă şi s-o îmbuneze, pentru că, bineînţeles, fetiţa se plictisi foarte repede, ghicea din ce în ce mai puţin. El se enerva, se supăra. Puncte atât de multe ca în primele zile nu mai reuşise să facă niciodată.

— Gândeşte-te mai serios! Concentrează-te! spunea el enervându-se. Ce se petrece cu tine?

Nici altădată, când încercase s-o ajute pe Irina la lecţii, nu adusese răbdare. Meditaţiile lui se terminau întotdeauna cu o ceartă. Şi acum se întâmplă acelaşi lucru, într-o zi Irina izbucni în plâns. Atunci bunica lovi cu pumnul în masă:

— Ei, gata, ajunge! Nu pot să mai văd cum nenoroceşti copilul! N-ai decât să faci orice nebunie vrei, să te ocupi de ştiinţele tale oculte, eşti om pe picioarele tale şi ai să răspunzi pentru tine, dar pe Ira las-o în pace…

Au început să se certe. Ca de obicei se certau fără să strige, fără să se jignească, dar cu răutate. Probabil că pentru amândoi cearta era dureroasă. Aleksandra Prokofievna mai era incitată, poate, şi de amintirea disputelor lui Lunacearski cu mitropolitul Vvedenski.

— Dacă acceptăm, chiar şi pentru o clipă, existenţa lumii de dincolo de moarte şi a puterii supranaturale, adică a lui Dumnezeu…

— N-am spus asta. Nu mai denatura lucrurile după obiceiul tău avocăţesc.

— Ce sunt toate astea, dacă nu agnosticism?

— După părerea ta, locomotiva a ajuns la ultima staţie? Cale mai departe nu este?

— Calea ta, Serghei, nu duce înainte, ci înapoi, în întunericul evului mediu. Numai că nu înţeleg: de ce duci o viaţă dublă? Fii măcar consecvent. Îmbracă haina monahală, du-te în sihăstrie, pleacă undeva într-o peşteră sau într-o carieră de piatră părăsită – de altfel, pe

şoseaua Paveleţki, nu departe de Moscova, există nişte cariere vechi de piatră – stai acolo şi contemplă-ţi propriul buric, ca un călugăr tibetan. Rabdă de foame, mănâncă viermişori, gângănii. Soţia o să-ţi aducă viermişori şi gângănii de la magazinul „Vânătorul şi pescarul”… (Trebuie spus că bătrâna era uneori sclipitoare în umorul ei plin de venin. În afară de aceasta, nu voia nicicum să admită că numai el este vinovat de toată această aiureală, fără sprijinul Olgăi Vasilievna.) Dar ţie această soluţie nu-ţi convine: nu pleci de la institut, îţi iei salariul…

— Poate că am să şi plec. Chiar aşa, mi-ai dat o idee care nu-i de lepădat. Dacă s-ar crea, aşa cum se promite, un laborator de comunicare extrasenzorială pe lângă un institut pe care-l cunosc m-aş muta acolo cu mare plăcere.

Deocamdată toate acestea se spuneau în focul certei şi pentru a-şi face reciproc în necaz, Serghei afirma insistent că-l interesează ştiinţa şi numai ştiinţa. În această lume sunt prea multe ciudăţenii. Şi de vreme ce exista antimaterie, quasari, particule tainice, fără masă în repaus, fără sarcină electrică, de ce nu s-ar putea presupune că există ştiinţe necunoscute, mijloace de comunicare suprasenzoriale.

— Serioja, mă îngrozeşti, văd că în capul tău, timp de patruzeci de ani, s-a făcut o încâlceală de neînchipuit…

— În schimb, tu, mămică, în toţi aceşti ani ai rămas absolut neschimbată. E şi asta o realizare în felul ei.

— Şi mă mândresc cu ea! Nu mă gândesc la moarte ca alte bătrâne. Da, ştiu că o dată cu ultima suflare voi dispare de pe această lume fără să las vreo urmă. Asta e totul. Şi n-are rost să discutăm.

— Da, da, n-are rost să discutăm… bombănea Serioja, dând din cap. Ce clar, ce minunat… Şi acelaşi lucru în privinţa morţii celor apropiaţi ţie? Şi ei vor dispare fără să lase absolut nicio urmă?

— Sper că cei apropiaţi mie, pe care soarta mi i-a lăsat

încă, nu vor pleca înaintea mea. Dar dacă o asemenea nedreptate, doamne fereşte, se va întâmpla, cei apropiaţi mie pentru mine – repet, pentru mine! – nu vor pleca fără să lase absolut nicio urmă. Ei vor rămâne aici. Şi lovea cu palma locul din mijlocul pieptului, unde punea prişniţe cu muştar atunci când se simţea rău cu inima.

Olga Vasilievna nu putea suporta asemenea discuţii. Era conştientă de un singur lucru: nu putea să-i vină în niciun fel în ajutor. Şi acest lucru o ducea la desperare. Când, după câtăva vreme, intră în cameră, îl găsi pe Serioja singur.

Stătea într-o poziţie nehotărâtă, pe jumătate întors spre geam – sau avea intenţia să plece de lângă el, sau să facă un pas spre el – şi se uita afară, în jos. Părea că se gândeşte la ceva, cu o deosebită încordare. Olga Vasilievna i-a văzut spatele încovoiat, umerii căzuţi şi firele încărunţite în părul rărit. Avu pe neaşteptate impresia că e un bătrânel.

— Bătrânelul meu… a şoptit, apropiindu-se şi îmbrăţişându-l.

Serghei nu s-a întors, n-a reacţionat, a continuat să stea şi să privească jos, afară. Venea vara. Ea se tot frământa. Mama se stingea în singurătate pe Suşcevskaia. Pentru prima oară nu închiriaseră pentru vară o casă la ţară. Era ca o prevestire a viitoarei singurătăţi. Faina o asculta cu ochii mari, în care licărea o curiozitate pătimaşă, îi era milă din toată inima de Olga Vasilievna, se sufoca de milă ce-i era: „Am să mă duc la comitetul sindical al oamenilor de ştiinţă! Am să-i arăt eu acestei Daria cum să sucească capul bărbaţilor însuraţi!” Vocea îi tremura de mânie. Nimic nu e mai plăcut decât să împărtăşeşti durerea celei mai bune prietene. Slavă ţie, doamne, nu s-a dus nicăieri. Dar i-a povestit Marei. Şi atunci toate s-au învolburat şi au început să se umfle, să crească aidoma unui copac fermecat, dirijat de un fachir. Ea nu ştiuse amănuntele până în ziua când s-au dus în pădure după ciuperci. Ştia un singur lucru, că el îşi

înaintase demisia.

Deodată i s-a părut că aşa va fi mai bine pentru el.

Toamna, era un octombrie încă destul de călduros şi copacii îşi mai purtau frunzele – totul se terminase, în afară de căldură, de ciuperci, de pădure –, au plecat la patru dimineaţa cu autobuzul institutului. Era aproape tot laboratorul unde lucra Olga Vasilievna. Serghei şedea lângă ea, sprijinindu-şi capul pe umărul ei şi dormea. Ce plăcere era să-i simtă greutatea capului. Ar fi vrut ca toţi să stea liniştiţi, iar el să doarmă. O dorea din răsputeri. Împrejurimile Moscovei, cenuşii, învăluite de fum, treceau în zbor prin faţa geamului. Întâi valurile de pământ, munţii albi, murdari de construcţii noi, pe urmă câmpul de verdeaţă învolburat, mestecenii, plopii, apoi brazii, drumul cobora brusc, din nou ca nişte munţi albi printre brazi apăreau blocurile, ploaia măruntă ba se lipea de geam, ba deodată, dispărea. Când s-au dat jos din autobuz la kilometrul cincizeci şi doi, dincolo de Pahra, ploaia stătuse. În pădure era umezeală. Mirosea a iarbă obosită, umedă. Pământul golaş de sub brazi, acoperit de acele cafenii, părea umflat şi întunecat. Erau puţine ciuperci. Toţi s-au risipit care încotro. El i-a spus: dacă chiar s-ar fi autocondamnat pentru toată prostia cu păhărelul, s-ar fi înţepat singur ca un scorpion cu propria-i coadă şi ei tot nu l-ar fi lăsat în pace. Klimuk e acum director adjunct, l-a dat jos din scaun pe Kislovski, iar în locul lui e Şaripov. Acest Şaripov are douăzeci şi opt de ani, un puşti de oţel, e doctor în ştiinţe, autorul unor lucrări, el a rezolvat afacerea fără să-i tremure mâna. Nu i-a fost greu! Cu Serioja nu fusese prieten la cataramă, pentru prima dată s-au întâlnit atunci pe seară, când, oprindu-se pentru o clipă, l-a întrebat repede pe un ton prietenesc: „Iertaţi-mă, Serghei Afanasievici, este adevărat că frecventaţi şedinţe de spiritism?” Serioja i-a răspuns la fel de uşor, în treacăt: da, am frecventat iarna trecută, doar din curiozitate, şi în afară de aceasta am căutat persoane care să se distingă prin sensibilitate. Pe

el îl interesează experimentele parapsihologice. Sunt foarte interesante. Parapsihologia este, fără îndoială, ştiinţa viitorului. Şaripov îl asculta zâmbind compătimitor. Aceşti băietani de oţel ştiu să alerge iute pe scări, să pună întrebări care merg drept la ţintă şi să zâmbească compătimitor. Klimuk s-a ţinut deoparte de toată afacerea. Nu i-a semnat cererea, deşi putea s-o facă – directorul era în Bulgaria – şi, invitându-l pe Serioja în biroul său, l-a sfătuit, de ochii lumii, să se răzgândească şi chiar a bolborosit nişte cuvinte complet stupide, care i s-au părut monstruoase: „Ce mai face Olga! Daţi-ne un telefon într-o zi…”, la care Serioja, pufnind în râs, l-a întrebat: „Glumeşti?”. Nu, nu, nu s-a întâmplat nimic. Îngrozitor, nu s-a petrecut nimic. El este fericit că s-au întâmplat toate acestea, pentru că trebuie să înceapă o altă viaţă. La naiba, ce puţin timp îi rămâne pentru altă viaţă. Trebuie s-o înceapă în sfârşit. Cu ce să înceapă? Are să se ocupe de ceea ce-l interesa cu adevărat. Fiecare om trebuie să aibă ceva ce-l interesează cu adevărat. Dar trebuie să ajungi s-o înţelegi, să depui eforturi pentru asta.

Ne mirăm: de ce nu ne înţelegem unul pe celălalt? de ce nu suntem înţeleşi? Ni se pare că tot răul de aici provine. Ah, dacă am fi înţeleşi! Nu ar mai fi certuri, războaie… Parapsihologia este o încercare, un ideal de a pătrunde în alţii, de a ne dărui altcuiva, de a ne vindeca prin înţelegere, e ca un cântec al unei datorii nebuneşti… Dar bieţii de noi, cum putem năzui să-i înţelegem pe ceilalţi, când nu ne putem înţelege pe noi înşine? Doamne, *să ne înţelegem* pe *noi înşine* pentru început! Nu, nu ne ajung puterile, nu ne ajunge timpul sau, poate, nu avem destulă minte, destul curaj… Iată ea, de exemplu, este biochimistă, şefa unui laborator, e bine cotată, ia prime şi îi creşte salariul, dar oare adevărata ei chemare este aici? Mărturisea ea însăşi ce rău îi pare că nu s-a ocupat de arta aplicată! Îi place atât de mult să facă ceva cu mâinile, să sculpteze, să modeleze. Dar şi el

parcă spunea că istoria este ca o oglindă magică în care se poate ghici viitorul, că este gata să o studieze toată viaţa, să se privească în ea... A spus-o, a spus-o! Şi aşa o simţea, aşa gândea. Se prea poate însă ca aici să fi acţionat un alt magnet, ascuns: să studiezi, ca să descifrezi nişte mistere... Pentru că acum i se pare că toate aceste amănunte ale amănuntelor, toate aceste firimituri măturate de pe masa unor chefuri îndepărtate, pe care el le pescuieşte pe fundul puţului, nu sunt necesare nimănui în afară de vreo cinci sau şase oameni de pe tot globul... Dacă e să te gândeşti la tine, care ai nevoie tot mai mult şi mai mult de aceste vicleşuguri abile şi insignifiante, atunci, poate, are sens să continui să arunci undiţa cu cârligele. Dar e atât de plicticos. Şi, deodată, ca o străfulgerare, ca o bănuială, ca zorii cei dintâi, apare printre copaci – altă viaţă...

Simţea cum i se strânge inima, de groază. De unde, Dumnezeule doamne, să apară o altă viaţă? Să te muţi dintr-o casă în alta? Să cumperi o servietă nouă? Să începi să mergi la serviciul ăsta în loc de ăla? Că doar, pretutindeni, de fapt, e acelaşi lucru. I-a răspuns: ei bine, nu! Să judeci aşa e ca şi cum ai spune că toate femeile sunt la fel. Dar este îngrozitor să trăieşti o viaţă cu o femeie care nu ţi-e dragă. Majoritatea oamenilor însă aşa trăiesc. Vorbea liniştit, ca despre ceva ce nu-i interesa şi le era absolut străin, iar ea oricum se simţea cuprinsă de spaimă. Purtaţi de discuţie s-au afundat în adâncul pădurii, uitând de ciuperci. Ciuperci nici nu erau. Le-a ieşit în cale o femeie cu o găleată pe jumătate goală în care se vedeau albicioşi nişte bureţi flocoşi. Au început s-o întrebe: se mănâncă asemenea ciuperci? Femeia le-a explicat binevoitor cum să le fiarbă, apa în care au fiert s-o scurgă, sau mai bine să le înmoaie în apă cu oţet. După ce le-a povestit, femeia a dispărut. Au uitat s-o întrebe cum să meargă înspre şosea. Plopii şi mestecenii se răreau tot mai mult, începuse pădurea de brazi, deşi şi grei de apă, aici chiar nu se găsea nimic, iar ei se

grăbeau să străbată desişul de conifere, pentru că, undeva în faţa lor, mijea mai multă lumină, se întrezăreau luminişuri, poieniţe. Acolo începea o altă viaţă. S-au aşezat pe nişte buturugi, el obosise, faţa îi era cenuşie şi răsufla greu, apoi au mers mai departe – umezeala pădurii îl apăsa, acele risipite pe jos, râpele emanau iz de putregai – pe alocuri intrau în mlaştina neagră, mergeau, mergeau, vorbind mereu, lumina îl atrăgea, ziua înnorată se lumina treptat, dar nici luminişuri, nici poieni nu se deschideau în spatele copacilor. Ea îşi dă seama că se rătăciseră. Deodată apăru Irinka, mergea alături, Olga Vasilievna îi strângea puternic mâna rece. Irinka era mică, de vreo doisprezece ani. Trebuia neapărat să-l întrebe pe Serioja ceva ce o chinuia, ceva ce-i privea numai pe ei doi, Irina o deranja. Dar pe urmă fetiţa a dispărut nu se ştie unde. A întrebat despre Daria Mamedovna. E adevărat? Un singur lucru o chinuia: e adevărat? El a începui să râdă şi a spus că nu-i adevărat. Atunci l-a întrebat: „Dar banii aceia pe care i-ai luat de la casa de ajutor reciproc? Au venit după ce-ai murit să ceară să-i dau înapoi. Cum i-ai cheltuit? Spune însă sincer, nu ne aude nimeni, suntem în pădure.” I-a răspuns: „Nu i-am cheltuit. Pur şi simplu i-am împrumutat unor oameni, iar ei nu mi i-au dat înapoi.” Era un răspuns atât de aiurea şi atât de bine se potrivea cu firea lui! A dat câteva nume. Nişte nume necunoscute. Oricum l-a crezut în aceeaşi clipă fără tăgadă, pe cuvânt. S-a gândit: cum să trăiesc în această pădure singură? Trebuiau să fugă cât mai repede, întârziau, autobuzul aştepta pe şosea, dar nu ştiau unde e şoseaua şi încotro să alerge. Şi totuşi – alergau de-a dreptul prin râpe, printre crengile de brad ruginite, zgâriindu-şi faţa şi mâinile. În sfârşit a apărut un gard. Masiv şi înalt, vopsit în verde închis, l-au văzut pe neaşteptate, chiar când s-au apropiat de el. Ce era acolo, în spatele gardului? Nu se vede, nu se aude nimic. Cresc brazi aici ca în pădure. Au mers de-a lungul gardului pe o potecă ce nu se desluşea prea bine – se

umblase puţin pe aici şi cu cât mergeau mai departe, cu atât le rămâneau mai puţine speranţe. În faţa porţii, pe o bancă, stăteau patru bărbaţi şi o femeie. Între bărbaţi era unul masiv, puhav, cu o frunte mare, bombată şi cu ochi de purcel, cu acea expresie de prostie binevoitoare care se întâlneşte la cei suferind de boala lui Down. Mai era un bătrân, care tot timpul clătina din cap, şi mai erau doi indivizi de vârstă mijlocie, unul bărbos, cu o privire sumbră de tăciune, şi altul scund, cu o faţă plată şi o expresie nenorocită, care-şi bălăngănea picioarele scurte ce nu atingeau pământul. Toţi patru tăceau, iar femeia într-un halat cenuşiu de spital citea ziarul. Olga Vasilievna i-a întrebat cum să ajungă la şosea. Oamenii nu ştiau. Bărbatul masiv, cel cu boala lui Down, răspunse că aici nu există şosea. Serioja se supără şi încercă să demonstreze că şoseaua există, că au venit cu autobuzul şi autobuzul îi aşteaptă la şosea. Nu, au spus ei, autobuzul nu vine aici şi şosea nu există. Serioja s-a înfierbântat. „Nu discutaţi cu ei, a spus femeia lăsând deoparte ziarul. Ei nu ştiu. Haideţi, am să vă conduc.” Când s-au îndepărtat la oarecare distanţă de bărbaţii care rămăseseră pe bancă, femeia le-a spus: „Sunt bolnavi. Nu ştiu unde e şoseaua.”

Femeia i-a condus prin hăţiş. Probabil era vreo scurtătură. Olga Vasilievna o strângea pe Irinka de mână. „Ne scuzaţi, îi spunea ea femeii. Întârziem. Autobuzul ne aşteaptă pe şosea.” „Înţeleg, răspundea femeia. De aceea vă duc pe drumul cel mai scurt.” Cobora amurgul. Se făcu întuneric. Pe neobservate, lumina zilei se topi. Nu se ştie de ce, trebuiau să coboare pe o pantă abruptă acoperită de brazi, apoi iar să se afunde în pădure. „Repede, repede”, spunea femeia. Nu mai aveau puteri să meargă. Obosiseră foarte tare. Deodată femeia le-a spus: „Uite aici”.

Se aflau în faţa unui ochi de apă în pădure. „Ce-i aici?” a întrebat Olga Vasilievna. „Aceasta este şoseaua, a spus femeia. Iacă-tă autobuzul dumneavoastră.” Întindea mâna, arătând spre lăstărişul de plopi de pe partea

cealaltă a bălţii. Olga Vasilievna simţi cum amuţeşte, împietreşte, cuprinsă într-o clipă, pe neaşteptate, de o moleşeală de gheaţă. Şi în acea clipă o pocnitură în conştiinţă. Peste o clipă izbucni vestea dintr-o altă lume: scularea...

Deşteptătorul suna la şapte. O smulgea din toropeala mocirloasă, pustiitoare. Şi aşa a fost multe zile. Una semănând cu cealaltă, deşi uneori era soare, alteori ploua sau ningea, dar odată s-a sculat înaintea deşteptătorului şi, în picioarele goale, s-a apropiat de fereastră, a tras perdeaua şi a privit spre parc: acolo, deasupra copacilor, a conturului întunecat, zimţat, al acoperişurilor şi coşurilor se rostogolea pe cerul puţin luminat globul roşu al soarelui. A deschis oberlichtul. Vântul, zburând dinspre parc, i-a mângâiat pielea obosită şi pieptul i s-a încordat de frig. Cu picioarele goale a simţit cum tremură podeaua de un vuiet nedesluşit, subpământean.

Dacă se întâmplă să aibă vreo trei ore de timp liber, plecau să se plimbe la Spasskoe-Lîkovo: cu troleibuzul până la capăt, acolo puţin pe jos şi apoi o jumătate de oră cu tramvaiul fluvial. Satul era aşezat pe nişte dealuri înalte, acoperite de păduri de pini. Moscova luase de mult cu asalt din toate părţile acest colţişor – pe jumătate sat, pe jumătate loc de vilegiatură –, ocolindu-l, îndreptându-se mai departe spre apus, dar nu-l înghiţise complet: creşteau pini, lunca inundabilă înverzea, iar sus pe deal, deasupra râului, a pinilor, plutea clopotniţa verticală a vechii biserici, care se vedea de departe, de peste tot. Coborând de pe cheiul de lemn pe poteca care şerpuia de-a lungul malului, mergeau, mergeau vorbind, respirând aerul râului, ocolindu-i pe pescari şi privind duşmănos la micile maşini care, nu se ştie cum, pătrunseseră aici, deşi nu era drum de mers cu automobilul spre mal, şi stăteau, barând poteca, chiar lângă apă. Căci aici era refugiul lor, malul lor, iarba lor.

Toţi ceilalţi care se nimereau pe aici erau nişte venetici, nişte străini.

În Moscova nu era loc. Prea mulţi oameni îi cunoşteau, şi pe el şi pe ea. Niciunul din aceşti oameni, prieteni şi cunoscuţi, nu putea înţelege nimic. Nici ea nu înţelegea, se minuna şi se ruşina de ea însăşi: atât de neaşteptat şi de repede venise o altă viaţă! Odinioară visaseră o altă viaţă, încercaseră să ajungă la ea. Dar de ajuns e imposibil, ea vine de la sine. El avea plămânii sensibili, răcea, se îmbolnăvea. Şi întotdeauna bolea greu, o mică răceală dura mult, pentru că avea un organism deosebit, nu lua antibiotice, trăia ca în secolul al nouăsprezecelea. Se trata cu zmeură, cu ceai. Şi ea se chinuia pentru că el bolea departe de ea. I se părea că cei ce-l înconjoară nu-l puteau ajuta cum trebuie. Mergeau pe potecă pe panta lutoasă, ea îi povestea despre noutăţile de la serviciu, despre experienţe, termostate, povestea despre Irina care se pregătea să se mărite şi nu se jena să povestească despre ea lucruri intime, şi el îi povestea despre treburile sale, despre problemele de la serviciu, despre oamenii care îi erau subordonaţi, se sfătuia cu ea, dar despre casă vorbeau fără chef. Şi ea îl înţelegea.

Odată s-au urcat în clopotniţa bisericii din sat. A fost greu să se suie, de vreo două ori el s-a oprit pe scara de piatră, s-a odihnit, iar când au ajuns în locul cel mai de sus, sub clopot, îi bătea inima să-i spargă pieptul şi au luat amândoi validol Dar au văzut: Moscova dispărea în amurg, străluceau şi dispăreau turlele, se stingeau luminile, totul se întuneca, se estompa ca în memorie, dar dacă îşi încordau privirea, ea putea desluşi clădirea înaltă a Institutului Hidrologic nu departe de casa ei, iar el putea descoperi scufia ceţoasă a zgârie-norului din piaţa Vostania, lângă care locuia. Sus sufla puternic vântul, pe neaşteptate i-a izbit o rafală puternică. Ea s-a tras spre el, ca să-l acopere, să-l apere, el a îmbrăţişat-o. Şi ea s-a gândit că nu are nicio vină. Nu e vina ei, pentru că o altă viaţă era acum împrejur, nesfârşită ca această imensitate

rece, ca acest oraş fără margini, pălind în aşteptarea serii.

Colecția

ROMANUL DE DRAGOSTE

228

ULTIMELE APARIȚII

229 George Meredith • Sandra Belloni
230 Mihail Sadoveanu • Venea o moară pe Siret
• Cazul Eugeniței Costea

Eroul meu este tot atît de sfîșiat și de contradictoriu ca mine și dumneavoastră, după cum sfîșiat și contradictoriu este orice om, implicit și cel din mediul rural. Omul ideal nu trebuie căutat, acest lucru este lipsit de sens; în schimb trebuie să descoperim ceea ce este ideal în om. Șukșin a scris despre lumea satului pentru că el cunoștea mai bine viața acestuia. Eu scriu despre oraș pentru că eu cunosc mai bine orașul. Dar asta nu înseamnă că trebuie să ne ocupăm de sociologie. Literatura rusă, prin cele mai bune opere ale sale, este o literatură a gîndirii, a sufletului, o literatură ce face introspecție în caracterul omului.

IURI TRIFONOV

ISBN 973-22-0093-6

Lei 20